NÁŠ KALENDÁR

NA ROK

2017

Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku

1114 Budapešť, Fadruszova u. 11/A
E-mail: oszo@slovaci.hu
Telefón: +36 1 466 9463
Web: www.slovaci.hu

Publikácia Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku

Vydáva Nezisková verejnoprospešná spoločnosť
s ručením obmedzeným pre služby
a zužitkovanie nehnuteľností SlovakUm,
obchodná spoločnosť CSSM.

Za vydanie zodpovedá
predsedníčka CSSM
Alžbeta Hollerová Račková

Zodpovedný redaktor
konateľ spoločnosti SlovakUm
Imrich Fuhl

Zostavili
Eva Fábiánová
Csaba Lampert
Zlatko Papuček

Jazyková lektorka
Vlasta Zsákaiová Držíková

ISSN 0465-9074

Vydanie ročenky podporilo
Ministerstvo ľudských zdrojov

Emberi Erőforrások Minisztériuma

NEMZ-KUL-15-0869

Úrad pre Slovákov žijúcich
v zahraničí

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí

Príprava do tlače
Martin Kraszlán

Tlač: Croatica Kulturális, Információs és Kiadói Nonprofit Kft.

Pri zostavovaní ročenky bol použitý
archívny materiál týždenníka Ľudové noviny.
Na obálke sú fotografie Imricha Fuhla a archívne zábery TASR.

ŠŤASTLIVÝ NOVÝ ROK!

2017
JANUÁR

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára	Slnko	
			Východ	Západ
1. Nedeľa	**Nový rok, Štátny sviatok**	**Nový rok,** Fruzsina	07:31	16:03
2. Pondelok	Alexandra, Karina	Ábel	07:31	16:04
3. Utorok	Daniela	Genovéva, Benjámin	07:31	16:05
4. Streda	Drahoslav	Titusz, Leóna	07:31	16:06
5. Štvrtok	Andrea	Simon	07:30	16:08
6. Piatok	**Traja králi,** Antónia	**Traja králi,** Boldizsár	07:30	16:09
7. Sobota	Bohuslava	Attila, Ramóna	07:30	16:10
8. Nedeľa	Severín	Gyöngyvér	07:29	16:11
9. Pondelok	Alexej	Marcell	07:29	16:12
10. Utorok	Dáša	Melánia	07:29	16:13
11. Streda	Malvína	Ágota	07:28	16:15
12. Štvrtok	Ernest	Ernő	07:28	16:16
13. Piatok	Rastislav	Veronika	07:27	16:17
14. Sobota	Radovan	Bódog	07:26	16:19
15. Nedeľa	Dobroslav	Lóránd, Lóránt	07:26	16:20
16. Pondelok	Kristína	Gusztáv	07:25	16:21
17. Utorok	Nataša	Antal, Antónia	07:24	16:23
18. Streda	Bohdana	Piroska	07:23	16:24
19. Štvrtok	Drahomíra, Mário	Sára, Mário	07:23	16:26
20. Piatok	Dalibor	Fábián, Sebestyén	07:22	16:27
21. Sobota	Vincent	Ágnes	07:21	16:29
22. Nedeľa	Zora	Vince, Artúr	07:20	16:30
23. Pondelok	Miloš	Zelma, Rajmund	07:19	16:32
24. Utorok	Timotej	Timót	07:18	16:33
25. Streda	Gejza	Pál	07:17	16:35
26. Štvrtok	Tamara	Vanda, Paula	07:16	16:36
27. Piatok	Bohuš	Angelika	07:15	16:38
28. Sobota	Alfonz	Károly, Karola	07:13	16:39
29. Nedeľa	Gašpar	Adél	07:12	16:41
30. Pondelok	Ema	Martina	07:11	16:42
31. Utorok	Emil	Marcella, Gerda	07:10	16:44

Békešská Čaba

V roku 2017 si pripomenieme 70. výročie presídľovacej akcie na základe dohody o výmene obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom. Tejto téme venujeme nielen značnú časť príspevkov Nášho kalendára, ale aj úvodný kalendárny blok.

V 18. a 19. storočí sa Békešská Čaba preslávila ako silná bašta dolnozemských Slovákov, ktorú Ján Kollár pomenoval „slovenskou Palestínou“. Prvú osadu v južnej časti Dolnej zeme znovuosídlenú Slovákmi v roku 1718, ktorá bola istý čas najväčším slovenským mestom na svete, oprávnene nazývali aj „luteránskym Rímom“. Významné postavenie Békešskej Čaby v slovenskom svete snáď najviac narušila výmena obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom po druhej svetovej vojne.

V rokoch 1946 – 1948 sa z okolia Békešskej Čaby presťahovalo na Slovensko 11 743 osôb, z toho 7 408 zo samotného mesta. Spod slávneho čabianskeho Veľkého kostola sa presídlili v prvom rade do Komárna, vo veľkom počte boli medzi nimi príslušníci inteligencie – evanjelickí farári, učitelia a národní vodcovia miestnej Slovače.

V súčasnosti Čabania popri početných rodinných vzťahoch udržiavajú s mestom Komárno aj oficiálne kontakty. Čabianska organizácia Slovákov a Dom slovenskej kultúry úspešne spolupracujú s tamojšími občianskymi organizáciami, o. i. so združením Dotyk ľudskosti, s ktorým spoločne uskutočňujú tzv. dolnozemské projekty v rámci spolupráce Slovákov z Maďarska, Rumunska a Srbska. Duchovné väzby posilňujú partnerské zbory evanjelických cirkví.

2017
FEBRUÁR

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára	Slnko	
			Východ	Západ
1. Streda	Tatiana	Ignác	07:08	16:45
2. Štvrtok	**Hromnice,** Erik, Erika	**Hromnice,** Karolina, Aida	07:07	16:47
3. Piatok	Blažej	Balázs	07:06	16:48
4. Sobota	Veronika	Ráhel, Csenge	07:04	16:50
5. Nedeľa	Agáta	Ágota, Ingrid	07:03	16:52
6. Pondelok	Dorota	Dorottya, Dóra	07:02	16:53
7. Utorok	Vanda	Tódor, Rómeo	07:00	16:55
8. Streda	Zoja	Aranka	06:59	16:56
9. Štvrtok	Zdenko	Abigél, Alex	06:57	16:58
10. Piatok	Gabriela	Elvira	06:55	16:59
11. Sobota	Dezider	Bertold, Marietta	06:54	17:01
12. Nedeľa	Perla	Lívia, Lídia	06:52	17:03
13. Pondelok	Arpád	Ella, Linda	06:51	17:04
14. Utorok	**Deň zaľúbených,** Valentín	**Deň zaľúbených,** Bálint, Valentin	06:49	17:06
15. Streda	Pravoslav	Kolos, Georgina	06:47	17:07
16. Štvrtok	Ida, Liana	Julianna, Lilla	06:46	17:09
17. Piatok	Miloslava	Donát	06:44	17:10
18. Sobota	Jaromír	Bernadett	06:42	17:12
19. Nedeľa	Vlasta	Zsuzsanna	06:41	17:13
20. Pondelok	Lívia	Aladár, Álmos	06:39	17:15
21. Utorok	Eleonóra	Eleonóra	06:37	17:17
22. Streda	Etela	Gerzson	06:35	17:18
23. Štvrtok	Roman, Romana	Alfréd	06:33	17:20
24. Piatok	Matej	Elemér	06:32	17:21
25. Sobota	Frederik, Frederika	Mátyás	06:30	17:23
26. Nedeľa	Viktor	Géza	06:28	17:24
27. Pondelok	Alexander	Edina	06:26	17:26
28. Utorok	Zlatica	Ákos, Bátor	06:24	17:27

Slovenský Komlóš

Významné slovenské dolnozemské mesto si v uplynulom roku pripomenulo 270. výročie znovuosídlenia Slovákmi. Napriek úskaliam dejín a času, v dôsledku čoho aj tu ubúda slovenské obyvateľstvo, slovenčina a slovenskosť ďalej prežívajú v rodinách, v kultúrnom živote mesta, v slovenskej škole i v evanjelickej cirkevnej obci. Národne uvedomelí boli aj predkovia dnešných Komlóšanov, mnohí z nich sa po ťažkých medzivojnových desaťročiach rozhodli využiť dohodu o vzájomnej výmene obyvateľstva a tak sa v rokoch 1947 – 1948 939 rodín s celkovým počtom 3 254 osôb presťahovalo na Slovensko. Usadili sa v Galante, Horných a Dolných Salibách, Matúškove, Čiernom Brode, Tomášikove a v Mostovej. Medzi nimi boli aj významné osobnosti Slovákov v Maďarsku: Ondrej Beňo, Michal Francisci, Ondrej Kulík, Juraj Kulík a ďalší.

Presídlenci a ich potomkovia sa na Slovensku združujú v Spolku Slovákov z Maďarska so sídlom v Galante, na čele ktorého stojí Komlóšanka Anna Piláriková. Slovenský Komlóš a Galanta sú dodnes partnerskými mestami. Pravidelne organizujú spoločné programy a projekty na úrovni samospráv a občianskych združení. Organizácia komlóšskych Slovákov úzko spolupracuje so Spolkom Slovákov z Maďarska.

2017
MAREC

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára	Slnko	
			Východ	Západ
1. Streda	**Popolcová streda,** Albín	**Popolcová streda,** Albin	06:22	17:29
2. Štvrtok	Anežka	Lujza	06:20	17:30
3. Piatok	Bohumil, Bohumila	Kornélia	06:18	17:32
4. Sobota	Kazimír	Kázmér	06:16	17:33
5. Nedeľa	Fridrich	Adorján, Adrián	06:15	17:35
6. Pondelok	Radoslav, Radoslava	Leonóra, Inez	06:13	17:36
7. Utorok	Tomáš	Tamás	06:11	17:38
8. Streda	**MDŽ,** Alan, Alana	**MDŽ,** Zoltán	06:09	17:39
9. Štvrtok	Františka	Franciska, Fanni	06:07	17:41
10. Piatok	Bruno, Branislav	Ildikó	06:05	17:42
11. Sobota	Angela, Angelika	Szilárd	06:03	17:43
12. Nedeľa	Gregor	Gergely	06:01	17:45
13. Pondelok	Vlastimil	Krisztián, Ajtony	05:59	17:46
14. Utorok	Matilda	Matild	05:57	17:48
15. Streda	Svetlana	**Štátny sviatok,** Kristóf	05:55	17:49
16. Štvrtok	Boleslav	Henrietta	05:53	17:51
17. Piatok	Ľubica	Gertrúd, Patrik	05:51	17:52
18. Sobota	Eduard	Sándor, Ede	05:49	17:54
19. Nedeľa	Jozef	József, Bánk	05:47	17:55
20. Pondelok	Víťazoslav, Klaudius	Klaudia	05:45	17:56
21. Utorok	Blahoslav	Benedek	05:43	17:58
22. Streda	Beňadik	Beáta, Izolda	05:41	17:59
23. Štvrtok	Adrián	Emőke	05:39	18:01
24. Piatok	Gabriel	Gábor, Karina	05:37	18:02
25. Sobota	Marian	Irén, Irisz	05:35	18:04
26. Nedeľa	Emanuel	Emánuel	06:33	19:05
27. Pondelok	Alena	Hajnalka	06:31	19:06
28. Utorok	Soňa	Gedeon, Johanna	06:29	19:08
29. Streda	Miroslav	Auguszta	06:27	19:09
30. Štvrtok	Vieroslava	Zalán	06:25	19:11
31. Piatok	Benjamín	Árpád	06:23	19:12

Poľný Berinčok

V roku 1722 vydal majiteľ pozemkov v Poľnom Berinčoku barón J. J. Harruckern výzvu na ich osídlenie. Ako sprostredkovatelia sa prihlásili dvaja Slováci Laurinec Matejdes a Ján Grenercius, neskorší učiteľ. Urobili nábor medzi Slovákmi v Novohrade, Gemeri, Honte a v Peštianskej stolici a zemepán v roku 1723 uzavrel s osadníkmi zmluvu. Zakladatelia osady si so sebou priviedli aj učiteľa a farára a počet obyvateľov rýchle rástol. Evanjelická cirkev šírila nielen vieru, ale aj vzdelanosť a kultúru. V rokoch 1802 – 1836 tu pôsobilo vyššie seniorátne gymnázium, kde prednášali poprední slovenskí vzdelanci. Jeho prvým riaditeľom bol Ondrej Školka, medzi plejádou výborných učiteľov a farárov významné miesto patrí farárovi, spisovateľovi Karolovi Jesenskému.

V Poľnom Berinčoku sa roku 1947 rozhodlo presídliť do vlasti svojich predkov 1 500 Slovákov. Prevažná časť z nich sa usadila na Žitnom ostrove, v Kolárove (predtým Gúta), medzi nimi bol aj známy spisovateľ Michal Borguľa. Neprerušili svoje styky s rodným krajom, ba rozšírili ich na úroveň miest a tak dodnes je živá spolupráca medzi Poľným Berinčokom a Kolárovom. Vedúci predstavitelia oboch miest podpísali v roku 2001 partnerskú zmluvu o spolupráci, ktorá je čoraz aktívnejšia a plodnejšia. Predstavitelia družobných miest sa stretávajú viackrát ročne a spolupracujú na viacerých projektoch. Výborné sú aj vzťahy medzi občianskymi organizáciami, ako Slováci v Poľnom Berinčoku vravia, sú ako jedna veľká rodina.

2017
APRÍL

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára	Slnko	
			Východ	Západ
1. Sobota	Hugo	Hugó	06:21	19:13
2. Nedeľa	Zita	Áron	06:19	19:15
3. Pondelok	Richard	Buda, Richárd	06:17	19:16
4. Utorok	Izidor	Izidor	06:15	19:18
5. Streda	Miroslava	Vince	06:13	19:19
6. Štvrtok	Irena	Vilmos, Bíborka	06:11	19:20
7. Piatok	Zoltán	Herman	06:09	19:22
8. Sobota	Albert	Dénes	06:07	19:23
9. Nedeľa	**Kvetná nedeľa,** Milena	**Kvetná nedeľa,** Erhard	06:05	19:25
10. Pondelok	Igor	Zsolt	06:03	19:26
11. Utorok	Július	Leó, Szaniszló	06:01	19:27
12. Streda	Estera	Gyula	05:59	19:29
13. Štvrtok	**Zelený štvrtok,** Aleš	**Zelený štvrtok,** Ida	05:57	19:30
14. Piatok	**Veľký piatok,** Justína	**Veľký piatok,** Tibor	05:55	19:32
15. Sobota	**Biela (Veľká) sobota,** Fedor	**Biela (Veľká) sobota,** Anasztázia, Tas	05:53	19:33
16. Nedeľa	**Veľkonočná nedeľa,** Dana, Danica	**Veľkonočná nedeľa,** Csongor	05:51	19:34
17. Pondelok	**Veľkonočný pondelok,** Rudolf	**Veľkonočný pondelok,** Rudolf	05:50	19:36
18. Utorok	Valér	Andrea, Irma	05:48	19:37
19. Streda	Jela	Emma	05:46	19:39
20. Štvrtok	Marcel	Tivadar	05:44	19:40
21. Piatok	Ervín	Konrád	05:42	19:41
22. Sobota	Slavomír	Csilla, Noémi	05:40	19:43
23. Nedeľa	Vojtech	Béla	05:39	19:44
24. Pondelok	Juraj	György	05:37	19:46
25. Utorok	Marek	Márk	05:35	19:47
26. Streda	Jaroslava	Ervin	05:33	19:48
27. Štvrtok	Jaroslav	Zita	05:32	19:50
28. Piatok	Jarmila	Valéria	05:30	19:51
29. Sobota	Lea, Leo	Péter	05:28	19:53
30. Nedeľa	Anastázia	Katalin, Kitti	05:27	19:54

Sarvaš

Na pozemkoch J. J. Harruckerna vznikla roku 1722 v Békešskej stolici v poradí druhá slovenská osada – Sarvaš. Po odchode Osmanov spustnutá dolnozemská rovina lákala kolonistov takmer zo všetkých končín terajšieho Slovenska. Rozsiahly chotár s množstvom samôt postupne menil svoju tvár. Vzniklo mesto, ktoré sa stalo významným strediskom vzdelávania a hospodárskeho pokroku v Uhorsku. Je spojené najmä s menom Samuela Tešedíka, ktorý bol zakladateľom prvej praktickej poľnohospodárskej školy. Mesto so silnou koncentráciou roľníckeho obyvateľstva malo v roku 1880 až 23 tisíc obyvateľov.

V povojnovom období sa v rámci dohody o výmene obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom zo Sarvaša presídlilo 4 793 obyvateľov, usadili sa predovšetkým vo vtedajšom Želiezovskom okrese. Do Želiezoviec, Mikuly, Vozokan, Čaty a Šalova prišlo 1 754 Sarvašanov. Novým domovom ďalších 1 076 presídlencov zo Sarvaša a Níreďházy sa stali Mýtne Ludany, Starý Hrádok a Šarovce. Menšia časť prišla aj do obcí v okolí Levíc – Kalná, Lok, Nový Tekov, Dolná a Horná Seč, Beša a Tekovský Hrádok. Niektoré z týchto obcí udržiavajú kontakty so Sarvašanmi, navzájom sa navštevujú a pozývajú na kultúrne podujatia.

2017
MÁJ

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára	Slnko	
			Východ	Západ
1. Pondelok	**Sviatok práce**	**Sviatok práce,** Fülöp, Jakab	05:25	19:55
2. Utorok	Žigmund	Zsigmond	05:24	19:57
3. Streda	Galina	Timea, Irma	05:22	19:58
4. Štvrtok	Florián	Mónika, Flórián	05:21	19:59
5. Piatok	Lesia, Lesana	Györgyi, Adrián	05:19	20:01
6. Sobota	Hermína	Ivett, Frida	05:17	20:02
7. Nedeľa	Monika	**Deň matiek,** Gizella	05:16	20:04
8. Pondelok	**Deň víťazstva,** Ingrida	Mihály	05:15	20:05
9. Utorok	Roland	Gergely	05:13	20:06
10. Streda	Viktória	Ármin, Pálma	05:12	20:08
11. Štvrtok	Blažena	Ferenc	05:10	20:09
12. Piatok	Pankrác	Pongrác	05:09	20:10
13. Sobota	Servác	Szervác, Imola	05:08	20:11
14. Nedeľa	**Deň matiek,** Bonifác	Bonifác	05:07	20:13
15. Pondelok	Žofia, Sofia	Zsófia, Szonja	05:05	20:14
16. Utorok	Svetozár	Mózes, Botond	05:04	20:15
17. Streda	Gizela	Paszkál	05:03	20:16
18. Štvrtok	Viola	Alexandra, Erik	05:02	20:18
19. Piatok	Gertrúda	Ivó, Milán	05:01	20:19
20. Sobota	Bernard	Bernát, Felícia	05:00	20:20
21. Nedeľa	Zina	Konstantin	04:59	20:21
22. Pondelok	Júlia, Juliana	Júlia, Rita	04:58	20:22
23. Utorok	Želmíra	Dezső	04:57	20:24
24. Streda	Ela	Eszter, Eliza	04:56	20:25
25. Štvrtok	Urban	Orbán	04:55	20:26
26. Piatok	Dušan	Fülöp, Evelín	04:54	20:27
27. Sobota	Iveta	Hella	04:53	20:28
28. Nedeľa	Viliam	**Deň detí,** Emil, Csanád	04:52	20:29
29. Pondelok	Vilma	Magdolna	04:52	20:30
30. Utorok	Ferdinand	Janka, Zsanett	04:51	20:31
31. Streda	Petra, Petronela	Angéla, Petronella	04:50	20:32

Kondoroš

Dnešný viac ako päťtisícový Kondoroš vznikol v poslednej štvrtine 19. storočia, dovtedy bol ako pomerne husto obývaná samota súčasťou sarvašského chotára. Podobne ako Sarvašania, aj tunajší pôvodní obyvatelia boli slovenskí roľníci. Zo sarvašského „sálaša“ sa postupne vyvinula samostatná obec, známa v 80. rokoch doma i v zahraničí rozvinutým poľnohospodárstvom. Tamojšie družstvo úspešne spolupracovalo s družstvom v Tekovských Lužanoch.

Počas výmeny obyvateľstva sa v rokoch 1946 – 1948 z Békešskej župy presídlilo do Tekovských Lužian v Levickom okrese celkovo 130 slovenských rodín, prevažne z Békešskej Čaby, Sarvaša a Kondoroša. Z Tekovských Lužian sa presídlilo 146 maďarských rodín do Bátaszéku pri Szekszárde. Na obidvoch stranách hranice ostali príbuzní a priatelia, ktorí medzi sebou udržiavali kontakty. Roku 1997 podpísali dohodu o priateľstve a spolupráci Tekovské Lužany a Bátaszék, o rok neskôr sa k nim pripojil aj Kondoroš. Tieto tri mestá odvtedy úspešne spolupracujú, organizujú spoločné programy a pravidelne sa navzájom navštevujú.

2017
JÚN

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára	Slnko	
			Východ	Západ
1. Štvrtok	**MDD,** Žaneta	Tünde	04:50	20:33
2. Piatok	Xénia, Oxana	Kármen, Anita	04:49	20:34
3. Sobota	Karolína	Klotild	04:48	20:35
4. Nedeľa	**Turíce,** Lenka	**Turíce,** Bulcsú	04:48	20:35
5. Pondelok	**Turíce,** Laura	**Turíce,** Fatime	04:48	20:36
6. Utorok	Norbert	Norbert, Cintia	04:47	20:37
7. Streda	Róbert	Róbert	04:47	20:38
8. Štvrtok	Medard	Medárd	04:46	20:38
9. Piatok	Stanislava	Félix	04:46	20:39
10. Sobota	Margaréta	Margit, Gréta	04:46	20:40
11. Nedeľa	Dobroslava	Barnabás	04:46	20:40
12. Pondelok	Zlatko	Villő	04:46	20:41
13. Utorok	Anton	Antal, Anett	04:45	20:41
14. Streda	Vasil	Vazul	04:45	20:42
15. Štvrtok	Vít	Jolán, Vid	04:45	20:42
16. Piatok	Blanka, Bianka	Jusztín	04:45	20:43
17. Sobota	Adolf	Laura, Alida	04:45	20:43
18. Nedeľa	**Deň otcov,** Vratislav	**Deň otcov,** Arnold, Levente	04:46	20:44
19. Pondelok	Alfréd	Gyárfás	04:46	20:44
20. Utorok	Valéria	Rafael	04:46	20:44
21. Streda	Alojz	Alajos, Leila	04:46	20:44
22. Štvrtok	Paulína	Paulína	04:46	20:44
23. Piatok	Sidónia	Zoltán	04:47	20:45
24. Sobota	Ján	Iván	04:47	20:45
25. Nedeľa	Olívia, Tadeáš	Vilmos	04:47	20:45
26. Pondelok	Adriána	János, Pál	04:48	20:45
27. Utorok	Ladislav, Ladislava	László	04:48	20:45
28. Streda	Beáta	Levente, Irén	04:49	20:45
29. Štvrtok	Peter, Pavol, Petra	Péter, Pál	04:49	20:44
30. Piatok	Melánia	Pál	04:50	20:44

Malý Kereš

Do Malého Kereša prišli prví Slováci roku 1718 prevažne zo stredoslovenských stolíc na pozvanie zemepánov Jána a Štefana Wattayovcov. Osadnícku zmluvu uzavreli 19. mája 1718. V prvej polovici svojej tristoročnej existencie v týchto priestoroch mohli v škole, v cirkvi a vo verejnej správe slobodne a neobmedzene používať svoj rodný jazyk. Na tom, že sa tu slovenský jazyk udržal, mali zásluhu vynikajúci slovenskí učitelia a farári, napríklad v rokoch 1810 – 1818 farár, spisovateľ a jazykovedec Štefan Leška. Slovenským rodičom sa tu narodil najväčší maďarský básnik Alexander Petrovič, neskôr Sándor Petőfi. V roku 1880 mal Malý Kereš 6 834, v roku 1941 12 405 obyvateľov.

V rokoch 1946 - 1948 sa podľa malokerešského oblastného náborového úradu Československej presídľovacej komisie presídlilo na Slovensko 1 703 osôb, z toho 1 500 priamo z Malého Kereša, a to do vtedy Maďarmi obývanej obce Nesvady v Komárňanskom okrese. Tu si hneď vybudovali nový evanjelický kostol a modlitebne si zriadili aj príslušníci baptistickej a apoštolskej cirkvi. Dnes sa v Nesvadoch k slovenskej národnosti hlási 40 % obyvateľov. Presídlenci sa po desaťročia súkromne navštevovali. Roku 2005 podpísali predstavitelia obidvoch miest zmluvu o priateľstve a spolupráci a tým nadobudli styky inštitucionálny ráz. Spolupráca je najúspešnejšia v kultúrno-spoločenskej oblasti. Napríklad na závinové či oberačkové dni prichádza do Malého Kereša z Nesvád nielen oficiálna delegácia, ale aj autobus plný záujemcov. Keď sa zídu spevácke zbory oboch miest, tak spievajú spoločne v malokerešskom slovenskom nárečí. Výmena obyvateľstva je v Malom Kereši aj témou jedného ochotníckeho divadelného predstavenia, ktoré chcú v jubilejnom roku znovu uviesť na scénu.

2017
JÚL

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára	Slnko	
			Východ	Západ
1. Sobota	Diana	Tihamér, Annamária	04:50	20:44
2. Nedeľa	Berta	Ottó	04:51	20:44
3. Pondelok	Miloslav	Kornél, Soma	04:52	20:43
4. Utorok	Prokop	Ulrik	04:52	20:43
5. Streda	**Sviatok svätého Cyrila a Metoda** Cyril, Metod	**Deň Slovákov v Maďarsku,** Emese, Sarolta	04:53	20:43
6. Štvrtok	Patrik, Patrícia	Csaba	04:54	20:42
7. Piatok	Oliver	Apollónia	04:55	20:42
8. Sobota	Ivan	Ellák	04:56	20:41
9. Nedeľa	Lujza	Lukrécia	04:56	20:41
10. Pondelok	Amália	Amália	04:57	20:40
11. Utorok	Milota	Nóra, Lili	04:58	20:39
12. Streda	Nina	Izabella, Dalma	04:59	20:39
13. Štvrtok	Margita	Jenő	05:00	20:38
14. Piatok	Kamil	Őrs, Stella	05:01	20:37
15. Sobota	Henrich	Henrik, Roland	05:02	20:36
16. Nedeľa	Drahomír	Valter	05:03	20:36
17. Pondelok	Bohuslav	Endre, Elek	05:04	20:35
18. Utorok	Kamila	Frigyes	05:05	20:34
19. Streda	Dušana	Emília	05:06	20:33
20. Štvrtok	Ilja, Eliáš	Illés	05:08	20:32
21. Piatok	Daniel	Dániel, Daniella	05:09	20:31
22. Sobota	Magdaléna	Magdolna	05:10	20:30
23. Nedeľa	Oľga	Lenke	05:11	20:29
24. Pondelok	Vladimír	Kinga, Kincső	05:12	20:27
25. Utorok	Jakub	Kristóf, Jakab	05:13	20:26
26. Streda	Anna, Hana	Anna, Anikó	05:15	20:25
27. Štvrtok	Božena	Olga, Liliána	05:16	20:24
28. Piatok	Krištof	Szabolcs	05:17	20:23
29. Sobota	Marta	Márta, Flóra	05:18	20:21
30. Nedeľa	Libuša	Judit, Xénia	05:19	20:20
31. Pondelok	Ignác	Oszkár	05:21	20:19

Níredháza

Majiteľ pustatiny okolo Níreďházy a Čerkesu v Sabolčskej stolici F. Károlyi vydal roku 1753 patent o podmienkach osídlenia svojich majetkov. Na pomoc si zavolal skúseného osídľovateľa, čižmárskeho majstra zo Sarvaša Jána Petrikoviča. Tomu sa ešte v tom istom roku podarilo prehovoriť 83 slovenských rodín zo Sarvaša, 43 z Poľného Berinčoka, 34 zo Slovenského Komlóša, 29 z Békešskej Čaby a 13 z Endrédu, dovedna 202 rodín. Väčšia časť prišla do Nírségu na jar roku 1754. Prvých osadníkov sprevádzal békeščabiansky evanjelický farár Martin Vandlík, ktorý spolu s Petrikovičom patrili roku 1754 k zakladateľom mesta a cirkevného zboru. Veľká časť Slovákov dlho žila na samotách okolo mesta nazývaných bokory.

V rámci povojnovej výmeny obyvateľstva sa z Maďarska presídlilo okolo 8 400 osôb do terajšieho okresu Levice. Najpočetnejšia skupina prišla práve z Níreďházy a okolia. Bolo to 760 rodín, čo je približne 3 500 osôb. Rozhodujúca časť sa usadila v obciach Kalná, Lok, Nový Tekov, Dolná a Horná Seč, Beša a Tekovský Hrádok. Aj keď oficiálne styky neudržiavajú, pri organizovaní autobusových zájazdov tieto obce navštevujú a vyhľadávajú príbuzných a ich potomkov. V tomto smere si dobre počínali najmä presídlenci žijúci v obci Horná Seč, ktorí organizovali vzájomné výmenné návštevy.

2017
AUGUST

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára	Slnko	
			Východ	Západ
1. Utorok	Božidara	Boglárka	05:22	20:17
2. Streda	Gustáv	Lehel	05:23	20:16
3. Štvrtok	Jerguš	Hermína	05:24	20:14
4. Piatok	Dominika, Dominik	Domonkos, Dominika	05:26	20:13
5. Sobota	Hortenzia	Krisztina	05:27	20:11
6. Nedeľa	Jozefína	Bertabettina	05:28	20:10
7. Pondelok	Štefánia	Ibolya	05:30	20:08
8. Utorok	Oskar	László	05:31	20:07
9. Streda	Ľubomíra	Emőd	05:32	20:05
10. Štvrtok	Vavrinec	Lőrinc	05:34	20:03
11. Piatok	Zuzana	Zsuzsanna, Tiborc	05:35	20:02
12. Sobota	Darina	Klára	05:36	20:00
13. Nedeľa	Ľubomír	Ipoly	05:38	19:58
14. Pondelok	Mojmír	Marcell	05:39	19:57
15. Utorok	Marcela	Mária	05:40	19:55
16. Streda	Leonard	Ábrahám	05:42	19:53
17. Štvrtok	Milica	Jácint	05:43	19:52
18. Piatok	Elena, Helena	Ilona	05:44	19:50
19. Sobota	Lýdia	Huba	05:46	19:48
20. Nedeľa	Anabela	**Sviatok sv. Štefana,** István	05:47	19:46
21. Pondelok	Jana	Sámuel, Hajna	05:48	19:44
22. Utorok	Tichomír	Menyhért, Mirjam	05:49	19:42
23. Streda	Filip	Bence	05:51	19:41
24. Štvrtok	Bartolomej	Bertalan	05:52	19:39
25. Piatok	Ľudovít	Lajos, Patrícia	05:53	19:37
26. Sobota	Samuel	Izsó	05:55	19:35
27. Nedeľa	Silvia	Gáspár	05:56	19:33
28. Pondelok	Augustín	Ágoston	05:57	19:31
29. Utorok	**Výročie SNP**, Nikola, Nikolaj	Beatrix, Erna	05:59	19:29
30. Streda	Ružena	Rózsa	06:00	19:27
31. Štvrtok	Nora	Erika, Bella	06:01	19:25

Kestúc

Členovia obvodného náborového úradu Československej presídľovacej komisie v Ostrihome viackrát zavítali do každej Slovákmi obývanej obce župy. Nie náhodou, veď toho času išlo o pomerne veľké osady: Dág, Šarišáp, Bánhidu, Čív, Kestúc, Orosláň a Síleš. Podľa sčítania ľudu v r. 1930 v Kestúci sa z 2 265 obyvateľov hlásilo za občana so slovenským materinským jazykom 2 085 osôb. V roku 1941, napriek silnému maďarskému nacionalistickému tlaku, sa tento pomer podstatne nezmenil. Z 2 664 obyvateľov sa 1 991 hlásilo za Slovákov. Napriek prekážkam, odhováraniam a zastrašovaniam zo strany maďarských úradov sa z Kestúca presídlilo na Slovensko spolu 368 osôb, 50 boli baníci. Najviac, okolo 40 rodín, sa dostalo do Búču (neďaleko Štúrova), vzdialeného necelých štyridsať kilometrov od ich pilíšskeho rodiska. Boli to prevažne remeselníci, roľníci a niekoľko baníkov.

Kestúc a Búč udržiavajú plodné družobné styky už dlhé desaťročia. Oficiálne ich spečatili v roku 1996, keď podpísali zmluvu o partnerstve a spolupráci. V roku 2016 ju potvrdili opätovným podpísaním. Obyvatelia Kestúca a Búču sa každoročne stretávajú, navzájom navštevujú svoje programy a väčšie miestne podujatia a každý rok organizujú futbalové stretnutie Pohár starostov. Problematike výmeny obyvateľstva sa vo svojej novinárskej i beletristickej tvorbe venuje kestúcky rodák Zoltán Bárkányi Valkán a dokumentárne filmy na túto tému natočil taktiež tamojší rodák Ján Fuzik.

2017
SEPTEMBER

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára	Slnko	
			Východ	Západ
1. Piatok	**Deň Ústavy,** Drahoslava	Egyed, Egon	06:03	19:23
2. Sobota	Linda, Rebeka	Rebeka, Dorina	06:04	19:21
3. Nedeľa	Belo	Hilda	06:05	19:19
4. Pondelok	Rozália	Rozália	06:07	19:17
5. Utorok	Regina	Viktória, Lőrinc	06:08	19:15
6. Streda	Alica	Zakariás	06:09	19:13
7. Štvrtok	Marianna	Regina	06:11	19:11
8. Piatok	Miriama	Mária, Adrienn	06:12	19:09
9. Sobota	Martina	Ádám	06:13	19:07
10. Nedeľa	Oleg	Nikolett, Hunor	06:15	19:05
11. Pondelok	Bystrík	Teodóra	06:16	19:03
12. Utorok	Mária	Mária	06:17	19:01
13. Streda	Ctibor	Kornél	06:19	18:59
14. Štvrtok	Ľudomil	Szeréna, Roxána	06:20	18:57
15. Piatok	**Sedembolestná Panna Mária,** Jolana	**Sedembolestná Panna Mária,** Enikő, Melitta	06:21	18:55
16. Sobota	Ľudmila	Edit	06:23	18:53
17. Nedeľa	Olympia	Zsófia	06:24	18:51
18. Pondelok	Eugénia	Diana	06:25	18:49
19. Utorok	Konštantín	Vilhelmina	06:27	18:47
20. Streda	Ľuboslav, Ľuboslava	Friderika	06:28	18:45
21. Štvrtok	Matúš	Máté, Mirella	06:29	18:43
22. Piatok	Móric	Móric	06:31	18:41
23. Sobota	Zdenka	Tekla	06:32	18:39
24. Nedeľa	Ľuboš, Lubor	Gellért, Mercédesz	06:34	18:37
25. Pondelok	Vladislav	Eufrozina, Kende	06:35	18:35
26. Utorok	Edita	Jusztina, Pál	06:36	18:33
27. Streda	Cyprián	Adalbert	06:38	18:31
28. Štvrtok	Václav	Vencel	06:39	18:28
29. Piatok	Michal, Michaela	Mihály	06:40	18:26
30. Sobota	Jarolím	Jeromos	06:42	18:24

Šarišáp

Obec v Komárňansko-ostrihomskej župe znovuosídlili Slováci najmä z Trenčianskej stolice koncom 17. a začiatkom 18. storočia. V roku 1809 dedinu síce zdecimovala cholera, obyvateľstvo však čoskoro doplnili slovenskí, českí a moravskí kolonisti. V 19. storočí sa osada agrárneho typu úplne zmenila, keďže v jej chotári rad-radom začali otvárať kamennouhoľné bane. V súčasnosti má takmer štyritisíc obyvateľov.

Slováci v Šarišápe sa ťažko lúčili s tými, ktorí sa v rokoch 1946 – 1947 rozhodli vysťahovať sa na Slovensko. V rámci výmeny obyvateľstva opustilo obec približne 500 ľudí, ktorí začali svoj nový život v Handlovej a jej okolí. Snaha udržiavať kontakty s presídlencami sa prejavovala už od prvej chvíle od rozlúčenia, ale dlhé roky k tomu nemohlo dôjsť. Až v roku 1959 sa z Handlovej vrátilo do rodnej obce niekoľko ľudí a potom už aj spoločensko-politické pomery umožňovali pravidelné vzájomné návštevy. V tom období položili základy dodnes trvajúceho, dobre fungujúceho partnerského vzťahu. Spočiatku sa spolupráca obmedzovala na kultúru a šport, neskôr sa rozšírila o školskú a samosprávnu sféru a nakoniec ju obecné samosprávy spečatili zmluvou o vzájomnej spolupráci. Desaťročia sa teda obyvatelia Šarišápu a Handlovej pravidelne stretávajú najmä na obecných slávnostiach a na futbalových zápoleniach.

2017
OKTÓBER

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára	Slnko	
			Východ	Západ
1. Nedeľa	Arnold	Malvin	06:43	18:22
2. Pondelok	Levoslav	Petra	06:44	18:20
3. Utorok	Stela	Helga	06:46	18:18
4. Streda	František	Ferenc	06:47	18:16
5. Štvrtok	Viera	Aurél	06:49	18:14
6. Piatok	Natália	Brúnó, Renáta	06:50	18:12
7. Sobota	Eliška	Amália	06:51	18:10
8. Nedeľa	Brigita	Koppány	06:53	18:08
9. Pondelok	Dionýz	Dénes	06:54	18:07
10. Utorok	Slavomíra	Gedeon	06:56	18:05
11. Streda	Valentína	Brigitta	06:57	18:03
12. Štvrtok	Maximilián	Miksa	06:58	18:01
13. Piatok	Koloman	Kálmán, Ede	07:00	17:59
14. Sobota	Boris	Helén	07:01	17:57
15. Nedeľa	Terézia	Teréz	07:03	17:55
16. Pondelok	Vladimíra	Gál	07:04	17:53
17. Utorok	Hedviga	Hedvig	07:06	17:51
18. Streda	Lukáš	Lukács	07:07	17:50
19. Štvrtok	Kristián	Nándor	07:09	17:48
20. Piatok	Vendelín	Vendel	07:10	17:46
21. Sobota	Uršuľa	Orsolya	07:11	17:44
22. Nedeľa	Sergej	Előd	07:13	17:42
23. Pondelok	Alojza	**Štátny sviatok,** Gyöngyi	07:14	17:41
24. Utorok	Kvetoslava	Salamon	07:16	17:39
25. Streda	Aurel	Blanka, Bianka	07:17	17:37
26. Štvrtok	Demeter	Dömötör	07:19	17:35
27. Piatok	Sabína	Szabina	07:20	17:34
28. Sobota	Dobromila	Simon, Szimonetta	07:22	17:32
29. Nedeľa	Klára	Nárcisz	06:23	16:30
30. Pondelok	Šimon, Simona	Alfonz	06:25	16:29
31. Utorok	Aurélia	Farkas	06:26	16:27

Orosláň

Do 30. rokov minulého storočia bol Orosláň chudobnou poľnohospodárskou dedinkou s prevažne slovenským obyvateľstvom evanjelického vierovyznania. Zápisy v cirkevnej matrike sa vedú od roku 1724. Obyvatelia popri obrábaní pôdy pálili vápno. Po otvorení uhoľných baní sa však zásadne zmenil ráz obce. Vedľa rodinných domov začali vyrastať nové sídliská. Rýchly priemyselný rozvoj sa síce začal až v 50. rokoch 20. storočia, ale baníci prichádzajúci z najrôznejších oblastí krajiny zmenili národnostné zloženie mesta. Po slovensky sa rozprávali už len starší ľudia, respektíve tí, ktorí bývali v pôvodnej dedinskej časti. Niekoľko tradičných zvykov si zato dodnes zachovali – v neposlednom rade vďaka aktivitám slovenskej samosprávy mesta.

Do života miestnej slovenskej komunity negatívne zasiahla aj presídľovacia akcia. Od 12. decembra 1947 do marca nasledujúceho roku opustilo Orosláň 259 Slovákov. Usadili sa v Dvoroch nad Žitavou, Neskoršie sa dvaja vrátili do rodnej obce, ale ani vo Dvoroch nad Žitavou nezostali všetci, viac rodín odišlo ďalej na stredné alebo na západné Slovensko. Niekoľko oroslánskych Slovákov tam však dodnes býva, takže Slovenská samospráva v Orosláni sa v roku 1996 rozhodla prehĺbiť styky s touto obcou podpísaním zmluvy so Samosprávou obce Dvory nad Žitavou o partnerstve, spolupráci a vzájomnej pomoci. Odvtedy sa delegácie a občania oboch miest pravidelne stretávajú na kultúrnych, cirkevných a športových podujatiach.

2017
NOVEMBER

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára	Slnko	
			Východ	Západ
1. Streda	**Sviatok všetkých svätých,** Denis, Denisa	**Sviatok všetkých svätých,** Marianna	06:28	16:26
2. Štvrtok	**Pamiatka zosnulých**	**Pamiatka zosnulých,** Achilles	06:29	16:24
3. Piatok	Hubert	Győző	06:31	16:23
4. Sobota	Karol	Károly	06:32	16:21
5. Nedeľa	Imrich	Imre	06:34	16:20
6. Pondelok	Renáta	Lénárd	06:35	16:18
7. Utorok	René	Rezső	06:37	16:17
8. Streda	Bohumír	Zsombor	06:39	16:16
9. Štvrtok	Teodor	Tivadar	06:40	16:14
10. Piatok	Tibor	Réka	06:42	16:13
11. Sobota	Martin, Maroš	Márton	06:43	16:12
12. Nedeľa	Svätopluk	Jónás, Renátó	06:44	16:10
13. Pondelok	Stanislav	Szilvia	06:46	16:09
14. Utorok	Irma	Aliz	06:47	16:08
15. Streda	Leopold	Albert, Lipót	06:49	16:07
16. Štvrtok	Agnesa	Ödön	06:50	16:06
17. Piatok	**Štátny sviatok,** Klaudia	Hortenzia, Gergő	06:52	16:05
18. Sobota	Eugen	Jenő	06:53	16:04
19. Nedeľa	Alžbeta	Erzsébet	06:55	16:03
20. Pondelok	Félix	Jolán	06:56	16:02
21. Utorok	Elvíra	Olivér	06:58	16:01
22. Streda	Cecília	Cecília	06:59	16:00
23. Štvrtok	Klement	Kelemen, Klementína	07:00	15:59
24. Piatok	Emília	Emma	07:02	15:59
25. Sobota	Katarína	Katalin	07:03	15:58
26. Nedeľa	Kornel	Virág	07:04	15:57
27. Pondelok	Milan	Virgil	07:06	15:56
28. Utorok	Henrieta	Stefánia	07:07	15:56
29. Streda	Vratko	Taksony	07:08	15:55
30. Štvrtok	Ondrej, Andrej	András, Andor	07:09	15:55

Čemer

Obec Čemer ležiaca na severovýchodnom okraji hlavného mesta v 18. storočí patrila rodine Wattayovcov, ktorá ju začala znovuosídlovať roku 1720 Slovákmi evanjelického vierovyznania. Neskôr sa usadlosť dostala do vlastníctva grófa Antona Grassalkovicha, ktorý po epidémii cholery v roku 1826 doplnil obyvateľstvo nemeckými osadníkmi.

Obec Čemer je svojou autentickou pestrou ľudovou kultúrou a zanietenými aktivistami osviežujúcim orientačným bodom na mape Slovákov v Maďarsku. Čemerskí Slováci zachovávajú tradície svojich predkov a snažia sa ich oživiť. Miestni ľudoví speváci a tanečníci významne prispievajú k zviditeľňovaniu slovenských kultúrnych hodnôt regiónu okolia Pešti.

V roku 1947 sa 18 čemerských rodín presťahovalo do Podunajských Biskupíc. Okrem rodinných vzťahov zatiaľ oficiálne styky s touto mestskou časťou Bratislavy nenadviazali, ale v súčasnosti sa snažia túto situáciu zmeniť. Ako prvé gesto darovali predstaviteľom Podunajských Biskupíc bábiku v čemerskom slovenskom kroji. V obci vykonali národopisný výskum a zostavili choreografiu na tému výmeny obyvateľstva, ktorú predviedli členovia miestnej tanečnej skupiny Furmička. V uplynulom roku tejto téme venovali výstavu, na ktorej prezentovali zaujímavé dokumenty pochádzajúce z Podunajských Biskupíc.

2017
DECEMBER

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára	Slnko	
			Východ	Západ
1. Piatok	Edmund	Elza	07:11	15:54
2. Sobota	Bibiána	Melinda, Vivien	07:12	15:54
3. Nedeľa	Oldrich	Ferenc, Olivia	07:13	15:54
4. Pondelok	Barbora	Borbála, Barbara	07:14	15:53
5. Utorok	Oto	Vilma	07:15	15:53
6. Streda	Mikuláš	Miklós	07:16	15:52
7. Štvrtok	Ambróz	Ambrus	07:17	15:52
8. Piatok	Marína	Mária	07:18	15:52
9. Sobota	Izabela	Natália	07:19	15:52
10. Nedeľa	Radúz	Judit	07:20	15:52
11. Pondelok	Hilda	Árpád	07:21	15:52
12. Utorok	Otília	Gabriella	07:22	15:52
13. Streda	Lucia	Luca, Otilia	07:23	15:52
14. Štvrtok	Branislava, Bronislava	Szilárda	07:24	15:53
15. Piatok	Ivica	Valér	07:25	15:53
16. Sobota	Albína	Etelka, Aletta	07:25	15:53
17. Nedeľa	Kornélia	Lázár, Olimpia	07:26	15:53
18. Pondelok	Sláva	**Deň národností,** Auguszta	07:27	15:54
19. Utorok	Judita	Viola	07:27	15:54
20. Streda	Dagmara	Teofil	07:28	15:54
21. Štvrtok	Bohdan	Tamás	07:28	15:55
22. Piatok	Adela	Zénó	07:29	15:55
23. Sobota	Nadežda	Viktória	07:29	15:56
24. Nedeľa	**Štedrý deň,** Adam a Eva	**Štedrý deň,** Ádám, Éva	07:30	15:57
25. Pondelok	**1. sviatok vianočný**	**1. sv. vianočný,** Eugénia	07:30	15:57
26. Utorok	**2. sviatok vianočný,** Štefan	**2. sv. vianočný,** István	07:30	15:58
27. Streda	Filoména	János	07:30	15:59
28. Štvrtok	Ivana, Ivona	Kamilla	07:31	16:00
29. Piatok	Milada	Tamás, Tamara	07:31	16:00
30. Sobota	Dávid	Dávid	07:31	16:01
31. **Nedeľa**	Silvester	Szilveszter	07:31	16:02

Čorváš

Pre Čorváš bola vždy príznačná a prirodzená pestrofarebnosť, rôznorodosť zvykov i rozmanitosť obyvateľov. Slováci sem prišli už v prvej osídľovacej vlne v 18. storočí, ale vo väčšom počte sa tu usadili v tretej kolonizačnej etape, po roku 1870. Prišli z neďalekých lokalít – Békešskej Čaby, Sarvaša a Poľného Berinčoka. Prevažnú väčšinu tvorili evanjelici, ale usadili sa tu aj katolíci. Rýchlo si našli svoje miesto v národnostne i nábožensky rôznorodej osade. V evanjelickom zbore od roku 1880 na príkaz superintendenta Gustáva Seberéniho mohli počúvať Božie slovo v jazyku svojich predkov. V roku 1901 postavili v Čorváši evanjelický kostol. Po prvej svetovej vojne nacionalistická politika neumožnila vytvoriť v obci slovenskú organizáciu.

Po druhej svetovej vojne, v roku 1947, v dôsledku výmeny obyvateľstva časť Slovákov z obce odišla. Vo februári sa presídlilo do Československa 158 osôb, zanechajúc tu 32 domov a 307 katastrálnych jutár zeme. 108 z nich bolo katolíkov a 50 evanjelikov. Zo zachovaných údajov vyplýva, že čeľaď z bývalých veľkostatkov si presídlenie zvolila pod vplyvom propagandy.

Vedenie Čorvášu v roku 1999 podpísalo dohodu o priateľstve a spolupráci s mestom Sládkovičovo. Čulé styky s týmto mestečkom na juhu Slovenska udržiavajú aj od roku 1998 pôsobiaca miestna slovenská samospráva a čorvášske občianske organizácie, napríklad v roku 2007 založený Spolok čorvášskych Slovákov. Obyvatelia Čorvášu a Sládkovičova sa pravidelne navštevujú. Predstavitelia rôznych generácií si našli spoločné záujmy. Úspešne spolupracujú napríklad dôchodcovia, hasiči, rybári, hudobníci, futbalisti a členovia klobásového klubu.

Z básní Alexandra Kormoša

Prísľuby

Lásky a času tu
nikdy nie je dosť,
smrť nám nedovolí
zabúdať budúcnosť.

Zabúdať milostné
prísľuby Ježiša,
nad nami bez nich len
ničota veží sa.

Bez nich je človek len
stratená sirota
v kozmickej samote,
márnosti života.

Otvoriť cestu

Obchodiť naše rodné polia,
znova objaviť všetky končiny,
zahojiť rany, čo nás bolia,
pokračovať, kde iní skončili.

Napĺňať ďalej naše sýpky,
bedlivo zbierať skromnú úrodu,
nepozerať sa naň tak z výšky,
otvoriť širšiu cestu k národu.

Rozrobiť úhorové plochy,
pripraviť pôdu väčšej úrode,
s nádejou hľadať pokrok v národe.

Prideliť takým z našej trochy,
ktorí nemajú z plodov skoro nič,
všetko na svoje miesto položiť.

Nad Dunajom

Obidvom krásnym brehom
podávať srdce na dlani,
krvavým orlím perom
obidva povzniesť nad rany.

Víchor ma z brehov ráňa,
nechce ma pustiť do cieľa,
neotvára sa brána,
sťaby sa nikdy nechcela.

Premávka nad Dunajom
mostom SNP vymiera,
posmieva sa mi Riviéra.

Predsa som inotajom
na oboch brehoch veľrieky
storakým kliatbam naprieky.

Ako ďalej?

Z čistého prameňa
do čistého pohára
toľko nádeje nalej,
čo postačí do rána
prežiť a rozhodnúť,
ako ďalej.

Z čistého svedomia
do skrehnutých duší
toľko života nalej,
koľko stačiť musí
k zdolaniu prekážok
cestou ďalej.

„MOJA“ VÝMENA OBYVATEĽSTVA

Kalendár je takmer hotový, tlačiareň čaká už iba na môj úvodník, ktorý sa tentoraz rodí neobyčajne ťažko. Tohtoročným kalendárom spomíname na historickú udalosť, ktorá po II. svetovej vojne osudovo ovplyvnila život Slovákov v Maďarsku. Osudy tých, ktorí z obcí a miest založených pred stáročiami ich predkami, pred 70 rokmi odišli do Československa, aj tých, ktorí zotrvali v Maďarsku.

Starostlivo hľadám slová, aby čitateľ nemal dojem, že hodnotím, nedajbože súdim tých, ktorí sa onoho času rozhodli tak či onak. Výmena obyvateľstva, alebo reemigrácia či repatriácia Slovákov do vlasti predkov a vysťahovanie Maďarov zo Slovenska, dodnes vyvoláva emócie a je posudzovaná protirečivo. Koľko pohľadov – toľko výkladov.

Neľahké rozhodovanie o tom, či „dobrovoľne“ odísť alebo zostať, ovplyvnilo množstvo okolností. Okrem sociálnych pohnútok a náborovej kampane *Československej presídľovacej komisie,* časti *Antifašistického frontu Slovanov* a jeho novín *Sloboda,* rozhodne medzi ne patrili skúsenosti s národnostnou politikou Maďarska v medzivojnovom období a počas II. svetovej vojny. *„Je známe, ako cieľavedome od r. 1942 zaplavovali búriaci sa tzv. Viharsarok povolávacím rozkazom ‚SAS‘ na vojnu a aký podozrivo veľký počet agrárnych proletárov, medzi nimi i dolnozemských Slovákov, zahynulo vo vojne. Ani tí, ktorí zostali doma, by sa neboli vyhli svojmu osudu. Čongrádska župa sa napríklad zaoberala návrhom rozsídlenia Slovákov, žijúcich v Pitvaroši, známych svojím protivládnym postojom a činnosťou.“* (A. Divičanová – Ondrej Krupa: Slováci v Maďarsku.) Pitvaroš s takmer čisto slovenským pôvodným obyvateľstvom opustili dve tretiny obyvateľov. Jeho chátrajúci evanjelický kostol sa pre mňa stal živým pomníkom tejto kedysi vitálnej slovenskej dediny na Dolnej zemi.

Výmena obyvateľstva – predsa len budem používať tento, pre mňa najviac prijateľný neutrálny termín – vyvoláva vo mne množstvo spomienok. Z mojej širšej rodiny sa na Slovensko presídlili súrodenci starých rodičov z maminej strany a bratranci, sesternice starých rodičov z otcovej strany. Moja prvá spomienka na príbuzných, ktorí sa usadili na Slovensku, je z konca šesťdesiatych rokov. Mala som asi päť rokov a hrala som sa u starých rodičov na dvore, keď vstúpil cez bránku pre mňa neznámy starší manželský pár s obvyklým pozdravom: *„Doma ste, Račkovci?“.* Mne kázali, aby som vošla do domu a aby som povedala, že prišli Majorovci z Matúškova. Návštevy príbuzných zo Slovenska v našej rodine boli pravidelné. Každoročne sa vracali na svoj rodný Komlóš, a ich návštevy boli obyčajne načasované k 20. augustu, keď bol na Komlóši „búčov“, t. j. hody. V 70. a 80. rokoch prichádzali z dedín na južnom Slovensku, kde sa usadili „naši“, celé autobusy, niekedy ich bolo aj 5-6, a v každej rodine mali hosťa zo Slovenska. Keď

sa vracali domov, mali plné kufre trojkilových chlebov z bielej komlóšskej múky a, samozrejme, melónov...

Prešlo pár rokov a ja som bola na návšteve u príbuzných v obci neďaleko Galanty. Starí rodičia mi povedali, že *„v Slovenskej misím rozprávať po slovensky“*. Bolo leto a ja som sa prvé ráno zobudila pri otvorenom okne na vravu. Lenže tá, na moje najväčšie prekvapenie, nebola slovenská, ale maďarská. A po maďarsky sa mi prihovárala aj predavačka v obchode, keď som si išla kúpiť malinovku. Len v rodine a v evanjelickej modlitebni, ktorá nahrádzala chýbajúci kostol, sa hovorilo po slovensky.

Ctím si svojich príbuzných, vďaka ktorým som sa mohla zdokonaľovať v znalosti slovenčiny a už ako dieťa spoznať krásy Slovenska. Pri večeri po jednej spoločnej zabíjačke presvedčili môjho otca a starých rodičov, aby ma pustili študovať na Slovensko. Toto rozhodnutie ovplyvnilo celý môj život a vďaka nemu som spoznala krajinu, odkiaľ prišli na Dolnú zem moji predkovia a kde si našli nový domov aj mnohí Slováci z Maďarska.

Aké následky mala výmena obyvateľstva pre Slovákov, ktorí sa rozhodli zostať v Maďarsku? Na konci svojej úvodnej štúdie Michal Lásik píše: *„Šance prežitia Slovákov, ktorí zostali v Maďarsku, sa veľmi obmedzili. Podľa oficiálneho sčítania ľudu v roku 1949 sa k slovenskému materinskému jazyku prihlásilo 25 988, k slovenskej národnosti 7 808 občanov.“* Mnohí Slováci sa pod vplyvom poplašných správ o údajnom nútenom vysídlení tých, ktorí sa dobrovoľne nepresťahujú, rozhodli pre vedomú asimiláciu. Tá časť slovenského obyvateľstva, ktorá sa v sťažených podmienkach snažila o prežitie, bola napríklad pri vyučovaní v slovenskom jazyku odkázaná na pomoc maďarských učiteľov vysídlených zo Slovenska. Nemohla počítať ani s podporou materskej krajiny. Je známy výrok štátneho tajomníka československého ministerstva zahraničných vecí *Vladimíra Clementisa,* ktorý na zasadnutí vlády 4. 12. 1945 povedal: *„Na rokovaniach s maďarským ministrom zahraničných vecí som vyhlásil, že nás nezaujímajú tí Slováci, ktorí sa nechcú presídliť na Slovensko. Počítame s tým, že títo Slováci sa pomaďarčia, k tomu prajeme maďarskej vláde veľa šťastia.“* Určité zlepšenie situácie nastalo po tom, keď novozaložené slovenské katedry v Maďarsku absolvovali a začali vyučovať učitelia pochádzajúci z radov domácej Slovače a keď koncom 60. rokov aj zo Slovenska začala prichádzať pomoc. Z hľadiska zachovania národnosti neprospeli ani veľké spoločenské pohyby spojené s vytváraním družstiev a prudkým rozvojom priemyslu, ale ani „internacionalistická“ politika v období socializmu.

V súčasnosti disponujú Slováci v Maďarsku spolkami, národnostnými samosprávami a inštitúciami, ktoré za pomoci Maďarska a Slovenskej republiky robia všetko v záujme toho, aby sa ešte dlho mohlo hovoriť o slovenskej komunite v Maďarsku.

Alžbeta Hollerová Račková
predsedníčka CSSM

Michal Lásik

VÝMENA OBYVATEĽSTVA MEDZI ČESKOSLOVENSKOM A MAĎARSKOM (1946 – 1948)

Cesta k Dohode o výmene obyvateľstva

Po druhej svetovej vojne víťazstvo nad fašizmom vytvorilo odlišné postavenie *Maďarska a Československa* v medzinárodnej politike. Maďarsko vyšlo z vojny ako porazený štát, Československo vďaka exilovej vláde v Londýne a *Slovenskému národnému povstaniu* opäť ako víťazný štát. V riešení problémov sa neuplatnili rovnocenné pozície. Základným problémom, ktorý zaťažil vzťahy oboch krajín, bola *národnostná otázka:* vývoj situácie Maďarov na Slovensku a pevný československý politický zámer zbaviť sa všetkých Nemcov, ako aj Maďarov na Slovensku. Hlavnou požiadavkou exilovej Benešovej vlády v Londýne bolo obnovenie predmníchovskej *Československej republiky* a vytvorenie homogénneho československého štátu. Preto už počas vojny vyvíjala diplomatické úsilie v záujme jednostranného vysídlenia (transferu) nemeckého a maďarského obyvateľstva.

Slovenská národná rada v manifeste zo 4. februára 1945 nerátala s jednostranným transferom, hovorilo sa iba *o výmene (repatriácii) časti maďarského obyvateľstva za Slovákov žijúcich v Maďarsku.* Slovenská národná rada až po návrate komunistickej emigrácie z Moskvy zmenila svoj názor. Zvolený postoj voči Nemcom a Maďarom ***Edvard Beneš*** zdôvodnil tým, že k rozpadu Československa priviedol separatizmus národností. Začiatkom roka 1945 boli oslobodené východné oblasti, 5. mája 1945 pod vedením E. Beneša sa založila vláda, v ktorej dostali miesto aj komunisti. Bola to vláda *Národného frontu Čechov a Slovákov.* Základným dokumentom novej Československej republiky sa stal *Košický vládny program.* Tento program okrem reorganizácie štátu a hospodárstva sformuloval potrebu a prostriedky budovania československého národného štátu. Deklaroval rovnoprávnosť Čechov a Slovákov,

Ročník 1946. 1027

Sbírka zákonů a nařízení
republiky Československé

Částka 60. Vydána dne 27. června 1946. Cena Kčs 2.60.

OBSAH:
148. Dohoda mezi Československem a Maďarskem o výmene obyvateľstva

145.
Dohoda
mezi Československem a Maďarskem o výmene obyvateľstva.

JMÉNEM REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ!

JMÉNEM REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ
A
REPUBLIKY MAĎARSKÉ
BYLA SJEDNÁNA TATO DOHODA S DODATKEM:

Dohoda
mezi Československem a Maďarskem o výmene obyvateľstva.

Prezident československej republiky a Prezident Maďarskej republiky
rozhodli se, že uzavrú Dohodu o výmene obyvateľstva medzi svojimi štátmi a svojimi splnomocnencami menovali:

Prezident československej republiky
pána dr. Vladimíra Clementisa, štátneho tajomníka v ministerstve zahraničných vecí,

Egyezmény
Magyarország és Csehszlovákia közötti lakosságcsere tárgyában.

A Magyar Köztársaság Elnöke és a Csehszlovák Köztársaság Elnöke
elhatározván azt, hogy az országaik közötti lakosságcsere tárgyában Egyezményt kötnek, meghatalmazottaikká kinevezték:

a Magyar Köztársaság Elnöke:
dr. Gyöngyösi János külügyminiszter urat,

na druhej strane vyhlásil *kolektívnu vinu Nemcov a Maďarov vo vojne.* Do tých obcí, okresov, kde tvorili väčšinu, vymenovali namiesto volených orgánov komisárov. Štátne občianstvo mohli dostať len antifašisti, pôdu v nemeckom a maďarskom vlastníctve zoštátnili, zatvorili všetky národnostné školy. Uskutočnenie programu realizovali nariadenia SNR a dekréty prezidenta Beneša.

Maďarský minister zahraničných vecí ***János Gyöngyösi*** koncom júna 1945 vo svojom prejave v *Békešskej Čabe* vyhlásil, že maďarská vláda by nikdy nepodnikala výmenu obyvateľstva alebo vysídlenie. K takémuto kroku by pristúpila iba na základe medzinárodnej dohody. *Postupimská konferencia* veľmocí rozhodla o vysídlení Nemcov z Poľska, Československa a Maďarska. S vysídlením Maďarov – okrem Sovietskeho zväzu – účastníci nesúhlasili. Problém odporúčali riešiť *formou dvojstrannej dohody.* Po postupimskej konferencii československá vláda zmenila koncepciu politiky voči maďarskej menšine. Do popredia sa dostal plán výmeny časti maďarského obyvateľstva za Slovákov, žijúcich v Maďarsku. Československé orgány dúfali, že sa im podarí presvedčiť 300-400 tisíc Slovákov o dobrovoľnom presídlení sa na Slovensko. Túto možnosť ponúkli aj Slovákom z *Rumunska, Juhoslávie a Bulharska.* Do popredia sa dostali bilaterálne rokovania, presadzujúce výmenu obyvateľstva.

Medzitým československá vláda v novembri 1945 začala násilný odsun Maďarov do Čiech, do oblastí, z ktorých boli vysídlení sudetskí Nemci. Museli tam vykonávať poľnohospodárske práce. V zime 1946 bolo deportovaných okolo 44 tisíc osôb. Ich majetok pridelili Slovákom zo severných oblastí. Ďalším krokom vlády a SNR bola *reslovakizácia.* Tí Maďari, ktorí mali aspoň jedného starého rodiča Slováka, mohli sa prihlásiť za Slovákov. Automaticky

mohli tým získať občianske práva, štátne občianstvo, stiahli ich zo zoznamu vyznačených na deportáciu a presídlenie. Za Slovákov bolo vyhlásených 326 679 osôb.

V decembri 1945 sa v Prahe uskutočnilo rokovanie na úrovni ministrov zahraničných vecí. *J. Gyöngyösi* tu vyhlásil, že Maďarsko s výmenou obyvateľstva zásadne nesúhlasí a odmieta aj plán jednostrannej deportácie. V záujme zachovania mieru medzi dvoma krajinami sa nedištancuje od dobrovoľného presídlenia Slovákov z Maďarska, ak ČSR zabezpečí občianske a menšinové práva Maďarom na Slovensku. ***Vladimír Clementis*** informoval maďarského ministra zahraničia, že jeho vláda trvá na definitívnom riešení postavenia Maďarov, a to tak, že jedna ich časť by opustila krajinu v rámci výmeny obyvateľstva a druhú by jednostranne vysídlili. Maďarsko informovalo veľmoci o neúspešnosti rokovaní. Veľmoci však riešenie otázky odkázali znovu do kompetencie dvoch štátov. Maďarská politická elita vidiac, že sa nepokročilo, v záujme zlepšenia osudu Maďarov na Slovensku pristúpila 6. 10. 1946 v Prahe k ďalším rokovaniam a prijala *koncepciu výmeny obyvateľstva bez zmeny hraníc.* Maďarská vláda prispela k tomu, aby sa Slováci v Maďarsku mohli dobrovoľne presídliť.

Dohoda o výmene obyvateľstva

Dohoda medzi Československom a Maďarskom bola podpísaná 27. februára 1946 v Budapešti ministrom zahraničia *J. Gyöngyösim* a štátnym tajomníkom *V. Clementisom.* Zmluva pozostáva zo

14 článkov a dodatkov. Dohoda uzákonila možnosť dobrovoľného presídlenia Slovákov z Maďarska a vysídlenie Maďarov z Československa. Československy štát mal právo vyznačiť vysídlených. *Počet vymenených osôb mal byť rovnaký.* Maďarsko sa zaviazalo navyše prijať jednostranne osoby, ktoré československé úrady vyhlásili za *vojnových zločincov,* ich počet nebol v zmluve určený. *Majetkové pomery sa mali riešiť na základe reciprocity.* Zmluva nariadila založiť niekoľko orgánov, organizujúcich výmenu, medziiným *Československo-maďarskú zmiešanú komisiu.* Taktiež zmluva umožnila československej vláde zriadiť osobitnú *Československú presídľovaciu komisiu.* Jej úlohou bolo vzbudiť záujem

Slovákov o presídlenie sa. Od podpísania zmluvy mohla 6 týždňov agitovať, potom mala ďalších 6 týždňov na zozbieranie vyplnených prihlášok.

Spôsoby agitácie k presídleniu medzi Slovákmi v Maďarsku

Československá presídľovacia komisia v roku 1946 uskutočnila v Maďarsku *súpis, ktorý sa týkal 416 obcí.* Podľa zistenia komisie vedenej ***Danielom Okálim*** žilo v Maďarsku 479 050 Slovákov. Maďarská historiografia tieto údaje pokladá za prehnané a metodiku a techniku prieskumu za málo známu. Podľa oficiálnych štatistík v Maďarsku žilo v roku 1941 *270 495 po slovensky hovoriacich občanov.* Slovenský materinský jazyk si priznalo *75 920 ľudí,* kým k slovenskej

národnosti sa prihlásilo iba *18 400 občanov*. Na Slovensku podľa sčítania ľudu v roku 1930 žilo *650 579 občanov maďarskej národnosti.* V roku 1941 po viedenskej arbitráži na území pripojenom k Maďarsku sa k maďarskej národnosti hlásilo 797 014 občanov, kým v Slovenskom štáte zostalo 57 897 Maďarov.

Agitácia, propagačná činnosť ČSPK a Antifašistického frontu Slovanov

Československá presídľovacia komisia začala svoju činnosť v Budapešti v marci 1946. Zriadila *18 oblastných náborových úradov* na území Maďarska, kde žili Slováci. V spolupráci s *Antifašistickým frontom Slovanov* (AFS) vyvíjala rozsiahlu propagačnú činnosť. AFS vznikol začiatkom roku 1945. Jeho predsedom sa stal evanjelický farár z Békešskej Čaby ***Michal Francisci.*** Táto celoštátna organizácia združovala *Slovákov a Srbov, ale aj Chorvátov, Slovincov a Rusínov.* Základnou požiadavkou bolo *vydobyť pre nich národnostné práva* a zrovnoprávnenie s maďarským národom.

Myšlienka presídlenia bola nastolená na Dolnej zemi už na prelome rokov 1944/45. Aktivizovala predovšetkým uvedomelú vrstvu dolnozemských Slovákov združených okolo AFS, ktorý sa jednoznačne priklonil na stranu dobrovoľného presídlenia a pomáhal aj pri jeho realizácii. Poprednými zástancami presídlenia boli *A. Horák, M. Francisci, J. Sekerka a O. Beňo,* oni stáli na čele slovenskej sekcie AFS. Prvá žiadosť o presídlenie z Maďarska sa sformovala v *Pitvaroši.* Bola to obec s úzkym chotárom,

so značnou vrstvou chudobných, silne uvedomelých ľavicovo orientovaných roľníkov. Vedúci AFS na čele 38-člennej delegácie spolu so Slovákmi z *Juhoslávie* a *Rumunska* navštívili Bratislavu a *Predsedníctvu SNR* odovzdali *memorandum,* v ktorom menom krajanov žiadali o presídlenie. Navštívili aj prezidenta Beneša v Prahe.

Slováci v Maďarsku sa v rámci rozsiahlej propagačnej a náborovej akcie zoznamovali so životom na Slovensku, rozdávali im knižky, časopisy, letáky, premietali filmy, usporadúvali prednášky a kultúrne podujatia. Cieľom agitátorov bolo získať čím väčší počet ľudí na presídlenie. AFS mal v každej väčšej Slovákmi obývanej osade svoje *pobočky.* Agitáciu napomáhal aj jej orgán, noviny *Sloboda.* V nábore sa zúčastňovali známe osobnosti slovenského verejného života, politici, umelci... V každej Slovákmi obývanej obci mali možnosť zorganizovať dve verejné zhromaždenia, slovenský rozhlas pravidelne vysielal výzvu ČSPK.

S programom výmeny obyvateľstva sa stotožnili tak pravicové, ako i ľavicové politické sily Slovenska. Zdôrazňovali potrebu znovuzjednotenia Slovákov v národnom štáte. Zdôrazňovali nemožnosť záchrany slovenskej menšiny pre jej roztrúsenosť a asimilačnú politiku maďarských vlád. Ich záchranu presídlením považovali za *historické zadosťučinenie,* presídlením by sa vyriešila i národnostná otázka. Agitácia prebiehala na námestiach, pri kostoloch boli vyvesené plagáty, prostredníctvom ktorých chceli emocionálne vplývať na verejnosť: *„Matka zem vás*

volá", „Vráťte sa!", „Bratia Slováci: prihláste sa!" Aktivisti ČSPK a AFS stavali do popredia propagandy hospodárske a sociálne otázky. Zdôrazňovali, že Československo patrí k víťazným mocnostiam 2. svetovej vojny, preto obnovenie

ekonomiky bude rýchlejšie, nebude musieť platiť vojenské reštitúcie. Poukazovali na *lepšie životné podmienky*. Porovnávali ich so sociálnymi pomermi v Maďarsku, kde veľká časť obyvateľstva bola na pokraji chudoby, bol nedostatok tovaru, lístkový systém na potraviny, nesmierna inflácia. Presídlencom sľúbili dobré pracoviská, dobrú pôdu, statky, domy, sociálnu výpomoc chudobnejším vrstvám. Československo 14. júna 1946 odovzdalo maďarskej vláde zoznam Slovákov v Maďarsku, hlásiacich sa na presídlenie. Do zoznamu sa zapísalo *95 724 osôb,* 90 % z nich boli roľníci.

Sociálne, hospodárske a národnostné aspekty motivácie Slovákov v Maďarsku na presídlenie

Počas druhej svetovej vojny postihli národnostné lokality národnostno-politické i diskriminačné nariadenia. Boli zamerané na likvidáciu ľavicového hnutia a na pomaďarčenie slovenského obyvateľstva. Vo vojnových rokoch *prenasledovali obyvateľov, ktorí zdôrazňovali oprávnenosť národnostných požiadaviek.* Nádejné očakávanie konca vojny na prelome rokov 1944/45 vyústilo do aktívneho vystupovania demokratických síl vo väčšine Slovákmi obývaných obcí, hlavne v *Čongrádskej, Békešskej a Novohradskej župe a v pilíšskych obciach. Odvážnym činom bol boj šarišápskych baníkov proti nemeckej armáde.*

Významnou udalosťou v živote Slovákov bola *pozemková reforma.* Viac ako 30 % obyvateľov slovenských lokalít južnej časti Dolnej zeme patrilo k vrstve agrárneho proletariátu. Mnohí z nich aj po pozemkovej reforme na jar 1945 *zostali bez pôdy* (Slovenský Komlóš, Békešská Čaba). Okrem sociálnej a pozemkovej otázky sa živelne dostávalo do popredia *riešenie národnostných požiadaviek.* Na jeseň 1944, po odchode starej administratívy, v Slovákmi obývaných oblastiach južnej časti Dolnej zeme miestne obyvateľstvo samo vytváralo národnostnú politiku podľa vlastných predstáv, napríklad v *Slovenskom Komlóši.* Zaviedlo dvojjazyčnú slovensko-maďarskú administratívu a výučbu slovenského jazyka v základných školách. Slovensky začali vyučovať aj v *Pitvaroši,* v roku 1946 vznikli aj prvé slovenské základné školy v *Békešskej Čabe a Slovenskom Komlóši.*

POZVANIE

Antifašistický Front Slovanov v Maďarsku

SLÁVNOSŤ

na ktorú Vás i Vašu ct. rodinu úctivo pozývá.

Program:

PROGRAMOVÁ REČ

slovenské ochotnícke divadelné predstavenie

Prednesie sa:

PRED ODCHODOM

Monológ „O škodlivosti dohtaru". Prednesie: Michal Botta.

Slovenské národné piesne zaspieva: Margita Kiseľová.

Po predstavení bude tanečná zábava.

Vstupenky vopred dostať v miestnosti A. F. S.-u.

Smrť fašizmu! — Sloboda národu!

Spoločenská aktivita Slovákov vzrástla. V roku 1945 sa založila prvá demokratická organizácia, zaoberajúca sa aj národnostnou politikou: *Antifašistický front Slovanov v Maďarsku.* Demokratické krídlo frontu sa snažilo zapojiť slovenských obyvateľov do prestavby Maďarska a vytýčilo si za cieľ *rozvíjať školský a kultúrny život Slovákov.* Krídlo, zastupujúce v mnohých prípadoch nacionalistické názory, sa od začiatku zaoberalo myšlienkou výmeny obyvateľstva, v roku 1945 ju čoraz dôraznejšie presadzovalo. Snahy tohto krídla prekážali zapájaniu sa Slovákov do politického života Maďarska, ako aj organizovaniu slovenského kultúrneho života.

Slováci v Maďarsku na mnohých miestach prijali s nadšením rôzne akcie *presídľovanej komisie.* Ovplyvnilo ich to, že po dlhom čase sa prvýkrát dostali do styku s predstaviteľmi materského národa. Zoznamovali sa s jeho minulosťou, s vlastnou históriou, kultúrou, s hospodárskymi výsledkami materského národa. Agitáciu priaznivo ovplyvnilo i to, že slovenská strana nepokladala nábor iba za nástroj výmeny obyvateľstva, ale začlenila ho do procesu zjednotenia Slovákov žijúcich v strednej a juhovýchodnej Európe.

Ako najdôležitejší faktor, motivujúci k presídleniu, sa považujú *hospodárske príčiny.* Veľká časť Slovákov zostala aj po pozemkovej reforme bez pôdy, alebo vlastnila len malý pozemok. Mnohí si vybrali neľahkú cestu presídlenia s nádejou, že na novom mieste získajú materiálnu a existenčnú istotu. V zozname prihlásených bolo veľa chudobných a nemajetných. Takmer jednu tretinu (29 %) tvorili poľnohospodárski a sezónni robotníci, nádenníci. Ich umiestnenie, ako i umiestnenie roľníkov, ktorí vlastnili menej ako 2 jutrá pôdy, robilo ťažkosti, lebo *nemohli byť zaradení do programu recipročnej výmeny majetku vysídlených Maďarov a presídlených Slovákov.* Preto nemajetné vrstvy Slovákov z Maďarska už na jeseň 1946 presídlili spolu so Slovákmi z Rumunska na územia, odkiaľ vysídlili Nemcov, do západných Čiech a na južnú Moravu. Okrem poľnohospodárskych robotníkov a chudobných roľníkov boli zaradení do tejto skupiny aj *nemajetní intelektuáli, baníci, sklári, študenti, pastieri,* spolu 7 945 osôb, ktoré odišli mimo výmeny, na základe vlastnej žiadosti z dôvodu nepriaznivej sociálnej situácie.

Veľký záujem o presídlenie sa prejavila aj vrstva *maloroľníkov,* vlastniacich 1-5 katastrálnych jutár pôdy (6 056 roľníckych hospodárstiev). Za nimi nasledovali *strední roľníci,* hospodáriaci na 5-20 katastrálnych jutrách (2 299 hospodárstiev). Túžbu po presídlení sa v prípade týchto vrstiev značne ovplyvnilo i *národnostné povedomie, ich citový vzťah a pridržiavanie sa k svojmu jazyku, svojej kultúre,* ktoré konečne budú môcť prežívať a používať slobodne ako rovnoprávni občania. Najmenej prihlásených bolo *z radov veľkých gazdov.* Po presídlení sa ich osadili na konfiškovaných majetkoch s veľkou rozlohou pôdy. Štvrtinu presídlencov (25,3 %) tvorili *priemyselní robotníci, baníci, živnostníci, štátni zamestnanci v doprave* (10 829 rodín) a *pracujúci v domácnosti* (6 499 rodín). Na presídlenie sa prihlásil pomerne veľký počet príslušníkov inteligencie, verejných zamestnancov (okolo 4 000 osôb). Motiváciou bolo ich národnostné povedomie a existenčná neistota.

Bilancia

Z pôvodne prihlásených 95 tisíc občanov sa *z **Maďarska*** presídlilo na Slovensko *73 273 Slovákov*. Boli také lokality, najmä v Békešskej a Čanádskej župe, odkiaľ sa presťahovalo 30-80 % slovenských obyvateľov. Výmena obyvateľstva vyostrila *národnostné protiklady,* mala vážne morálne následky. Rozdelila rodiny, vyostrila protiklady medzi odchádzajúcimi a zostávajúcimi. Nasledovali *ťažké roky spolužitia pôvodného slovenského obyvateľstva, ktoré zostalo v Maďarsku, a sem vysídlených Maďarov* väčšinou katolíckeho vierovyznania, ktorí sa z číročistých maďarských lokalít Slovenska dostali do Slovákmi obývaných obcí v Maďarsku, prevažne do evanjelického prostredia.

Právo plynúce z dohody o výmene obyvateľstva používajú aj

Predčasne presídlené osoby z Maďarska

(ZAS) Bratislava. — Osídľovací úrad pre Slovensko v Bratislave, Sienkiewiczova 3, 1. vyzýva všetky osoby slovenskej a českej národnosti, ktoré sa presťahovali z Maďarska do ČSR v dobe od oslobodenia do 27. februára 1946, aby vo vlastnom záujme predložily Osídľovaciemu úradu pre Slovensko v Bratislave najneskoršie do 20. januára 1940 potvrdenie o tom, že sa presťahovaly v horeuvedenej dobe a od ktorého dňa v tejto dobe mali pobyt v niektorej obci ČSR. ...ali z Maďarska v tejto dobe a ...rajšie bydlisko.

Tieto potvrdenia vystavujú ...ľné národné výbory a okresné veliteľstvá SNB bez kolkov a poplatkov podľa rozhodnutia čs. ...čs.-maďarskej zmiešanej komisie.

Na základe uvedeného potvrdenia sa budú vydávať týmto osobám recesnégrašné legitimácie a spomenutí jedinci budú používať výhod dohody o výmene obyvateľstva medzi ČSR a Maďarskom. Keď osoba, ktorá sa presťahovala do 27. februára 1946, potvrdenie

Aj väčšina Slovákov z Maďarska sa dostala do maďarských, prevažne katolíckych dedín na *Žitnom ostrove,* kde si príslušníci staršej generácie osvojili maďarský jazyk. Pre svoju archaickú slovenčinu sa často stretávali s pohŕdaním tamojšieho slovenského obyvateľstva. S procesom presídlenia sa nevyhnutne spájal neodvratný rozklad, uvoľnenie etnicky – i napriek silnej asimilácii – ešte pomerne uzavretých spoločenstiev, diaspór, ktoré mali dvestoročné tradície. Tieto komunity opustila uvedomelejšia slovenská inteligencia a najslovenskejšie spoločenské vrstvy. *Šance prežitia Slovákov, ktorí zostali v Maďarsku, sa veľmi obmedzili.*

Soňa Polónyová

REFLEXIA VÝMENY OBYVATEĽSTVA MEDZI ČESKOSLOVENSKOM A MAĎARSKOM V PERIODIKU SLOBODA (1946 – 1948)

Po druhej svetovej vojne nastal výrazný medzník v živote slovenských komunít v Maďarsku a dané obdobie predstavovalo zlom aj v ich kultúrnom živote. V rokoch 1946 – 1948 sa uskutočnila *výmena obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom,* ktorá zasiahla do osudu oboch štátov, ale predovšetkým jednotlivcov. Dodnes je citlivou a diskutovanou témou.

V nasledujúcom článku sa zameriam na periodikum ***Sloboda*** – tlačový orgán *Antifašistického frontu Slovanov (AFS),* neskoršieho *Zväzu Slovanov v Maďarsku (ZSM),* ktoré bolo distribuované do slovenských miest a obcí v Maďarsku. Prvé číslo týždenníka *Sloboda* vyšlo 9. júna 1945. Neskôr obsahoval časopis aj prílohu pre deti ***Slobodienka*** a niektoré čísla mali bohatú obrazovú prílohu (na začiatku roku 1946 vyšiel na kriedovom papieri aj nástenný kalendár *Sloboda* a na jar brožúra pod názvom *Kalendár Ročenka Čítanka*). Zodpovedným redaktorom týždenníka bol ***František Bartošek*** a svoje príspevky v ňom publikovali čelní predstavitelia slovenskej sekcie AFS (***Ján Sekerka, Ján Gerči, Alexander Horák*** a ďalší).

SLOBODA

ORGÁN ANTIFAŠISTICKÉHO FRONTU SLOVANOV V MAĎARSKU

Vezmime svoj osud do svojich rúk

Pán Dá bol netr

Aj keď boli články *Slobody* ovplyvnené dobovým zmýšľaním a mnohé aj vtedajšou propagandou, môžeme sa z nich dozvedieť mnohé zaujímavé a podstatné informácie a sčasti si tak utvoriť obraz o dobe, v ktorej vychádzali. Periodikum *Sloboda* vo veľkom podporovalo *kampaň k presídleniu sa do Československa.* Už pred podpísaním dohody o výmene obyvateľstva medzi Československou republikou a Maďarskom (27. februára 1946) sa na jeho stránkach diskutovalo o tejto možnosti. Neskôr už uverejňovalo články propagujúce presídľovanie a postupom času sa zameralo aj na konkrétne praktické otázky.

Slovákov v Maďarsku týždenník často až prikrášlene oboznamoval so situáciou v Československu a pôsobil na ich city rôznymi výzvami, napríklad: *„Slováci, ktorí ste boli doteraz ubití, alebo ste ťažko zápasili za najelementár-*

Čabania v novom domove

nejšie národné práva, aby ste počúvli hlas volajúcej matky a prihlásili sa na presídlenie do Československej republiky. Nech nie je medzi nami nik, kto by nepočul hlas slovenského národa, ktorý volá domov, do ozajstnej vlasti všetkých Slovákov, roztrúsených po celom svete, a tak aj nás, Slovákov v Maďarsku.“ (*Sloboda,* roč. II, 1946, č. 14, s. 1)

Články neustále pripomínali aj posledný termín na prihlásenie sa k presídleniu a vyzývali krajanov, aby tak urobili, lebo toto je *„historická chvíľa“,* ktorá sa pravdepodobne už nebude opakovať. Aj po období určenom na propagačnú činnosť vychádzali články, ktoré mali posilniť slovenské národnostné vedomie Slovákov v Maďarsku, bližšie ich oboznámiť so situáciou v Československu, *vyvracať antipropagandu maďarskej tlače,* oboznamovať čitateľov s novinkami a priebehom výmeny atď. Vyzývali ich, aby počkali na termín presunu a neprekračovali hranice „na čierno“. Uvádzali aj správy o tom, ako sa vracajú z cudziny iní krajania, nielen Slováci z Maďarska. V *Slobode* pravidelne prinášali správy o rozhodnutiach *zmiešanej komisie,* praktické informácie týkajúce sa dokladov, konzulárnej ochrany, súpisu majetku, oslobodení od vojenskej služby, daní, adresy oblastných úradovní v Maďarsku a pod. V čase konania mierovej konferencie v *Paríži* v auguste 1946 písali o jej priebehu, rozhodnutiach a dopade na výmenu obyvateľstva. Pravidelne uverejňovali aj podrobné súpisy presídlených obyvateľov, články o osobnej skúsenosti viacerých obyvateľov, ktorí mali možnosť navštíviť Československo. V III. ročníku *Slobody* (r. 1947) sa objavili mnohé inzeráty o výmene podobného majetku – domu a pôdy medzi maďarskými presídlencami z ČSR a slovenskými z Maďarska.

Maďarsko vynakladalo všemožné úsilie na zastavenie transportov, čo sa aj stalo. Na základe tejto skutočnosti rezonovala v *Slobode* začiatkom roka 1947 téma československo-maďarských rokovaní, ktoré mali priniesť vyriešenie tohto problému. Často v tomto období vychádzali články o problémoch, ktoré postretli Slovákov prihlásených na presídlenie v súvislosti s prerušením transportov. Obviňovali maďarskú vládu z porušenia zásad ľudskosti a uverejňovali listy občanov, ktorí prosili o pomoc. Mnohí z nich sa ocitli v ťažkom položení – boli šikanovaní zo strany vládnych úradov a keďže počítali s tým, že sa presídlia, neobrobili polia a tým pádom nemali úrodu, preto sa predovšetkým cez zimu ocitli vo veľmi zlej sociálnej situácii.

Prostredníctvom *Slobody* sa mnohí Slováci v Maďarsku po prvýkrát dostali do styku s predstaviteľmi svojho materského národa, zoznamovali sa s jeho kultúrou, hospodárskymi výsledkami, ale aj históriou. Informácie o slovenskej histórii boli pre čitateľov niečím

novým z toho dôvodu, že v školách na hodinách dejepisu sa učili iba maďarské dejiny. Ak aj poznali slovenské, tak prostredníctvom tlače (maďarskej, ale napr. aj slovenskej – v *Čabianskom kalendári či Evanjelickom hlásniku* publikovali príspevky hlavne o histórii Slovákov na Dolnej zemi), prezentujúcej historické „fakty“, ktoré sa pridržiavali oficiálneho maďarského výkladu dejín od doby sťahovania národov, *„obsadenia dnešného územia vlasti“.* Nespomínala sa v nich napr. pri období dualizmu maďarizácia a ťažké postavenie menšín. AFS sa tak prostredníctvom týždenníka snažil oboznámiť čitateľov predovšetkým so slovenskými dejinami, ktoré poukazovali na význam a „dôležitosť“ slovenského národa a tiež na to, že má medzi ostatnými národmi nezastupiteľné miesto. Ich hlavnou ideou bolo poukázať na fakt, že Slováci neboli „bezdejinným“ národom, ako to bolo často forsírované zo strany uhorského či maďarského vzdelávacieho systému, príp. kultúrnopolitickými úsiliami vládnej politiky.

V *Slobode* sa ďalej objavovali články, ktoré písali *o antipropagande Maďarov proti presídleniu* a neplnení ich povinností vyplývajúcich z dohody, pod názvami: *Ďalšie porušovanie dohody, Terorizovanie prihlásených Slovákov, Maďari – verní žiaci svojho bývalého spojenca, Maďari ochotne uzavrú zmluvu, ale neochotne ju plnia, V budúcnosti len dohodu s trestnými sankciami* atď., ale taktiež aj mnohé výzvy, napríklad: *„Slováci, Slovenky! Maďarská reakcia útočí na vás posledným rozbehom zúrivosti prehrávajúceho. Chce vás obalamutiť najprefíkanejšími úskokmi, aby vás prinútila odstúpiť od presídlenia. Nedajte sa pomýliť, vydržte pevne pri svojom pôvodnom odhodlaní!* (*Sloboda,* roč. II, 1946, č. 58, s. 2)

V *Slobode* uverejňovali aj básne tzv. ľudových pismákov, týkajúce sa presídľovania a velebenia slovenskej vlasti. Týždenník mal rôzne rubriky, v ktorých sa objavovali príspevky súvisiace so slovenskou kultúrou a tradíciami, napríklad články a obrázky o odievaní, v ktorých sa často vyskytujú šaty zdobené slovenskou tradičnou výšivkou. Pod hlavičkou *Niečo zo slovenskej kuchyne*

Paľo Mazan rodičom do Békeščaby

Chceš sebe, svoj
prihlás sa ešte

SLOBODA

Nad prvým výročím Dohody

Anglický parlament o Slovákoch v Maďarsku

je uverejnený príbeh *Slovenské halušky v Budapešti.* Slovenská žena v Maďarsku chcela navariť mužovi na narodeniny slovenské halušky – tvarohové so slaninkou. Recept našla v *Slobode.* Kým však v Maďarsku nakúpila potrebné suroviny, minula všetky peniaze, ktoré mala na týždeň. Na večeru prišiel muž so známym, ktorý robil v *presídľovacej komisii,* tak sa mu posťažovala. On jej na to vyrátal, koľko by ju stáli také halušky v ČSR a aký by tam mali plat. Žena skonštatovala, že je to omnoho lepšie a okamžite sa rozhodla, že sa presídlia.

Vo viacerých číslach *Slobody* z roku 1946 sa objavila výzva športového klubu Banská Bystrica – *Športovcom do pozornosti,* v ktorej nabádal slovenských športovcov v Maďarsku, aby sa presídlili do ČSR. Klub sa zaviazal *„opatriť všetkým, ktorí sa interesujú, trvalú, dobrú existenciu v krásnom stredoslovenskom povstaleckom meste“.* Týždenník pravidelne informoval aj o športových úspechoch ČSR.

Ďalej zaujímavo a nadnesene vyznieva článok o porovnaní platu predsedu vlády v Maďarsku a platu zametača ulíc v Bratislave. V prepočte na doláre uvádza, že plat ministerského predsedu dňa 2. mája 1946 činil 6 dolárov a 80 centov a plat zametača 68 dolárov. Časopis pravidelne písal o slovenskej kultúre, tradíciách a živote na území Slovenska v rubrikách *Svadobné zvyky na Horniakoch, Kultúrne drobnice* (nielen z dejín a súčasnosti v Československu, ale aj v ostatných slovanských štátoch) atď. V roku 1947 sa v *Slobode* objavovali výstižné karikatúry o výmene obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom a problémoch či osobitostiach, ktoré ju sprevádzali.

Môžeme konštatovať, že v rokoch 1946–1948 bola výmena obyvateľstva od agitácií až po uverejňovanie skúseností presídlencov v Československu jednou z najviac frekventovaných tém, o ktorých písalo periodikum *Sloboda.* Uvedená forma propagandy, ktorá sprevádzala presídľovaciu akciu (tzv. akciu Mať volá), nebola účinná do takej miery, do akej by mohla byť za iných okolností, resp. ako to predpokladali jej iniciátori. Dodnes sa veľa diskutuje o tom, nakoľko presídľovacia akcia ovplyvnila národnostné povedomie Slovákov z Maďarska – či už tých, ktorí sa presídlili do Československa, alebo tých, ktorí zostali vo svojom rodisku.

Štefan Hudák

ZAUCHO ZA KAŽDÉ SLOVENSKÉ SLOVO

Prečo „matkin hlas“ uposlúchlo toľko Pitvarošanov

Pozorne sledujem pomerne bohatú publicitu *o presídľovaní sa Slovákov z Maďarska.* V prevažnej miere je negatívna. Nemienim sa hlbšie zaoberať celou touto problematikou. Jej pozadie je však omnoho širšie, ako sa dnes mnohým na prvý pohľad zdá. Pokúsim sa odpovedať len na otázku, *prečo sa onoho času tak mnoho Pitvarošanov rozhodlo opustiť svoje rodisko a presťahovať sa do Československa.* Ide o vyše 2 000 ľudí, čiže o 68 percent obyvateľstva.

Pitvaroš je moja rodná dedina, a preto si na udalosti, ktoré presídleniu predchádzali, ešte dosť dobre pamätám. Podľa mojej mienky, *sotva sa nájde v Maďarsku obec, ktorej obyvatelia by si boli v minulosti pre svoje národné cítenie toľko vytrpeli, ako Pitvarošania.* Začalo sa to už v detskom veku, keď *za vyrieknuté slovenské slovo* v škole a v jej najbližšom okolí *boli fyzicky trestaní.* Ja sám som to pocítil na vlastnej koži. Píše sa o tom i v prvej monografii Pitvaroša (*Bernula Mihály, Pitvaros rövid története,* 1969, s. 98):

„Boli učitelia, ktorí ani počas desaťminútových prestávok nedovolili, aby sa žiaci po slovensky rozprávali. Za každé slovenské slovo dostali zaucho“. (V origináli: „Minden szlovák szóért egy pofon járt“!)

Nebolo to lepšie ani v kultúrnej oblasti. Kým v neďalekom Slovenskom Komlóši hrali slovenské divadlo aj niekoľkokrát do roka, u nás nám ho naši mocipáni prísne zakazovali. Roku 1930 tunajší ev. kaplán ***Benjamín Kiss*** nacvičil s mládežou náboženskú hru *„Sľub Jefteho“.* Mali na ňu i riadne povolenie, a predsa počas jej predstavenia *vtrhli na javisko žandári,* surovo vyhnali účinkujúcich a potom i obecenstvo. Rozprával mi to môj otec, ktorý pánovi kaplánovi pri nácviku pomáhal. Bolo im vraj všetkým do plaču.

Najťažšie chvíle však prežívali Pitvarošania na sklonku 2. svetovej vojny. 3. októbra 1944 na príkaz vojenského veliteľstva pre údajné *„paktovanie“* s nepriateľom museli behom niekoľkých hodín svoje domy opustiť a za asistencie

poľných žandárov ich hnali po zablatených cestách až do *Nagyszénásu* (vzdialenosť asi 30 km), kde sa malo rozhodnúť o ich ďalšom osude. Medzitým jednotky *Červenej armády* pretrhli v tejto oblasti frontovú líniu, čo na smrť vyčerpaným Pitvarošanom umožnilo vrátiť sa domov. Domy si našli síce vykradnuté, dobytok sa im túlal po uliciach, no tešili sa, že sú konečne opäť doma a že sú slobodní...

Keď zmĺkli zbrane a pomery sa ako tak upravili, dali sa s veľkým elánom do činorodej práce. Na naliehavú žiadosť rodičov sa otvorili – aj keď s veľkým oneskorením - i brány školy, v ktorej sa po rokoch opäť vyučovalo po slovensky. Keďže väčšina bývalých učiteľov pred príchodom frontu obec opustila a tí, ktorí zostali, neovládali slovenčinu, vyučovali v nej prevažne tunajší študenti. Medzi nimi i ja. Správcom školy sa stal evanjelický farár ***Ondrej Bulík.***

Podľa príkladu nadlackých Slovákov sme si 2. januára 1945 ako prví v Maďarsku založili miestnu odbočku *Antifašistického frontu Slovanov v Maďarsku* (AFS). Pod jej záštitou sme nacvičovali slovenské divadelné hry, ľudové, ale i národné piesne, organizovali rôzne kultúrne večierky, besedy a pod. Z divadelných hier najväčší úspech zožala hra *Hôrni chlapci,* ktorú nacvičila ***Žofia Dováľová.*** Len v samotnom Pitvaroši ju zahrali pre mimoriadny záujem až desaťkrát a hrali ju i v susedných slovenských osadách.

Mysleli sme si, že nastali naozaj nové časy, keď doteraz zaznávaní a utláčaní sa budeme môcť ako rovnoprávni občania tohto štátu slobodne rozvíjať. Nie všade sme však našli pre svoje oprávnené požiadavky dostatočné pochopenie. Aj predstavitelia jednotlivých politických strán mali na zabezpečenie práv národnostných občanov rozdielne názory.

Hádam najväčšie starosti nám robila novootvorená *slovenská škola.* Chýbali nám najmä slovenské učebnice, ale aj ďalšie učebné pomôcky. Tých niekoľko desiatok učebníc, ktoré sme dostali od Nadlačanov, nám svojím obsahom, ale ani počtom, zďaleka nestačilo. Odkiaľ vziať ďalšie? Slovensko by nám určite bolo pomohlo, ale vtedy sa tam ešte bojovalo. Mali sme tiež starosti, kto bude vyučovať o rok, o dva, ak sa terajší učitelia-študenti rozhodnú pokračovať vo svojich štúdiách.

V povojnovom Maďarsku v tom čase ešte neboli podmienky na riešenie takýchto a im podobných otázok. Medzi kompetentnými činiteľmi sa však našli aj takí, ktorí by boli bývali najradšej, keby i v týchto veciach išlo všetko po starom.

Medzitým sme sa dozvedeli, že *československá vláda sa rozhodla národnostnú otázku riešiť výmenou obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom.* Podali nám o tom správu na osobitnej schôdzi *AFS,* konanej 12. júna 1945, agilní bojovníci za národnostné práva ***Ondrej Bulík, Pavol Ondruš a Ján Šuľan*** po návrate z *Bratislavy.* Tam ich zároveň požiadali, aby zistili predbežný počet občanov, ktorí by boli ochotní v dohľadnej dobe presťahovať sa do Československa. Čoskoro na to sa žiadaný súpis aj uskutočnil a *hneď v prvý deň sa prihlásilo na presídlenie okolo 800 občanov.* Mnohí z nich potom ešte niekoľkokrát zmenili svoje rozhodnutie, čo je celkom pochopiteľné, veď išlo o vážnu vec.

Ja som 1. augusta 1945 Pitvaroš (navždy) opustil. Najprv som sa s ďalšími 12 študentmi, prechodne výpomocnými učiteľmi, zúčastnil na trojtýždňovom vlastivednom kurze v *Bratislave* a po krátkej prestávke som sa stal žiakom *Učiteľskej akadémie* v *Turčianskych Tepliciach.*

O tom, čo sa medzitým na Pitvaroši dialo, viem zväčša iba z listov rodičov a priateľov. Boli to rušné časy! Podľa ***Pavla Komolya (Kochana),*** ktorý v tú dobu pôsobil ako notár v Pitvaroši, sa z Pitvaroša na presídlenie prihlásilo *2 479 osôb.* 13. apríla 1947 o 20. hod. 40. minúte opúšťal pitvarošskú železničnú stanicu prvý transport presídlencov. Vlaková súprava sa skladala z 50 vozňov a odchádzalo ňou do Československa 32 rodín. Presídlenci si brali so sebou i nábytok a dobytok, čiže i kone, kravy a hydinu. 14. mája 1947 o 2. hodine v noci odchádzal z Pitvaroša posledný transport presídľujúcich sa Slovákov. (*Komoly Pál: Pitvarosi tanulmányok,* 1992, s. 183 a 185.) Občanov z Pitvaroša presídlili do *Senca, Diósku* (dnešné *Sládkovičovo*), *Malej Mače, Veľkej Mače, Veľkých Úľan* a do *Rece.*

Po dlhšom čase sa neraz zamyslím, čo bolo hlavným dôvodom, že v tých rušných časoch sa na rozdiel od iných slovenských osád v Maďarsku prihlásil na presídlenie taký veľký počet Pitvarošanov. *Viedli ich k tomu ekonomické motívy, alebo motívy národného charakteru?* Či oboje? Som presvedčený, že u väčšiny prihlásených prevládali tie druhé. A dovolím si tvrdiť, že v nemalej miere prispeli k tomu i *trpké skúsenosti z minulosti* a obavy, že sa budú, aj keď možno v inej podobe, i v budúcnosti opakovať.

(1997)

Z veršov Štefana Hudáka
(1923 – 2005)

Komlóšske dievčatá

Komlóšske dievčatá, krásne ste ako kvety,
čo kvitnú vám pod oblôčkom.
Sťa med od včielky sú sladké vaše ústa.
Človek opája sa vaším bozkom.

Rád by som vás vyobjímal, veď ste mi sestry,
popritískal k srdcu bratskou láskou.
Spieval s vami pieseň o príchode vesny
a zatančil si z chuti s nejakou kráskou.

Na priadkach, kde znie vábny zvuk tambury,
vy v krásnom po predkoch zdedenom kroji
krútite sa veselo – v objatí
švárnych šuhajov svojich.

Komlóšske dievčence, milujem vás vrúcne,
veď ste mi sestry, zrodila nás slovenská matka.
Milujem vaše ňadrá, láskou sa dmúce,
z ktorých vyteká reč tá naša sladká.

Pitvaroš

Pitvaroš, ty rodná dedinka moja,
ľúbim ťa nastokrát vrele.
A ak ma svet aj odtrhne od teba,
myseľ mi zostane vždy v tebe.

Keď vonku za lúkou v plytkom Kereši
hádzal som sa do mútnej vody,
keď rozklal som si hlavu na lemeši.
Ó, boli to časy, boli!

Teraz, keď v samote počúvam pieseň,
čo hudú mi staré stromy,
zo srdca mizne mi bôľna tieseň
a znovu detskosťou zazvoní.

Tisíce spomienok viažu ma k tebe,
ľúbezná ty moja rodná dedina.
Ľúbim ťa, ach, ľúbim nastokrát vrele.
Hoc detstvo je už preč, si moja jediná!

Mladým učiteľom

Si učiteľ? Buď hrdý na to,
že ľud ti toto
krásne povolanie zveril.
Určite ti verí...

Len nebuď skúpy na lásku,
keď občas sa
do sveta detí ponoríš.
Sám nejednu žitia otázku
bez lásky ťažko pochopíš.
Deti sú slnkom života.
Sú lúkou za jej
najplnšieho rozkvetu.

Nuž otvor dlane
a priehrštím im rozdávaj –
čo potrebujú k úspešnému rozletu.

Keď jar sa pominie

Polia sa dnes podobajú
obrovským školským tabuliam,
kde Slnko zlatými písmenami
napísalo vetu:
Jar prišla k nám.

Po strakatom koberci kvetov
veselo sa kotúľa čas.
Lúky a aleje vo dne patria deťom
a večer milencom zas.

Žiaľ, nič netrvá večne,
i jar, o ktorej je reč,
sa už pominula.
O rok sa však vráti.
No moja jar
do nenávratna odletela preč.

Cestou slnečnou
(Úryvok)

Dnes, keď ťažké mračná zahalili kraj
a čerstvým dažďom rozvoniava zem,
zalietol som myšlou k tebe, drahá,
rozháňajúc možnej pochybnosti tieň.

A táto viera pevná ako žula
nás povedie cestou slnečnou,
bo Ty vo sne a ja v Tebe hľadám
a určite i nájdeme naplnenie našich dávnych snov.

Zoltán Bárkányi Valkán

V ROKOCH 1946 – 1948 SA TAKMER TISÍCPÄŤSTO NAŠICH DETÍ REKREOVALO NA SLOVENSKU

Slovenské deti z Maďarska sa dostali do rekreačných stredísk na Slovensku v rámci dobre premysleného programu, ktorý bol súčasťou oduševňujúcej kampane *Československej presídľovacej komisie.* Táto prostredníctvom *Slovenského ústredia starostlivosti o mládež v Bratislave* umožnila najchudobnejším rodinám, ktoré sa prihlásili na presídlenie, aby ich deti strávili s cieľom rekreácie a zdokonaľovania sa v slovenskom jazyku štyri až šesť týždňov v detských rekreačných strediskách na Slovensku.

V povojnových rokoch 20. storočia pojmy rekreácia alebo letovanie boli veru neznáme v našich slovenských rodinách. Keby aj niektorí rodičia pokladali za potrebné poslať svoje deti k vode alebo do hôr na dobrý vzduch, pre nesmiernu biedu by si to nemohli dovoliť. Tak tomu bolo aj v rodine autora týchto riadkov. Napriek tomu sa už v roku 1946 dozvedel, čo znamená slovo rekreácia, a to v najkonkrétnejšej forme: jeho starší brat, ktorý mal vtedy dvanásť rokov, zásluhou *Československej presídľovacej komisie* strávil celé štyri týždne vo Vysokých Tatrách, v detskom rekreačnom stredisku v *Tatranskej Lesnej*. Vrátil sa stadiaľ v nových šatách a v nových topánkach a rodine priniesol čokoládu a cukríky, čo bola vtedy neslýchaná maškrta, po ktorej sme mohli iba túžiť. Brat bol členom prvej skupiny detí chudobných slovenských rodín z Maďarska, ktoré žiadali o presídlenie sa na Slovensko. Deti tohto turnusu odcestovali do Tatier 18. apríla 1946 a k svojim rodičom sa vrátili po štyroch týždňoch. V tom roku to bola jediná, ale počtom detí veľká skupina.

O rekreačnom pobyte 205 detí informoval čitateľov týždenník *Antifašistického frontu Slovanov Sloboda* v článku na pokračovanie. (20. a 21. č., 1946) Text ilustroval fotografiami, na ktorých vidieť deti pred rekreáciou – bosé, v ošúchaných šatách, a počas rekreácie – ako sa učia a cvičia už v nových odevoch a obuvi. *„Stovky slovenských detí narodených v Maďarsku,“* písal autor v článku *Tak žijú vaše deti vo Vysokých Tatrách* o prvej skupine našich rekreujúcich sa detí, *„stovky pobledlých, vystrašených tvárí… Stovky slabých tiel, do ktorých sa mala vlievať miazga bujarého života piatich až dvanástich rokov ľudského veku. Ich slabé údy sú zabalené do handár nazvaných akýmsi – šaty. Šaty! Tak sme vás videli vtedy, keď ste si stali do skupín, pripravené na odchod do vlasti, na Slovensko – do Vysokých Tatier.“* Autor článku ďalej nadšene píše o tom, že už niekoľkodňový pobyt v rekreačnom prostredí čarovných Tatier zmenil tieto deti na nepoznanie. Potom oslovuje rodičov: *„Pozrite sa dobre na obrázky! Koľkí z vás poznáte svoje dieťa? Možno, že nie mnohí. Veď sa zmenilo, menilo sa na nepoznanie. Tatranský vzduch, starostlivá opatera, výborná strava, nová obuv, nové šaty, čo dostalo, to všetko zmenilo zovňajšok vašej dcérky alebo syna. A až sa vám vráti – budete otvárať oči!“* Autor potom nabáda rodičov, aby verili rozprávaniu svojich detí o tom, ako sa mali dobre na Slovensku a aby neverili zlomyseľným nahováračom, ktorí ich odrádzajú od presídlenia sa.

Rekreácii našich detí pripisovala *Československá presídľovacia komisia* mimoriadne veľký význam. Svedčí o tom aj článok *Starostlivosť o naše deti* v ročenke *Slovenský kalendár na rok 1948*, ktorú vydal *Zväz Slovanov v Maďarsku*. Autorka *R. Čabianska* podrobne píše o každom turnuse našich detí, ktoré sa rekreovali na Slovensku v r. 1947. Od nej vieme, že druhú skupinu detí našich Slovákov tvorilo iba 30 dievčat a chlapcov, ktorí boli šesť týždňov v rekreačnom stredisku v *Ráztočne* (pri Prievidzi) a vrátili sa domov *„pekne zotavení“* 30. júna 1947.

Tretia skupina bola najpočetnejšia, pozostávala z 298 detí, ktoré sa dostali 1. júla 1947 do rekreačného strediska v *Čiernohorských kúpeľoch*, kde strávili celý mesiac. Štvrtú skupinu tvorilo 30 detí, ktoré sa mohli kochať v prírodných krásach Vysokých Tatier v rekreačnom stredisku v *Tatranskej Kotline*. Aj piata skupina, 48 detí, sa rekreovala v Tatranskej Kotline a strávila tu celý august. *„Šiesta skupina detí z Maďarska cestovala do Domaniže neďaleko Považskej Bystrice v počte 69 slovenských detí dňa 13. septembra 1947,“* píše autorka článku. *„Vrátili sa späť do Maďarska dňa 15. októbra 1947 celé rozradostnené a šťastné, ako sa tam dobre mali,“.*

Na rekreáciu na Slovensko sa v rámci siedmej skupiny prvýkrát dostali aj dorastenci – 23 dievčat a 26 chlapcov, ktorí strávili mesiac v rekreačných objektoch v *Ľubietovej* a na *Sitne*. Päťdesiatosem detí ôsmej skupiny pobudlo šesť týždňov v *Domaniži* a posledná skupina v roku 1947 v počte 104 detí odcestovala 17. novembra 1947 na šesť týždňov do *Rožňavy*. *„Keď spočítame, koľko bolo v 9 turnusoch slovenských detí z Maďarska na rekreácii v Československu, zistíme, že ich je 909,“* píše R. Čabianska.

Rekreácie našich detí pokračovali aj v roku 1948. Ihneď po Novom roku 3. januára prišiel autobus zo Slovenska pre 40 detí, ktoré mali zraz v Budapešti na *Veľvyslanectve ČSR* na *Ružovej ulici*, kde sídlila aj *Československá presídľovacia komisia*. Autobus ich odviezol do *Domaniže*, kde strávili bezstarostných šesť týždňov. O tri dni neskôr, 6. januára, 92 detí zo slovenských obcí *Peštianskej* a *Novohradskej župy* vyrazilo autobusmi do rekreačného strediska v *Rožňave*, tiež na šesť týždňov. Nasledujúci turnus tvorilo 120 detí z okolia *Asódu* a *Nového Mesta pod Šiatrom*, ktoré sa rekreovali

čiastočne v Domaniži a čiastočne v Rožňave. *„Pribrali na svojej telesnej váhe 2 až 5 kilogramov."* (Sloboda, 16. č., 1948) Autobusy, ktoré priviezli tieto deti domov, sa vrátili na Slovensko so 67 deťmi ďalšieho turnusu z okolia Níreďházy, ktoré sa rekreovali šesť týždňov v Rožňave.

Vlády obidvoch krajín sa dohodli, že 21. júna 1948 úradne zastavia výmenu obyvateľstva medzi ČSR a Maďarskom, čo malo, prirodzene, nepriaznivý vplyv aj na organizovanie rekreácie našich detí na Slovensku. Do organizovania ďalšieho, štvrtého turnusu sa preto zapojili aj aktivisti *Zväzu Slovanov v Maďarsku*. Ich návrhom bolo realizovať turnus *tzv. „rodinnej rekreácie"*, v rámci ktorej 100 detí zo *Slovenského Komlóša* a 60 z *Békešskej Čaby* strávilo šesť týždňov v kruhu príbuzných a známych už presídlených komlóšskych a čabianskych rodín v *Horných Salibách, Galante, Sládkovičove* a iných obciach južného Slovenska. *„Všetkým sa zračila radosť na tvárach, že ich deti môžu uvidieť svoje drahé rodiny, ktorých srdce tiahlo na krásne Slovensko,"* písala Sloboda (31. č., 1948) o odchode týchto detí na Slovensko. Rekreácia našich detí v materskej krajine sa definitívne skončila v októbri r. 1948, keď 38 detí z novohradských obcí strávilo mesiac v Rožňave.

V roku 1948 pobudlo štyri až šesť týždňov v rekreačných strediskách na Slovensku, resp. u presídlených príbuzných alebo známych, celkove 517 slovenských detí z Maďarska. Podľa údajov zverejnených na stránkach týždenníka Sloboda počas celého presídľovacieho procesu Československá presídľovacia komisia umožnila rekreáciu 1 476 deťom najchudobnejších slovenských rodín na Slovensku, ktoré sa malo stať ich novou vlasťou.

Redaktori Slobody pravidelne informovali čitateľov o pobyte našich detí či už v Tatranskej Kotline, Čiernohorských kúpeľoch, Ráztočnej alebo Domaniži a Rožňave, kde ich prijímali aj v zimných mesiacoch. Autori týchto reportáží boli cieľavedomí, otvorene dali najavo, čo chcú svojimi článkami dosiahnuť. *„Dnes vo Vysokých Tatrách poznávajú život Slovenska deti, aby mohli s detskou úprimnosťou a pravdivo porozprávať rodičom, ako sa na Slovensku žije, ako na všetkých čakáme a ako ich máme radi,"* píše (neznámy) autor článku *Slovenské deti z Maďarska vo Vysokých Tatrách*. (21. č., 1946)

Nevieme, koľko z detí, ktoré boli v rekreačných strediskách na Slovensku, si tam neskôr našlo spolu s rodičmi novú vlasť. Jedno je však isté, že na túto rekreáciu nezabudli počas celého svojho života. Už ani preto nie, lebo tam všetky deti dostali šaty, bielizeň i obuv, čo bolo v Maďarsku v čase nesmiernej povojnovej inflácie iba vytúženým, nedosiahnuteľným snom.

Michal Hrivnák

BUBÁK

O VÝMENE OBYVATEĽSTVA NEZAUJATO

ALEBO

ČOHO SA DODNES BOJA SLOVÁCI V MAĎARSKU?

Občas znova a znova oprašujeme listy dejín, asi nie vždy výlučne za účelom poučiť sa z minulosti, ale aby sme v nich nachádzali ospravedlnenie na svoje nie vždy oprávnené politické zámery. Listy obdobia výmeny obyvateľstva medzi Maďarskom a Československom v rokoch 1946 – 1948 už ani oprašovať netreba, tak často po nich siahame, skôr sa musíme postarať o ich údržbu, keďže sú príliš opotrebované, ba sem-tam zmiešané s „cudzími" listami, čo spôsobuje stieranie ich obsahu a hrozí nebezpečenstvo, že budú takmer nepoužiteľné. Mohli by sme to však formulovať aj tak, že i napriek intenzívnemu štúdiu nedokážeme tieto udalosti interpretovať vždy objektívne, alebo to azda ani nie je naším úmyslom.

Nazdávame sa, že dominantnou zložkou akcie presídlenia Slovákov z Maďarska je skutočnosť, že veľká časť prijala správu o možnosti presídlenia sa s nadšením, a teda repatrianti svoje rodisko opustili v podstate dobrovoľne. Z takéhoto hľadiska je takmer indiferentné, aké pohnútky ich k tomu viedli, či politické, alebo sociálne. V tejto súvislosti je sekundárna aj skutočnosť (aj keď to z iného aspektu malo škodlivý dosah na celkovú situáciu), že Antifašistický front Slovanov sa dopustil prechmatov, keď chcel napríklad uskutočniť povinné presídlenie. Nesmie sa zabúdať ani na konečný výsledok tejto akcie, na to, že drvivá väčšina presídlených Slovákov sa bez problémov integrovala do slovenského národa a zároveň takýmto spôsobom sa zachránila pred istou asimiláciou, ktorá postihla mnohých Slovákov, ktorí sa z Maďarska nepresídlili.

Diferencovaný odtieň

Zároveň však musíme uznať, že presídlenie Slovákov malo i svoju tienistú stránku – vrátane paradoxov, keď mnohých presídlencov usadili v maďarských osadách južného Slovenska, kde sa pomaďarčili. Presídlenie nebolo vždy bezbolestné, malo občas za následok osobné aj rodinné trápenia. Všetky tieto skutočnosti patria k obrazu výmeny obyvateľstva, ktorému zároveň poskytujú diferencovaný odtieň. Napriek tomu nemožno súhlasiť, keď sa niekto snaží negatívne sprievodné javy zveličiť a celú akciu výmeny obyvateľstva vyhlásiť za niečo neľudské, dokonca prirovnávať ju k holokaustu alebo k ná-

rodnostným čistkám. Zabúda sa pritom na to, že národnostné obyvateľstvo v dôsledku známych historických príčin bolo priam determinované na dobrovoľné presídlenie sa. Aj keď uvedené zavádzajúce hodnotenie kategoricky odmietame, treba uznať, že optimálne by bolo, ak by po r. 1945 boli namiesto výmeny obyvateľstva presvedčili národnosti obidvoch krajín okrem iného o garantovaní ich práv v dovtedajšej vlasti a zároveň keby boli národnosti prejavili úprimnú ochotu byť lojálnymi občanmi štátu, v ktorom hodlajú naďalej žiť. Po vojne s ohľadom na národnostné napätie predchádzajúcich desaťročí nikto neveril v možnosť konsolidácie ani v Maďarsku, ani na Slovensku.

Z uvedeného vidno, že problematika výmeny obyvateľstva v kontexte dobových politických pomerov je oveľa zložitejšia, ako sa ju niektorí jednotlivci snažia občas jednostranne predstaviť – či už v dôsledku nedostatku poznatkov, alebo motivovaní nacionalistickými emóciami, prípadne chvíľkovým politickým zámerom. Z druhej strany zase v komplikovaných a občas zámerne pomotaných výkladoch udalostí výmeny obyvateľstva a zvlášť ich následkov sa radový národnostný občan čoraz ťažšie orientuje, a to v ňom stupňuje neistotu a strach, keď sa nadhodí táto otázka.

Viní sa presídlenie

Niektorí interpreti povojnových udalostí sa snažia súčasný stav – pokročilú asimiláciu slovenskej národnosti v Maďarsku – odôvodniť presídlením. Argumentujú tým, že v dôsledku odchodu relatívne veľkého počtu Slovákov sa narušila uzavretosť homogénnych slovenských spoločenstiev našich osád. Pritom sa však zabúda na to, že to spôsobilo nielen presídlenie, ale napríklad aj migrácia obyvateľstva do priemyselných stredísk počas industrializácie, keď tisícky Slovákov opúšťali svoje bydliská, čo určite urýchlilo asimiláciu. Ani to však nemohlo spôsobiť až taký vysoký stupeň splynutia menšiny s väčšinovým obyvateľstvom. Mohlo sa to stať len preto, lebo národnosť nemala ani tie najzákladnejšie podmienky na záchranu svojej identity, na pestovanie svojho jazyka, myslíme na nedostatok slovenských škôl, kňazov, učiteľov a pod. Tieto nedostatky sa zvyčajne pripisujú na účet presídlenia, vraj počas tejto akcie národnosť stratila svoju inteligenciu, najaktívnejšiu a vedúcu vrstvu. Toto tvrdenie patrí, jemne povedané, do kategórie demagógie. Je síce pravda, že niekoľko vzdelancov a tzv. ľudových

autorov sa presídlilo, ale čo do počtu by zďaleka neboli mohli zohrávať rozhodujúcu úlohu pri záchrane národnosti. V tejto súvislosti sa občas zabúda na zlučovanie osád a škôl v 60. – 70. rokoch, čo tiež prispelo k zrýchleniu asimilácie slovenského obyvateľstva, obmedzovalo možnosti používania slovenského jazyka napríklad v administratíve, keďže obyčajne menšie slovenské osady pripojili k väčším maďarským. Nehovoriac o takých prípadoch, keď pripojenú slovenskú osadu jednoducho zlikvidovali. Pozoruhodným príkladom je osud Kerestúra, terajšieho XVII. obvodu hlavného mesta. Aj tento proces sprevádzali ľudské tragédie: vyvlastňovali domy a pozemky, na mieste niekdajšieho cintorína postavili paneláky... Sú medzi nami ešte živí svedkovia tej doby. Pamätajú sa aj na prípady, keď v päťdesiatych rokoch do obce zaviedli elektrinu len vtedy, ak slovenský názov osady zmenili na maďarský! Bez výkladu uvedených skutočností nemožno pochopiť súčasný stav Slovákov v Maďarsku.

Po načrtnutí vytvárania sa celkového stavu Slovákov v Maďarsku všimnime si zvlášť vytváranie sa ich národnostného povedomia po r. 1946 – 1948. Núti nás k tomu okrem iného aj dokument Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku, v ktorom sa o povojnovej výmene obyvateľstva o. i. píše: *„Akcia, ktorá sa nezaobišla bez extrémov, zapríčinila v dušiach a mysli ľudí na obidvoch stranách dodnes nezahojené rany.“* Túto vetu jeden maďarský denník interpretoval takto: *„Spôsob zmýšľania slovenskej menšiny až podnes determinuje výmena obyvateľstva...“* Inými slovami: na príčine toho, že Slováci žijúci v Maďarsku sú takí, akí sú, teda že ich národnostné povedomie je takmer nulové, občas popierajú svoj pôvod a kategoricky odmietajú výmenu obyvateľstva, ba straší ich čo aj len spomenutie tohto výrazu, je samotná výmena, presídlenie sa časti slovenského obyvateľstva, osobné a rodinné útrapy i údajné konflikty medzi tu žijúcimi Slovákmi a Maďarmi, presídlenými sem zo Slovenska.

Zjednodušenie problému

Je to zjednodušenie problému a patrí vari medzi najzavádzajúcejšie výroky, ktoré dakedy odzneli o vytváraní národnostného povedomia Slovákov v Maďarsku v tomto období. Prinajmenšom je to len polopravda. Z dvoch dôvodov. Napriek diskutabilnosti niektorých čas-

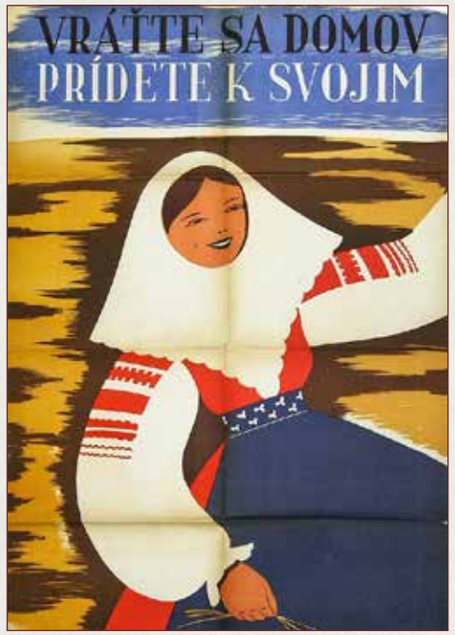

tí presídleneckej problematiky a smutných, poľutovaniahodných osobných útrap musíme konštatovať, že nie výmena obyvateľstva ako taká, ani nie v rámci nej uskutočnené presídlenie pôsobili negatívne na vytváranie národnostného povedomia, ale nacionalistická propaganda, ktorej podstatu výstižne vyjadruje vtedajší slogan *„Kto je Slovák, ten sa presídlil“*.

Odvtedy uplynulo sedemdesiat rokov a medzi nami sa ešte nájdu živí svedkovia týchto udalostí, ktorí tiež môžu prispieť k dokresleniu presnejšieho obrazu. Terajší osemdesiatnici počas presídlenia dospievali, keď „dozvuky“ okolo výmeny obyvateľstva kulminovali, ba stretávali sa s nimi aj neskoršie, sprevádzali ich vždy v inej podobe takmer po celý život. Tesne po výmene obyvateľstva sa šírili slogany: *„Kto je maďarský chlieb, má hovoriť po maďarsky!“ „Čo to trepeš, ty nie si Slovák, tí sa presídlili!“* Neskoršie existovali „jemnejšie“ formy nátlaku: tí, ktorí sa v 50. – 60. rokoch minulého storočia smeli výraznejšie prejaviť ako Slováci, nedajbože požadovať nejaké práva, ihneď boli označovaní za panslávov, nacionalistov, a ako takých ich absolútne ignorovali. Až dodnes sa vyskytujú prípady, keď dotyční vyjadrujú údiv nad tým, ak niekto kritizuje maďarskú národnostnú politiku, tajuplne konštatujúc, že *„ten sa tu necíti dobre“*. Vo všetkých týchto prejavoch zreteľne cítiť ducha „presídleneckej propagandy“. A koľko ďalších väčších-menších atakov postihlo tunajších Slovákov!

Republika Československá
Csehszlovák Köztársaság

Československá presídľovacia komisia v Maďarsku
A csehszlovák áttelepítő bizottság Magyarországon

Potvrdenie • Igazolvány

Takýmto spôsobom vytvorili z výmeny obyvateľstva akéhosi bubáka, ktorým možno tunajších Slovákov hocikedy strašiť, ale ktorým možno aj manipulovať, spraviť bubáka aj z tých, ktorí majú odvahu ráznejšie vystúpiť za národnostné práva. Dokonca občas sa zdá, akoby títo viac strašili, ako samotná výmena obyvateľstva!

Útrapy a odpor voči svojmu pôvodu

Osobné útrapy, súvisiace s presídlením, boli obyčajne spôsobené bezprostredne rozpadom rodín. Ako sa to odráža vo vedomí postihnutého? Je jasné, že postihnutí najbližší, ale aj vzdialenejší rodinní príslušníci, príčinu svojho nešťastia vidia predovšetkým v presídlení sa toho druhého. To znamená, že z tejto skutočnosti vyplývajúce negatívne emócie budú smerovať na tých, ktorí ich bezprostredne vyvolali, a vôbec nie je isté, že sa budú prenášať na sekundárnu príčinu, na presídlenie, tobôž nie na národnosť ako takú. Psychika poníženého ako príslušníka danej etnickej skupiny je determinovaná inak. Ak niekomu ublížia, ponížia ho pre

jeho etnickú odlišnosť *(„Hovor po maďarsky, ak ješ maďarský chlieb!“)*, aj keď to najprv vyvolá odpor voči urážajúcemu, v urážanom časom vznikne pocit, že v konečnom dôsledku príčinou jeho útrap je jeho odlišnosť. Tento pocit sa v ňom prehlbuje, najmä ak sa ponižovania tohto charakteru opakujú, pretrvávajú. To, čo nám robí nepríjemnosti, obyčajne odmietame, najmä ak nenachádzame proti tomu útechu a ak pôsobenie nepríjemností pretrváva dlhší čas. Preto v našom prípade v postihnutom sa pomaly môže vynoriť pocit odporu voči svojmu pôvodu ako takému.

Psychologické postrehy

Vidno, že nacionalistická propaganda, súvisiaca s výmenou obyvateľstva, z uvedených dôvodov mohla v národnostnom povedomí Slovákov v Maďarsku urobiť väčšie škody, ako samotné presídlenie sa. I keď sa to zdá byť na prvý pohľad prekvapujúce, rany spôsobené krivdami osobného charakteru – s výnimkou tragédií – sa obyčajne skôr zahoja, ako sociálne, v našom prípade vyplývajúce z príslušnosti k danej národnosti. Okolnosti opusteného manžela alebo manželky sa môžu zmeniť, môže sa znovu oženiť alebo sa vydať, prinajmenšom sú na to šance. Časom sa obyčajne na nepríjemné spomienky tohto charakteru zabúda, ako sa hovorí, čas všetko zahojí. Odpor manželky voči vysťahovanému manželovi sa neprenáša zákonite na prostredie a na potomkov (napr. z nového manželstva). Ale týmto podmienená odmietavosť svojho pôvodu pretrváva, ba pravdepodobne časom sa aj stupňuje, veď nacionalizmus dokáže zapustiť hlboké korene, môže prežiť viac generácií. Ako sme videli, nacionalistická propaganda v Maďarsku pretrvávala od štyridsiatych rokov XX. storočia, aj keď nie vždy rovnako intenzívne a v rovnako otvorenej podobe. Kto sa už raz kvôli svojmu národnostnému pôvodu popálil a preto prestal napríklad používať svoj materinský jazyk, vždy sa bude vyhýbať situáciám, v ktorých by sa mohol ako nositeľ etnickej odlišnosti dostať do poníženého stavu, nepríjemný zážitok ho bude sprevádzať po celý život. Rany, spôsobené nacionalistickými urážkami, sa hoja len ťažko, ba znova a znova sa rozjatrujú a tak sa takmer zákonite prenášajú aj na potomkov a na celé prostredie. Svedčí o tom napríklad jav, s ktorým sa tak často stretávame v kruhu Slovákov v Maďarsku: rodič ešte relatívne dobre ovláda svoju materčinu, ale jeho deti sa už absolútne odmietavo stavajú k svojmu pôvodu.

Útrapy v jednom okamihu

Žiaľ, v živote našej národnosti sa vyskytujú „historické“ chvíle, keď vďaka politickým prejavom môže prežiť všetky uvedené útrapy, súvisiace s výmenou obyvateľstva, takpovediac za okamih. Zriedka sa nám podarí „reprodukovať“ ich tak zjavne, ako sme to dokázali na jeseň r. 1997. Myslíme na politické komplikácie okolo výroku vtedajšieho slovenského premiéra *Vladimíra Mečiara* v Győri, ktoré vyvolalo paniku v kruhu našich Slovákov. Pravda, išlo skôr o hysterický krik, ako o úprimnú obavu z inak celkom nereálneho nebez-

pečenstva skutočného nastolenia akejsi novej výmeny obyvateľstva. Premiér SR sa skutočne dopustil chyby, ak naozaj narážal na to, že Slováci žijúci už stáročia na Dolnej zemi by sa vlastne aj mohli vrátiť na Slovensko. Náš historicky vytvorený sebaobranný reflex ihneď začal pôsobiť, ako vždy, keď nám pripomenú onoho bubáka: výmenu obyvateľstva. Je to prejav strachu, odpor voči niekdajším poníženiam.

Ak si ticho, je dobre

Čoho sa Slováci v Maďarsku boja? Boja sa už aj samej skutočnosti, ak sa upriami na nich pozornosť, to samo o sebe pociťujú ako niečo zlovestné. Pripomínaním výmeny obyvateľstva našu Slovač nestrašili len povedzme v 50. – 60. rokoch, ale bubáka uchovávali pri živote aj v ďalších desaťročiach, ba žije vlastne dodnes. Uplynulé desaťročia prostredníctvom veľmi trpkých osobných skúseností Slovákov v Maďarsku naučili: nebudú mať nijaké starosti ako príslušníci národnostnej menšiny, ak budú potichu, ak nebudú vystupovať s „extrémnymi“ požiadavkami, napríklad s nárokom na školy s vyučovacím jazykom materinským, ak prijmú všetko bez výhrad, čo iní o nich tvrdia, napríklad, že majú všetko zabezpečené pre rozvoj svojho národnostného bytia, nanajvýš oni sami sú príčinou problémov, lebo dané možnosti nevyužívajú a preto v rámci jediného pokolenia vystriedajú svoju materčinu za jazyk väčšinového národa. Toto presvedčenie sa v nich aj počas rokov demokracie iba prehlbovalo. Keďže nemajú prostriedky na obranu proti skrytým a menej skrytým politickým nátlakom, niet útechy, dokonca ani vo vlastných radoch. Nie div, že tu žijúci Slováci sú čoraz ústupčivejší, pasívnejší, čo sa týka požadovania a využívania národnostných práv, zabúdajú na svoj pôvod a odvracajú sa od neho. A tak hladina slovenského národnostného verejného života v Maďarsku je zákonite čoraz pokojnejšia.

Niekto z našich radov povedal: *„Slováci v Maďarsku by ešte jednu výmenu obyvateľstva neprežili.“* Táto veta vyvoláva v nás úsmev i slzy zároveň. Úsmev, lebo vyvoláva dojem, akoby sme boli uplynulých sedemdesiat rokov prespali a preto nevieme, že hovoriť o uskutočnení akejsi novodobej výmeny obyvateľstva v hocijakých súvislostiach je anachronizmus. Nielenže to nemá žiadnu realitu, ale jednoducho nie sú k tomu dané nijaké objektívne podmienky. Slzy jednak zo spomienok na spomínané útrapy povojnovej výmeny obyvateľstva, a jednak z toho, že chtiac-nechtiac z nej aj my sami robíme bubáka.

POLITIKA V OBRAZOCH

Foto: (zp)

Na poslednom zasadnutí Valného zhromaždenia CSSM v roku 2015 zložila sľub nová poslankyňa Monika Szelényiová, ktorá sa stala piatou členkou Kultúrneho a mládežníckeho výboru. VZ prerokovalo opatrenia súvisiace s pripomienkami Najvyššieho kontrolného úradu. Poslanci schválili návrhy pracovných plánov inštitúcií CSSM a spoločnosti SlovakUm, s. r. o., na rok 2016. V prípade Pedagogického metodického centra Slovákov v Maďarsku si modifikáciu zakladajúcej listiny vyžiadala právna situácia a snaha zachrániť inštitúciu, v záujme čoho rozšírili okruh jej činnosti o vydávanie kníh. VZ na základe konkurzu vymenovalo riaditeľky dvoch inštitúcií, ktoré aj doteraz stáli na ich čele – Máriu Czégényovú (PMCSM) a Danielu Onodiovú (Slovenské divadlo Vertigo).

Na prvé zasadnutie Valného zhromaždenia CSSM v roku 2016 prišiel aj zástupca štátneho tajomníka MĽZ zodpovedný za oblasť cirkevných, národnostných a spoločenských vzťahov Attila Fülöp, aby informoval poslancov o aktuálnych národnostnopolitických otázkach. Prítomní poslanci schválili obchodný plán spoločnosti SlovakUm, s.r.o., správy Verejnoprospešnej nadácie Za Slovákov v Maďarsku, odborných výborov a inštitúcií CSSM, delegátov v Správe fondov Ministerstva ľudských zdrojov a v Celoštátnej národnostnej rade, ako aj správy o činnosti slovenskej evanjelickej a katolíckej služby. Modifikovali zakladajúce listiny békeščabianskej a budapeštianskej školy a zvolili novú Redakčnú radu Ľudových novín.

Foto: (zp)

Foto: (zp)

Druhé zasadnutie Valného zhromaždenia Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku (VZ CSSM) v roku 2016 sa konalo v jej sídle na Fadruszovej ulici 24. mája. Jedným z 23 prerokúvaných bodov bol referát konateľa spoločnosti SlovakUm, s. r. o., Imricha Fuhla, ktorý obsahoval pozitívne informácie – počet predplatiteľov Ľudových novín sa zvýšil o 10 % a oproti predchádzajúcim rokom približne dvojnásobne vzrástol počet predaných exemplárov Nášho kalendára na rok 2016. Poslanci o. i. na základe konkurzného konania vymenovali riaditeľku budapeštianskej slovenskej školy. Stala sa ňou doterajšia vedúca inštitúcie Júlia Szabová Marloková. Na záver rokovania poslanci splnomocnili predsedníčku CSSM na prípravné rokovania vo veci zakúpenia budovy v Budapešti pre stredisko slovenských inštitúcií.

Foto: M. Schafer

Vyhodnotenie realizovaných spoločných aktivít a dohoda o plánovaných projektoch Slovákov z Maďarska, Rumunska a Srbska boli témou rokovania slovenských organizácií týchto krajín, ktoré sa konalo koncom októbra 2015 v Dome národností v Segedíne. Účastníci sa dohodli na zredukovaní počtu spoločných akcií v záujme zvýraznenia tých iniciatív, ktoré sa osvedčili ako skutočne trojstranné. Šesť projektov sa uskutočnilo v Maďarsku: Putovná súťaž z dolnozemských slovenských reálií pre stredoškolákov, Metodický časopis Slovenčinár, Seminár dolnozemských slovenských pedagógov, Slovenské ľudové remeselníctvo – tábor pre dolnozemské slovenské deti, Spolu na javisku – stretnutie slovenských dolnozemských divadiel, XXII. ročník detskej dramatickej tvorivosti Deti deťom a Čabiansky kalendár.

Členovia slovenských samospráv Békešskej župy sa stretli koncom októbra v Sarvaši. Členka župnej slovenskej samosprávy Erika Tóthová referovala o prvom župnom slovenskom národopisnom tábore pre deti vo Veľkom Bánhedeši. Predsedníčka župného slovenského zboru Judita Krajčoviczová hovorila o situácii výučby slovenského jazyka v Telekgerendáši, vo Veľkom Bánhedeši a v Kétšoproni, kde školy prevzala cirkev. Slovenský jazyk ako predmet tam buď zanikol, alebo sa znížil počet vyučovacích hodín. Predsedníčka zdôraznila, že sa musia zaoberať aj s tými žiakmi, ktorí sa neučia slovenský jazyk v škole, ale nejakým spôsobom sa viažu k slovenskej národnosti, a organizovať pre nich programy, prostredníctvom ktorých sa môžu zoznámiť s jazykom, históriou a kultúrou svojich predkov.

Foto: (kan)

Foto: (fb)

Na novembrovom Valnom zhromaždení Svetového združenia Slovákov v zahraničí (SZSZ) v Bratislave zvolili za predsedu opäť Vladimíra Skalského a za výkonnú tajomníčku organizácie predsedníčku CSSM Alžbetu Hollerovú Račkovú. Vedenie organizácie sa rozšírilo o jedného podpredsedu pre Maďarsko, Srbsko a Rumunsko, ktorým sa stal podpredseda Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku Pavel Hlásznik. Členkou Rady pre tradičnú kultúru je riaditeľka Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku Katarína Király, v Mediálnej rade zastupuje Slovákov z Maďarska predseda Spolku segedínskych Slovákov Ján Benčík, ktorý sa stal aj členom Generálnej rady.

V rámci 12. Regionálneho slovenského dňa v Šalgótarjáne udelili vyznamenanie Na pamiatku Anny Hudeczovej Zuzane Kmeťovej, rod. Králikovej, z Bíru a Józsefovi Homogovi. Po vystúpení citaristu Alexandra Szőkeho z Malej Nány predsedníčka ZSM Ruženka Egyedová Baráneková hovorila o živote a odkaze Ľudovíta Štúra. V druhej časti programu vystúpil 40-ročný folklórny súbor Podpoľanec z Detvy. Účastníci podujatia si mohli pozrieť expozíciu o Ľudovítovi Štúrovi a výstavu vyšívaných ručníkov zo zbierky Zuzany Bánovej z Guty.

Foto: J. Homoga

Foto: K. Klauszová

Koncom novembra sa v Santove konalo Valné zhromaždenie Slovenského spolku Identita. Prítomných privítala predsedníčka spolku Karola Klauszová. Predsedajúcim zasadnutia bol Ondrej Horváth. Predsedníčka predniesla správu o činnosti spolku, ktorú členovia VZ schválili. Vyzdvihla v nej spoluprácu s Úradom štátneho tajomníka zodpovedného za oblasť cirkevných, národnostných a spoločenských vzťahov Ministerstva ľudských zdrojov a s národnostným výborom parlamentu. VZ schválilo aj referát o hospodárení v roku 2015 a modifikáciu stanov Slovenského spolku Identita. Na záver vystúpil Ján Fuzik, ktorý ako slovenský hovorca priblížil činnosť a dosiahnuté výsledky národnostného výboru parlamentu.

Foto: L. Bajtai

Po prvom celoštátnom festivale národností žijúcich v Maďarsku s názvom „Pod spoločným nebom" usporiadali v obci Ceglédbercel konferenciu za účasti predstaviteľov trinástich národností. Prítomných pozdravil primátor mesta József Török, predseda národnostného výboru parlamentu Ján Fuzik a zástupca štátneho tajomníka MĽZ zodpovedný za oblasť cirkevných, národnostných a spoločenských vzťahov Attila Fülöp, ktorý prednášal na tému Aktuálne otázky národnostnej politiky. O hospodárení národnostných samospráv prednášal zástupca štátneho tajomníka Ministerstva národného hospodárstva Ábel Berczik. Na konferencii účinkoval súbor Kultúrneho spolku pre Mlynky.

Lojalita voči domovskému štátu, zachovanie slovenského „ducha" a obavy v oblasti nášho slovenského národnostného školstva figurovali medzi témami konferencie Zväzu Slovákov v Maďarsku (ZSM) s názvom „Ako ďalej, Slováci v Maďarsku?", ktorá sa už tradične konala koncom novembra v obci Mlynky. Po pozdravných slovách starostu hostiteľskej obce Mártona Pellera a predsedníčky ZSM Ruženky Egyedovej Baránekovej s prednáškami vystúpili mimoriadny a splnomocnený veľvyslanec SR v Maďarsku Rastislav Káčer, predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Ján Varšo, predsedníčka CSSM Alžbeta Hollerová Račková, predsedníčka Matice slovenskej v Srbsku Katarína Melegová Melichová a ďalší predstavitelia nášho národnostného života.

Foto: (csl)

Foto: (a)

Najdôležitejšou témou zasadnutia Valného zhromaždenia Únie slovenských organizácií v Maďarsku, ktoré sa uskutočnilo v Pitvaroši, bola novela stanov, ktorú si vyžiadali pozmenené právne predpisy. Na rokovaní sa zúčastnila aj predsedníčka CSSM Alžbeta Hollerová Račková, ktorá informovala členov o aktivitách najvyššieho voleného zboru Slovákov v Maďarsku za posledný rok. Vedúci národnostného odboru MĽZ Anton Paulik referoval o formách vyúčtovania diferencovanej podpory národnostných samospráv, udeľovanej za vykonanú činnosť.

Foto: M. Bajczerová

Slovenská samospráva v Slovenskom Komlóši začiatkom novembra usporiadala verejné zasadnutie, na ktorom predsedníčka Zuzana Lauková predniesla správu o činnosti zboru v roku 2014. Po komunálnych voľbách slovenskí poslanci revidovali dohodu o spolupráci s mestskou samosprávou. Aj v roku 2015 podporovali slovenské kultúrne podujatia mesta a programy slovenskej školy. Boli spoluorganizátormi slovenského bálu, Kultúrneho stretnutia dolnozemských Slovákov a Slovenského gastronomického dňa, ako aj stretnutia s priateľmi z Grécka pod názvom Tri mesiace lásky. Okrem toho odhalili pamätnú tabuľu Pavla Lauka. Samospráva pokladá za dôležitú úlohu zachovávanie slovenčiny, preto finančne podporila vydanie Nepravidelného slovníka komlóšskeho nárečia Juraja Sinčoka, ale aj tých mladých ľudí, ktorí úspešne absolvovali skúšku zo slovenského jazyka.

Foto: (kan)

Pri príležitosti Dňa národností v slávnostnej sieni Peštianskej reduty odovzdali ceny Za národnosti deviatim laureátom, medzi nimi dlhoročnej redaktorke týždenníka Ľudové noviny Ildike Klauszovej Fúzikovej. Vysoké štátne vyznamenanie dostala za činnosť vykonanú na poli kultúry a náboženstva. I. Klauszová Fúziková dlhé desaťročia pracovala v záujme zachovania a prehĺbenia národnostnej identity, kultúry a konfesionálnej príslušnosti Slovákov v Maďarsku. Bola zakladajúcou členkou a predsedníčkou Kresťanského spolku Slovákov v Maďarsku a šéfredaktorkou slovenského ekumenického časopisu Cesta, pravda, život. V súčasnosti je predsedníčkou Náboženského a sociálneho výboru CSSM.

Foto: (kan)

V Novom Meste pod Šiatrom sa začiatkom decembra 2015 uskutočnilo 21. interetnické stretnutie poslancov národnostných samospráv a predsedov občianskych organizácií. Podpredsedníčka miestnej slovenskej samosprávy, členka VZ CSSM Júlia Kucziková vyzdvihla, že k čulému národnostnému životu sú potrební ľudia, programy, súbehy a zdroje. Predsedníčka CSSM a Združenia celoštátnych národnostných samospráv Alžbeta Hollerová Račková oboznámila účastníkov stretnutia s poslaním a činnosťou združenia, ktoré funguje ako občianska organizácia a jej členmi sú predsedovia celoštátnych národnostných samospráv. Vedúci národnostného odboru MĽZ Anton Paulik informoval prítomných o tom, ako treba vyúčtovať podpory, ako aj o budúcoročných možnostiach volených zborov a občianskych zoskupení.

Samospráva Békešskej župy usporiadala oslavy Dňa národností v Poľnom Berinčoku. Popri predstaviteľoch iných národností na ne pozvala generálneho konzula Slovenskej republiky v Békešskej Čabe Štefana Daňa, predsedníčku CSSM Alžbetu Hollerovú Račkovú, parlamentného hovorcu Jána Fuzika, predsedu Únie slovenských organizácií v Maďarsku Františka Zelmana, predsedníčku Slovenskej samosprávy Békešskej župy Juditu Krajčoviczovú a predsedov národnostných samospráv a organizácií békešského regiónu. Prítomných pozdravil primátor mesta István Siklósi, predseda Samosprávy Békešskej župy Mihály Zalai a štátny tajomník MĽZ Miklós Soltész. V roku 2015 vyznamenanie Békešskej župy dostala predsedníčka Organizácie Slovákov v Poľnom Berinčoku Júlia Borguľová, ktorá zohráva významnú úlohu v organizovaní života Slovákov v tomto meste.

Foto: I. Očovská

Foto: (kan)

Kruh priateľov Slovenského Komlóša v Budapešti zorganizoval svoje posledné podujatie v roku 2015 začiatkom decembra v priestoroch Slovenského inštitútu. O činnosti organizácie v roku 2015 referovala jeho predsedníčka Alžbeta Hollerová Račková. Členovia sa aktívne zúčastňovali na slovenských programoch v Budapešti, ale i v Slovenskom Komlóši a na akciách Slovenského inštitútu. Spolupracovali s komlóšskymi občianskymi organizáciami a s viacerými slovenskými obvodnými samosprávami v hlavnom meste, pátrali po histórii rodiny Rudňanských. Spolok si pripomenul 30. výročie svojho založenia príhovorom jedného zo zakladajúcich členov, podpredsedu kruhu Jána Karkalika.

Foto: (csl)

Od roku 2014 je predsedníčkou Slovenskej samosprávy Boršodsko-abovsko-zemplínskej župy Agneša Repková z Malej Huty. Za najväčší problém pokladá, že v malých obciach je čoraz menej mladých, nemajú komu odovzdať štafetu ani v národnostných zboroch, ani na poli zachovávania tradícií. V týchto dedinkách obyčajne úspešne spolupracujú slovenské národnostné a obecné samosprávy, národnostné kolektívy sú organizátormi miestneho kultúrneho života. Župná slovenská samospráva nezabúda ani na tie obce, v ktorých sa vo voľbách nepodarilo založiť slovenský zbor, akou je napríklad Veľká Huta, kde finančne podporila tradičné chodenie s betlehemom.

Dejiskom riadneho Valného zhromaždenia (VZ) Spolku Slovákov z okolia Pešti Dolina bola v januári obec Šóškút. O minuloročnom hospodárení a o plánovanom rozpočte referovala predsedníčka spolku Zuzana Szabová. Po schválení oboch dokumentov prítomní delegáti odhlasovali výšku členského príspevku. Minuloročnú činnosť vyhodnotil podpredseda spolku Ondrej Csaba Aszódi, ktorý vyzdvihol tri veľkolepé regionálne podujatia slovenských členských obcí: Páračky, ktoré sa konali v Čemeri, stretnutie slovenských evanjelikov z okolia Pešti vo Veľkej Tarči a návštevu dvoch významných pútnických miest na Slovensku (Marianka, Šaštín) pre katolíkov tohto regiónu. Hosťom najvyššieho fóra spolku Dolina bola predsedníčka CSSM Alžbeta Hollerová Račková.

Foto: (csl)

V sídle Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku (CSSM) sa koncom januára uskutočnilo stretnutie predsedníčky CSSM Alžbety Hollerovej Račkovej s predstaviteľmi celoštátnych slovenských občianskych organizácií. Témou rokovania boli plány a prioritné podujatia organizácií na rok 2016, možnosti vzájomnej spolupráce pri ich realizácii a tohtoročné dotácie. Na rokovaní sa zúčastnili predsedníčka Zväzu Slovákov v Maďarsku Ruženka Egyedová Baráneková, predseda Únie slovenských organizácií v Maďarsku František Zelman a predseda Organizácie slovenskej mládeže v Maďarsku Ondrej Kiszely. Na stretnutí boli prítomní aj riaditeľka Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku Katarína Király a delegát CSSM v Správe fondov Ministerstva ľudských zdrojov Ondrej Csaba Aszódi.

Foto: (cssm)

V Békešskej Čabe sa začiatkom februára konalo rozšírené spoločné zasadnutie predsedníctiev Únie slovenských organizácií v Maďarsku (ÚSOM) a Zväzu Slovákov v Maďarsku (ZSM). Uplynulé obdobie hodnotili a aktuálne úlohy sumarizovali predsedníčka CSSM Alžbeta Hollerová Račková, predsedníčka ZSM Ruženka Egyedová Baráneková a predseda ÚSOM František Zelman. Kľúčovými otázkami zostávajú o. i. záchrana nášho materinského jazyka, ďalšie rozvíjanie v uplynulých štyroch volebných cykloch vybudovaného systému inštitúcií a najmä problematika našich škôl vrátane tých najmenších a najohrozenejších.

Foto: (fuhl)

Foto: (csl)

Hlavnou témou prvého informačného fóra Slovenskej samosprávy Békešskej župy bolo vyúčtovanie podpôr na fungovanie miestnych slovenských národnostných samospráv. Tejto závažnej témy sa ujal vedúci odboru MĽZ Anton Paulik. Podpredsedníčka zboru Erika Tóthová referovala o pripravovanom národopisnom tábore, ktorý už po druhý raz organizuje ich zbor vo Veľkom Bánhedeši. Na stretnutí predsedníčka CSSM Alžbeta Hollerová Račková vyhodnotila ročenku Čabiansky kalendár, ktorú niekoľko rokov redigovala. Zostavovateľka kalendára na rok 2016 Zuzana Benková popri ďakovných slovách na adresu ČOS a osobne konateľke Hajnalke Krajčovičovej za koordinovanie uviedla, že až teraz pri prezentácii si uvedomila hodnotu publikácie, z redigovania ktorej mala obrovskú radosť.

Výkonný výbor SZSZ sa na pozvanie predsedníčky CSSM a výkonnej tajomníčky združenia Alžbety Hollerovej Račkovej zišiel 29. februára v sídle CSSM. Svetové združenie Slovákov v zahraničí pod vedením predsedu Vladimíra Skalského rozhodlo v Budapešti o zriadení orgánu slovenských politických zástupcov z jednotlivých krajín, prediskutovalo požiadavky krajanov do ďalšieho volebného obdobia a vyzvalo ich k čo najvyššej účasti na voľbách. Na čelo orgánu, ktorý tvoria slovenskí zástupcovia v národných parlamentoch a iných vysokých verejných funkciách, vymenoval výkonný výbor predsedu národnostného výboru maďarského parlamentu Jána Fuzika.

Foto: (csl)

Dejiskom jarného Valného zhromaždenia Klubu slovenských dôchodcov v Budapešti bola slovenská škola. Predsedníčka klubu Júlia Horváthová predniesla správu o minuloročnej činnosti a návrh pracovného plánu na rok 2016, zameraný na spoznávanie života Slovákov v jednotlivých obvodoch hlavného mesta a okolia, ale i prírodných krás a kultúrnych pamiatok okolia Budapešti.

Foto: (ef)

Foto: I. Očovská

V Békešskej Čabe usporiadali koncom februára z iniciatívy Alžbety Ančinovej 25. Celoštátne stretnutie predstaviteľov národnostných občianskych organizácií. O úlohách národnostných hovorcov a o štátnom rozpočte na rok 2016 hovoril predseda národnostného výboru parlamentu Ján Fuzik. Účastníci rokovania v diskusii informovali o činnosti svojich organizácií, o úspechoch, ale aj o ťažkostiach, s ktorými sa stretávajú pri realizovaní svojich úloh, zameraných na zachovávanie národnostných tradícií, slovenského jazyka a kultúry.

V Župnom dome v Békešskej Čabe sa predstavil zástupcom tlače nový generálny konzul SR Igor Furdík, ktorý nastúpil do funkcie 1. marca 2016 po tom, ako predchádzajúce štyri roky stál na čele Úradu Slovákov žijúcich v zahraničí. I. Furdík informoval predstaviteľov masmédií o hlavných témach, o ktorých rokoval s predsedom Valného zhromaždenia Békešskej župy Mihályom Zalaiom. Poukázal na dôležitosť udržiavania dobrých vzťahov medzi Slovenskom a Maďarskom na všetkých úrovniach. Mihály Zalai konštatoval, že vo veci budovania a udržiavania kultúrnych a hospodárskych vzťahov zmýšľa Békešská župa podobne ako SR.

Foto: (kan)

Foto: (a)

Začiatkom marca sa na Slovensku konali parlamentné voľby, na ktorých sa zúčastnilo 59,82 % voličov – 2 648 184 občanov. Víťazom sa stal Smer-SD so ziskom 28,28 % odovzdaných hlasov. Na druhom mieste skončila strana SaS s 12,10 %. Do Národnej rady SR sa dostali aj strany OĽaNO-NOVA (11,02 %), SNS (8,64 %), Ľudová strana Naše Slovensko (8,04 %), SME RODINA – Boris Kollár (6,62 %), Most – Híd (6,50 %) a #Sieť (5,60 %). Menej ako päť percent hlasov získali KDH (4,94 %), a SMK (4,04 %), ostatné politické subjekty nedosiahli ani jedno percento. Na základe toho Smer-SD získal 49, Sloboda a solidarita 21, OĽaNO 19, Slovenská národná strana 15, Ľudová strana Naše Slovensko 14, Sme rodina – Boris Kollár 11, Most – Híd 11 a #Sieť 10 mandátov. Koaličnú vládu zostavil Smer-SD, premiérom sa stal opäť Robert Fico.

Cenu Ondreja Štefanka od roku 2009 každoročne udeľujú dvom osobnostiam slovenského zahraničného sveta, respektíve občanom Slovenskej republiky, ktorí svojou činnosťou výrazne a dlhodobo prispeli k jeho rozvoju. Cenu udeľuje Kultúrna a vedecká spoločnosť Ivana Kraska (KVSIK) a Svetové združenie Slovákov v zahraničí (SZSZ). V roku 2016 získali cenu renomovaný etnológ, pedagóg, spisovateľ a publicista Ján Botík zo Slovenska a biskup Slovenskej evanjelickej cirkvi v Srbsku Samuel Vrbovský. Po slávnostnom akte sa v rámci dvojdňového programu uskutočnila prínosná a všeobecne inšpirujúca medzinárodná konferencia Divadelné múzy na Dolnej zemi, na ktorej o slovenskom divadelníctve v Maďarsku prednášali Daniela Onodiová, Mária Žiláková, Anna Divičanová a Anna Molnárová.

Foto: (uszz.sk)

Foto: (ef)

Aprílové Valné zhromaždenie Zväzu Slovákov v Maďarsku sa uskutočnilo v Slovenskom inštitúte v Budapešti. Účastníkov pozdravila predsedníčka Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku Alžbeta Hollerová Račková, ktorá vo svojom príhovore pripomenula, že CSSM kladie veľký dôraz na národnostné školstvo, na ustanovizne, kde sa slovenčina vyučuje ako predmet. Formuje sa Koncepcia rozvoja slovenského národnostného školstva v Maďarsku, plánujú pri tom spolupracovať s každým, kto o to prejaví záujem. „Minulý rok uplynul v znamení spolupráce. Nebol v atmosfére napätia a protirečení, ale v znamení konštruktívnej spolupráce," povedala v rámci svojho referátu o minuloročnej činnosti ZSM jeho predsedníčka Ruženka Egyedová Baráneková. Pripomenula, že pre mládež by bolo treba vymyslieť nové formy činnosti, ktoré naše deti motivujú k prežívaniu svojej národnostnej identity.

Foto: (kan)

V máji sa v Dome slovenskej kultúry v Békešskej Čabe konalo Valné zhromaždenie Únie slovenských organizácií v Maďarsku. Predseda František Zelman referoval o aktivitách vedenia v roku 2015. „Pracujeme v pokoji, vo vzájomnej spolupráci a v porozumení s CSSM, aj na miestnych úrovniach," hodnotil vo všeobecnosti minulý rok. „Vybudovali sme si taktiež dobrý vzťah so Zväzom Slovákov v Maďarsku. Medzi členmi únie sú aj predstavitelia takých periférnych obcí, kde už, bohužiaľ, neprebieha výučba slovenského jazyka, ale miestna slovenská samospráva a občianske organizácie založili pre deti umelecké súbory, v ktorých si môžu aj tí najmenší osvojiť slovenskú kultúru, tradície a základy slovenského jazyka. Takými obcami sú Čabasabadi a Veľký Bánhedeš," povedal predseda únie.

Foto: M. Bajczerová

Organizácia komlóšskych Slovákov (OKS) hodnotila svoju činnosť v máji v budove Regionálneho strediska Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku v Slovenskom Komlóši. Predsedníčka organizácie Marianna Bajczerová konštatovala, že vďaka spolupráci s ostatnými slovenskými národnostnými inštitúciami a kultúrnymi telesami mesta organizácia má za sebou pestrý a úspešný rok. Po oficiálnej časti nasledoval rozhovor a autogramiáda s Jurajom Sinčokom, autorom Nepravidelného slovníka komlóšskeho nárečia.

Prvé Valné zhromaždenie Kruhu priateľov Slovenského Komlóša v roku 2016 sa uskutočnilo v Kultúrnom stredisku Eötvös10. V stredobode činnosti organizácie bolo 270. výročie založenia Slovenského Komlóša. Pri tejto príležitosti členovia iniciovali umiestnenie dvojjazyčnej pamätnej tabule baróna Jozefa Rudňanského, ktorý na jar roku 1746 prisťahoval na komlóšsku pustatinu prvých 80 slovenských evanjelických rodín a položil tým základy mesta.

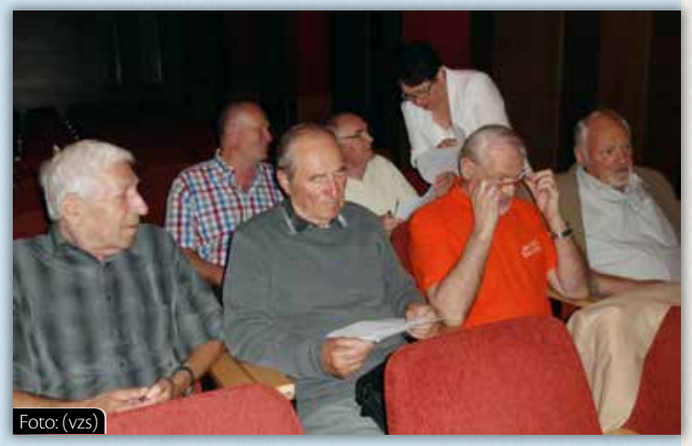
Foto: (vzs)

O ČINNOSTI PARLAMENTNÉHO VÝBORU PRE NÁRODNOSTI

Zvýšené podpory na rok 2016

O svojich cieľoch a aktivitách referovali v decembri 2015 pred *parlamentným výborom pre národnosti* všetci predsedovia celoštátnych národnostných samospráv. Predsedníčka CSSM ***Alžbeta Hollerová Račková*** prízvukovala potrebu reformy národnostného školstva v záujme jeho revitalizácie a prispôsobenia podmienkam súčasnej doby. Informovala členov výboru o práci, ktorá prebieha v inštitúciách nášho najvyššieho voleného zboru a poznamenala, že okrem školstva chcú klásť dôraz na vytvorenie Kultúrneho centra Slovákov v Maďarsku.

Predseda výboru, slovenský hovorca ***Ján Fuzik*** hodnotil rok 2015 pozitívne. Ako uviedol, prerokovali 17 zákonov a referáty maďarskej vlády, ombudsmana a jeho zástupcov o situácii národností. Zdôraznil, že už dlhé roky bola podpora na fungovanie občianskych organizácií 110 miliónov forintov, túto sumu zvýšil zákonodarný zbor na 330

miliónov. Podobnú sumu mohli rozdeliť aj na kultúrne aktivity a výšku podpory na tábory zvýšili až na 270 miliónov forintov. Celkovo sa výboru podarilo dosiahnuť zvýšenie rozpočtového balíka pre národnosti behom dvoch rokov zo 4 na vyše 8 miliárd forintov. Zároveň poznamenal, že úzko spolupracujú s CSSM a s jej predsedníčkou Alžbetou Hollerovou Račkovou, s ktorou rokujú aj ako s predsedníčkou Združenia celoštátnych národnostných samospráv. Z plánov parlamentného výboru pre národnosti na rok 2016 slovenský hovorca vyzdvihol o. i. usporiadanie financií národnostných divadiel, novelu národnostného zákona, ako aj sledovanie situácie národnostných médií.

Nosnými témami májového rokovania parlamentného výboru boli vzťahy jednotlivých národností k materskej krajine a činnosť zmiešaných komisií, ako aj pozmeňovacie návrhy k pripravovanému zákonu o štátnom rozpočte na rok 2017. Hovorca pre nemeckú národnosť, predseda podvýboru zodpovedný za rozpočtové otázky ***Imre Ritter*** referoval o tom, že na základe predbežných rokovaní sa ukazuje ako reálne celkové zvýšenie podpôr na rok 2017 o 2,5 miliardy forintov. Národnosti v roku 2016 môžu hospodáriť z 8-miliardového rozpočtu, takže štátna podpora na rok 2017 môže prevýšiť 10 miliárd Ft. Predsedníčka Združenia celoštátnych národnostných samospráv A. Hollerová Račková naznačila, že problémy sa budú vyskytovať pri vyúčtovaní štátnych podpôr. K vyúčtovaniu podpory na rok 2016 treba priložiť kópiu všetkých faktúr, v nasledujúcom roku bude potrebné priložiť zhrnutie účtov, čo podľa slov predsedníčky kladie veľké nároky na celoštátne národnostné samosprávy. Predseda výboru pre národnosti J. Fuzik uviedol, že výbor plánuje v roku 2017 podporiť predovšetkým celoštátne národnostné samosprávy a ich inštitucionálny systém, veď vlani dostali len financie potrebné na zabezpečenie svojho fungovania... Na žiadosť celoštátnych samospráv výbor dosiahol, aby tieto volené zbory mohli byť spravovateľmi štátneho majetku, čo sa týka aj budapeštianskej školy, ktorú prevzala CSSM.

(csl)
Foto: (luno.hu)

DEŇ SLOVÁKOV V MAĎARSKU

Pod košatými stromami v Alkári

V poradí 20. oslavy *Dňa Slovákov v Maďarsku* sa konali 2. júla v malebnej matranskej obci *Alkár* za účasti predstaviteľov všetkých regiónov obývaných Slovákmi, reprezentantov maďarského politického a kultúrneho života a hostí zo zahraničia.

„Je priam symbolické, že po vlaňajšom Dni Slovákov v Maďarsku v horúcom dolnozemskom Telekgerendáši v poradí 20. sviatok našej národnosti oslavujeme v najvyššie položenej obci Maďarska – v Alkári,“ začala svoj slávnostný prejav predsedníčka CSSM ***Alžbeta Hollerová Račková***. *„Symbolické, lebo prítomnosť Slovákov v týchto dvoch diametrálne odlišných prostrediach vypovedá o neobyčajnej prispôsobivosti a vynaliezavosti našich predkov... Schopnosť reagovať na nové výzvy musí byť vlastná aj nám, ich potomkom, ktorí pracujeme na vytváraní čo najlepšieho prostredia pre našu komunitu,“* prízvukovala predsedníčka.

Parlamentný hovorca za slovenskú národnosť ***Ján Fuzik*** vo svojom prejave pripomenul československo-maďarskú výmenu obyvateľstva, ktorá ostro zasiahla aj do dejín Alkáru, keďže v roku 1947 sa odtiaľto presídlili tri štvrtiny Slovákov.

Prítomným sa prihovorili predseda *Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí* ***Ján Varšo*** i námestník štátneho tajomníka *Ministerstva ľudských zdrojov zodpovedného za cirkevné záležitosti, národnostné a spoločenské vzťahy* ***Attila Fülöp***.

CSSM tradične udeľuje pri príležitosti Dňa Slovákov v Maďarsku vyznamenanie *Za našu národnosť*. V Alkári ho prevzali z rúk predsedníčky CSSM ***Mária Galántaiová, Ibolya Nagyová*** a členovia ***Budapeštianskeho slovenského speváckeho zboru Ozvena***.

Ako každý rok, aj teraz mali návštevníci Dňa Slovákov v Maďarsku možnosť nazrieť do kuchyne jednotlivých regiónov. Vďaka regionálnym strediskám *Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku* tu predstavili gastronómiu a ľudové umenie svojho kraja všetky Slovákmi obývané oblasti.

Zo sprievodných programov Dňa Slovákov v Maďarsku v Alkári treba spomenúť výstavu fotografií miestnej histórie v priestoroch základnej školy. Momenty zo života sklárov či paličov uhlia boli pre Slovákov z nížinatých oblastí menej známe a preto obzvlášť zaujímavé. Fúkačov skla si dokonca mohli pozrieť pri práci na futbalovom ihrisku za hlavným pódiom. *Slovenský inštitút* inštaloval v miestnej knižnici výstavu najkrajších knižných obalov *Vydavateľstva Kalligram* a pútavá bola aj výstava minerálov. Predsedníčka miestnej slovenskej samosprávy, slovenčinárka ***Judita Kaszalová Szabadová*** upriamila pozornosť prítomných na vystavené kresby žiakov ich základnej školy, na ktorých znázornili tradičné remeslá, ale aj povolania, ktoré by si chceli vybrať v dospelom veku.

(zp)

Foto: (kan/zp/csl)

PRIORITY NÁŠHO ŠKOLSTVA

Čoraz väčší nedostatok pedagógov – slovenčinárov

Na každom našom fóre, na ktorom sa hovorí o budúcnosti našej komunity, rezonuje *téma budúcnosti nášho školského systému*. Kým vo väčšine škôl, ktoré prevádzkuje *Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku* (CSSM), je čoraz väčší záujem zo strany rodičov zapísať si deti do týchto inštitúcií, zatiaľ v školách, v ktorých sa slovenčina vyučuje ako predmet, nastali obrovské problémy. Počet žiakov, ktorí sa v týchto školách učia slovenský jazyk, radikálne poklesol, pričom čoraz väčší nedostatok sa prejavuje aj v oblasti zabezpečovania slovenských pedagógov. Ťažkosti škôl, v ktorých sa slovenčina vyučuje ako predmet, nové učebnice, vydané v rámci europrojektu, a výjazdový kurz *Centra ďalšieho vzdelávania Univerzity Komenského* pre našich pedagógov boli nosnými témami *Dní slovenského národnostného školstva,* ktoré usporiadala CSSM v budapeštianskej slovenskej škole.

Pedagogické metodické centrum Slovákov v Maďarsku (PMCSM) počas uplynulého roka usporiadalo tradičné *Metodické dni v Dunaeďháze* a v *Slovenskom Komlóši,* učiteľky materských škôl sa mohli zúčastniť na doškoľovaní *v Bukových horách.* Posilneniu národného povedomia bol určený kurz, ktorý usporiadalo PMCSM *v čabianskej slovenskej škole* pre učiteľov dolnozemských dvojjazyčných škôl v spolupráci s *Metodickým centrom Univerzity Mateja Bela (UMB) v Banskej Bystrici.*

Zväz Slovákov v Maďarsku a *Slovenská samospráva Novohradskej župy* v spolupráci s banskobystrickou univerzitou usporiadali kurz pre pedagógov v novohradskej obci *Banka.* Existuje pritom rad miestnych aktivít, ktoré školy alebo slovenské zbory organizujú v záujme zvýšenia efektívnosti osvojovania si slovenského jazyka. V *Jači* napríklad pod vedením ***Eriky Zemenovej Palečkovej*** usporiadali takmer dvojmesačný jazykový kurz pre učiteľky troch materských škôl. V *Dabaši-Šáre* v rámci pedagogickej praxe mesiac učili dve študentky UMB v *Materskej škole Dúha.* V *Základnej škole Móra Jókaiho v Tatabáni-Bánhide* učiteľky slovenčiny usporiadali súťaž zo slovenského jazyka, na ktorej sa okrem žiakov hostiteľskej inštitúcie zúčastnili aj ich rovesníci zo *Síleša,* z *Tardoša,* ba aj z *Jášču* z Vesprémskej župy.

Na pôde *Pedagogickej fakulty Vysokej školy Ferenca Gála v Sarvaši* sa konala konferencia na tému *Nové výzvy národnostnej pedagogickej dráhy.* Prehľad organizačnej štruktúry a odborného fungovania *Národnostného pedagogického školského strediska* (NPŠS) predniesla jeho poverená vedúca ***Ágota Kállayová***. Tento vládny orgán – v rámci ktorého má slovenské školstvo na starosti ***Mária Pintérová Jurkovicsová*** – usporiadal metodický deň pre učiteľov národnostných základných škôl v slovenskej základnej a materskej škole v *Slovenskom Komlóši.* Jeho témou bolo začlenenie národnostných (slovenských) prvkov do mimoškolských aktivít.

Naši pedagógovia majú možnosť zúčastňovať sa aj na rôznych *odborných doškoľovaniach na Slovensku,* ako tomu bolo napríklad koncom septembra v *Bratislave.* Tu sa uskutočnilo stretnutie slovenských učiteľov z Maďarska s názvom *Odborný program pre učiteľov slovenských národnostných škôl.* Organizovala ho CSSM v rámci dlhodobej spolupráce s *Univerzitou Komenského v Bratislave.* O zvýšenom záujme o slovenčinu zo strany rodičov v *Békešskej Čabe* svedčí fakt, že v školskom roku 2016/2017 otvorili v materskej škole slovenskej výchovno-vzdelávacej inštitúcie mesta ďalšiu, štvrtú skupinu.

Text a foto: (csl)

MAJSTROVSTVÁ EURÓPY NÁRODNOSTÍ VO FUTBALE

Foto: (archív)

Federálna únia európskych národností (FUEN) usporiadala v polovici júna v Taliansku tretie *Majstrovstvá Európy národností vo futbale* za účasti 23 družstiev. Cieľom organizátorov bolo vyslať do sveta signál, že skutočným kúzlom Európy je mierové spolunažívanie rôznych národností a malých národov. Pripájajúc sa k tejto myšlienke *Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku* vyslala na podujatie družstvo trénera ***Tomáša Ondrejóa***, do ktorého sa dostali hráči zo *Slovenského Komlóša, Sarvaša, Mlynkov, Santova, Černe* a *Budapešti*.

Ako sme sa dozvedeli od lídra tímu a vedúceho úradu CSSM ***Zoltána Szabóa***, Slováci z Maďarska hrali v skupine D spolu s Rumunmi z Rumunska, Dánmi z Nemecka a Okcitánmi z Francúzska. Napriek tomu, že práve Okcitáni ich porazili, skončili na veľmi peknom ôsmom mieste. *„Porazili sme aj také mužstvá, ktoré sú na tom finančne a organizačne lepšie,“* poznamenal na margo dobrého výsledku Z. Szabó. Víťazmi Europeady 2016 boli skupiny z Južného Tirolska – a to v kategórii žien i mužov, ale najviac gólov – sedem – strelil ***Robert Furár*** zo Sarvaša.

„Tvorili sme dobrú partiu, obklopovala nás krásna príroda a príjemné prostredie a my sme sa snažili na úrovni reprezentovať slovenskú národnosť v Maďarsku. Za podporu ďakujeme miestnym slovenským samosprávam, Únii slovenských organizácií a, samozrejme, CSSM,“ poznamenal Z. Szabó a dodal, že hoci ešte nevedia, kde bude nasledujúce stretnutie národnostných futbalistov, dúfa, že Slováci z Maďarska na ňom budú zastúpení.

(ef)

Z PROJEKTOV ORGANIZÁCIE SLOVENSKEJ MLÁDEŽE V MAĎARSKU

Ečerská svadba, šport, výlety, letná akadémia a stretnutie s ostatnými národnosťami

Prvý novembrový víkend futbalisti *Organizácie slovenskej mládeže v Maďarsku* (OSMM) opäť zápolili o *Dolnozemský pohár,* tentoraz v *Slovenskom Komlóši*. Na turnaj sa prihlásilo sedem mužstiev, po jednom z *Černe* a *Kondorošu* a päť z hosťujúceho mesta. Putovný pohár zostal v Slovenskom Komlóši, aj druhé miesto obsadilo miestne družstvo, tretí boli futbalisti z Černe.

OSMM koncom roka 2015 natočila v spolupráci s členmi tanečného súboru *Zelený veniec* a ďalšími nadšenými obyvateľmi Ečeru svetoznámu *Ečerskú svadbu*. Svadobné zvyky zachytila v tej forme, v akej si ich dodnes zachovali miestni obyvatelia. Premiéru filmu zorganizovala OSMM v *Osvetovom stredisku Miklósa Rábaiho v Ečeri*.

Začiatkom júla sa desať členov OSMM vybralo na Slovensko. Cieľom ich putovania bol *Liptovský Trnovec*. Za tri dni navštívili *Folklórny festival v Detve,* archeoskanzen *Havránok,* vodnú nádrž *Liptovskú Maru* a absolvovali výstup do výšky 1514 metrov.

V druhý augustový víkend zorganizovala OSMM *Slovenskú mládežnícku akadémiu (SMA) v Sarvaši*. Tábor, ktorý bol pôvodne sprievodným programom kedysi populárneho futbalového turnaja, sa pred tromi rokmi rozrástol na

viacdňové podujatie. Tohto roku prišlo do tábora dvadsať mladých ľudí, ktorí sa rozhodli spoznať toto dolnozemské mesto a dejiny tu žijúcich Slovákov. Pod vedením člena miestnej slovenskej samosprávy ***Juraja Rágyanszkého*** navštívili *Múzeum Samuela Tešedíka* a knižnicu, kde nazreli do staročných slovenských publikácií. Pozreli si arborétum, v ktorom sa nachádzajú miniatúrne podobizne známych stavieb.

V *Agárde* sa začiatkom septembra uskutočnilo prvé *Stretnutie národnostnej mládeže v Maďarsku*. Na trojdňovej akcii bolo zastúpených osem národností. Mladí sa navzájom predstavili, spoznali a získali prehľad o tom, ako prežívajú svoju identitu vo všedné dni iné národnosti. Podujatie iniciovali OSMM a *Spoločenstvo nemeckej mládeže v Maďarsku*. Mladí patriaci k slovenskej, srbskej, rusínskej, nemeckej, rómskej, bulharskej, rumunskej a poľskej národnosti sa zišli pri jazere Velence, v *Škole vodných športov,* kde ich pozdravil štátny tajomník zodpovedný za oblasť cirkevných, národnostných a spoločenských vzťahov *Ministerstva ľudských zdrojov*

Miklós Soltész. Pracovalo sa vo viacerých skupinách, vedúcim jednej z nich bol evanjelický farár zo Slovenského Komlóša ***Atila Spišák***. Spolu s ním sa mladí snažili vysvetliť, čo znamená mať dvojitú identitu a patriť k národnostnej komunite. Vedúcim ďalšieho workshopu bol predseda OSMM ***Ondrej Kiszely***, ktorý vysvetlil účastníkom, ako môžu dať starým zvykom a tradíciám nový význam, aby im porozumeli a aby si ich osvojili aj mladé generácie.

(csl)
Foto: (kan)

PRESÍDLENCI

Rodina Borgulovcov z Poľného Berinčoka

„Som dcérou repatriantky. Ženy, ktorá so svojimi najbližšími prežila vlnu povojnového presídlenia. Prichádzala ako Slovenka, vlastenka, do rodnej zeme...“ Takto som pred dvadsiatimi štyrmi rokmi začala rozvíjať príbeh našej rodiny v *Ľudových novinách*. Vzápätí som vyslovila pochybnosť nad tým, či už dozrel čas na zamyslenie sa nad osudmi ľudí, za ktoré zodpovedajú dejiny. Teraz vyslovujem ľútosť nad tým, že po roku 1989 sa o týchto ťaživých okamihoch dejín nehovorilo viac. Otvorene, pravdivo, bez národných a národnostných vášní. A najmä s pokorou! Som teda dcérou repatriantky. S týmto rodovým predurčením zápasím počas celého života. S hľadaním domova, svojich koreňov. Dnes už rozumiem bolesti, ktorú v sebe nosila moja mama, jej brat, ale najmä moja stará mama. Rozumiem tomu pocitu vykorenenia, odmietnutia, odcudzenia, zranenia a vylúčenia. Rozumiem neistote, pocitu ohrozenia a vedomia, že staronový domov sa nestal prívetivým, žičlivým miestom. Ako som dospievala, začala som sa viac zaujímať o to, odkiaľ moji predkovia pochádzajú. Tak som objavila Dolnú zem a trojjazyčné mestečko na juhu Maďarska – Poľný Berinčok (Mezőberény), kde sa moja mama narodila. V mladosti som začala prispievať do Ľudových novín a vďaka tomuto kontaktu som si uvedomovala vnútornú spojitosť so Slovákmi v Maďarsku. Absolvovanie štúdia žurnalistiky ma priviedlo k hlbšiemu záujmu o kultúrny rozmer života Slovákov na celej Dolnej zemi. Začala som „objavovať“ a následne aj propagovať literárnu tvorbu našich krajanov v médiách. Hoci som rozvíjala záujem o kultúrny život súčasných Slovákov na Dolnej zemi, siahala som aj do histórie. Prostredníctvom maminho strýka ***Michala Borguľu*** som odokryla pre slovenskú verejnosť fakty o osídlení Dolnej zeme slovenskými rodinami. Tak som objavila vlastné korene siahajúce do 18. storočia, keď sa aj moji predkovia vydali na novú životnú cestu zo Zvolenskej stolice na juh Maďarska.

V čase novej slobody, v prvej polovici 90. rokov 20. storočia, sa aj v našej rodine začalo otvorenejšie hovoriť o repatriácii. Bola to téma, ktorá na dlhé desaťročia akoby neexistovala. Moja mama sa vďaka tragickým skúsenostiam s presídlením naučila veľmi dobre skrývať túto tému predo mnou, ako aj pred priateľmi a kolegami v zamestnaní. Hoci sme udržiavali dobré vzťahy s príbuznými v Maďarsku a navštevovali sa, o presídlení sa nehovorilo. A možno to nebolo ani potrebné. Mlčanie bolo oveľa bolestivejšie, zahanbujúcejšie. Mlčanie o presídlení bolo obrovskou súkromnou ranou, ktorá sa nikdy nezahojila, iba sa na nej vytvorila falošná chrasta. Moja mama v zápase o prežitie v socializme vytesnila z mysle spomienky na vojnu a na presídlenie. No napriek tomu sa táto kapitola predsa len otvorila. Držím v ruke reemigrantskú legitimáciu mojej mamy, dokumenty staré takmer 70 rokov, a zároveň siaham do rodinného archívu, aby som prostredníctvom výpovedí mojej mamy ***Anny Bachletovej***, *rodenej* ***Borgulovej*** a jej brata ***Petra Borgulu*** priblížila čitateľom spomienky na presídlenie. Aký bol teda príchod rodiny Borgulovcov a Gallovcov na Slovensko? *„Z našej rodiny ako prvé prišli školopovinné deti, to znamená brat a ja - gymnazistka v r. 1946. Za nami prišli rodičia, starý otec, brat môjho otca so ženou a dieťaťom, sestra môjho otca, v júni 1947. Skoro celá blízka rodina. Stará mama tesne pred repatriáciou umrela. Po strastiplnej ceste nás, deti a mládež, sústredili v Bratislave, potom nás rozvážali do rôznych miest. My dvaja sme sa dostali do Liptovského Mikuláša, brat do sirotinca a ja k jednej milej učiteľskej rodine Mišiakovej v Ondrášovej, odtiaľ som chodila do gymnázia.“* Moja mama mala v čase presídlenia 14 rokov a jej brat 11. Deti presídlencov poslali na Slovensko bez rodičov vopred, aby sa naučili slovenský jazyk a nevymeškali zo školy. No zároveň ich rozdelili. Staršie umiestnili v rôznych častiach Slovenska a menšie v sirotincoch. Anna Bachletová, rod. Borgulová si spomínala na tieto časy takto: *„S bratom aj s matkou sme si každý deň písali. Boli sme od seba tak vzdialení... Čo všetko prežívala, aký strach! Predsa sme boli len deti, aj keď som sa usilovala bratovi nahradiť maminu lásku pri návštevách v mikulášskom sirotinci. Brat však aj napriek obrovskej starostlivosti tunajších ľudí ochorel. Vojnové útrapy, neustále úteky pred bombami do pivníc, nálety... Potreboval matku.“* Po chorého syna prišiel otec ***Pavol Borgula*** a vrátil sa s ním do Berinčoka. Moja mama ostala na strednom Slovensku sama. Keď sa jej brat zotavil, písal svojej sestre o tom, ako cvičí na husliach slovenské pesničky a posiela prvé básničky, krížovky do Slobodienky (prílohy časopisu Sloboda). No od rodičov prichádzali aj zlé správy.

Súviseli s presídlením a pridelením „náhradného“ domu. *„Rodičia Pavel Borgula s mamou Annou, rod. Gallovou a starý otec Pavel Gallo prišli v nákladných vagónoch najprv do Guty (Kolárovo), kde ich čakal vyhorený a spustošený dom po Maďaroch, odtiaľ po rôznych proseniach a intervenciách sa dostali do Senca. Moji rodičia nevedeli o násilnom vysťahovaní Maďarov z ich domov.“* Rodičia prežívali zúfalstvo. Patrili k majetnej vrstve, otec bol obchodník, vzdelaný človek, pracoval aj v poľnohospodárstve. *„Neprišli sme teda chudobní, ani vyhladovaní po majetku vysťahovalcov. Prišli sme ako vlastenci, občania Československa s nádejou na rovnaké práva.“* Realita však bola iná. Aké boli teda dôvody k tomu, aby sa Borgulovci presídlili? *„Bola silná reslovakizačná kampaň, chodili farári, agenti, učitelia, novinári. Naša rodina, teda predkovia, prišli do Maďarska okolo r. 1750 a patrili medzi zakladateľov Berinčoka. U nás sa hovorilo po slovensky, resp. starí rodičia aj bývali v tej časti Berinčoka, kde boli „Tóti“, ako nazývali Slovákov. Starý otec aj môj otec sa ako laici - presbyteri silne viazali na evanjelickú cirkev. Myšlienka Mať vás volá bola vznešená a tešili sme sa do staronovej vlasti. Agitácia bola teda výborná, propagandu, samozrejme, vykonávali aj cirkevní hodnostári. Chceli sme byť opäť Slováci. Moji rodičia si mysleli, že tu bude demokratický režim, v duchu T. G. Masaryka, ale sa mýlili.“*

Borgulovci boli teda presvedčení, že sa vracajú do slobodnej demokratickej krajiny, a nie do štátu, ktorý v tom čase už patril pod „ochranu“ Sovietskeho zväzu. Politický vývoj po februári 1948 mal vplyv aj na ich rodinu. Kde teda našli nový domov? *„Napokon sme sa presťahovali do Senca. Nedostali sme rovnocennú náhradu, ale boli sme radi, že sa konečne môžeme usadiť... Prešlo päť rokov, kým rodičia dostali štátne občianstvo, trinásť rokov, kým boli oficiálnymi vlastníkmi „nového“ majetku. Nekonečné časy, hodiny. Počas nich nás opustila demokracia.“*

Nové prostredie nebolo voči rodine priateľské. Rodina prišla o domy, o pôdu, starý otec nedostal náhradný dom. Neustále prenasledovanie a ohováranie bolo na dennom poriadku. *„Môj otec musel v r. 1951 odísť „dobrovoľne“ do bane (do Ostravy) a bol tam 13 rokov, aby sme my, deti, mohli študovať. Do komunistickej strany nikdy nevstúpil. Znárodnenie a kolektivizácia mali za následok, že nám zobrali aj pôdu, ktorú nám dali na Slovensku za náš pôvodný majetok.“* Otec teda vysokoškolské štúdium svojich detí „vykúpil“ prácou v ostravskej bani. No napokon aj životom, lebo zomrel v septembri 1968 ako 63-ročný – niekoľko týždňov po tom, ako v auguste 1968 Československo obsadili spojenecké vojská. Môj starý otec Pavel Borgula neuniesol strach z toho, že

by jeho rodina mala byť opäť vystavená ďalším útokom a prenasledovaniu. *„Boli sme kulaci. Tak o nás hovorili v rozhlasovom éteri. Najväčším paradoxom bolo, že meno rodičov vyslovila v tejto súvislosti moja najlepšia priateľka. So slzami v očiach a nemým ospravedlnením. Bol totiž socializmus. Ale žili sme, študovali, neustále cítili úškľabky Bratislavčanov kvôli nášmu pôvodu. To všetko prebolelo. Nezabudli sme však."*

Smrť starého otca v roku 1968 akoby urýchlila ďalšie udalosti v rodine. Po vyše roku som sa narodila ja. Stará mama opustila dom v Senci a prišla bývať k nám do Bratislavy. Do Senca sme potom chodievali len na evanjelický cintorín a vždy som mala pocit, že sa zo Senca priveľmi ponáhľame domov. Moja stará mama sa málokedy usmievala, ale bola veľmi statočná. So sebazaprením znášala nielen ťažké roky odlúčenia od svojho muža, keď pracoval v Ostrave, ale do poslednej chvíle svojho života stála verne pri nás, pomáhala nám a povzbudzovala nás. Jej život bol naozaj veľkorysou službou svojej neveľmi šťastnej rodine. No nepamätám sa, že by sa niekedy otvorene sťažovala. Zomrela v dôsledku zlyhania srdca ako 73-ročná. A ako vnímala presídlenie s odstupom rokov moja mama? *„Ešte stále neprišiel čas na prehodnotenie repatriácie. Ešte stále sa nik z kompetentných neospravedlnil za tento nedomyslený krok. Pociťujem iba sklamanie ako mnohé stovky presídlencov, ktorých vyhnali až do Čiech a umiestňovali v domoch po sudetských Nemcoch. Moju kamarátku z detstva som odvtedy nevidela. V podstate všade bol prítomný etnický podtext repatriácie. Repatriácia bola zrejme politicky motivovaná, ale nebola riadne vysvetlená. Rozhodne sa o tomto nehovorilo, že by sme nemali majetky, resp. ich protihodnotu dostať na Slovensku. Majetní presídlenci teda na Slovensku utrpeli značnú škodu. Tieto pocity a životné sklamanie mali iste za následok i stratu prehnaných národných pocitov voči Slovensku. Repatriácia bola jedným z politických podvodov povojnového „usporiadania" Európy. Tí, ktorí za ňu agitovali a tí, ktorí sa nechali presvedčiť a presídlili sa, o tom však nevedeli."*

Dnes moja mama ani jej brat už nežijú. Na Dolnú zem sa vraciam prostredníctvom svojich textov a spomienok. Nehľadám svoj skutočný domov, lebo viem, že prechádza aj Dolnou zemou. Netúžim po náprave krívd, len kdesi v srdci tlie pochybnosť, či návrat našej rodiny do staronovej vlasti bol správny. Neviem, aký osud by ju čakal v Maďarsku. Viem však, že za svoj návrat na Slovensko zaplatili zdravím, stratou ľudskej dôstojnosti i životom. S pokorou v srdci prosím Pána Boha, aby raz zahojil rany v srdciach všetkých slovenských a maďarských presídlencov a požehnal nové generácie, ktoré vzišli z týchto rodov, aby mohli žiť spokojný a naplnený život.

Eva Bachletová

Poznámka autorky: V texte sú použité výpovede z osobného archívu Evy Bachletovej, ako aj z článku v Ľudových novinách Dcéry presídlencov, roč. 35, č. 16, 16. apríla 1992 – Neupravená verzia textu vyšla v Cirkevných listoch, č. 9, 2012, ročník 136.

Slováci z Maďarska v handlovských baniach

Dohodu o výmene obyvateľstva medzi ČSR a Maďarskom podpísali 27. februára 1946. Presídlenci však začali prichádzať už niekoľko mesiacov pred jej podpisom. Medzi prvými boli baníci s rodinami.

Kým v roku 1943 malo banské mesto *Handlová* (v Trenčianskom kraji, v okrese Prievidza) 12 800 obyvateľov, po roku 1945 ich počet klesol na 4 tisíc. Bol to dôsledok vysťahovania pôvodných obyvateľov do Nemecka.

Problematike baníckych presídlencov sa venovala aj dobová tlač. V článku *Ako pokračuje kolonizácia v Handlovej?* písala *Národná obroda* v novembri 1945 aj toto: *„Do Handlovej prednedávnom presídlili 22 rodín z Maďarska, ktoré sú dnes úplne zapojené do pracovného pomeru. Najnovšie je nahlásených 100 rodín z Tatabáne a Bánhidy, ktoré budú hromadne prepravené našimi vojenskými autami do Komárna. Týmto sa venuje z našej strany osobitná starostlivosť, pripravuje sa pre ne 100 rodinných domkov opustených Nemcami, ktoré Osídľovací úrad dáva urýchleným tempom do poriadku. A stará sa tiež hneď o úplné zaopatrenie presídlených rodín. Osídľovací úrad podporuje aj nábor baníkov z Francúzska a Belgicka. Túto akciu treba uskutočniť urýchlene, aby Handlovské uhoľné bane začali čo najskôr s plnou ťažbou."*

(vtedy.sk)

Z Veľkého Bánhedeša do Nededu

V južnej časti Békešskej župy leží obec *Veľký Bánhedeš*. Jej dejiny siahajú do 20. rokov XV. storočia, ale roku 1596 ju Turci úplne spustošili. Život sa na jej územie vrátil po takmer 250 rokoch, keď sem kráľovská komora osadila slovenských evanjelikov z Nadlaku, ktorí tu museli pestovať tabak. Roku 1856 sa sem prisťahovali ďalší Slováci zo *Slovenského Komlóša, Nadlaku, Békešskej Čaby* a iných skôr osídlených slovenských osád. Pôvodná osada sa natoľko rozrástla, že roku 1860 sa z nej odčlenil *Magyarbánhegyes,* do prevahy sa dostalo slovenské obyvateľstvo a tak o rok neskôr si zvolila názov ***Tótbánhedeš*** *(Slovenský Bánhedeš).* Od roku 1908 nesie názov ***Veľký Bánhedeš***. Roku 1900 z celkového počtu 5 611 obyvateľov sa 2 880 hlásilo za Slovákov. Takmer polovicu z nich predstavovali menší roľníci, ktorí žili väčšinou na samotách – sálašoch. Značná časť obyvateľstva bola nemajetná, zjednávala sa do služby a odchádzala na sezónne práce do iných oblastí. V roku 1930 sa z celkového počtu 6 214 obyvateľov prihlásilo za Slovákov 3 316 ľudí.

Predkovia repatrianta ***Jána Marka*** po línii rodov *Aláč, Marko, Bogár, Arani* významne prispeli k duchovnému a spoločenskému rastu svojich rodákov. Do ich príbuzenstva patril aj ***Matej Rádix***, ktorý celý svoj život zasvätil kultúrnej práci, a to najmä ako organizátor a režisér divadelných hier a roku 1927 zakladateľ *Telocvičnej jednoty Sokol v Nadlaku*. Starý otec v Nitre žijúceho J. Marka ***Ján Aláč*** (1874) bol nielen významným remeselníkom a stavbárskym majstrom, ale aj voleným zástupcom cirkevného zboru. V remesle sa neskôr vyznamenali aj jeho synovia. V murárskej remeselníckej zručnosti vynikal ***Adam Marko*** (1882). Jeho syn ***Ján Marko*** (1910) patril v obci medzi uznávaných obuvníckych majstrov. Zhotovovaním paličkovanej čipky bola v širokom okolí známa ***Mária Marková*** (1885). Rodina Bogárovcov vynikala svojou dobročinnosťou. Okrem iného pre novopostavený bánhedešský kostol darovala najväčší zo štyroch doteraz funkčných zvonov.

Po druhej svetovej vojne sa v dôsledku výmeny obyvateľstva miestna slovenská komunita scvrkla na *približne 750 osôb,* dve tretiny veľkobánhedešských Slovákov sa presídlili na Slovensko. V mesiacoch august a september roku 1947 sa usadili v obciach *Neded, Vlčany* a *Žihárec*. V Nedede našla svoj trvalý domov aj rodina Jána Marka. S rodičmi vtedy prišli na Slovensko aj dvaja dospievajúci synovia, vtedy 14-ročný ***Ján*** a 13-ročný ***František***. Pri príležitosti 60. výročia repatriácie si ***Ján Marko*** v Nitre zaspomínal:

– Na Slovensko sme sa presídlili spoločne s ďalšími 421 rodinami, celkove 1 432 veľkobánhedešských Slovákov. Naše rozhodnutie ovplyvnila oboznamovacia kampaň Československej presídľovacej komisie. Okrem prednášok a vystúpení kultúrnych skupín a umelcov sa pamätám, že k nám prišlo aj putovné kino a nás, mladých, vtedy veľmi zaujal film Jánošík od Martina Friča. Spoločne s bratom Františkom sme vo Veľkom Bánhedeši navštevovali základnú školu a po slovensky sme mali možnosť učiť sa iba na hodine náboženstva. Počas druhej svetovej vojny mala maďarizácia stúpajúcu tendenciu.

Rodičia Jána Marka boli vo Veľkom Bánhedeši známi obuvníci a Slováci z presvedčenia, podobne ako väčšina obyvateľov obce. V národnom ohľade nevideli zlepšenie, naopak, všade badali útlak, zvyšujúci sa tlak na zapredanie svojej národnosti a to ich odradzovalo od zotrvania v Maďarsku.

– V živej pamäti mi navždy zostali ponižujúce praktiky pomaďarčovania. Meno a priezvisko Slováka už pri prvom styku s úradom bolo zapísané v pomaďarčenej podobe. Z Jána sa stál János, z Michala Mihály, z Ondreja András, z evanjelického farára Juraja Macáka Macák György... Povinnosťou školy bolo zabezpečiť, aby žiaci ovládali maďarský jazyk slovom a písmom. Neskôr vyučovali v maďarskom jazyku aj ďalšie predmety. Vo vojnovom období bol slovenský jazyk úplne zakázaný. Učiteľ Balázs Pál, slovenského pôvodu, dôstojník vo výslužbe, žiadal žiakov, ak počas prestávky budú počuť niektoré z detí hovoriť po slovensky, aby mu ihneď dali zaucho. Samozrejme, nikto ho nechcel poslúchnuť. Učiteľ si však našiel spôsob, aby si vybraní žiaci v konfrontácii vymieňali zauchá. Najschopnejším mladým ľuďom sprístupnili ďalšie vzdelávanie sa, ale za poskytnuté

štipendium zaplatili stratou svojej identity. Stratou identity zaplatil aj obecný zriadenec Michal Zima. Aby mohol zostať v tom istom pracovnom zaradení, musel prijať nové meno Zimonyi Mihály a každodenne preukazovať úprimný vzťah k maďarskej vlasti a svojej „štedrej" vrchnosti. Takýmto tlakom neodolal ani učiteľ Ján Slávik. Vysvedčenia za druhý polrok školského roku 1944/45 nám už podpisoval ako Szerdahelyi János. Uvedené dôvody a túžba žiť v pôvodnej vlasti svojich predkov slobodne, pod vlastným menom, boli impulzom jednoznačného rozhodnutia – vrátiť sa do starej vlasti. Takto to cítili aj moji rodičia a rozhodli sa, podobne ako väčšina, že sa vrátia do vlasti svojich otcov. Presídlenie prebiehalo organizovane a každú rodinu oboznámili s harmonogramom odsunu. Naša rodina nastúpila do vlakového transportu v polovici septembra roku 1947. Naši predáci už predtým navštívili Slovensko a jednotlivé obce, do ktorých sme sa mali presťahovať. Našu obec zastupoval Pavel Vravko, ktorý sa hneď po usadení sa

stal v Nedede predsedom MNV (teraz to zodpovedá funkcii starostu). Bol to veľmi zodpovedný a prezieravý človek, ktorý mal medzi občanmi dôveru a vďaka tomu repatriácia prebiehala uspokojivo a hladko. Aj z toho dôvodu tento Veľkobánhedešan, ktorý rozumel ľuďom, stál dlho na čele obce Neded.

Na otázku, či sa pamätá aj na samotný priebeh repatriácie, J. Marko povedal:

– S nedočkavosťou sme čakali na deň, keď príde rad na našu rodinu. Už dopredu sme mali takmer všetko pobalené do dební, vriec, tvrdých obalov. Keď nás vyzvali k príprave na odchod, onedlho pristalo pred nami československé vojenské auto značky RND so šoférom Josefom Romanekom, vojakom z Moravy, ktorý nám aj pomáhal pri nakladaní. Už sa nepamätám, na koľkokrát odviezol naše veci a zvieratá na 7 km vzdialenú železničnú stanicu. Ďalšie vojenské vozidlá odvážali zase iné rodiny aj s celým ich majetkom.

Po naložení všetkých vagónov (jedna vlaková súprava mala hádam aj 50 vagónov) sa vlak vybral na dlhú cestu. Pamätám sa, že tento vlak sa niekoľkokrát zastavil, vtedy sme dostávali aj malé občerstvenie a zvieratá krmivo a vodu. Asi po dvoch dňoch, lebo jednu noc sme určite prespali vo vagónoch, sme dorazili na železničnú stanicu v Šali. Tam nás zase čakali vojenské autá a odvážali nás do vybraných domov v Nedede.

Rodina Markovcov si hneď po príchode bez problémov vybavila živnosť, následne nakúpila materiál a vyučený a skúsený majster Ján Marko spolu s manželkou sa s chuťou pustili do obuvníckej práce. Štart sa im vydaril, ale prišiel február 1948 a po nútenom zrušení živnosti im zostali dlhy, ktoré nadobudli pri rozbiehaní podnikania. Vyučeného remesla sa však Ján Marko nevzdal a svoje skúsenosti využíval v obuvníckom výrobnom družstve v Šali. Pre toto družstvo pracovala aj jeho manželka, ktorá šila doma zvršky na obuv. V roku 1961 sa celá rodina Markovcov presťahovala do Nitry, kde rodičia pokračovali v práci vo Výrobnom obuvníckom a krajčírskom družstve Vzor.

– Ja som po našom príchode na Slovensko nastúpil do 3. ročníka a brat do 2. ročníka Štátnej meštianskej školy v Šali. V štúdiu som pokračoval na Strednej priemyselnej škole strojníckej v českom Náchode, ktorú som ukončil v roku 1953. Po jej absolvovaní som začal pracovať pri budovaní Bujanovského tunela na vtedajšej Trati družba, a to do roku 1956 ako energetik. Mojou snahou bolo dostať sa bližšie k rodičom, čo sa mi aj podarilo, keď ma zamestnali v Bratislave. Tam

som si rozšíril vzdelanie o nadstavbové štúdium a od toho času som pracoval ako technik stavebnej výroby, projektant a vedúci odboru v Pozemných stavbách v Nitre, a to až do odchodu do dôchodku roku 1992, - povedal nám Ján Marko.

Už v *Bratislave* si roku 1959 našiel svoju životnú partnerku, oženil sa, v *Nitre* si postavil rodinný dom a vychoval dve dcéry. Obe vyštudovali otcovu profesiu, jedna je stavebná inžinierka a druhá stavebná technička. Celá rodina Jána Marka žije spokojne a družne v rodinných domoch, v bezprostrednej blízkosti. Rodák z Veľkého Bánhedeša i napriek svojmu veku neodpočíva, popri práci okolo domu a v záhrade je zanieteným národovcom. Je aktívnym členom miestneho odboru *Matice slovenskej.* Okrem toho, že sa zúčastňuje na podujatiach, pomáha pri ich organizovaní. Veľa cestuje a v archívoch báda po svojich koreňoch, už sa mu podarilo zostaviť genealógiu rodiny. Aj z toho dôvodu je v úzkom spojení so Slovenskou genealogickou a heraldickou spoločnosťou. Zostáva mu čas aj na štúdium kníh a dokumentov o histórii dolnozemských Slovákov a takto si pripomína život generácií Slovákov, ktorí desaťročia pobudli na Dolnej zemi. Svoje poznatky, skúsenosti a príbehy aj publikuje.

Text a foto: Ján Jančovic

Zo života roľníka, šľachtiteľa, výskumníka, vinohradníka a cestovateľa

Volali ho slovenský mičurinec

K 120. výročiu narodenia Sarvašana Štefana Litavského

Je symbolické, že tento dolnozemský rodák polovicu svojho života pracoval a žil medzi svojimi rodákmi v Sarvaši a druhú časť v krajine svojich predkov, kde svojím umom a príslovečnou dolnozemskou usilovnosťou zanechal za sebou významné dielo.

V známom dolnozemskom meste *Sarvaš,* ktoré Slováci nielen osídlili, ale roku 1722 aj založili, vyrástlo a pôsobilo niekoľko významných Slovákov. Zásluhou jedného z nich, agrárneho reformátora bývalého Uhorska *Samuela Tešedíka* a ním založenej hospodárskej školy, prvej svojho druhu v Európe, sa tunajší pospolitý ľud vzmáhal nielen duchovne, ale aj materiálne. A to hlavne z toho dôvodu, že nové metódy v poľnohospodárstve si tunajší Slováci osvojovali rýchlejšie ako na iných miestach krajiny. Mnohí sarvašskí Slováci v minulosti žili a hospodárili aj na samotách, uprostred šírej roviny, kde mali celý svoj majetok. Na jednej takejto samote, zvanej *Káka pusta,* sa v rodine bývalého poddaného, ktorý utiekol na Dolnú zem z obce *Litava,* nachádzajúcej sa na *Krupinskej planine,* narodilo niekoľko generácií Litavskovcov.

Prví Litavskí (v Maďarsku uvádzaní *Litauszki*) teda neprišli na Dolnú zem z Poľska, ani ich priezvisko nie je *Litowsky,* ako uvádzajú niektorí životopisci ***Štefana Litavského,*** roľníka-šľachtiteľa, ktorý repatrioval na Slovensko. (Takýto údaj uviedla M. Toronyiová: História obce Viničky v zborníku *Prírodné bohatstvo a kultúrne dedičstvo Tokaja*, SPU Nitra 2001.) Historici často zdôvodňujú, že predkovia s pomiestnym priezviskom, ako je *Litavský,* ušli v čase feudalizmu od zemepána z obce *Litava* a je náročné po troch storočiach zisťovať, aké bolo ich pravé priezvisko v pôvodnom domove. Príkladom je množstvo ďalších poddanských pomiestnych priezvisk, vyskytujúcich sa u utečených poddaných Slovákov a usadených v čase feudalizmu na Dolnej zemi.

Potomok Slovákov z Hontu ***Štefan Litavský*** sa narodil 1. decembra 1897 v *Sarvaši,* pochádzal z 11 detí a tvoril už šieste pokolenie Litavskovcov usadených v Sarvaši. Od malička sa zaujímal o všetko, čo súviselo s rastlinami. Už ako osemročný žiačik si vypožičiaval knihy o exotických rastlinách a robil s nimi prvé pokusy. Vďaka porozumeniu otca, ktorý tiež veľa čítal, mohol sa vzdelávať viac ako jeho súrodenci. Spočiatku mu po večeroch čítaval knihy otec, a to aj

o rôznych krajinách, až neskoršie, keď sa naučil v škole po maďarsky, si vypožičiaval a čítaval knihy zo školskej knižnice. Otec ho podporoval aj v ďalšom štúdiu, škoda však, že nemohol dokončiť strednú školu - nemal ani 18 rokov, keď ho povolali za vojaka do prvej svetovej vojny. Dva roky bojoval na viacerých frontoch, denno-denne stál zoči-voči smrti na bojových líniách v Srbsku i na talianskej *Piave*. Potom ho ešte raz povolali na dvojročnú povinnú vojenskú službu a nezabudli naňho ani počas druhej svetovej vojny. Takto na bojiskách prežil celých šesť rokov.

Počas svojho pobytu v Sarvaši patril Štefan Litavský medzi aktívnych mladých ľudí aj na kultúrnom poli. Desať rokov viedol 120-členný ochotnícky krúžok, ktorý niesol názov *Samovzdelávací krúžok sedliackej mládeže.* Čistý zisk z predstavení venovali prevažne na postavenie sochy Samuela Tešedíka v Sarvaši, ktorá je dodnes najvýznamnejšou pamätihodnosťou mesta. Hospodáriť začal na štyroch jutrách pôdy. Už vtedy mal smelé plány, chcel založiť ovocný sad a pokusne pestovať dovtedy v Sarvaši neznáme plodiny. Prenajal si ďalšiu zem a na sarvašských poliach sa objavili prvé zrná ryže. Najprv zožal nepochopenie, potom obdiv. Ten prišiel už v čase, keď takmer päťdesiatročný rozmýšľal o presťahovaní sa do krajiny svojich predkov. Je zaujímavé, že v období výmeny obyvateľstva medzi Maďarskom a Československom sa nepresídlil ako väčšina Slovákov z Maďarska do južnej časti západného Slovenska, ale našiel si tichý kút na najnižšie položenom mieste vo vtedajšom Československu, pri rieke *Bodrog*. Nebola to náhoda, vopred si vyhľadal také miesto, kde by mal najlepšie *podmienky na pestovanie ryže* a zamokrené polia okolo Bodrogu sa mu pre tento cieľ pozdávali najvýhodnejšie. Po tomto prieskume terénu sa roku 1948 definitívne rozhodol a presťahoval sa na južné úpätie *Zemplínskych vrchov,* do známej tokajskej oblasti, do vinohradníckej obce *Viničky*. Podarilo sa mu získať vhodný dom, záhradu, vinicu a polia v bývalej kúrii Andrášiovcov. Naučený na tvrdú roľnícku

prácu, umocnenú o bohaté vedomosti a prvé šlachtiteľské skúsenosti z domova, začal pretvárať prírodu okolo rieky Bodrog. Prišiel s veľkým predsavzatím a veľkými plánmi. Od nastupujúceho veľkovýrobného hospodárenia a výskumu očakával plnú realizáciu svojich plánov, o ktorých na Dolnej zemi sníval od svojich mladých rokov. Pravdou však je, že aj v tejto časti novej vlasti v tom období prijímali novoty veľmi ťažko a tak odznova musel začať presviedčať jednotlivcov a úrady o využívaní zamokrených močaristých pôd nielen na pestovanie ryže, ale aj bavlníka, ricínu, podzemnice olejnej, gumovníka, ciroku metlového, sezamu, bobkového listu a iných menej známych teplomilných plodín. Príkladom mu boli úspešné pôdne, vodné a lesné úpravy békešskej roviny, realizované Samuelom Tešedíkom a jeho pokračovateľmi. V novom domove na svojich políčkach pokusne pestoval spomínané teplomilné rastliny a dosahoval s nimi dobré výsledky. Po počiatočnej nedôvere mu začali veriť aj funkcionári, úrady a začali sa s ním radiť. Čoraz častejšie písali o ňom a o jeho výsledkoch aj noviny.

Pre ilustráciu použijem citát z reportáže v denníku *Pravda* z roku 1948, teda už z prvého roku usadenia sa Štefana Litavského v juhovýchodnom cípe Východoslovenskej nížiny: *„Litavského nesmieme podceňovať a ironizovať, treba ho odteraz rozhodne podporovať. Litavský je človek nového razenia, priekopník nových foriem práce v poľnohospodárskom podnikaní, smelý a skúsený pestovateľ nezvyklých druhov poľnohospodárskych plodín...“* Mal som možnosť preštudovať si vtedajšiu tlač, ktorú Štefan Litavský počas mojej návštevy roku 1987 opatroval. V tom čase už býval v dome sám, dcéra *Mária* žila v Košiciach. Dozvedel som sa, že ľudový výskumník, ktorému prischla prezývka *„slovenský mičurinec“*, alebo *„mičurinec Pobodrožia“*, mal veľkú podporu novinárov. Z ďalšieho článku som sa dozvedel, že po dlhších prieťahoch dostal tento prisťahovaný „Dolnozemec“ úver so

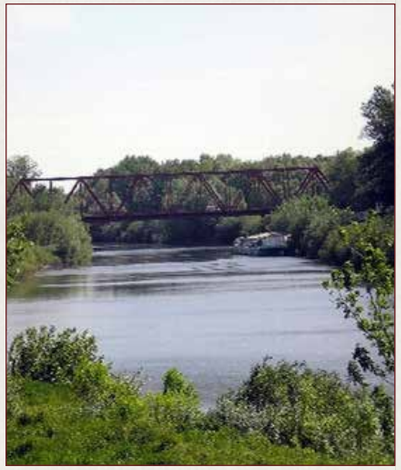

štátnou zárukou a pridelili mu v blízkosti Bodrogu úžľabinu – močiar, v ktorom sa dovtedy len husi kúpali a roľník – výskumník Litavský ho premenil na *ryžové pole*. Treba povedať, že jeho smelé plány sa nekončili pestovaním ryže, roku 1949 začal pestovať aj *bavlník* a navyše zanedbané panské vinice vzorne obrobil a začal v nich tiež robiť vlastné pokusy. Keď sa dlho nemohol dočkať založenia roľníckeho družstva, ktoré vo Viničkách vzniklo až roku 1955, s úctou k jeho prvým výsledkom a jeho entuziazmu mu s dôverou roku 1951 poskytli prácu vo výskumnom oddelení teplomilných rastlín *Štátneho majetku vo Viničkách*. Tam potom celú svoju energiu a vedomosti dal do služieb pestovania ryže a iných teplomilných rastlín. Presviedčal, cestoval, radil, zbieral skúsenosti a pri školách zakladal *pokusné pestovateľské krúžky*. Kvôli rozvoju pestovania ryže na východnom Slovensku precestoval celú republiku. Navštívil i svojich dolnozemských súkmeňovcov – repatriantov z *Poľného Berinčoka* a *Medeša* (Medgyesegyháza), ktorí sa v tom čase usadili pri Malom Dunaji v *Kolárove* a začali s pestovaním ryže ako prví na Slovensku, hneď po presídlení.

Prečítajme si, čo s odstupom času napísal o ňom denník *Pravda* 1. februára 1955 pod titulkom *Na ryžových poliach Zemplína: „Tam, kde sa mútny Bodrog púšťa na cestu rovinou, priamo pod tokajskými vinicami, leží neveľká družstevná dedinka Viničky. Pestovanie ryže na východnom Slovensku je spojené s menom Štefana Litavského. Už roku 1951 ju žnú družstevníci v Lelesi a v Strážnom. Peknú úrodu mali aj na ŠM vo Veľkom Kamenci. Priemerná hektárová úroda v roku 1951 bola 42 metrických centov. Štefan Litavský vyšľachtil roku 1952 novú odrodu ryže s kratšou vegetačnou dobou nazývanú Medzibodrožská. Jednotné roľnícke družstvo v Strede na Bodrogom roku 1952 dosiahlo úrodu 54 metrických centov z hektára...“*

Takto by sme mohli citovať z desiatok článkov, ktoré v čase mojej návštevy u Štefana Litavského boli k dispozícii k nahliadnutiu pre návštevníkov minimúzea, ktoré zriadil vo svojom dome. Z číselných grafov sa možno dočítať, že roku 1955 sa ryža v Československu pestovala už na ploche 6 000 hektárov a dosahovala dobré úrody. V tejto originálnej muzeálnej zbierke boli umiestnené aj *prvé klasy ryže, ktoré dopestoval na Slovensku*, rovnako aj plody bavlníka, ricínu, podzemnice olejnej, gumovníka

a iných plodín. Jeho pamätnú izbu spestrovala zbierka predmetov a suvenírov pochádzajúcich takmer z celého sveta, z krajín, ktoré tento zaujímavý človek precestoval. Ako priekopník pestovania ryže na Slovensku bol aj autorom kníh o pestovaní ryže a jej ochrane proti chorobám a škodcom.

Keď sa Štefan Litavský roku 1972 rozhodol definitívne odísť z vtedajšieho štátneho majetku do dôchodku, mal už 73 rokov. Potom zostal už len pri svojej záhrade, vinohrade a skleníku a ako vegetarián bol príkladom zdravého životného štýlu pre celé okolie. Vo svojom skleníku sa naďalej súkromne zaoberal šľachtením a krížením teplomilných tropických rastlín: citrusovníkov, kávovníkov, figovníkov a kivi. V roku 1987 mu zhorel skleník, v ktorom trávil značnú časť svojho života. Keďže už nemal pracovné povinnosti, ozvala sa v ňom túžba z mladosti, v pamäti sa mu obnovili cestopisy z rôznych krajín, ktoré mu čítaval otec a neskôr aj on sám a začal spoznávať krajiny sveta. Od roku 1972 do roku 1978 absolvoval štyri tridsaťdňové cesty *„okolo sveta“*. S bývalými kolegami – šľachtiteľmi, vtedy tiež už dôchodcami z *Prahy,* precestoval roku 1972 celý *Orient,* roku 1974 *Južnú Ameriku,* roku 1976 *Indiu, Indonéziu, Austráliu* a štvrtá, posledná cesta, ktorú absolvoval už ako 79-ročný, viedla do *Grécka, Indie, Austrálie, Malajzie, Novej Kaledónie* a na *Havajské ostrovy*. Všade sa snažil získavať skúseností z pestovania tropických rastlín.

Treba povedať, že ani na svoje rodné mesto a kraj okolo Kereša nikdy nezabudol, často ho navštevoval, a to aj z toho dôvodu, že tam mal rodinu. Mal som napríklad šťastie v júni roku 2006 stretnúť sa v Sarvaši s jeho 80-ročným synovcom *Jurajom Litavským,* synom brata Štefana Litavského, aktívnym členom *Slovenského spolku Vernosť,* kde patrí medzi najaktívnejších pri zachovávaní kultúrneho dedičstva Slovákov v Sarvaši a na okolí. Vtedy som ho zastihol pri ukážke tradičného varenia mydla – *sapúnu* v blízkom *Kardoši.*

Roľníka, šľachtiteľa, výskumníka, vinohradníka, cestovateľa ***Štefana Litavského*** poznali široko-ďaleko mnohí jeho obdivovatelia, dokonca aj spoza hraníc Slovenska. Svedčili o tom aj zápisy v pamätnej knihe jeho minimúzea v zakúpenej Andrášiovskej kúrii vo Viničkách, ktoré začal budovať po zhorení skleníka. Je symbolické, že tento dolnozemský rodák polovicu svojho života pracoval a žil medzi svojimi rodákmi v Sarvaši a druhú, najplodnejšiu časť, v krajine svojich predkov, kde svojím umom a príslovečnou dolnozemskou usilovnosťou zanechal za sebou významné dielo. Zomrel vo Viničkách 5. januára 1995 vo veku 98 rokov.

Ján Jančovic

Nevidiaci farár Štefan Kiss so zadunajskými koreňmi

Dolná zem a Zadunajsko sú dve od seba odlišné geografické územia, ktoré začiatkom 18. storočia začali osídľovať Slováci pochádzajúci zo severných stolíc bývalého Uhorska. Sťahovali sa v rovnakom období v rámci jedného štátu, ale z rozdielnych prírodných a životných podmienok, a prichádzali do nových, takisto rozdielnych podmienok. Kým na rovinatú Dolnú zem prichádzali prví osadníci prevažne z južných stolíc stredného Slovenska, v zadunajskej *Stoličnobelehradskej* a *Vesprémskej stolici* sa usadzovali Slováci zo severozápadnej časti *Nitrianskej stolice,* väčšinou z obcí ležiacich v *Myjavskej pahorkatine.*

Po dvesto rokoch, v čase presídľovacej akcie, sa značná časť ich potomkov rozhodla vrátiť sa do vlasti svojich predkov. Takými zadunajskými rodinami boli napríklad *Kissovci, Bajzovci* a *Drškovci* z ***Černe*** *(Bakonycsernye)* a z dolnozemskej ***Békešskej Čaby*** popri tisíckach iných rodina *Kerepecká.*

Rodina Kissovcov, do ktorej patrili aj Bajzovci a Drškovci, sa v roku 1948 dostala do *Modrian pri Komárne.* Ubiehali roky a jeden z jej členov – Štefan Kiss – sa presťahoval do neďalekých *Nových Zámkov*. V meste žila rodina Kerepecká, ktorá sa sem presídlila z dolnozemskej Békešskej Čaby. Možno popri láske zohrala svoju rolu aj súdržnosť evanjelických rodín, keď zadunajský rodák ***Štefan Kiss*** v novozámockom kostole sľúbil vernosť čabianskej rodáčke ***Judite Kerepeckej.*** Z ich vydareného manželstva prišlo na svet dievča ***Erika*** (1970) a chlapec ***Štefan*** (1977).

Mužským pokračovateľom rodu je dnes 39-ročný nevidiaci farár Štefan Kiss. Keď som ho prvý raz spoznal, mal iba trinásť rokov. Bolo to v roku 1990 v Nových Zámkoch, kde som sa podieľal na organizácii *prvého stretnutia Slovákov presídlených z Maďarska, žijúcich v južných okresoch Nitrianskeho kraja*. Ja som mal prednášku, on v rámci kultúrnej časti stretnutia sa predstavil hrou na klavíri. Vtedy bol Števko ešte žiakom základnej školy a svojou hrou očaril všetkých účastníkov stretnutia. Jeho umenie a jeho meno mi natrvalo utkvelo v pamäti, čo som mu pri našom stretnutí po 21 rokoch aj pripomenul. Prečo sa stal Števko zrakovo postihnutým? Od detstva bol krátkozraký a ako každý chlapec sa vo všetkom chcel vy-

rovnať úplne zdravým. Bolo to aj vtedy, keď rodičia budovali rodinný dom a on nechcel stáť bokom. Pri nosení ťažších stavebných dielcov sa presilil a prestal vidieť na jedno oko. Ďalšia rana prišla o dva roky neskôr, roku 1988, keď mu jeden šarvanec hodil do tváre snehovú guľu. To spôsobilo odlúpenie sietnice aj z druhého oka. Niekoľkokrát opakované operácie mu už zrak nevrátili. Stal sa členom Únie nevidiacich a slabozrakých a tým aj užívateľom jej služieb. A aký bol jeho ďalší vývoj? Najväčšiu starostlivosť, oporu a lásku dostával od svojich rodičov. Od malička ho sprevádzali nielen na služby Božie, ale aj na detskú besiedku cirkevného zboru. Tam ho zaujala atmosféra a pokoj kostola. Od začiatku sa zaujímal o priebeh služieb Božích, chrámovú hudbu a na tomto svätom mieste si predsavzal, že sa stane evanjelickým farárom. V novozámockom evanjelickom cirkevnom zbore sa postupne stal jedným zo zakladateľov mládežníckeho spoločenstva, neskôr vedúcim mládeže a potom viedol aj detskú besiedku.

Už ako tretiak na základnej škole navštevoval hudobnú školu, kde si osvojil hru na viacerých hudobných nástrojoch. Nielen zo záujmu, ale aj zo zdravotných dôvodov zostal pri klavíri. Vďaka vtedajšej zborovej farárke ***Daniele Horínkovej*** dostal možnosť hrať v kostole na organe. Najskôr hral len na nešporných službách Božích, potom neskôr už aj na hlavných. Aj keď kantorskú skúšku absolvoval až v roku 1997, riadnym kantorom novozámockých evanjelikov sa stal už v roku 1991. V tom čase bol najmladším evanjelickým kantorom na Slovensku. Popri hre na tradičných nástrojoch ho zaujímala aj hra na elektrických klávesových nástrojoch, preto si v roku 1992 zakúpil nástroj značky YAMAHA PSR 200 (neskôr YAMAHA PSR 4 600) a pokúsil sa aj o vlastné skladby, ktoré nahral na CD. V decembri roku 1997 vydal prvé CD s názvom *Spojení vierou a láskou* s kresťanskými piesňami a v júli roku 2000 druhé CD s názvom *Cesty ku šťastiu*. Sila vôle a príkladná starostlivosť a obetavosť rodičov mu zabezpečili, že základnú školu, ktorú od 5. ročníka absolvoval striedavo na dennom štúdiu a individuálne, ukončil s vyznamenaním.

Na gymnázium nastúpil v školskom roku 1991/92 ako riadny študent a absolvoval na ňom okrem telesnej výchovy a laboratórnych cvičení všetky hodiny. Roku 1995 úspešne zmaturoval. V tom istom roku začal študovať na *Evanjelickej bohosloveckej fakulte UK v Bratislave*. Bola to pre neho ďalšia skúška. Kým mu doma pomáhala celá rodina, v Bratislave mu pomáhali spolužiaci a na ulici – keď s bielou paličkou kráčal mestom – ochotní ľudia. Už pri nástupe na fakultu našiel v Bratislave pomoc v *Podpornom centre pre zrakovo postihnutých študentov*. Okrem iného naučil sa tam pracovať s počítačom, ktorý je dodnes jeho nenahraditeľným pomocníkom.

Počas štúdia vzplanulo medzi ním a ***Silviou Závodskou*** hlbšie citové spojenie. Poznal ju dlhé roky z práce s evanjelickou mládežou v Nových Zámkoch. Zblížili sa možno aj preto, lebo jej rodina má tiež zadunajské korene v *Černi* (Drška, Bajza). Vyústilo to tým, že sa roku 1999 vzali. Štúdium na EBF UK v Bratislave Štefan ukončil roku 2000 štátnou skúškou a hneď na to ho v *Liptovskom Mikuláši* ordinovali za evanjelického kňaza. Je zaujímavé, že svoje prvé služby Božie slúžil ako študent pri farárke ***Alžbete Nobikovej*** v starom evanjelickom kostole v Sarvaši.

Po ordinovaní nastúpil za seniorálneho kaplána *Hontianskeho seniorátu v Krupine*. Prišiel tam už nielen s manželkou, ale aj so štvortýždňovou dcérkou ***Radoslavou*** a po poldruha roku v ich rodine pribudol syn ***Rastislav.***

Manželka Silvia absolvovala štúdium na *UKF v Nitre,* dlhšie učila biológiu a chémiu na *ZŠ v Dubníku,* teraz je učiteľkou náboženstva. V Krupine začal Štefan Kiss svoju praktickú farársku službu. Počas zastupovania farára a seniora ako nevidiaci slúžil v nejednom cirkevnom zbore nielen služby Božie, ale aj pohreby, krsty a sobáše. Okrem toho plnil všetky úlohy, ktoré súvisia s výkonom tejto služby. Je len samozrejmé, že na všetko sa musel dôkladne pripraviť, naučiť sa všetko naspamäť, aby plnil svoje poslanie k spokojnosti veriacich.

Žiada sa dodať, že významným pomocníkom v jeho práci sa stal počítač. V polovici roka 2004 prijal Štefan Kiss ponuku *Generálneho biskupského úradu ECAV na Slovensku* vykonávať prácu tajomníka vnútornej misie pre prácu s deťmi, s ktorou má bohaté skúsenosti ešte z mladosti. Túto prácu vykonáva na detašovanom pracovisku v Nových Zámkoch s tým, že raz týždenne pracuje na *GBÚ ECAV v Bratislave.* Popri tom podľa potreby zastupuje farárov v cirkevných zboroch, keď títo majú počas plánovaných služieb Božích iné povinnosti. Často slúži evanjelické služby Božie aj v kaplnke *Úradu vlády SR.* V tretiu adventnú nedeľu roku 2011 takto zastupoval v nitrianskom evanjelickom cirkevnom zbore farára a seniora ***Ivana Eľka,*** ktorý bol v tú nedeľu na ordinácii dozorcu CZ v Pribete. O tom, že služby Božie odslúžil k mimoriadnej spokojnosti veriacich, svedčili mnohé poďakovania a gratulácie. Tam po dlhom čase od nášho prvého stretnutia vznikli aj moje nové poznatky o jeho živote, rodine a profesijnom raste. Do cirkevných zborov a za inými povinnosťami ho vozí manželka na aute a pomáha mu aj v úradníckej práci.

Odvtedy, ako mu manželia Sadloňovci z Toronta zabezpečili prenosný ozvučený kufríkový počítač, sa uľahčila jeho práca. Výpočtovú techniku môže využívať na informácie, výučbu, sledovanie diania vo svete, prípravu na služby Božie, biblické hodiny a vyučovanie. Farár Štefan Kiss má svoju súkromnú webovú stránku a pomocou výpočtovej techniky môže surfovať aj na internete. Rodinné zázemie mu umožňuje skladať melódie, ktoré radi počúvajú nielen veriaci.

Príbeh farárskej rodiny Kissovcov z Nových Zámkov najlepšie a najvýstižnejšie charakterizuje názov jednej jeho CD platne – *Spojení vierou a láskou.* Svedectvom ich harmonického rodinného života, ktorý nie je celkom bez problémov, je *Cesta ku šťastiu*, čo je zase názov ďalšieho CD nevidiaceho evanjelického farára.

Text a foto: Ján Jančovic

Ľudový básnik Ján Andrášik z Agárdu

Do *dolnozemskej literatúry* sa v medzivojnovom období so svojím skromným podielom zapísali aj *Slováci z Maďarska.* Predovšetkým išlo o ľudových básnikov, ktorí popri svojej prevažne roľníckej práci cítili potrebu jednoduchou formou sa prihovoriť svojim rodákom. Patrili medzi nich ***Ján Gerči,*** bratia ***Ján, Juraj*** a ***Ondrej Korbeľovci, Ján Kašník, Štefan Nemčok, Štefan Hudák, Ján Andrášik, František Boriš, Michal Borguľa, Jozef Ondrej Markuš, Ján Stehlík, Jozef Schleger, Pavla Mlynarčíková*** a ***Judita Tomková.***

Počas presídľovacej akcie sa takmer všetci vrátili do vlasti svojich predkov. Jeden z mála v roku 1991 žijúcich, ktorého som vtedy navštívil, bol ***Ján Andrášik,*** narodený roku 1909 v *Agárde* (Ősagárd), v Novohradskej župe. V roku 1948 sa aj on s celou rodinou presťahoval na Slovensko, do obce *Malá Maňa* v okrese Nové Zámky, kam prišla viac ako polovica Agárdčanov. V Malej Mani dlho tvorili kompaktný celok, kým sa mnohí z nich nepresťahovali do iných obcí a miest na Slovensku.

Po príchode na Slovensko mal Ján Andrášik krušný život, najmä po tom, ako úspešne publikoval svoje básne v týždenníku *Sloboda,* vychádzajúcom v Budapešti, preto sa jeho tvorba na Slovensku obmedzila na *publikovanie v náboženských časopisoch.* Viac sa venoval prekladom básní a piesní z maďarčiny.

V čase jeho mladosti bol v Agárde slovenský národný život ešte samozrejmosťou, podobne ako vo všetkých tridsiatich slovenských dedinách Novohradskej župy. Bolo to aj zásluhou vtedy v Maďarsku pôsobiacich slovenských učiteľov a farárov. Jána Andrášika vyučoval *Aladár Horecký* a náboženstvo farár *Michal Gál,* na ktorých si dlho uchoval dobré spomienky. *„Ej, či bolo u nás veselo. Ako chlapci sme husi pásli, v nedeľu večer chodili mládenci po dedine, hrali na harmonike a spievali slovenské piesne, ako napríklad:*

V tej našej záhrade vykvitol orgován,
všetci ľudia vravia, že si ja preberám.
Keby dali ešte raz preberať,
aby ja vedela, s kým sa mám zhovárať...

Alebo túto:

Nebudem tak robiť, ako som robieval,
aby som k mojej milej pajtášov vodieval.
Pajtáši konali a ja som sa díval,
od veľkého žiaľu domov som sa dvíhal...“

Takto si oživil spomienky voľakedajší predstaviteľ ľudovej poézie Slovákov v Maďarsku Ján Andrášik, keď mal 82 rokov. Rád spomínal na svoje rodisko, ktoré bolo v čase jeho detstva čisto slovenské. Žili tam rodiny s priezviskom *Andrášik, Barborák, Hrkaj, Tŕnik, Pijár, Kováč, Magát, Kecko, Lieskovský, Petiansky, Bánsky, Litavský, Vacho, Lackovský, Imro, Štrba, Galo, Varga, Baročok, Petrikovič, Končok, Gerhát, Klč, Kosťan, Kindric.* V tom čase len jeden zo Slovákov, a to *Turaň,* si zmenil priezvisko na *Tóth.*

Keď sa Andrášikovci presídlili do Malej Mane, Ján nemal ani štyridsať rokov. Dovtedy pracoval na pošte v Budapešti. Inak ich rodina nemala v Maďarsku veľký majetok, len 8 uhorských jutár (34 528 štvorcových metrov), a tak Andrášikovci boli pri obecnom úrade a cirkvi aj *polgármi* – pomocníkmi richtára a zvonára. V Malej Mani dostali dovedna s otcom 8-hektárový majetok a dom takmer na zrútenie. Tvrdou prácou v lesoch na strednom Slovensku si zarobil prostriedky na prebudovanie domu a kúpil si i kone.

V novom bydlisku na Slovensku začal Ján Andrášik úspešne hospodáriť, bol i *predsedom miestnej organizácie zväzu roľníkov*, ale potom prišla socializácia a neľútostný triedny boj. Za jeho názory ho vtedajšia miestna moc označila za dedinského štváča a potom, ako to bolo v tých časoch bežné, ďalší už zariadili jeho vykázanie do *Jáchymova*, kde vraj *„dobrovoľne“* odpracoval osem rokov. Ako odmenu za ťažkú a nebezpečnú prácu v uránových baniach si roku 1961 priniesol do Malej Mane invaliditu. A vraj ešte aj niečo užitočné – rozšíril si vzdelanie, absolvoval večernú stavebnú majstrovskú školu. Z choroby sa čiastočne dostal, pomohli mu lekári – Slováci v Maďarsku. Počas dlhšej liečby v Budapešti si urobil *kantorský kurz,* a tak sa ešte na staré kolená na inzerát dostal do evanjelického cirkevného zboru *v Martine* za *kostolníka*. Po šesťročnej službe v centre slovenskej kultúry sa vrátil do Malej Mane. Staral sa o záhradku, choval hydinu a nechýbal takmer ani na jednom národnom podujatí, ktoré sa na okolí konalo. Tomuto sympatickému starčekovi pridával na sile v tom čase sa prebúdzajúci národný život Slovákov. A tak jeho vek a šesťdesiatročné šťastné manželstvo, ktoré práve roku 1991 oslavovali, sa stali aj sviatkom jeho naplnených národných túžob, čo nemožno povedať o všetkých Slovákoch, presídlených z Maďarska na južné Slovensko. Pre nich odporučil tento ľudový básnik jeden veršík zo svojej básne *„Prebúdzajte!“*

Prebuďte sa, sestry, bratia!
Staré časy sa nevrátia.
Matka Sláva nedovolí,
by sme žili viac v nevôli.

Ľudový básnik Ján Andrášik sa dožil matuzalemského veku, zomrel 8. októbra 1999 v Malej Mani.

Ján Jančovic

Z tvorby našich básnikov

Gregor Papuček

Dedina moja

Chodím pod Pilíš pokoj duše hľadať,
túlam sa zavše v tieňoch cintorína.
Vidím, ako do čiernej zeme padá
môj rod, ako ho osud povytína.

Na hroboch sedí Zloboh sebeckosti,
v mramore, v zlate stelesnená pýcha,
kým pod ním práchnivejú slabé kosti
a zmrzačený duch už sotva dýcha.

Dedina moja, moja jediná!
Kde sa ti stráca hrdá patina,
tak primeraná pilíšskemu kraju?

Poobzeraj sa po okolí, vidíš,
aký je silný tvoj erb, ten tvoj Pilíš?
A ľudia tvoji – dvakrát umierajú!

Alexander Kormoš

Návšteva

Klepoce srdce ako vlak,
akoby hnalo piesty motora.
Krajina beží naopak,
ďaleký obzor trieli dokola.

Nenájdem byľku potechy,
vzrušene jastrím oknom do poľa,
vrany tam majú preteky,
chceli by lapiť nášho sokola.

Zastavili sa kolesá
oceľového kolosa.
V srdci sa pohlo zvedavé ticho.

Prekrásna, dvojtvárna Čaba
čakala voľného raba,
čo sa k nej nikdy nesprával licho.

Juraj Dolnozemský

To naše bludárstvo

Blúdili sme cez stáročia
zbití, zbičovaní,
posmechmi ovenčení.
Nádeje z tvárí roztratené
máme bez samochvály.

Blúdili sme vo svojom
a predsa v cudzine.
Po necestách, po bludiskách
nás sprevádzajú naše bôle.

Pokorených a skrotených
nás hnali cudzie vôle.

Sme tu, ustatí,
osamelí a roztratení
(ustáva nám i sloha),
sme siroty: bez rodičov
a bez vlastného boha.

(Zo zbierky Od septembra do júna s podtitulom Čítanie pre slávnostné a iné príležitosti, ktorá vyšla pred 20 rokmi v budapeštianskom Vydavateľstve Etnikum ako publikácia Celoštátnej slovenskej samosprávy a Združenia slovenských spisovateľov a umelcov v Maďarsku.)

KULTÚRA VO FOTOGRAFIÁCH

Z podujatí Slovákov v Maďarsku

Výlety Klubu slovenských dôchodcov, pôsobiaceho pri Slovenskej samospráve Budapešti, majú dlhoročnú tradíciu. Na jeseň 2015 budapeštianski seniori navštívili napríklad mestá Komárom a Komárno, kde si pozreli pevnosť. Nezvyčajný zážitok získali v bludisku, z ktorého sa za hlasného smiechu šťastne a bez úrazu dostali von. V novembri podnikli výlet do Bratislavy. Ich sprievodkyňou bola predsedníčka Slovenskej samosprávy XVI. obvodu Budapešti Zuzana Szabová, ktorá ich oboznámila s históriou Dómu sv. Martina.

Foto: E. Svitilová

V priestoroch knižnice Osvetového strediska Csili sa koncom októbra konalo verejné zasadnutie Slovenskej samosprávy XX. obvodu Budapešti. Poslankyňa tamojšieho slovenského zboru Mária Benczeová, pôvodne Šáranka, porozprávala prítomným o histórii a národopise obce Šára. Vyzdvihla silné slovenské povedomie, lokálpatriotizmus a pevnú katolícku vieru Šáranov. Jej prednášku spestrili šáranské slovenské ľudové piesne v podaní Márie Mrázovej a krojované bábiky jej matky Verony Mrázovej. O činnosti slovenského zboru referovala jeho predsedníčka Hilda Gulácsiová Fabuľová. Uviedla, že ich prioritou je pestovanie tradícií a propagovanie slovenskej literatúry v Maďarsku v kruhu dospelých i mládeže.

Foto: (csl)

Župná knižnica v Békešskej Čabe a Verejnoprospešná nadácia ZSM zorganizovali začiatkom novembra v Békešskej Čabe stretnutie s autorom publikácie Áchim a Slováci Michalom Hrivnákom, jedným z hlavných organizátorov spomienkových osláv centenária úmrtia čabianskeho agrárneho politika Ondreja Áchima L. Posedenie otvorilo vystúpenie čabianskeho spevokolu Orgován. Po pozdravných slovách zástupkyne riaditeľky knižnice Aniky Lukoviczkej a predsedu Slovenskej samosprávy Békešskej Čaby Michala Lásika odzneli úryvky z prezentovanej knihy, ktorá vyšla v slovenskom i maďarskom jazyku.

Foto: (fuhl)

V priestoroch Domu občianskych združení v mestskej časti Zugló v Budapešti sa začiatkom novembra uskutočnilo verejné zasadnutie obvodnej slovenskej samosprávy. Činnosť v roku 2015 vyhodnotil predseda Pavol Maulik. Medzi najvýznamnejšie programy zboru patrili oslavy Ondreja Áchima L. a Antona Straku, poznávací zájazd na Slovensko a stretnutie s docentkou univerzity ELTE Máriou Žilákovou. V septembri samospráva podpísala zmluvu o spolupráci s obcou Nitrianske Pravno, rodiskom sochára Jozefa Damka, na hrobe ktorého dala obnoviť pamätnú tabuľu. Významným projektom slovenského zboru je štipendijný program. Po správe o celoročnej činnosti samosprávy József Demmel a Csaba Katona predstavili vznik a doterajšie výsledky slovensko-maďarského historického časopisu Kor/ridor.

Foto: (kan)

Budapeštiansky slovenský spevácky zbor Ozvena, ktorý pôsobí popri Slovenskej samospráve Budapešti, je 15 rokov stálym účastníkom slovenských podujatí. Vedúcou zboru je Zuzana Hollósyová a prvým dirigentom bol Ján Šutinský, ktorého neskôr vystriedala Marta Pálmaiová-Pápayová. Po jej smrti sa stal zbormajstrom Ákos Somogyváry. Jubileum kolektívu oslavovali v divadelnej sále Osvetového strediska A. Józsefa v Budapešti za účasti dvoch spriatelených speváckych skupín: Miešaného zboru Cantus Collegium z Banskej Bystrice pod taktovkou Milana Pazúrika a zboru Camera Chabra z Prahy s dirigentom Ľubomírom Mátlom. Členom zboru zagratulovali aj predstavitelia spoločenských organizácií a samospráv na čele s predsedníčkou SSB Editou Hortiovou. V mene nášho najvyššieho voleného zboru zablahoželal budapeštianskym spevákom podpredseda CSSM Tomáš Nagy.

Foto: (ef)

Prezentáciu ľudových piesní Slovákov v Maďarsku v podaní hudobnej kapely na takej vysokej úrovni som ešte nepočula... – povedala riaditeľka Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku Katarína Király po prezentácii zvukového nosiča kapely József Terék a jeho priatelia v Sülysápe. Ďalšími hosťami podujatia, ktoré sa uskutočnilo začiatkom novembra, boli riaditeľka Riaditeľstva nehmotného kultúrneho dedičstva Eszter Csonková Takácsová a predseda Slovenskej samosprávy Peštianskej župy Ondrej Csaba Aszódi, ktorí taktiež s uznaním hodnotili činnosť kapely zameranú na zber, úpravu a prednes slovenských ľudových piesní z obcí povodia rieky Tápió.

Foto: L. Tarnavölgyi

Slováci v Čabačude oživili známu dolnozemskú tradíciu, tzv. večierku. Večierky sa konali po skončení veľkých prác, hlavne v zimnom období. Na stretnutí sa mládež učila od starších tancovať, tu si osvojili mládenci čardáš „bračok", dievčatá zasa vyšívanie, pletenie či háčkovanie. To všetko pri hudbe citaristov. Slováci v Čabačude a ich priatelia z okolitých obcí sa zišli na večierke po štrnásty raz. Účastníkov zabávali mladí tanečníci z Eleku, speváci folklórneho súboru Horenka z Kétšoproňu, páví krúžok z Poľného Berinčoka, miestni folklórny súbor, škôlkari a citaristi zo základnej školy.

Foto: (kan)

Slovenská samospráva v Níži usporiadala druhý ročník stretnutia národnostných obcí, o ktoré prejavilo záujem 12 slovenských samospráv. Organizátorka Zuzana Kučerová si za hlavnú tému zvolila ľudové hry. Účastníci predviedli pre ich osadu typické zvyky, povedali riekanky spojené s týmito zvykmi a priniesli na ukážku aj predmety, s ktorými sa deti kedysi hrávali. Hudobno-tanečný kultúrny blok otvorili nádejní speváci z nížanskej základnej školy Sára Kovácsová a Bence Töreki. Nasledoval folklórny súbor z Kesegu a vystúpili aj tanečníci z Rétšágu, Sudíc a Banky. Spevácke zbory zo Židova (Vácegresu), Legíndu, Malej Nány, Sudíc a Níže predniesli ľudové piesne zo svojho okolia. Stretnutie bolo spojené so súťažou o najlepší zákusok.

Foto: A. Rusnák

Foto: (archív)

Začiatkom októbra sa uskutočnilo regionálne semifinále XI. Stretnutia a súťaže ľudovej hudby Lajosa Vassa v obci Dunapataj. Do súťaže sa prihlásili malí i veľkí citaristi z Dabaša: citarové kapely Makovička, Fialečka a Bažalička, ktorých umeleckým vedúcim je Ladislav Szlama. Odborná porota ocenila zlatou kvalifikáciou všetky tri telesá, ktoré tak postúpili do ďalšieho kola.

Koncom roka 2015 získalo cenu Peštianskej župy Za národnosti ďalšie kultúrne teleso z Dabašu-Šáre – Súbor ľudového tanca Borovenka.

Foto: (archív)

Foto: (archív)

Obec Zagyvarékas hostila začiatkom novembra ďalšie regionálne semifinále XI. Stretnutia a súťaže ľudovej hudby Lajosa Vassa. Krásnymi krojmi a pôvodnými ľudovými piesňami svojej obce prispeli k vysokej úrovni podujatia členovia folklórnej skupiny čemerského Domu slovenských tradícií, ktorí predstavili autentické obliekanie nevesty. Program Čemerčanov prednesený v slovenskom nárečí vnímala porota ako spestrenie prehliadky maďarských súborov a ohodnotila ho zlatou kvalifikáciou.

Slovenská samospráva v Mlynkoch, Obchodná a priemyselná komora Peštianskej župy a Slovenský spolok Identita usporiadali v polovici novembra v priestoroch Strediska pilíšskych Slovákov I. Maďarsko-slovenský ples podnikateľov. Ples otvorila predsedníčka Slovenskej samosprávy v Mlynkoch Marta Demjénová. Po bohatej večeri nasledoval program členov Kultúrneho spolku pre Mlynky. Pred polnocou sa konalo losovanie tomboly a po celý večer hrala kapela z Verešváru Schwaben Kraft, ktorá má v repertoári aj slovenské piesne.

Foto: (fuhl)

Zaujímavú akciu zorganizovala Slovenská samospráva II. obvodu Budapešti. Doposiaľ sme boli zvyknutí, že vedomostné kvízy pripravujú len pre školákov. Tentoraz mohli svoje vedomosti predviesť aj dospelí, ktorí prišli do apartmánového domu Prémium v XIII. obvode. Spoluorganizátorom podujatia bol Klub priateľov Slovenského Komlóša a predsedníčka tohto spolku A. Hollerová Račková pripravila prednášku o histórii a súčasnosti Slovákov v Maďarsku, z ktorej boli zostavené súťažné otázky. Na všetky správne odpovedala Klára Mátéová, ktorá vyhrala v kategórii dospelých. Spomedzi gymnazistov budapeštianskej slovenskej školy zvíťazila trojica Alexanda Izsáková, Bianka Molnárová a Barbara Lezsáková.

Foto: (ef)

Foto: (???)

Medzinárodne uznávaný Folklórny súbor Vatra z Tlmáč hosťoval v Jači s netajeným cieľom nadviazať spoluprácu. Súbor predstavil jedinečný kroj, tanec a hudbu z povodia Hrona, od jeho prameňa až po Tekov. Diváci si mohli vychutnať horehronské a levické tance, ale aj čardáše, vypočuť si fujaru a baladu z Pukanca. Po vynikajúcom programe diváci spolu s členmi súboru zaspievali vianočnú pieseň Tichá noc, svätá noc. Čestní hostia Katarína Király a Martin Urban zapálili sviečky na adventnom venci.

Foto: A. Rusnák

V polovici januára v Kultúrnom dome v Jači Folklórna skupina Zornica usporiadala v poradí tretie páračky. Vo veľkej sále sa zhromaždilo vyše 60 žien, medzi nimi členky skupiny a klubu dôchodcov. Po predvedení zvykov a ochutnávke tradičných jedál sa začala zábava, prišla ľudová hudba Csibaj banda so slovenskými ľudovými piesňami.

Účastníci osláv 40. výročia založenia Kerepešského folklórneho spolku a pávieho krúžku vzdali poctu niekdajším vedúcim a s pietou si spomenuli na zosnulých členov. Záslužnú činnosť kolektívu priblížila jeho vedúca Marta Zomboriová. Členom spolku zablahoželalo vedenie obce, ako aj predstavitelia CSSM a regionálneho spolku Slovákov. Predseda miestnej slovenskej samosprávy Karol Kiss prečítal list riaditeľky Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku Kataríny Királyovej, v ktorom oznámila, že odborná porota prehliadky Vo víre tanca v Sarvaši dodatočne udelila Kerepešanom za choreografiu Dvíhanie mladuchy na fašiangy zlatú kvalifikáciu. Skupine, ktorá na celoštátnej kvalifikačnej prehliadke získa trikrát po sebe najvyššie ocenenie, udelia Cenu Štefana Lamiho. Kerepešský folklórny spolok a páví krúžok prevzal ocenenie v rámci galaprogramu Dňa Slovákov v Maďarsku 2016.

Foto: (csl)

Regionálny spolok Slovákov z okolia Pešti Dolina už osem rokov usporadúva v novembri Páračky na Martina. Hostiteľkou veľkolepého podujatia bola už piaty raz obec Čemer. V programe vystúpili miestny spolok Malá Furmička, Folklórny spolok Rosička z Maglódu, Tanečná a ženská slovenská skupina Kerestúr z Kerestúru a Kerepešský folklórny súbor a páví krúžok. Záver kultúrneho bloku opäť patril domácim. Spolok Furmička v choreografii Na Čemeri dobre žiť spracoval agitovanie ľudí na presídlenie sa v roku 1947 a následnú rozlúčku. Po kultúrnom programe a chutnej večeri sa rozprúdila veselá zábava, do tanca hrali známi Harťánski trubači.

Foto: (csl)

Vydavateľstvo Pavla Stana PostScriptum vydalo básne a preklady Gregora Papučka pod názvom Jesenná. Zbierku a jej autora predstavilo začiatkom novembra 2015 v Bratislave na knižnom veľtrhu Bibliotéka. Obecenstvo si pozorne vypočulo informácie o živote Slovákov v Maďarsku a započúvalo sa do majstrových veršov. Predmetom Papučkovho veršovania sú námety dotýkajúce sa osudu ľudstva, či „len" miestnych Slovákov. V zbierke je aj kapitolka internetových básní, ľudových či remeselných ponášok a povrávok. Záverečná časť publikácie prináša výber z jeho prekladov básní pre deti od Sándora Weöresa.

Foto: J. Schwarz

Foto: (ef)

Poslanci Slovenskej samosprávy Budapešti (SSB) strávili posledný novembrový víkend v Mojmírovciach na Slovensku, v obci, s ktorou dlhé roky úspešne spolupracujú. Hneď po príchode sa stretli so starostom obce Martinom Palkom. V Mojmírovciach majú krásnu tradíciu. Obyvatelia v predvečer prvej adventnej nedele nosia adventné vence na posviacku do kostola sv. Ladislava, potom príde rad na zapálenie prvej sviece na obecnom adventnom venci na námestí. Na slávnostnom akte sa zúčastnili aj členovia SSB, odkiaľ odcestovali do neďalekej Nitry, kde si v Divadle Andreja Bagara pozreli komédiu Testosterón. Posledný deň svojho pobytu si pozreli starobylú Nitru a výstavu mojmírovských umelcov.

Foto: (ef)

Kultúrny spolok pre Mlynky v spolupráci s Odborným výborom pre národnosti a ľudovú hudbu Celoštátneho združenia speváckych zborov, kapiel a folklórnych súborov v Maďarsku (KÓTA) usporiadal koncom novembra v Stredisku pilíšskych Slovákov v Mlynkoch sviatok slovenskej ľudovej piesne s názvom Piesne moje, piesne... IV. Celoštátny slovenský folklórny festival bol zároveň kvalifikačnou prehliadkou KÓTA a niesol sa v znamení 200. výročia narodenia Ľudovíta Štúra. Počas rozhodovania poroty sa o dobrú náladu postarala skupina zo Slovenska Šurianski tamburáši.

Šarišápska banícka dychovka v roku 2015 oslávila 95. výročie svojho založenia. Vždy zastávala popredné miesto medzi dychovkami, vychovala rad vynikajúcich hudobníkov. Oslavy jubilea sa uskutočnili koncom novembra v Kultúrnom dome v Šarišápe, kde kapela pod taktovkou Bálinta Drágu zahrala ukážky zo svojho pestrého repertoáru. Jubilujúcemu kolektívu prišlo zablahoželať veľa gratulantov, pričom Predseda Zväzu dychových kapiel a mažoretiek Ferenc Szabó mu odovzdal za prácu, vykonanú v záujme popularizovania maďarskej a slovenskej národnostnej dychovej hudby, pamätný diplom. Pamätný diplom prevzal aj Ján Vitek, čo je o to vzácnejšie, že Zväz dychových kapiel zriedkakedy udeľuje ocenenia jednotlivcom.

Foto: (csl)

Šarišápania sa mohli tešiť aj ďalšej významnej udalosti: vyšiel album Minulosť Šarišápu v obrazoch. Redaktorky Katarína Huberová Kisgyőriová, Mária Kollárová a Erzsébet Szőkeová pomocou dobových fotografií a pohľadníc dokumentovali život v obci v XX. storočí.

Foto: (archív)

Verejnoprospešný spolok pre zachovanie slovenských tradícií vo Veľkom Bánhedeši získal v roku 2015 cenu Pro Cultura Minoritatum Hungariae. Plaketu a čestný diplom prevzala v rámci národnostného galaprogramu ku Dňu národností v Budínskej redute vedúca spolku Jolana Pepová. Spolok založený roku 2008 má 154 členov. Jeho hlavným cieľom je zachovávanie slovenského jazyka a kultúry, resp. zbieranie a prezentácia ich hodnôt.

Foto: (zp)

Na úvod verejného zasadnutia Slovenskej samosprávy IX. obvodu Budapešti predsedníčka Monika Szelényiová predstavila členov zboru – podpredsedníčku Alžbetu Krajňákovú a poslanca Mikuláša Bogára. Zvlášť privítala hostí z novohradského Veňarcu na čele s predsedníčkou tamojšej slovenskej samosprávy Annou Vravuškovou. M. Szelényiová po referovaní o celoročnej činnosti zboru a o plánoch na ďalší rok vyzdvihla jubilejný galaprogram FS Lipa, pokračovanie v návštevách výchovno-vzdelávacích inštitúcií obvodu so slovenským programom a nadviazanie kontaktov s obcou Spišské Hanušovce. V blízkej budúcnosti by radi obnovili veľmi populárny program – výlet loďou po Dunaji so slovenským programom. Druhá časť zasadnutia patrila Veňarčanom, A. Vravušková pomocou vystavených bábik rozprávala o veňareckom kroji. Stretnutie sa skončilo posedením pri pravých kapustových a bryndzových haluškách.

Foto: (csl)

Foto: (kan)

Slovenská samospráva III. obvodu Budapešti referovala o svojej činnosti v polovici decembra v budove Starobudínskej galérie. Ako konštatoval jej predseda František Križan, medzi pravidelné významné podujatia zboru patrí ekumenický deň v Békášmederi, ktorým za začína týždeň modlitieb. V máji sa zapája do organizovania Dňa občianskych organizácií a národnostných samospráv a v júni Petropavlovských hodov. V septembri sa v stredisku na Čobánskom námestí predstavili mladí tanečníci FS Lipa. Slovenská samospráva III. obvodu dvakrát ročne organizuje stretnutie dôchodcov a spolu s miestnou poľskou a nemeckou samosprávou aj adventný koncert. Na verejnom zasadnutí vystúpili žiaci budapeštianskej slovenskej školy s vianočným programom, ktorý s nimi nacvičili Eva Szilágyiová Šubová a Monika Szelényiová.

Foto: (ef)

Budapeštianski Slováci spoločne slávili Deň národností a Vianoce, ako zvyčajne, v polovici decembra v divadelnej sále sídla Slovenskej samosprávy Budapešti. Tradičnej slávnosti predchádzalo verejné zasadnutie SSB, na ktorom predsedníčka Edita Hortiová referovala o celoročných aktivitách zboru. Významnými podujatiami sú každý rok oslavy sv. Cyrila a Metoda v Blatnohrade, tábor pre žiakov budapeštianskej slovenskej školy v Mojmírovciach, ako aj fašiangové stretnutie. SSB vydáva dvojmesačník Budapeštiansky Slovák, organizuje koordinačné porady členov obvodných slovenských samospráv a udržiava kontakty so spriatelenými mestami a obcami na Slovensku. Po správe o činnosti sa začal vianočný kultúrny program, v ktorom sa predstavili žiaci budapeštianskej slovenskej školy, členovia speváckeho zboru Ozvena s dirigentom Ákosom Somogyvárym a flautistka Beáta Sutyinská so svojimi žiakmi.

Foto: (kan)

Na chodbách katedry slavistiky ELTE začiatkom decembra rozvoniavalo varené víno. Slavisti sa chystali na slávnostné ukončenie semestra, na Slovanské Vianoce. Spoločné čakanie vianočných sviatkov na odboroch slavistických štúdií má už vyše desaťročnú tradíciu. Aj teraz v prednáškovej sále hodinu zneli piesne, básne, vinše vo viac než desiatich jazykoch v podaní študentov Inštitútu slavistických a baltských jazykov. Po slávnostnom programe pokračovala oslava pohostením a hudbou.

Foto: (kan)

Začiatkom decembra sa uskutočnil tradičný slovenský ples v Kondoroši za účasti Slovákov zo šestnástich obcí Békešskej župy a hostí zo Slovenska. Program otvorila hlavná organizátorka, predsedníčka župnej slovenskej samosprávy Judita Krajčoviczová. Po uvítacích príhovoroch nastal najslávnostnejší moment večera. Slovenská samospráva Békešskej župy odovzdala cenu Za békešských Slovákov vedúcej Slovenského ochotníckeho divadla v Slovenskom Komlóši Ernestíne Laukovej. V kultúrnom programe plesu vystúpili škôlkari a žiaci základnej školy učiaci sa slovenský jazyk v rámci krúžku so slovenskými piesňami, tancami a básňami, pávie krúžky z Čabačudu a Kondorošu a Tanečný súbor Tešedík zo Sarvaša.

Foto: (csl)

V rámci Dňa oroslánskych Slovákov v polovici decembra v priestoroch Klubu F. Rákóczího II. kultúrny program začala miestna mládežnícka dychovka Krídlovka pod taktovkou Šimona Ocskaiho. Predsedníčka miestnej slovenskej samosprávy Alžbeta Szabová v slávnostnom prejave zvlášť pozdravila ženy, ktoré dovŕšili 80 rokov. K blahoprianiam sa pridali členovia detskej skupiny Bránička, predviedli slovenské tance, ktoré s nimi nacvičila Judita Bíróová. Hosťami Dňa Slovákov boli aj primátor mesta Zoltán Lazók a starosta družobnej obce Kozárovce Jozef Majer. V mene Klubu dôchodcov č. 1 zo Šale, s ktorým udržiavajú oroslánski Slováci plodné kontakty, zaželala prítomným pokojné vianočné sviatky jeho vedúca Mária Bereczová. Kultúrny blok ukončili krásne piesne v podaní speváckeho zboru Tebe spievam z Kozároviec.

Na vianočnú slávnosť pilíščabianskych Slovákov zavítali aj predstavitelia vedenia mesta, katolíckej cirkvi a nemeckej samosprávy. Na úvod slávnostného programu hostitelia predviedli chodenie s betlehemom v slovenčine a následne aj v maďarčine. Po oživení tradičného zvyku prítomných privítala predsedníčka miestnej slovenskej samosprávy Rozália Hamerszká Valovicsová a odovzdala slovo doyenovi pilíščabianskych Slovákov, ľudovému básnikovi Antonovi Drevenkovi staršiemu, ktorý podrobne rozprával o tom, aké boli kedysi prípravy na Vianoce, o kalendárnych obyčajoch v adventnom období a o slávení Štedrého večera v pilíščabianskych slovenských rodinách. Primátor mesta András Farkas pozdravil súdržný kolektív miestnych Slovákov a dodal: veľa sa naučil a dokonca vo svojich prejavoch neraz čerpá z básní Antona Drevenku.

Foto: (csl)

Foto: K. Klauszová

V adventnom období pripravil Slovenský spolok Identita pre svojich priaznivcov priateľské stretnutie v Rétšágu. Výber dejiska nebol náhodný, vedenie spolku sa chcelo osobne stretnúť so Slovákmi novohradského regiónu. Pozvanie na adventné posedenie prijali Slováci z Rétšágu, Banky, Horných Petian, Legíndu, Netejču, Níže a Šámšonházu. Po spoločnom speve piesne Tichá noc pozdravila prítomných predsedníčka Slovenskej samosprávy v Rétšágu Silvia Šalgaiová. Predsedníčka Slovenského spolku Identita Karola Klauszová predstavila ciele, poslanie, projekty a programy spolku realizované v roku 2015 a načrtla plány do blízkej i vzdialenejšej budúcnosti, do ktorých, ako povedala, chcú zapojiť aj novohradských Slovákov.

V polovici decembra 2015 v Župnej knižnici B. Balassiho v Šalgótarjáne miestna slovenská samospráva a Kruh priateľov Slovákov usporiadali spoločný program. Pestré popoludnie sa začalo v poradí štvrtým kvízom Kto vie viac o Slovákoch. Tentoraz súťažili trojčlenné družstvá piatich občianskych organizácií. Súťažné otázky boli zamerané na Slovensko a na život Slovákov žijúcich v Maďarsku. Zvíťazili členovia Spolku fotografického klubu Novohradskej župy. Následne v Galérii Károlya Bónu Kovácsa otvorila Terézia Nedeliczká dve výstavy. Záujemcovia sa mohli zoznámiť s tvorbou naivnej maliarky Moniky Berényiovej Lamiovej z Pišpeku a obdivovať šatky a čepce zo zbierky Zuzany Bánovej z Guty. Príjemným spestrením programu bol koncert skupiny Csibaj banda, ktorá zahrala krásne slovenské a maďarské melódie.

Foto: J. Homoga

Foto: (csl)

V Národopisnom múzeu v Budapešti inštalovali výstavu diel, s ktorými sa ich autori prihlásili do konkurzu Domu tradícií, Ministerstva ľudských zdrojov a Zväzu spolkov ľudového umenia. Na XVI. prehliadke s názvom Živé ľudové umenie sa v hojnom počte prezentovali aj majstri, resp. tvorivé kolektívy zo Slovákmi obývaných obcí a miest, napríklad z Békešskej Čaby, Čabačudu, Kétšoproňu a z Poľného Berinčoka. Výšivkársky krúžok Rozmarín, pôsobiaci pri Dome slovenskej kultúry v Békešskej Čabe, získal najprestížnejšie ocenenie ľudových umelcov, Granátové jablko.

Foto: G. Jáki

Slovenská samospráva VI. obvodu Budapešti viac ako dvanásť rokov spolupracuje s Gymnáziom Pála Szinyeiho Merseho. Škola od polovice 90. rokov minulého storočia organizovala pre najlepších študentov výlety do rodného kraja svojho menodarcu, do východoslovenských Jarovníc. Spočiatku smerovali ich cesty len na cintorín, k hrobu slávneho maliara. Neskôr nadviazali priateľské styky s tamojšou základnou školou, ktorej žiaci vďaka učiteľovi výtvarnej výchovy Jánovi Sajkovi získavajú ocenenia na výtvarných súťažiach po celom svete. Dve školy teda spája odkaz maliara svetového mena a v tejto spolupráci ich podporuje terezínska slovenská samospráva. V decembri 2015 sa opäť vybrala do Jarovníc delegácia na čele s predsedom slovenského voleného zboru Ladislavom Petrom a zástupcom riaditeľa gymnázia Gáborom Jákim. Okrem obrazmi detí bohato zdobenej školy si pozrela galériu faksimile obrazov P. Szinyeiho Merseho v zrenovovanom kaštieli. Pri hrobe majstra a jeho najbližších rodinných príslušníkov uložila vence úcty a vďaky.

Foto: (fuhl)

Slovenská samospráva vo Vacove usporiadala v polovici decembra v poradí osemnáste Slovenské Vianoce. Po zapálení sviečok na adventnom venci javisko patrilo Folklórnemu súboru Ponitran z Nitry. Po frenetickom úspechu folklórneho pásma členovia súboru spolu s obecenstvom zaspievali známu vianočnú pieseň Tichá noc, svätá noc. Toto podujatie bolo stretnutím Slovákov z Vacova a okolitých obcí: z Pišpeku, Jače, Ďurky, Čuváru, Guty, Novohradu, Sejďu, Kóšpallagu, Márianostry, Kirťu, Legíndu a Níže.

Počas fašiangovej sezóny v mnohých našich regiónoch usporadúvajú bály a veselice. Pilíšski Slováci organizujú spoločný bál vždy v inej obci. Vlani sa zišli v Športovej hale v Pilíšskej Čabe, pričom hostiteľmi boli Santovčania. Po kultúrnom programe všetkých troch santovských kultúrnych telies do tanca hrala striedavo kapela z Pilisszentivánu a dychovka Santovská nálada.

Foto: (csl)

Foto: (csl)

Santovská nálada hrala aj na slovenskom plese v Orosláni, kde sa zabávali nielen Slováci z mesta a okolia, ale aj ich priatelia zo Slovenska. Bál otvorili členky slovenského klubu v miestnom ľudovom kroji, ktoré niesli oroslánske svadobné koláče a zaspievali miestnu svadobnú pesničku Kerá je žena zlá. V kultúrnom pásme sa predstavili miestna mládežnícka dychovka Krídlovka a tanečná skupina Červený mramor z Tardoša.

Tradičný ples Slovákov v Budapešti sa uskutočnil koncom januára. Okolo 120 hostí z hlavného mesta a z partnerskej obce Mojmírovce sa zišlo v priestoroch Strednej odbornej školy hotelovej Józsefa C. Dobosa, aby sa ako sa patrí rozlúčilo so zimou. V kultúrnom programe vystúpili spevácka zložka Folklórneho súboru Pilíš a Slovenský folklórny spolok Lipa. Tanečný parket sa vyprázdnil iba počas večere a losovania tomboly. Do tanca hrala kapela Santovská nálada pod vedením Jozefa Széplakiho.

Foto: (kan)

Foto: (csl)

Slovenská samospráva Novej Pešti usporiadala v priestoroch Mládežníckeho domu IV. obvodu koncom januára fašiangový slovenský večierok. Účinkovali Šurianski tamburáši zo Slovenska, stály účastník fašiangových programov samosprávy Mužský spevácky zbor Tungsram Zoltána Kodálya a Folklórny súbor z Pišpeku.

Slovenská samospráva v Maglóde usporiadala ples, na ktorom sa zúčastnilo okolo 150 hostí. Zábavu uviedol kultúrny program, v ktorom vystúpili členovia spolku Rosička, tanečníci skupiny Kacamajka a členky súboru Holubička, ktoré sa pri tejto príležitosti naučili niekoľko nových piesní. Do tanca hrala dychovka z Újhartyánu Harťánski trubači.

Foto: (ef)

Foto: (fuhl)

Koncom januára usporiadala v poradí desiaty Slovenský batôžkový bál Slovenská samospráva v Čemeri. V Osvetovom stredisku S. Petőfiho sa o kultúrny program postarali čemerské tanečné skupiny Furmička a Malá Furmička, hudbu do tanca zabezpečila kapela Štefana Luštika. Jubilejný ples bol pre organizátorov a početných hostí vhodnou príležitosťou k tomu, aby si v pohode pripomenuli nedávnu minulosť, bilancovali i plánovali.

Foto: Z. Bodová

Slovenské bály majú bohaté tradície aj v kruhu dolnozemských Slovákov. V posledný januárový víkend usporiadala Organizácia Slovákov v Malom Kereši tradičný Fašiangový bál seniorov. Pôvodným úmyslom iniciátorov bolo nahradiť skôr narodeným silvestrovskú zábavu, lebo starí rodičia na prelome rokov zvyčajne varujú doma vnúčatá. Koncom januára im preto dobre padne zabaviť sa pri rezkej hudbe.

Organizácia komlóšskych Slovákov spolu so Slovenskou samosprávou v Slovenskom Komlóši a regionálnym strediskom ÚKSM usporiadali v polovici februára chýrny Slovenský bál, o ktorý prejavilo záujem takmer 450 účastníkov. V kultúrnom programe vystúpili nadaní miestni mladí speváci Estera Nagyová a Ondrej Nagy, ako aj Daniela Kešjárová z Čabasabadi. V druhej časti programu účastníkov zabávala Mládežnícka dychovka na čele s Jánom Krcsmérim. Po večeri sa začala zábava, do skoku hrala skupina Con Moto Quartett.

Foto: M. Bajczerová

Foto: (kan)

Čo robili mníška s čerticou, kovboj a Mangallca v Spoločenskom dome Tehla v Békešskej Čabe? Nuž prišli sa zabaviť na Slovenský batôžkový bál spojený so súťažou masiek, ktorý sa konal koncom februára. O úvodný program sa postarali talentovaní mladí tanečníci Klubu spoločenského tanca Lajosa Nyíriho. Po programe nasledovala veselá zábava pri hudbe kapely Štefana Luštika a Csabu Zsótéra.

V januári 2016 v redakcii Ľudových novín obnovili tradíciu stretnutí s bývalými šéfredaktormi týždenníka. Pozvanie tentoraz prijali František Križan, Pavol Kondač, Zoltán Bárkányi a Imrich Fuhl. V priateľskom kruhu srdečne privítali aj bývalú jazykovú redaktorku Vlastu Zsákaiovú Držíkovú. V rámci neformálneho rozhovoru „skôr narodení" kolegovia porozprávali mladším aj niektoré tajomstvá zo zákulisia, ale venovali sa aj nášmu literárnemu životu a konštruktívnej kritike Nášho kalendára. K okrúhlemu životnému jubileu Pavlovi Kondačovi a Zoltánovi Bárkányimu zablahoželala súčasná šéfredaktorka Eva Fábiánová.

Foto: (csl)

Začiatkom januára sa v Kultúrnom stredisku mestskej časti Františkov v Budapešti konal galaprogram pri príležitosti štvrťstoročnice Slovenského folklórneho spolku Lipa. Gratulanti s veľkým uznaním hovorili o zásluhách zakladateľov, ako aj ich následníkov na čele súboru, ktorý od roku 1990 do roku 2001 niesol názov Ústredný slovenský tanečný súbor Prameň. V kolektíve, ktorý si roku 2001 zmenil názov na Slovenský folklórny spolok Lipa, v súčasnosti tancuje okolo dvadsať ľudí. Na javisku sa k nim pripojili aj niekdajší členovia, spolu ich bolo viac než päťdesiat. V galaprograme okrem jubilantov vystúpili aj folklórne súbory Prameň a Rozmarín.

Foto: (kan)

V poradí deviata Pilíšska kavalkáda a šiškový festival prilákali začiatkom februára do Mlynkov okolo tritisíc záujemcov z Maďarska i zo zahraničia. Jedno z najvýznamnejších podujatí Slovenskej samosprávy v Mlynkoch sa začalo svätou omšou, po ktorej nasledoval fašiangový sprievod obcou so Šimonom a Judou. Tento zvyk je dodnes veľkou atrakciou šiškového festivalu. Medzitým v Stredisku pilíšskych Slovákov sa až stoly prehýbali pod množstvom rozvoniavajúcich šišiek. Súťaž v pečení šišiek vyhrali mladé gazdinky, podľa poroty sa tým naplnilo jedno z poslaní festivalu: odovzdávanie tradície mladej generácii. Najlepšie fašiangové šišky pripravili Andrea Szekeresová, Karola Klauszová a Bernadett Szabová. Počas dňa sa konal aj pestrý kultúrny program.

Foto: (kan)

Slovenská samospráva v Kétšoproni usporiadala začiatkom februára tradičné posedenie pri čaji. Predsedníčka zboru Erika Tóthová pri tejto príležitosti odovzdala vyznamenanie učiteľke materskej školy a ľudového tanca Erike Szatmáriovej Baloghovej za všestrannú pedagogickú činnosť, ktorú vykonáva na slovenskom poli. Žiaci Katolíckej základnej školy sv. Štefana predviedli slovenské tance. Druháci oživili rozprávku o repe, žiaci tretej triedy si pripravili príbeh o vlkovi a kozliatkach. Členovia folklórneho súboru Horenka a citarovej skupiny Rosička potešili divákov slovenskými ľudovými piesňami. Zlatým klincom kultúrneho programu bol návrat už ikonickej trojice - tety Elenky, Dorky a uja Paliho v podaní troch žiakov. Po ochutnávke koláčov a zákuskov herci divadla Cervinus Teátrum v Sarvaši Bernadeta Szemerédiová a František Polák zaspievali známe slovenské a maďarské šansóny.

Foto: (kan)

Klub slovenských klebetníc – tento názov si vybrala skupina oduševnených žien v Cinkote, ktorá sa schádza raz týždenne, aby sa pomocou členky Valného zhromaždenia CSSM Etelky Rybovej zdokonaľovala v slovenčine, jazyku svojich predkov. Táto 8–členná skupinka sa stretáva každú stredu v kancelárii predsedníčky Slovenskej samosprávy XVI. obvodu Budapešti Zuzany Szabovej, ktorá tiež využíva túto možnosť. Netreba pritom myslieť na prísny jazykový kurz. Majú síce učebnicu, z ktorej tiež môžu čerpať nové vedomosti, ale ide skôr o stretnutia pri neformálnom rozhovore na bežné každodenné témy.

Foto: (csl)

Foto: (csl)

Obyvatelia obce Novohrad nemôžu žiť bez muziky. Využila to miestna slovenská samospráva, keď v prvú februárovú nedeľu usporiadala spevácku súťaž. Ako povedala predsedníčka zboru Tünde Debreceniová Králiková, cieľom ich podujatia je motivovať občanov, aby sa stretávali pri spoločnom speve. Súťažiaci spievali maďarské, rómske a slovenské ľudové piesne, niektorí si vybrali novšie žánre. Po skončení oficiálneho programu účastníci pokračovali v spoločnom speve. Kým sa porota, pozostávajúca z vedúcich činiteľov obce, rozhodovala, podávali sa rôzne nápoje a koláče. Tak sme sa dozvedeli, že druh fánkov, ktoré sa na Dolnej zemi nazývajú herouke, v Novohrade volajú krapne.

Slovenská a obecná samospráva v Šóškúte usporiadali koncom januára v priestoroch Základnej školy Károlya Andreettiho II. festival trubeliek. Plnené trubičky, alebo ako ich v rôznych končinách nazývajú trubelky, kremrole, šamrole či rúrke, boli tradičným svadobným zákuskom. Pri pečení kedysi pásiky cesta nakrúcali na kukuričné šúľky, dnes už na to slúžia nerezové formičky. Zákusky pripravili gazdinky doma, od šóškútskej obecnej samosprávy dostali poukážky v hodnote 10 000 forintov, za čo mali priniesť 60 kusov trubičiek. Počas poldruha hodinovej práce poroty mohli záujemcovia sledovať pestrý kultúrny program, v ktorom vystúpili Šóškútska dychová kapela a tanečná skupina Večernica. Najlepšie trubičky upiekla opäť Anna Monostoriová, ktorá popri diplome dostala aj vzácnu porcelánovú vázu a do nasledujúcej súťaže jej patrí víťazná trofej.

Foto: I. Horváthová Körtvélyessi

Starostka obce Hollóháza Adrienn Lovászová Hegedűsová sa ako prvá prihlásila na slovenský jazykový kurz, jej príklad nasledovali ďalší miestni vedúci predstavitelia, pedagógovia, verejní pracovníci. Pridali sa k nim aj kolegovia z Fizéru a z Pálházy, medziiným aj kňaz Gábor Tóth. Heterogénne zloženie frekventantov nespôsobuje žiadne problémy, veď z hľadiska výučby slovenského jazyka všetci začali od nuly. Zvýšený záujem o slovenský jazyk vyvolala skutočnosť, že mnohí ľudia z tohto kraja chodia pracovať do Košíc a naopak, občania Slovenska kupujú nehnuteľnosti a sťahujú sa do Hollóházy.

Foto: M. Zajakovská Barnová

Foto: A. Gyimesiová Hudiková

V poslednú februárovú sobotu sa v Sládkovičove konal IX. ročník Medzinárodného klobásového festivalu, na ktorom sa už tradične zúčastnili aj Slováci z Čorvášu a Gerendášu. Hostí z Maďarska privítali primátor mesta Anton Szabó a vedúci Klobásového klubu František Ruman. Aj tentoraz sa stretli s členmi Klubu seniorov, ktorý vedie Marta Budaiová. Medzi členmi klubu sú rodáci, resp. potomkovia presídlencov z Pitvaroša a zo Slovenského Komlóša. Festival sa konal na dvore centra Inovatech, do súťaže sa zapojilo 25 družstiev. V kategórii pečených klobás obsadila 1. miesto Slovenská samospráva v Gerendáši, na druhom mieste skončil čorvášsky Slovenský jazykový krúžok. Účastníci z Gerendášu získali aj mimoriadnu cenu známeho českého šéfkuchára Jaroslava Žídeka, kým gerendášske deti dostali osobitnú cenu poroty.

Novú publikáciu Takto spievali v Čemeri prezentovali vo februári v Spoločenskej knižnici Istvána Sinku. Zber pôvodných čemerských slovenských ľudových piesní sa viaže k menu učiteľa hudby a čestného občana obce Lászlóa Ördöga. Zbierku čemerských ľudových piesní predstavila predsedníčka miestnej slovenskej samosprávy Alžbeta Szabová. Prvý exemplár bol vložený do prekrásnej zavinovačky, čo podľa nej symbolizuje, že je to spoločné prvé dieťa všetkých spolutvorcov a čemerských občanov. S Lászlóom Ördögom sa porozprával dirigent László Takács. V programe spoluúčinkovali najmladší speváci Folklórneho spolku Furmička, v ich podaní zazneli aj niektoré piesne zo zbierky. Na publikácii spolupracovali Ágnes Kelemenová, Anna Kondačová a Endre Firtkó.

Foto: (kan)

Foto: (csl)

Slovenská samospráva Komárňansko-ostrihomskej župy na jar pravidelne organizuje koncert speváckych zborov zo Slovenska v niektorej Slovákmi obývanej obci župy. Tohto roku bola hostiteľom pilíšska obec Kestúc. Župný slovenský zbor a miestna slovenská samospráva v spolupráci s Krajským osvetovým strediskom v Nitre a s Občianskym združením Kultúra Podzoboria usporiadali poslednú februárovú nedeľu v kostole sv. Klementa koncert s názvom Chrám piesní. Po piesňach miestneho pávieho krúžku a zboru sakrálnej hudby sa obecenstvu predstavili so slovenskými a maďarskými zborovými skladbami detský spevácky zbor Základnej školy z Jelenca, miešaný spevácky zbor Fidelitas z Branča a ženský spevácky zbor Zoboralja zo Žirian. Na stretnutí definitívne sformulovali Dohodu o spolupráci na rok 2016 medzi Slovenskou samosprávou Komárňansko-ostrihomskej župy a Krajským osvetovým strediskom v Nitre.

Foto: (csl)

Slovensko sa začiatkom marca už tradične prezentovalo na medzinárodnom veľtrhu a výstave Cestovanie 2016 v Budapešti. Záujemcov na tlačovej konferencii pozdravila zástupkyňa Slovenskej agentúry cestovného ruchu (SACR) v Budapešti Soňa Jelínková. Generálna riaditeľka SACR Marta Kučerová informovala prítomných, že v minulom roku vzrástol počet návštevníkov z Maďarska o deväťnásť percent a zaznamenali sedemdesiattisíc prenocovaní maďarských občanov. Norbert Schvéd, výkonný riaditeľ spoločnosti, ktorá v rámci maďarských železníc prevádzkuje tzv. nostalgické vlaky, pozval prítomných na Korunovačné slávnosti do Bratislavy, kam sa môžu dostať nostalgickým vlakom. Do Bratislavy-Devína premávajú moderné lode, tzv. rakety, o ktorých informovala pracovníčka oddelenia marketingu maďarskej lodnej spoločnosti Mónika Kondásová.

Podľa starodávnych zvykov na Veľký piatok má voda v potoku zázračnú moc. Čemerčania a Ečerčania sa preto kedysi v tento deň umyli v potoku, aby boli po celý rok zdraví, mladí a pekní. Čemerčania zrekonštruovali túto tradíciu podľa spomienok Alžbety Szironovej. Ženy sa stretli pri potoku v tmavom odeve, ktorý nosievali počas pôstneho obdobia.

Foto: (kan)

Foto: (kan)

V Malej Tarči sa nevyučuje slovenský jazyk, ale tam žijúci Slováci považujú za dôležité, aby sa aj najmenší zoznamovali s kultúrou svojich predkov. V druhej polovici marca preto miestna slovenská samospráva zorganizovala pre nich interaktívny program o veľkonočných zvykoch, o ktorých im rozprávali staršie ženy. Spoločne si pozreli reportáž o slovenských veľkonočných zvykoch v Malej Tarči a Eva Szilágyiová Šubová učila najmenších slovenské tance. Deti mohli vo výtvarnom kútiku zdobiť veľkonočné vajíčka. Počas popoludňajšieho programu čakala na deti ďalšia výzva: mali sa naučiť slovenské veľkonočné riekanky, za čo dostali sladkú odmenu.

Slovenský ľudový spevácky zbor a citarový súbor v Malom Kereši oslavoval v polovici marca 40. výročie svojho založenia. Súbor, ktorý vedie Zuzana Gmoserová, pripravil pri príležitosti jubilea výstavu fotografií, dokumentujúcu štyri desaťročia v jeho živote, a trojhodinový kultúrny program. Na oslavách sa zúčastnili slovenský parlamentný hovorca Ján Fuzik, podpredseda CSSM Tomáš Nagy a priatelia oslávencov z Miške, Poľného Berinčoka, Dunaeďházu a z okolitých obcí. Súboru zagratuloval aj primátor mesta László Domonyi, ktorý sa s uznaním vyjadril o aktívnosti miestnej Slovače, o úspešných podujatiach, vďaka ktorým šíri dobré meno mesta nielen v Maďarsku, ale aj v zahraničí.

Foto: Z. Bodová

Žiaci košickej školy úžitkového výtvarníctva a čabianskeho slovenského gymnázia potešili obyvateľov Békešskej Čaby spoločnou výstavou pod názvom Priateľstvo. Organizátorka projektu Hajnalka Krajčovičová uviedla, že iniciátorom bol učiteľ košickej školy Radoslav Repický, ktorý mal v októbri výstavu v Dome slovenskej kultúry. Tento krát učitelia a žiaci košickej a čabianskej školy pracovali spolu na 16 plátnach s rozmerom 30x30 centimetrov. Keď mozaikovito poskladali 16 plátien, v strede vzniklo jedno veľké srdce. Každý dostal kus z tohto srdca a mal na ňom zobraziť tému priateľstvo. Nakoniec spoločné dielo spolu s ďalšími prácami hosťujúcich a domácich žiakov vystavili v DSK.

Foto: I. Očovská

Foto: (csl)

Slovenské samosprávy XII. a XIV. obvodu Budapešti spolu s Pamätným výborom Ondreja Áchima usporiadali koncom marca v Liptákovej vile spomienkovú slávnosť s názvom Bilancia 15 rokov od prvej budapeštianskej konferencie na počesť Ondreja Áchima L. až po postavenie jeho sochy (2001-2016). Predseda slovenského zboru XII. obvodu Michal Hrivnák sa vo svojej prednáške venoval znamenitým epizódam v priebehu 15 rokov. Znalkyňa životnej dráhy a politickej činnosti O. Áchima Eszter M. Molnárová sa vo svojom referáte zamerala na slovenské a maďarské spoločné hodnoty. Predsedníčka CSSM Alžbeta Hollerová Račková priblížila prítomným, ako zachovávajú pamiatku Áchima v jeho rodnom meste a zároveň upriamila pozornosť na – v súčasnosti opäť čoraz aktuálnejší - program Áchima v oblasti sociálnej spravodlivosti. V mene rodiny Ondreja Áchima Likera sa organizátorom a účastníkom poďakoval pravnuk Iván Medvegy, ktorý prišiel na podujatie spolu s ďalším pravnukom Istvánom Bónom.

Najnovšiu publikáciu Moniky Berényiovej Lamiovej s názvom Ľudový odev v hornom povodí Galgy prezentovali začiatkom apríla v knižnici Základnej školy Jozefa Beneho v Pišpeku. Na podujatí sa zúčastnili predstavitelia slovenských komunít z Čuváru, Ďurky, Guty, Jače, Vacova, Veňarcu a, samozrejme, z Pišpeku. Predsedníčka CSSM Alžbeta Hollerová Račková vyzdvihla význam novej knihy aj preto, lebo napriek tomu, že v regióne horného povodia Galgy najstaršie ženy ešte aj v súčasnosti nosia krásny farebný ľudový odev, je pravdepodobné, že o niekoľko rokov folklórne súbory budú môcť šiť kroje už iba podľa takých diel, akým je prezentovaná kniha. Publikáciu s bohatou prílohou archívnych fotografií predstavila vedúca Regionálneho strediska Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku vo Veňarci Terézia Nedeliczká.

Foto: (csl)

Foto: (kan)

Slovenský ženský spevácky zbor v Kerestúri (XVII. obvod Budapešti) oslávil začiatkom apríla 20. výročie svojho vzniku. Súčasní a bývalí členovia pripravili k jubileu slávnostný galaprogram, v rámci ktorého vystúpili aj ich dlhodobí partneri – Tanečná skupina z Kerestúru a tanečný súbor Zelený veniec z Ečeru. V podaní opernej speváčky Jutty Bokorovej odznelo osem ľudových piesní, ktoré zozbieral maďarský hudobný skladateľ Béla Bartók práve v Kerestúri. Na záver galaprogramu sa prítomným prihovorila vedúca jubilujúceho zboru Eva Linkeová Gácsiová, ktorá zhrnula poslanie speváckych zborov, ale aj spevu a hudby vôbec slovami: „Iba hudba a spoločné spievanie zachránia svet".

Začiatkom apríla sa členovia Kultúrneho spolku sarvašských Slovákov Vernosť zišli, aby oživili veľkonočné tradície. Predsedníčka spolku Zlatica Lišková priblížila prítomným ľudové zvyky, ktoré sa viažu k veľkonočným sviatkom. Konštatovala, že je veľmi dôležité, aby sa zachovali aj slovenské gastronomické tradície, lebo koľko domácností, toľko zvykov a chutí. Účastníci stretnutia priniesli rôzne druhy tvarohových koláčov a zákuskov, ktoré mohli navzájom ochutnať a vymeniť si recepty.

Foto: Z. Lišková

Foto: (arch)

Obecná samospráva v Alkári v rámci zmluvy so Župnou a mestskou knižnicou Sándora Bródyho v Jágri v budove miestnej školy zabezpečila a obnovila priestory a vytvorila v nich knižnicu. Župná knižnica poskytla nový nábytok a zabezpečila knižný fond. Nová inštitúcia je pomenovaná po Sándorovi Síkovi a slúži aj ako informačné a spoločenské centrum. Na slávnostnom otvorení vystúpili s milým programom škôlkari a žiaci základnej školy. Starosta Ondrej Stuller vydvihol dôležitosť knižnice v živote neveľkej obce, lebo okrem základnej činnosti poskytuje možnosť na organizovanie rôznych voľnočasových podujatí.

Slovenská samospráva XX. obvodu Budapešti pripravila pri príležitosti Dňa poézie literárne popoludnie. Do Knižnice Csili tentoraz pozvala slovenských básnikov Juraja Antala Dolnozemského zo Slovenského Komlóša, Antona Drevenku z Pilíšskej Čaby a ako moderátora básnika Imricha Fuhla z Mlynkov. Na podobných podujatiach vždy prítomná Mária Almásiová predniesla verše poetov a s výberom z ich tvorby vystúpili študenti budapeštianskeho slovenského gymnázia. Prítomní milovníci slovenskej literatúry sa aktívne zapojili do rozhovoru s básnikmi o ich tvorbe, životných skúsenostiach a zážitkoch.

Foto: (fuhl)

Foto: (fuhl)

Náš kalendár a Čabiansky kalendár sa konečne dostali aj do rúk Slovákov na Slovensku: začiatkom apríla sa v Bratislave konala prezentácia našich dvoch populárnych ročeniek. Prítomných pozdravila predsedníčka CSSM Alžbeta Hollerová Račková, ktorá sa zmienila o tom, aké dôležité je predstaviť našu slovenskú kultúru aj širšej verejnosti na Slovensku. Podpredseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Peter Procházka ako spoluorganizátor podujatia hovoril o tom, že ÚSŽZ si vysoko váži tradíciu vydávania svojrázneho celoročného rodinného čítania. Čabiansky kalendár 2016 predstavil vo svojej eseji estetik a docent Katedry estetiky FF UK Michal Babiak, kým Náš kalendár recenzoval publicista a externý zamestnanec ÚSŽŽ Ľudo Pomichal. Organizátori pripravili aj krátky kultúrny program, v ktorom vystúpili žiačky slovenskej školy z Mlynkov Réka Pénzeliková a Zselyke Szemánová a študentka slovenského gymnázia v Békešskej Čabe Daniela Kešjárová.

V budove Slovenskej samosprávy v Černi sprístupnili v polovici apríla národopisnú zbierku. Výstava s názvom Život našich predkov – slovenský ľudový odev Čerňanov je výsledkom zberateľskej práce Slovákov v Černi, najmä Júlie Szabovej. Kurátorka výstavy, riaditeľka Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku Katarína Király dodala, že expozícia prezentuje, čo nosili rôzne vekové skupiny počas sviatkov a všedných dní. Pozoruhodná je aj zbierka evanjelických spevníkov a biblií, ktoré na svojich stránkach dokumentujú aj dejiny jednotlivých slovenských rodín v Černi.

Foto: (kan)

Foto: ČOS

Slovenská samospráva v Telekgerendáši a páví krúžok Borouka usporiadali v polovici apríla tradičné čajové popoludnie. Priateľské stretnutie sa uskutočnilo po desiaty raz. Program uviedli deti miestnej materskej školy Nezábudka slovenskými detskými hrami. Békeščabiansku slovenskú kultúru predstavil spevácky zbor Orgován. Páví krúžok Ružička z Kondorošu pobavil prítomných veselými melódiami, z Kétšoproňu vystúpili s krátkym programom citarový súbor Rosička a folklórny súbor Horenka a nechýbali ani speváci z Čorvášu. Veľký potlesk si zaslúžili členovia mladého speváckeho zboru Slniečko z Čabasabadi. Program uzavrelo vystúpenie miestneho pávieho krúžku Borouka.

Nepravidelný slovník komlóšskeho nárečia – pod týmto titulom vyšla najnovšia komlóšska publikácia, ktorej prezentácia sa uskutočnila v polovici apríla v budove Slovenskej školy v Slovenskom Komlóši. Juraj Sinčok svoje najnovšie dielo venoval špeciálnej lingvistickej téme, a to komlóšskemu dialektu. Výsledkom presnej a profesionálnej práce autora vznikla mimoriadne zaujímavá a hodnotná dvojjazyčná kniha. Pojem „slovník" v tomto prípade sa tiež nedá chápať v tradičnom zmysle slova. Zrodila sa totiž komplexnejšia kniha, ktorá okrem slovníkovej časti podáva rôzne informácie, týkajúce sa nielen komlóšskeho nárečia, ale aj histórie mesta.

Foto: M. Bajczerová

Každý rok koncom apríla organizuje Obecná samospráva v Irminčoku v spolupráci s miestnou slovenskou samosprávou a Regionálnym strediskom ÚKSM v Sarvaši Dedinský deň spojený so slovenským dňom. Organizátori pripravili pre návštevníkov bohatú ponuku programov, v ktorej mala priestor aj slovenská kultúra. Predstavili sa tanečníci nadlackého súboru Salašan a mladí citaristi čabačudskej základnej školy. Niekoľkoročnou tradíciou v obci je udeľovanie ceny Za Irminčok. V tomto roku ju slovenská samospráva odovzdala Tiborovi Mótyánovi za jeho dlhoročnú prácu. Súčasťou podujatia bolo odovzdanie nového národopisného domu.

Foto: (arch)

Došli sme – pod týmto titulom sa v apríli konali spomienkové slávnosti pri príležitosti 270. výročia znovuosídlenia Slovenského Komlóša. Sprievod na hlavnej ulici mesta symbolizoval príchod 80 slovenských rodín na vtedajšiu komlóšsku pustatinu, kde si našli nový domov. Podobne ako v roku 1746 ho viedol farár a učiteľ, nasledovali vozy ťahané koňmi a ľudia. Na hlavnom námestí pred pomníkom znovuosídlenia vítali sprievod početní účastníci osláv, domáci i hostia zďaleka, ktorí si vypočuli súhrn udalostí, ktoré formovali dejiny miestnych obyvateľov. Vyjadrením úcty predkom bolo kladenie vencov pri pomníkoch Slovákov. Tradičné slávnostné zasadnutie mestskej samosprávy, v rámci ktorého odovzdali vyznamenania, vyvrcholilo vernisážou výstavy hmotných pamiatok mesta od najstarších čias pod názvom Došli sme. V slávnostnej sieni mestského úradu sa konalo sympózium o dejinách mesta, v budove slovenskej školy prezentovali rozšírené vydanie knihy Komlóšske pochúťky. Kultúrny program prilákal na dvor slovenskej školy množstvo divákov i vzácnych hostí. Na javisku sa striedali folklórne súbory zo Slovenska a hostiteľské kultúrne telesá od najmenších až po dospelých. Oslavy vyvrcholili nedeľnou slávnostnou bohoslužbou.

Foto: (vzs)

Foto: (vargosz)

Slovenská samospráva v Čemeri spolu s miestnym Domom slovenských tradícií a folklórnymi skupinami usporiadali 1. mája obľúbený majáles. Organizátori pri zostavovaní programu mysleli na všetky vekové skupiny: deti spolu s dospelými si mohli celý deň užívať ľudové ihrisko a remeselnícky kútik, športové súťaže a koncerty pre najmenších. V rámci kultúrneho programu vystúpili miestne tanečné skupiny Csicsörke, Furmička a Malá Furmička, miestni škôlkari a skupiny z okolitých obcí – z Veľkej Tarče, Kerepešu a Malej Tarče. Zo Slovenska prišli folkloristi z Nových Zámkov a Imeľu. Majáles vyvrcholil koncertom Katy Sebestyénovej a skupiny Krammer Band.

Klub pre zachovanie slovenských tradícií a spevokol v Novej Hute si pripomenuli 25. výročie svojho založenia. Jubilantov, hostí a všetkých účastníkov osláv privítala predsedníčka miestnej slovenskej samosprávy Alžbeta Telekesová. Vedúca klubu Lujza Ladányiová vo svojom príhovore spomínala na uplynulé štvrťstoročie. Vyzdvihla, že bez vytrvalosti a vzťahu k zachovávaniu tradícií by dnes spolu neoslavovali. Následné vystúpenie mladých členov s miestnymi piesňami a tancami bolo prekvapením pre zakladajúcich členov klubu. Atmosféra osláv bola vynikajúca, prítomní po večeri spievali a spomínali na spolu prežité roky.

Foto: A. Orliczki

Koncom apríla sa konalo riadne Valné zhromaždenie Kruhu pre zachovanie tradícií Zelený veniec v Ečeri. Zasadnutie viedol podpredseda spolku Gábor Lukics. Po oficiálnej časti nasledoval kultúrny program, ktorý so záujmom sledovala aj delegácia z družobnej obce Cabaj-Čápor, ležiacej neďaleko Nitry, ktorú viedol starosta Jozef Ligáč. V programe sa okrem tanečných skupín hostiteľov predstavili spevácke zbory hostí. Večer vyvrcholil bálom, ktorý trval až do skorých ranných hodín. Na druhý deň, na sv. Juraja, sa séria podujatí skončila koncertom dychovky Opatovanka z Trenčína. Na úspešný koncert zavítali aj Slováci z Čemeru, z mesta Piliš, z Malej a z Veľkej Tarče.

Foto: (ocsa)

Foto: (zl)

Členovia Kultúrneho spolku sarvašských Slovákov Vernosť si na máj naplánovali pečenie v tradičnej peci. Slovenská škola v Sarvaši im poskytla priestory a pec na školskom dvore. Upečené kruťovníky (korbáčiky z kysnutého cesta) chutili nielen členom spolku, ale aj žiakom školy. Korunou celého podujatia boli dobré správy o výsledkoch súbehov. Predsedníčka spolku Zlatica Lišková a podpredsedníčka Margita Kmotriczová referovali o získanej podpore a informovali prítomných o najbližšom programe spolku.

Slovenská samospráva v Maglóde a miestny Spolok pre zachovanie tradícií Rosička v polovici mája usporiadali v poradí 18. Slovenský deň, na ktorý zavítali aj Slováci z blízkeho a vzdialenejšieho okolia. V kultúrnom programe vystúpili folklórne skupiny so slovenskými tancami z Kerepešu, Kerestúru, Maglódu, Malej Tarče a seniori z Ečeru. Predstavili sa aj spevácke zbory z Dabašu-Šáre a z Kerestúru, ako aj spoločný zbor Cinkoťanov a Čemerčanov. Ich bloky spestril prednes slovenských piesní v podaní miestneho dua Zuzany Tabányiovej a Alžbety Páriovej, ako aj pilíšske slovenské piesne, slovenské šansóny a úryvky z operiet, ktorými sa prezentovali členovia Kultúrneho spolku pre Mlynky. V radoch obecenstva sedeli hostia z Peterky, mesta Piliš, Pilíšskej Čaby a z Veľkej Tarče. Celodenné podujatie vyvrcholilo spoločnou zábavou.

Foto: (csl)

Foto: (kan)

Slovenská samospráva v Čabačude a Spolok čabačudských Slovákov zorganizovali v máji v miestnom kultúrnom dome 13. Slovenský deň. V programe vystúpili deti miestnej materskej školy Lipový sad, páví krúžok Ruža z Kondoroša, spevokol z Čabačudu a sarvašský tanečný súbor Sköcök pôsobiaci pri Tanečnom súbore Tešedík. Keďže niekoľko dní pred podujatím sa v Čabačude uskutočnilo regionálne kolo súťaže Spievanky a veršovačky, na Slovenskom dni sa predstavili aj najúspešnejší žiaci miestnej základnej školy, ktorí sa dostali do celoštátneho kola. Obecenstvo tvorili okrem miestnych aj Slováci zo Sarvaša, Irminčoku, Kardoša, Eleku, Čorváša, Poľného Berinčoka a Kondorošu. Po kultúrnej časti Slovenský deň pokračoval spoločnou večerou, losovaním tomboly a tancom.

Foto: (kan)

Na priečelie Slovenského národopisného domu v Gerendáši umiestnili 20. mája novú tabuľu, ktorou Gerendášania vyjadrili úctu agrárnemu politikovi, sedliackemu vodcovi, rodákovi obce Ondrejovi Áchimovi L. Na slávnostný akt prišli okrem miestnych obyvateľov Slováci z viacerých okolitých obcí, záujemcovia o Áchimove dielo a jeho bádatelia. Pred slávnostným odhalením pamätnej tabule zaspieval spevácky zbor Orgován pod vedením Ildiky Očovskej piesne o Áchimovi a jeho živote.

Foto: A. Rusnák

Kultúrny dom v Níži bol dejiskom Slovenského majálesu, v rámci ktorého sa po tretí raz uskutočnila oslava jubilujúcich manželských párov, ktoré sa rozhodli obnoviť manželský sľub. Popoludňajší kultúrny program patril tancu, spevu a blahoželaniam. Medzi vystúpeniami obecenstvo zabávali Juraj Matiaš a Mária Kropáčová ako kmotor a kmotrička. Do kostola svadobný sprievod sprevádzala živá hudba na čele s dvomi mladými, ktorí niesli radostník. Slovenskú omšu slúžil Ladislav Radoš, ktorý jubilantom daroval na pamiatku drevený kríž a pamätný list. Po návrate z kostola jubilantov čakalo prekvapenie. Podľa starých obyčají manželia najprv museli píliť drevo, ochutnať za lyžicu cukru, ale nemohol chýbať ani spoločný spev a zábava.

Foto: (ef)

Slováci zo XVII. obvodu hlavného mesta sa už dvadsať rokov schádzajú na Turíčnom popoludní. Po slovenskej svätej omši sa zišli v impozantných priestoroch kaštieľa šľachtického rodu Podmaniczkých-Vigyázóovcov. V kultúrnom programe členka miestnej slovenskej samosprávy a vedúca folkloristov Eva Linkeová Gácsiová postupne predstavila aktivity Slovenského speváckeho zboru a tanečnej skupiny z Kerestúru. Po nich na provizórnom javisku vystúpili seniori folklórneho spolku Zelený veniec z Ečeru a členovia Súboru pre zachovanie slovenských tradícií v Malom Kereši. Záver kultúrneho programu patril miestnym tanečníkom, ktorí napokon roztancovali aj členov speváckeho zboru a vznikla ozajstná veselica.

Foto: (ja)

V malebnej novohradskej dedinke Šámšonház sa v máji zišli záujemcovia a odborníci zastupujúci slovenské a maďarské národopisné domy regiónu, aby sa zúčastnili na sérii programov Dielne v pamätných domoch. Dejiskom podujatia bol šámšonházsky Dedinský dom a odborná dielňa bola zameraná na zachovanie národopisných zbierok. V strede pozornosti bola ochrana hmotného dedičstva. V prvej časti celodenného programu odzneli odborné prednášky z oblasti ochrany ľudových pamiatok, záchrany a reštaurovania národopisných predmetov. V druhej časti odbornej dielne sa konali praktické ukážky čistenia a zachovania chránených predmetov nachádzajúcich sa v pamätných domoch, ako i konzultácie súvisiace s danou problematikou.

Foto: (ef)

Slovenská samospráva III. obvodu Budapešti na čele s Františkom Križanom usporadúva dvakrát ročne stretnutia dôchodcov, na ktorých sa vždy predstavia žiaci budapeštianskej slovenskej školy. 26. mája sa seniorom predstavili kytičkou slovenských piesní, básní a tancov žiaci nižších ročníkov a Laura a Vanessa Glückové. Program s nimi nacvičili učiteľky Monika Szelényiová a Eva Szilágyiová Šubová. Tentoraz sa prišli pozrieť na svoje deti aj rodičia a starí rodičia, čo dodalo podujatiu rodinný ráz. Po krátkom, ale pestrom a peknom programe nasledovali rozhovory za bielym stolom. Účastníci podujatia priniesli doma upečené zákusky a koláče a vymieňali si recepty.

Slovenská samospráva v Kóšpallagu usporiadala koncom mája v miestnom kultúrnom dome XIX. národnostné stretnutie. V programe vystúpili okrem miestnych recitátorov a žiakov slovenské kultúrne telesá z Dunaedházu, Kerepešu, Mlynkov a Senváclavu, ako aj nemecký folklórny súbor z neďalekého Kismarosu a hostia z družobnej obce Kóšpallagu, z Ipeľského Sokolca. V rámci stretnutia prezentovala svoje olejomaľby učiteľka a ľudová speváčka Margita Elšiková Petková, ktorá začala maľovať iba pred tromi rokmi.

Foto: (fuhl)

Foto: (ef)

Samospráva XIII. obvodu v spolupráci s desiatimi národnostnými samosprávami v rámci Dní obvodu každoročne organizuje národnostný deň, na ktorom predstavuje slovenskú kultúru a gastronómiu. Koncom mája v záhrade kostola na Vavrínovej ulici vystúpili tanečníci Slovenského folklórneho spolku Lipa, ktorí v hudobnom sprievode kapely Kóborzengő predviedli šarišské a békešské tance. Pri stane slovenskej samosprávy bola inštalovaná výstava diel drevorezbára Michala Zsolnaiho, ktorého mohli záujemcovia sledovať aj pri práci. Nechýbala ani ochutnávka bryndzových halušiek. Program festivalu národností zakončil nácvik tanca, ktorý viedla choreografka Eva Szilágyiová Šubová.

Hostiteľom XXI. stretnutia národnostných súborov Komárňansko-ostrihomskej župy bola pilíšska obec Čív. Po úvodnom slovenskom programe miestnych škôlkarov a oficiálnych príhovoroch javisko patrilo vystupujúcim súborom. Slovákov župy zastupovali dychový orchester z Moďorósu, dychovka Krídlovka z Orosláňu, miestna Tanečná skupina Trnka, tanečný súbor Červený mramor z Tardoša, spevácke zbory z Hute, Šarišápu, z oblasti Vérteš-Gereče (Bánhida – Síleš – Tardoš), spevokol z Kestúca a miestny ženský spevácky zbor, ktorý oslávili 45. výročie svojho vzniku

Foto: (csl)

V Segedíne prebiehali v máji pestré národnostné programy, ktoré organizačne zabezpečil Spolok segedínskych Slovákov. V rámci Národnostného galaprogramu zožal veľký úspech Mládežnícky dychový orchester zo Slovenského Komlóša. Na podujatie zavítal aj folklórny súbor Dimitrovec z hlavného mesta Slovenska. V Dome národností slávnostne otvorili výstavu fotografií pod názvom Tri mesiace lásky, organizovanú slovenským a gréckym spolkom a Kruhom priateľov Slovenského Komlóša v Budapešti. Podvečer sa otvorili brány Gastronomického dvora, v ktorom mohli návštevníci ochutnať špeciality tradičnej komlóšskej kuchyne.

Foto: M. Bajczerová

Slovenský majáles usporiadali v Sudiciach už po štvrtý raz. Záujemcovia si v Dedinskom dome mohli pozrieť ľudový nábytok, náradie a kroj. Na dvore si pochutnávali na kapustových haluškách a slivkových buchtách, ktoré pripravili v peci poslanci miestnej slovenskej samosprávy a ich stáli pomocníci. Na prírodnom javisku obecenstvo milo prekvapili so slovenským programom škôlkari, ktorí sa v materskej škole venujú aj slovenčine. Sudický spevácky zbor predstavil slovenské ľudové piesne, po ňom nasledovali miestne tanečné skupiny detí a dospelých. Ako čestný hosť večera vystúpil Folklórny súbor Urpín z Banskej Bystrice.

Foto: L. Faludi

Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku (CSSM) usporiadala začiatkom júna v priestoroch budapeštianskej slovenskej školy Deň slovenských pedagógov v Maďarsku. CSSM mieni z podujatia vytvoriť novodobú tradíciu, aby sa aj týmto spôsobom poďakovala našim učiteľom za obrovskú prácu, ktorú vykonávajú v záujme výchovy našej budúcnosti. Svojim kolegom sa po predsedníčke CSSM Alžbete Hollerovej Račkovej na slávnostnej recepcii poďakoval aj predseda Výchovno-vzdelávacieho výboru CSSM Michal Lásik. Na stretnutie zavítali pedagógovia z rôznych kútov Maďarska.

Foto: (csl)

Foto: (fuhl)

Revitalizácia slovenskej národnostnej kultúry v Maďarsku a pilíšska lokálna identita – pod týmto názvom usporiadal Kultúrny spolok pre Mlynky 5. júna v Stredisku pilíšskych Slovákov II. miestnohistorické a kultúrnohistorické stretnutie. Prvú časť podujatia za okrúhlym stolom predovšetkým premietaním a komentovaním svojich archívnych fotografií spod Pilíša viedol miestny historik Viliam Gaján. II. slovenskú mládežnícku národopisnú a výskumnú súťaž Kultúrneho spolku pre Mlynky zhodnotil autor mlynskej monografie, básnik Gregor Papuček. Účastníkov stretnutia prišla pozdraviť aj predsedníčka Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku Alžbeta Hollerová Račková. V kultúrnom programe sa predstavili sólisti Levente Galda, predseda hostiteľského spolku, a Domonkos Volter z Pišpeku, Pilíšske trio z Mlynkov, ako aj početný ženský spevácky zbor a tanečná skupina z Kerestúru.

Slovenská samospráva v Šóškúte usporiadala v prvú júnovú sobotu v poradí desiaty Kapustníkový festival. Po úvodných melódiách miestnej mládežníckej dychovky na prírodnom javisku sa pre dažďivé počasie účastníci premiestnili do Základnej a umeleckej školy Károlya Andreettiho. V kultúrnom bloku vystúpili s viacerými choreografiami všetky vekové skupiny miestnej základnej umeleckej školy, FS Večernica, spevácka zložka Spolku Hajtóka z Tárnoku, mladí tanečníci FS Lipa z Budapešti, FS Panónia z Malej Tarče, Mužský spevácky zbor Mátyása Szakálya zo Šóškútu a Biatorbágyu a speváci Kultúrneho spolku pre Mlynky. Súťaž v pečení tradičných kapustníkov vyhrala vlaňajšia víťazka Piroška Melišová, pričom osobitnú cenu poroty získal Kristián Vas.

Foto: (csl)

Foto: Z. Bodová

Deň zakladateľov mesta a Celoštátny závinový a gastronomický festival Malokerešania oslavujú už od roku 2001. Pôvodným zámerom organizátorov Dňa mesta bolo okrem vyjadrenia úcty jeho zakladateľom poskytnúť priestor na prezentáciu občianskych organizácií a folklórnych skupín, súbežne s gastronomickými akciami zabaviť ľudí vystúpeniami známych interpretov a rozmanitými javiskovými programami. O podujatie bol veľký mediálny záujem, keďže vo verejnoprávnej televízii venovali tento deň národnostiam žijúcim v Maďarsku.

Foto: (kan)

Samospráva V. obvodu Budapešti usporiadala už po desiaty raz veľkolepú trojdňovú akciu známu pod názvom Festival v centre mesta. Na Deákovom a Alžbetinom námestí, na Námestí slobody a na Zrinského ulici pripravili organizátori bohatú ponuku programov. V rámci národnostného popoludnia Slovenská samospráva V. obvodu pozvala na vystúpenie Slovenský folklórny spolok Lipa a tanečný súbor Panónia z Malej Tarče. Publiku predviedli tance a spevy z rôznych Slovákmi obývaných oblastí Maďarska.

Slovenské samosprávy II. a VI. obvodu v spolupráci s Kruhom priateľov Slovenského Komlóša pozvali v júni do hlavného mesta Tanečný spolok Komlóš, ktorý vystúpil v Kultúrnom stredisku Eötvös10 po valnom zhromaždení kruhu s takmer hodinovým programom. Nasledujúci deň sa súbor predstavil na Dni II. obvodu v parku Milénia, kde prezentoval kultúru Slovákov v Maďarsku. V tento deň mali národnostné samosprávy mestskej časti možnosť predstaviť aj tradičnú gastronómiu. V Uličke chutí ponúkali slovenské poslankyne kapustové a bryndzové halušky, rôzne ochutené záviny a slané pečivo.

Foto: (vzs)

Slovenská samospráva v Senváclave usporiadala 11. júna Slovenský deň a v tento deň sa zároveň konalo stretnutie pavlínskych obcí. Po svätej omši v pavlínskom kostole nasledovala vlastivedná prechádzka so slávnostným vysvätením pamätnej tabule slovenských znovuzakladateľov dediny. Na športovom ihrisku prebiehal kultúrny program slovenských folklórnych skupín z Kestúca, Hute, Senváclavu, ako aj Miestneho odboru Matice slovenskej v Štúrove. Milý program pripravili aj Slováci z Kóšpallagu, ktorí zaspievali slovenské piesne. Na záver podujatia v pavlínskom kostole vystúpila skupina Misztrál.

Foto: (ef)

Foto: (csl)

Na jar roku 2016 uplynulo dvesto rokov odvtedy, ako 175 nadlackých rodín po dohode s kráľovskou komorou začalo obrábať pôdu na pitvarošskej pustatine a založilo osadu Pitvaroš. V roku 1900 mala obec okolo 3 000 obyvateľov a stala sa jedným z významných centier uvedomelých Slovákov na Dolnej zemi. Vzácne výročie založenia obce si miestna slovenská samospráva pripomenula v posledný júnový víkend sériou podujatí. Slávnostné odhalenie pamätnej tabule k 200. výročiu založenia obce spestrili básne a ľudové piesne v podaní žiakov miestnej Základnej a umeleckej školy Sándora Petőfiho. V kultúrnom programe sa okrem miestnych skupín predstavila Mládežnícka dychovka a Tanečný spolok Komlóš z neďalekého Slovenského Komlóša, ako aj Budapeštiansky slovenský spevácky zbor Ozvena. V druhý deň osláv na slávnostnej bohoslužbe slovo Božie kázal biskup Péter Gáncs.

Odborný výbor pre národnosti a ľudovú hudbu Celoštátneho združenia speváckych zborov, hudobných kapiel a folklórnych súborov v Maďarsku (KÓTA) v spolupráci s Kultúrnym spolkom pre Mlynky v tretiu júnovú sobotu usporiadali v Tatabáni-Felsőgalle kvalifikačnú prehliadku národnostných speváckych a hudobných formácií. Na podujatí sa prezentovali predovšetkým Slováci (Békešská Čaba, Budapešť, Kerestúr, Mlynky, Peterka, Rétšág a skupiny zo Slovenska), ako aj nemecké formácie z Felsőgally a Környe.

Foto: (csl)

Foto: (ef)

Na pozvanie Slovenskej samosprávy VI. obvodu Budapešti zavítali koncom júna členovia Mládežníckej dychovej kapely v Šóškúte do hlavného mesta. V rámci série programov „Tér/zene – Zene/tér" na Hunyadiho námestí predviedli veselé slovenské polky a spracované ľudové piesne. Históriu vyše dvadsaťročnej kapely stručne priblížil a jednotlivé skladby uviedol jej vedúci a dirigent Sándor Kaszás. Ako povedal, úspešne reprezentovali svoju rodnú obec na rôznych súťažiach a zahraničných vystúpeniach od Francúzska po Rakúsko a hosťovali aj na Slovensku.

Foto: (ef)

Samospráva III. obvodu Budapešti sa pravidelne zapája do organizovania hodov na Petra a Pavla. V rámci série podujatí sa koná aj národnostný deň. Na Hlavnom námestí v Starom Budíne slovenskú kultúru reprezentovali Folklórny spolok Lipóta Bálóa z Čemeru rozšírený o speváko z Cinkoty a slovenský páví krúžok zo Santova. Obidva zožali obrovský úspech. Na podujatí sa zúčastnili Slováci takmer zo všetkých obvodov Budapešti.

V Peterke v parku Földváryovcov-Boéryovcov usporiadali 25. júna 6. obecný slovenský deň. Podujatie sa začalo v miestnom evanjelickom kostole dvojjazyčnou bohoslužbou. Následne sa v neďalekom parku uskutočnil kultúrny program, v ktorom vystúpili ženský spevácky zbor a tanečný súbor z Kerestúru, spevácky a tanečný súbor Rosička z Maglódu, Michal Tatai, ktorý zahral slovenské piesne na harmonike, členovia miestneho klubu dôchodcov, deti miestnej materskej školy a žiaci Základnej a umeleckej školy Dénesa Pittnera. Program vyvrcholil vystúpením ľudových speváko Bösky Kovácsovej a Istvána Nógrádiho Tótha a pouličnou zábavou.

Foto: (kan)

Foto: E. Halászová

V júni sa mesto Rétšág opäť stalo dejiskom veľkolepého sviatku miestnej Slovače. V obnovenom kultúrnom stredisku totiž slovenská samospráva usporiadala 14. národnostný deň. Galavečer otvoril program detí miestneho slovenského krúžku. Po nich nasledovali folklórny súbor Vatra z Tlmáč, miestny tanečný spolok Kereplő, Slovenský spevokol z Legíndu, folklórny súbor Börzsöny z Nagyoroszi a tanečný súbor Zúgófa z Rétšágu. Cenu samosprávy Za našu národnosť prevzal za celoživotnú činnosť bývalý riaditeľ základnej školy Štefan Várszegi.

Foto: (csl)

Za účasti speváckych zborov a tanečných skupín z Maďarska, zo Slovenska a z Rumunska usporiadali v druhú júlovú sobotu Obecná samospráva vo Fizéri a tamojší slovenský volený zbor tradičné, tzv. Medzinárodné spevavé stretnutie. Obecenstvo potešila scénická svadba v podaní miestnych škôlkarov. Ďalej vystúpili žiaci nižších ročníkov miestnej ZŠ Pétera Perényiho, páví krúžok z Fizéru, spevácka skupina Olšava z Ruskova, Parádne nevesty z obce Valaliky, speváckу zbor Kvety hút z neďalekej Pálházy, Folklórny tanečný súbor Rozmaring zo Sene, tanečná skupina z Nyíri, ako aj tanečný súbor zo sedmohradského mesta Odorheiu Secuiesc.

Slováci vo Vacove mali aj tohto leta možnosť zúčastniť sa na viacerých kultúrnych a spoločenských podujatiach. Na prelome júna a júla sa konal v meste Festival a divadelné stretnutie V4, na ktorom hosťovala Činohra Štátneho divadla Košice s komédiou E.-E. Schmitta Voľnomyšlienkar. Koncom júla sa uskutočnila výstava s názvom Vacovské impresie. Na pozvanie slovenskej samosprávy mesta opäť prezentoval svoje diela mladý umelec zo Slovenska Gábor Antal.

Foto: (csl)

Foto: (csl)

V predposlednú júlovú sobotu sa vo Vágašskej Hute konalo tradičné stretnutie speváckych zborov z okolia a zo Slovenska, na ktorom slávnostne odovzdali nové tabule s pomenovaním ulíc v maďarčine a slovenčine. Na prírodnom javisku v centre obce sa vystriedali spevácke zbory v dvoch pásmach: popri ľudových piesňach osobitný blok venovali organizátori cirkevným piesňam. Na prehliadke sa zúčastnili okrem domáceho spevokolu spevácke zbory z neďalekého Füzérradványu, Hollóházy, Pálházy, Széphalmu, z družobnej obce Kisapostag a z Čerhova zo Slovenska.

Foto: J. Jančovic

Slovenská samospráva v Šámšonháze, miestny evanjelický cirkevný zbor, obecná samospráva a združenie sociálnych družstiev pripravili tradičnú oslavu osídlenia obce slovenskými rodinami. Hlavný program sa konal na prírodnom javisku, kde sa predstavilo niekoľko domácich a zahraničných súborov, medzi nimi Pilíšska rodina z Mlynkov, spevokol Ozvena z Lučenca či domáci mládežnícky a detský súbor. V rámci sprievodných podujatí mali účastníci možnosť zoznámiť sa s Kuchynským múzeom, novozaloženým Slovenským domom, či staršou stavbou, ktorá bude slúžiť na dokumentovanie a predstavenie kultúrneho dedičstva tunajších Slovákov s názvom Slovenská porta.

V prvú augustovú sobotu Obecná samospráva v Čuvári a tamojšia slovenská samospráva usporiadali 18. obecný deň s bohatým programom. Na javisku sa prezentovali rôzne domáce a pozvané kultúrne telesá, ako napríklad spevácke zbory z Bujáku a Hévízgyörku, tanečná skupina z neďalekej Níže, domáci folklórny spolok Muškát, ako aj speváckу zbor Ženské hlasy. Príslušníci najmladšej generácie Čuvárčanov predstavili tance, ktoré sa nedávno naučili v tábore miestnej slovenskej samosprávy. Večer deti púšťali svietiace balóny so svojimi odkazmi a želaniami.

Foto: (csl)

Foto: (csl)

Slovenská samospráva v Oroslániі, Spolok pre ochranu dedinskej kultúry a tradícií a miestna evanjelická cirkev usporiadali v druhý augustový víkend v poradí 22. Oroslánsky dedinský deň. Od rána sa konali súťaže vo varení a podobne ako v predchádzajúcich rokoch otvorili výstavu ručných prác členov miestneho slovenského klubu a Klubu seniorov č. 1 v Šali, s ktorým majú oroslánski Slováci už roky plodné kontakty. V kultúrnom programe vystúpili miestna mládežnícka dychovka Krídlovka a detská tanečná skupina Bránička, ďalej členovia speváckeho zboru Vérteš-Gereče, ženská spevácka skupina Lipka a folklórna skupina Konopa z Kozároviec, ako aj Duo Seniors zo Šale. V nedeľu v miestnom evanjelickom kostole slovo Božie kázala farárka zo Sarvaša Alžbeta Nobiková.

Foto: (fuhl)

Samospráva obce Mlynky v dňoch 12. a 13. augusta na prírodnom javisku pri ruinách niekdajšieho kláštora usporiadala v poradí desiaty Kláštorný festival Pilíšanov. V rámci pikniku si záujemcovia mohli zmerať sily vo varení v kotlíkoch. Deti sa tešili najmä Parku hier s rôznymi zábavnými programami a kreatívnymi dielňami. Javisko patrilo o. i. členom Slovenského pávieho krúžku v Mlynkoch, tanečnej skupine a ochotníckym divadelníkom miestneho osvetového strediska či populárnej hudobnej formácii Pannonia Allstars Ska Orchestra.

V Alkári sa začiatkom augusta uskutočnil Obecný a národnostný deň. Po krojovanom sprievode sa začal kultúrny program, v ktorom vystúpili súbory Veľká Bukovinka z Répášskej Huty, Lipa z Budapešti s Kerepešanmi, spevokol Perla Matry a Detský folklórny súbor z Detvy. Národnostný deň sa skončil predstavením mladého speváka Petra Šrámeka. Okrem maďarských šlágrov zaspieval aj prekrásnu slovenskú pieseň.

Foto: J. Varró

Foto: I. Očovská

Spolok za Čabasabadi aj v roku 2016 usporiadal tradičný Deň jabĺk. Novinkou bolo nové javisko, ktoré odovzdali na Beliczeyho námestí. Vystúpili na ňom deti miestneho detského spevokolu Slniečko, Daniela Kešjárová, ľudový spevokol Orgován z Békešskej Čaby, Slovenský spevokol z Poľného Berinčoka, folklórna skupina zo susednej Čanádapáce a Mládežnícky dychový orchester z Považskej Bystrice. Cenu Za Slovákov v Čabasabadi dostala starostka obce Melinda Szeverényiová, cenu Čestný občan prevzal organizátor podujatia, predseda miestnej slovenskej samosprávy Matej Kešjár. Po veselej zábave každému dobre padla ochutnávka jablkových koláčov a tradičných jedál.

V Pilíšskej Čabe si v druhú augustovú sobotu uctili pamiatku predkov. V slávnostnom programe vystúpila tanečná skupina Trnka z Čívu, miestny básnik Anton Drevenka st. zarecitoval dve svoje básne, nemecké piesne zahralo duo Sankt-Ivaner Spatzen zo susedného Pilisszentivánu a miestna tanečná skupina Döbögő predviedla maďarské tance. Bývalý žiak budapeštianskej slovenskej školy Michal Tatai zahral na harmonike a kyticu slovenských ľudových piesní predniesol páví krúžok z Hute. Účastníci sa po oficiálnom programe zabavili na veselici. Umelecký rezbár Peter Šrank z Veľkého Lapáša zo štvormetrového dreveného kláta vytvoril dreveného krokodíla, ktorému sa odteraz môžu tešiť škôlkari jednej miestnej materskej školy.

Foto: (fuhl)

Členovia Kultúrneho spolku sarvašských Slovákov Vernosť sa vybrali do Bukových hôr. Zavítali do obce Répášska Huta a jej okolia. Počas troch dní spoznávali miestne slovenské tradície, dejiny, slovenskú ľudovú kultúru, gastronómiu a zoznamovali sa s miestnymi obyvateľmi. O. i. navštívili slovenský pamiatkový dom. V obecnom dome na nich čakali členovia slovenského klubu. Predsedníčka miestnej slovenskej samosprávy Valéria Petőfiová ich oboznámila so súčasným stavom slovenskej komunity v obci, zároveň predstavila spevokol, ktorý zaspieval kyticu slovenských piesní. Predsedníčka sarvašskej slovenskej samosprávy Anna Franková sa poďakovala za privítanie a vo svojom príhovore vyzdvihla dôležitosť vzájomnej spolupráce.

Foto: Z. Lišková

Foto: (fuhl)

Slovenská samospráva v Huti usporiadala koncom augusta v krásnom prírodnom prostredí tradičné Stretnutie pilíšskych slovenských osád. Kolotoč vystúpení folklórnych telies pilíšskych osád roztočil domáci páví krúžok. Vystúpili ďalej básnik Anton Drevenka st. z Pilíšskej Čaby, senváclavský ľudový spevokol Nezábudka, Ženský spevácky zbor z Čívu, členovia mládežníckej dychovky Krídlovka z Orosláňu, duo harmonikárov Ľudovíta Nagyváriho a Dóry Geiszlerovej z Kestúca, spevácke trio z Kóšpallagu, Výborníci zo Štúrova, nová formácia Pilíšska rodina a členovia Kultúrneho spolku pre Mlynky. Nechýbala ani gastronomická pridaná hodnota v podobe bravčového a divinového perkeltu.

Začiatkom septembra piaty raz zorganizovala Slovenská samospráva v Horných Peťanoch Slovenský národnostný deň. Diváci sa mohli tešiť vystúpeniam miestnych škôlkarov a školákov, folklórneho súboru Pilíšska rodina z Mlynkov, telies z Kesegu, Agárdu a z Čuváru, ľudovej hudby Csibaj banda, speváckych zborov z Legíndu a z Níže. Vystupujúci si na pamiatku odniesli keramický kvet zhotovený výnimočne na toto podujatie. Účastníci slovenského dňa si mohli pri živej hudbe pochutnať na chlebovom posúchu so slaninou a na segedínskom guláši.

Foto: A. Rusnák

Trojdňová séria programov Komlóšskych dní sa začala 19. augusta. Pozostávala z výstavy zberateľov, slávnostného koncertu mládežníckej dychovky, slávnostných bohoslužieb v evanjelickom i v katolíckom kostole a kladenia vencov pri pomníku kráľa Štefana a pri pamätnej tabuli výmeny obyvateľstva. Nechýbali komlóšske špeciality: čerstvá klobása, tyčinky z odpaľovaného cesta „špricke", parené buchty „kvasienke", rezance „haluške", ba ani slovenské čapované pivo. V kultúrnom programe vystúpili žiaci detského umeleckého súboru Harmónia, spevácka skupina z Poľného Berinčoka a kultúrne telesá z Vojvodiny.

Foto: M. Bajczerová

Foto: (csl)

Národnosti sa aj v roku 2016 mohli prezentovať na tzv. Mestských dňoch v IV. obvode Budapešti, v Novej Pešti. Slovákov zastupovala hudobno-spevácka formácia Pilíšska rodina z Mlynkov so slovenskými ľudovými piesňami z Pitvaroša, z pilíšskej a novohradskej oblasti, ako aj zo Slovenska. Medzi divákmi boli Slováci z rôznych obvodov hlavného mesta, ktorých v slovenskom stane pohostili rôznymi dobrotami. Záujemcovia si tu mohli vybrať aj z pestrej ponuky Slovenskej agentúry cestovného ruchu.

Národnostný folklórny festival pri príležitosti štátneho sviatku svätého Štefana sa konal v Kétšoproni už po piaty raz. V programe vystúpili miestni kultúrnici – mladá citaristka Agneša Priškinová, členovia tanečnej skupiny druhého stupňa katolíckej ZŠ sv. Štefana, malí citaristi, citarová skupina Rosička a spevácky zbor Horenka. Ako hostia sa predstavili členovia folklórneho spolku Nezábudka z Čorváša, spevácke zbory Čabianska ružička a Orgován z Békešskej Čaby, Folklórny spevácky zbor a citarová skupina z Čabačudu, Klub milovníkov tradičných nôt z Kamutu a citarová skupina Rovina z rumunskej Dorobanti.

Foto: (kan)

V dodnes aj Slovákmi obývanej obci Kerepeš pri Budapešti prvú septembrovú sobotu usporiadali v poradí XV. medzinárodný národnostný festival. Po zábavných a športových programoch sa v miestnom katolíckom kostole sv. Anny konala slovensko-maďarská svätá omša. Účastníci festivalu sa potom v krojovanom oberačkovom sprievode premiestnili na športové ihrisko, kde po privítacích prejavoch nasledoval pestrý program miestnych a hosťujúcich kultúrnych telies. Zlatým klincom programu bola veselá zábava v tanečnom dome s kapelou Kóborzengő, ktorá predtým sprevádzala viacerých účinkujúcich.

Foto: (fuhl)

Foto: (fb)

Začiatkom septembra na Hlavnom námestí v Békešskej Čabe prvý raz usporiadali Deň župy. V centre pozornosti organizátorov bola kultúra národností žijúcich v župe, ručné práce remeselníkov a výroba tradičných jedál, čím chceli upriamiť pozornosť na hodnoty župy, posilniť v obyvateľoch cit spolupatričnosti a potešiť návštevníkov dňom bohatým na zážitky. Námestie bolo plné, ľudia prechádzali celý deň medzi stanmi a stánkami. Na javisku sa predstavili sólisti a súbory nemeckej, slovenskej, srbskej, rómskej a rumunskej národnosti Békešskej župy. Slovenskú ľudovú kultúru s veľkým úspechom prezentoval folklórny súbor Horenka z Kétšoproňu.

V prvý septembrový víkend zavítali na XXIV. oberačkové a slovenské národnostné dni v Malom Kereši okrem domácich aj početné delegácie z partnerských miest zo Slovenska. V sprievode hostiteľov si pozreli pamätihodnosti mesta a privítala ich aj miestna slovenská samospráva na čele so Zuzanou Gmoserovou. V sídle malokerešských Slovákov mohli ochutnať kapustové a bryndzové halušky s husacím perkeltom. Na prírodnom javisku sa viackrát predstavili okrem miestneho slovenského spevokolu a citarovej kapely aj detské tanečné skupiny, folklórny súbor Dúha a spevácke zbory z okolitých obcí.

Foto: Z. Bodová

Foto: (csl)

Po dvoch rokoch sa spevácke zbory a hudobné formácie opäť zišli, aby v rámci súťažnej prehliadky Zväzu Slovákov v Maďarsku (ZSM) s názvom Slovenský škovránok ukázali, čo všetko dosiahli za uplynulé obdobie. Dejiskom prvého regionálneho kola bola Tatabáňa-Bánhida, kde sa predstavili spevácke skupiny z Legíndu, Sílešu, Čívu a Jače, spoločný zbor Bánhiďanov, Sílešanov a Tardošanov pod názvom Vérteš-Gereče, zvlášť spevácky zbor Gereče z Tardošu, domáci Bánhiďania a santovský páví krúžok.

Ďalšie kolo súťažnej prehliadky ZSM Slovenský škovránok sa konalo v polovici októbra v Sarvaši, na ktorom predviedli svoje umenie hudobné a spevácke formácie z Békešskej, Boršodsko-abovsko-zemplínskej a Peštianskej župy. Na súťažnej prehliadke niektoré kolektívy získali tituly aj v kvalifikačnom systéme Celoštátneho združenia speváckych zborov, hudobných kapiel a folklórnych súborov v Maďarsku (KÓTA).

Foto: (csl)

Foto: (zp)

Na Námestí mládeže v Malej Tarči v rámci Dňa mesta už po trinásty raz usporiadali populárny Gerheňový festival. Kým prebiehala seriózna gastronomická práca, na pódiu sa predstavili a divákov zabávali rôzne národnostné, prevažne slovenské folklórne telesá, o. i. z Budapešti, Čívu, Čúváru, Kerepešu, Kerestúru, a, samozrejme, z Malej Tarče. Prvé miesto v súťaži za najkrajšie servírovanie zemiakových placiek získalo družstvo domácej slovenskej samosprávy, kým druhé miesto za najlepšiu hygienu obsadil tím z Beluše zo Slovenska. V celkovom hodnotení sa na druhú priečku pomyselného stupňa víťazov mohli postaviť opäť členovia družstva miestnej slovenskej samosprávy.

Druhú septembrovú sobotu usporiadali v Santove gastronomické stretnutie s názvom Pri spoločnom stole Pilíša. Na podujatí, ktoré sa uskutočnilo v rámci Dní dedičstva, návštevníci mali možnosť ochutnať pilíšske špeciality. Predtým ich však zabavili vystúpenia santovského pávieho krúžku, žiakov miestnej základnej školy a pávieho krúžku z Mlynkov, šlágre v podaní členov Kultúrneho spolku pre Mlynky a nechýbal ani rock and roll v podaní tanečníkov pilíšskeho súboru Kolibrík. Veselú náladu navodili santovskí dôchodcovia s vtipnou scénkou a páčilo sa aj vystúpenie dychovej kapely z Pilisszentivánu a speváka Bálinta Gájera.

Foto: (ef)

V druhý septembrový víkend sa konal tradičný veňarecký Haluškový festival. S kapustovými haluškami si prvenstvo vybojoval Kétbodony, druhé miesto obsadil Alkár a tretie Sudice. V kategórii tvarohových a bryndzových halušiek prvé miesto udelila porota Alkáru, druhé Galgagute a tretie Sudiciam. Cenu poroty za najkrajšie servírovanie prevzala skupina z Dengelegu. V bohatom kultúrnom bloku vystúpili telesá z Novohradskej a Peštianskej župy, a to z Veňarca, Čomádu, Malej Tarče, Sudíc, Legíndu, Čuváru, Jače, Dengelegu, Pastúchova, Bátonyterenye a Vacova, ako aj z Budapešti. Mimoriadnym hosťom bol folklórny súbor z Dolnej Strehovej.

Foto: (fuhl)

Slovenská samospráva v Čorváši už pätnásty raz usporiadala Slovenské dni, na ktorých sa už tradične zúčastnili aj priatelia čorvášskych Slovákov zo Sládkovičova. V rámci osláv navštívili výstavu miniatúrne Uhorsko v Sarvaši, čorvášsky cintorín, Gervikov sálaš, zavítali na bohoslužbu v miestnom evanjelickom kostole a pozreli si výstavu prác výšivkárskeho krúžku Rozmarín. V kultúrnom programe vystúpil mandolínový orchester Tremolo zo Slovenského Komlóša, ako aj kultúrnici Matice slovenskej zo Sládkovičova. Na večernej veselici hrala do tanca skupina RH Duo.

Foto: J. Valastyán

Pri príležitosti 320. výročia príchodu Slovákov do Išasegu a Dní kultúrneho dedičstva usporiadala Slovenská samospráva v Išasegu spolu s Kultúrnym domom J. Dózu v polovici septembra národnostný deň. Pamiatku predkov si uctili nielen obyvatelia mesta s tanečníkmi spolku Csata, ale aj hostia zo Slovenska, z Kamenína, z Veľkej Tarče a Kerestúru, ako aj z Ikladu, obývaného Nemcami. Vyvrcholením programu bolo vystúpenie pávieho krúžku s kytičkou slovenských ľudových piesní.

Foto: (ef)

Foto: (kan)

V centre Irminčoku stojí stará budova, v obci známa ako sálaš Komlovskovcov. V živote dediny zohrávala vždy významnú úlohu. Pôsobila v nej materská škola, jedáleň a bol tu aj sociálny byt. V roku 2016 vedenie obce zriadilo v týchto priestoroch múzeum a hostinec. Dedinské múzeum a ubytovňu odovzdali do užívania v apríli v rámci obecného dňa. Odvtedy sú tieto priestory naplno využité, sú cieľovou destináciou nielen pre ľudí z blízkych osád, ale zavítali sem už aj hostia zo Slovenska.

Na kondorošskom Haluškovom (rezancovom) dni sa prihlásilo do súťaže 21 skupín z Kondoroša, Čabačudu, Sarvaša, Kétšoproňu a z blízkeho okolia. Nechýbali ani zástupcovia partnerských Tekovských Lužian. Okrem prípravy tradičných jedál starých mám a možnosti degustovať rôzne ochutené rezance najdôležitejším zámerom organizátorov bolo vytvoriť priestor na výmenu skúsenosti a získanie nových priateľov.

Foto: Z. Lišková

Foto: (ef)

V polovici septembra hosťoval v hlavnom meste Zvolenský spevácky zbor. Na pozvanie Budapeštianskeho slovenského speváckeho zboru Ozvena sa v polovici septembra v divadelnej sále sídla Slovenskej samosprávy Budapešti uskutočnil spoločný koncert oboch zborov. Nasledujúci deň sa speváci pripojili k účastníkom prehliadky hlavného mesta výletnou loďou, ktorú usporiadala Slovenská samospráva IX. obvodu.

Ečerskí folkloristi mali v septembri dva veľké sviatky. Začiatkom mesiaca sa ženil poslanec Slovenskej samosprávy v Ečeri Jenő Kele, ktorý si zobral za manželku členku tanečnej skupiny Zelený veniec Violu Esztergomiovú. Koncom mesiaca sa zasa konali oberačkové slávnosti a podľa storočného zvyku sa richtárom a richtárkou slávností môže stať iba ten manželský pár, ktorý sa zosobášil v danom roku. Vďaka šťastnej náhode sa nimi stali Keleovci. Sprievod sa pohol od národopisného domu a tanečníci súboru Zelený veniec rad-radom navštívili tie rodiny, ktoré sa aktívne zapájajú do zachovávania miestnych slovenských tradícií.

Foto: (ocsa)

Foto: (zp)

Slovenská samospráva v Kestúci usporiadala v prvú októbrovú sobotu veľkolepé podujatie pri príležitosti 300. výročia znovuzaloženia obce a 45. výročia založenia miestneho pávieho krúžku. Po svätej omši v rímskokatolíckom kostole sv. Klementa na Námestí slobody odhalili pamätník znovuzaloženia obce Slovákmi. Po návšteve gazdovstva „Velmo" nasledoval v kultúrnom dome jubilejný program na počesť slovenského pávieho krúžku. Vystúpili v ňom miestni školáci, ženský spevácky zbor z Čívu, folklórny spevácky zbor z Hute, chór kestúckych pedagógov a folklórny súbor Vozokanka zo Slovenska.

Foto: E. Farkašovská

Tradíciu vinobrania si od roku 2005 pripomínajú v malebnej bakonskej dedinke Jášč. V oberačkovom sprievode nechýbal miestny folklórny súbor, v ktorom predviedli program dospelí, mládež i deti. Návštevníci obce si mohli pozrieť miestny národopisný dom, ktorý je sprístupnený verejnosti od roku 2010. Tu si mohli pripomenúť, ako žili kedysi ľudia na dedine. Vyvrcholením podujatia bol, samozrejme, oberačkový bál, ktorý trval až do rána.

Kruh priateľov Slovenského Komlóša v spolupráci so slovenskými samosprávami II. a VI. obvodu Budapešti slávnostne odhalil pamätnú tabuľu baróna Jozefa Rudňanského na farskom kostole Nanebovzatia Panny Márie v Nagytétényi, v XXII. obvode Budapešti, kde je pochovaný v rodinnej hrobke. Pamätnú tabuľu odhalili Gabriella Rudnyánszka v spoločnosti predsedníčky KPSK Alžbety Hollerovej Račkovej. Spomienkovú slávnosť spestrili recitácie a slovenské ľudové piesne žiakov komlóšskej slovenskej školy, ako aj príležitostná báseň Juraja Dolnozemského v podaní autora.

Foto: (csl)

Slovenská samospráva v Dengelegu usporiadala výlet na Slovensko. Tentoraz Dengelegčania navštívili kaštieľ Mariássyovcov v Markušovciach, ranogotický katolícky kostolík v Žehre, plavili sa plťou po Dunajci až po Červený Kláštor, kde si pozreli pôvodne gotický kartuziánsky kláštor, a zavítali aj na stredoveký hrad Nedeca v Poľsku. Nevynechali ani Oravský Podzámok a skanzen v Zuberci, vo Vysokých Tatrách si pozreli Štrbské a Skalnaté pleso.

Foto: T. Kovács

Spolok ľudového tanca Furmička v Čemeri usporiadal pri príležitosti 10. výročia svojho založenia veľkolepý galaprogram. Jubilant sa predstavil v Osvetovom stredisku Sándora Petőfiho. Počas galaprogramu, ktorý pripravila vedúca spolku Alžbeta Szabová, mali prítomní možnosť pozrieť si príbeh dospievajúceho dievčatka, ktoré sa po rokoch strávených tancovaním stalo matkou. Na záver na javisko vystúpila ozajstná rodinka s niekoľkomesačným dieťaťom. Tanečníci predviedli to najlepšie, čo sa za desať rokov naučili. Oslavy uzavrela večera a bál, na ktorom s otváracím tancom spoločne vystúpili tanečníci folklórnych súborov z Čemeru, Kerepešu a Malej Tarče.

Foto: (ef)

Slovenská samospráva v Tardoši po tretí raz samostatne zorganizovala Deň tardošských Slovákov. Dvojdňové podujatie malo bohatý program, nechýbal krojovaný sprievod a dvojjazyčná sv. omša. S pekným programom sa predstavili deti Materskej školy Sedmokráska, žiaci ZŠ L. Feketeho, tanečníci FS Červený mramor, členovia skupiny Nevädza a Spevácka skupina Vérteš-Gereče (Tardoš, Síleš, Bánhida). V dobrej nálade pokračovalo aj posedenie pri bielom stole.

Foto: P. Kernyová Nagyová

Foto: (ef)

Tradičnú tirpácku svadbu usporiadali začiatkom októbra v priestoroch skanzenu v Níredháze. Múzeum v prírode bolo dejiskom päťdňového podujatia, v rámci ktorého tamojší folkloristi, spoločenské organizácie spolu s mestskou a miestnou slovenskou samosprávou zachytili najdôležitejšie momenty tradičnej svadby. Svadobná hostina pozostávala z kuracej polievky s brdovcami, vareného mäsa so zeleninou a sármy (plnenej kapusty).

Z ČINNOSTI ÚSTAVU KULTÚRY SLOVÁKOV V MAĎARSKU

Za zachovanie nášho hmotného a nehmotného dedičstva

Foto: (fuhl)

Ústav kultúry Slovákov v Maďarsku (ÚKSM) vyvíja svoju činnosť predovšetkým prostredníctvom svojich regionálnych stredísk, ale usporadúva aj tzv. ústredné, celoštátne podujatia. *Folklórny súbor Hornád* hosťoval na pozvanie ÚKSM koncom októbra v *Mlynkoch, Sarvaši* a *Poľnom Berinčoku.*

Slovenská samospráva v Jači spolu s tamojším *regionálnym strediskom ÚKSM* usporiadali v novembri stretnutie slovenských obcí v hornom povodí Galgy. V miestnom kultúrnom dome sa v pestrom programe predstavili kultúrne telesá z *Čuváru, Pišpeku, Ďurky a Jače.*

Regionálne stredisko ÚKSM v Mlynkoch bolo koncom apríla hostiteľom putovnej výstavy *Naša budúcnosť v našej minulosti,* ktorú v Stredisku pilíšskych Slovákov otvorila kurátorka expozície, riaditeľka ÚKSM ***Katarína Király.*** Výstava, ktorá tu skončila svoje trojročné putovanie, jedinečným spôsobom priblížila návštevníkom kus histórie, dodnes živej kultúry a tradícií našej Slovače.

Foto: E. Zemenová Palečková

Foto: (fuhl)

V bakonskej obci *Jášč* sa v polovici apríla konal 16. ročník *Celoštátnej konferencie vedúcich slovenských národopisných zbierok* v Maďarsku. Na stretnutí nazvanom *Zoči-voči novým výzvam,* ktoré organizoval ÚKSM, sa vedúci zbierok radili s odborníkmi o tom, ako majú chrániť a prezentovať zdedené hodnoty.

Požehnaj, Pane, ľud náš pracovitý! – bolo motto tohtoročného galaprogramu *Dňa Slovákov v Maďarsku v Alkári,* na ktorom odovzdali o. i. *Cenu Štefana Lamiho Kerepešskému folklórnemu spolku a páviemu krúžku.* Zároveň okrem pestrých ukážok slovenského folklóru – ktoré pripravili regionálne strediská ÚKSM - sa diváci prostredníctvom prehliadky ľudových odevov mohli zoznámiť s technikou *modrotlače,* ktorá sa dostala aj do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska.

Celoštátny slovenský národopisný a tanečný tábor usporiadal ÚKSM hneď po skončení školského roka. Dejiskom bol *Slovenský Komlóš.* Ako vždy účastníci si osvojovali tanečný materiál prostredia, kde sa tábor koná. Tentoraz sa deti *z Dunaeďházu, Alkáru, Čívu* a zo *Sarvaša* pod vedením ***Tomáša Hankóa*** naučili komlóšsky čardáš a marš. Organizátori im pripravili aj rôzne

Foto: K. Karkušová

sprievodné programy, aby sa mohli zoznámiť aj so slovenskou kultúrou hostiteľského mesta.

Ústav kultúry Slovákov v Maďarsku sa venuje aj publikačnej činnosti. Začiatkom októbra sa v Budapešti konala prezentácia publikácie *Pitvaroš na starých fotografiách.* Knihu, ktorá vyšla v slovenskom a maďarskom jazyku a vlastne nadväzuje na monografiu *Pitvaroš a Pitvarošania* z roku 2007, predstavil záujemcom autorský kolektív v Slovenskom inštitúte.

Sprac.: (csl)

Foto: (archív)

Foto: (kan)

Z ČINNOSTI VÝSKUMNÉHO ÚSTAVU SLOVÁKOV V MAĎARSKU

Vedecké výskumy, konferencie, publikácie a súťaž žiakov

Foto: M. Kmeť

Foto: M. Bajczerová

V Štátnej vedeckej knižnici v Banskej Bystrici sa v polovici novembra uskutočnil slávnostný program pri príležitosti 60. výročia vzniku Katedry histórie Filozofickej fakulty Univerzity Mateja Bela. Dôležitou časťou programu bolo odovzdanie pamätného listu jedenástim osobnostiam, reprezentujúcim partnerské inštitúcie zo Slovenska, Maďarska, Poľska a Českej republiky ako prejav vďaky za dlhoročnú úspešnú spoluprácu. Za Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku prevzala pamätný list ***Alžbeta Uhrinová Hornoková.***

Koncom novembra pri príležitosti stého výročia narodenia *Ondreja Francisciho* usporiadal ústav spomienkové slávnosti *v Békešskej Čabe* a v *Slovenskom Komlóši.* Na počesť tohto komlóšskeho rodáka, zbormajstra, dirigenta a skladateľa vystúpil v oboch mestách detský spevácky zbor *Dúha* zo Základnej umeleckej školy Jozefa Rosinského v Nitre.

VÚSM vydal publikáciu *Čabianske priezviská,* pod ktorú sa autorsky podpísali ***Anna Divičanová, Ján Chlebnický, Tünde Tušková, Alžbeta Uhrinová a Iveta Valentová.*** Rozsiahla štúdia objasňuje vznik konkrétnych slovenských priezvisk v Békešskej Čabe a vhodne ju dopĺňajú štatistické údaje o výskyte analyzovaných mien na Slovensku v súčasnosti.

Prezentáciu najlepších prác *a vyhodnotenie tradičnej študentsko-vedeckej súťaže* organizoval VÚSM začiatkom apríla v Maďarsko-slovenskej dvojjazyčnej národnostnej základnej škole *v Novom Meste pod Šiatrom.* Riaditeľka ústavu ***Anna Kováčová*** vyzdvihla, že ich inštitúcia takéto súťaže organizuje už trinásť rokov. Odvtedy sa dostali do povedomia nielen žiakov a pedagógov, ale aj vedcov v Maďarsku i na Slovensku. Na podujatí študenti prezentovali svoje práce z oblasti tradičnej kultúry a používania slovenčiny v minulosti, resp. v súčasnosti. Popri práci mali možnosť zoznámiť sa aj s prírodou zemplínskeho kraja a navštívili *Oblastný dom zemplínskych Slovákov v Baňačke.*

V Dome slovenskej kultúry v Békešskej Čabe sa koncom mája konala prezentácia dvoch publikácií VÚSM, ktoré sa zrodili v rámci série prednášok *Z pohľadu vedy.* Publikáciu ***Miroslava Kmeťa*** a ***Bernadety Ottmárovej*** *Na žírnej rovine..., Z príbehu Čabäna*

Foto: (archív)

Foto: (dsk)

Michala Žilinského predstavil historik, stredoškolský profesor ***Michal Lásik*** a zborník štúdií kulturologičky ***Anny Kováčovej*** *Po stopách slovenskej minulosti Budapešti* podrobne predstavila ***Anna Divičanová.***

V júnovom spoločnom salóne Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku a Slovenského inštitútu v Budapešti s názvom Kor/ridor prezentovali ústav tri nové publikácie z rovnomennej edície: ***Miroslav Michela:*** *V labyrintoch Trianonu;* ***Eva Kowalská – Karol Kantek:*** *Uhorská rapsódia* a dielo ***Józsefa Demmela*** s názvom *Uhorská vlasť, slovenský národ.* V októbri sa uskutočnila ďalšia prezentácia dvoch najnovších publikácií tejto edície. Bola to kniha piatich autorov o Štúrovi – *Neznámy Ľudovít Štúr. Maďarské štúdie o najväčšom Slovákovi,* ktorá vyšla v slovenskom i v maďarskom jazyku, a publikácia ***Ľuboša Kačíreka*** *Národný život Slovákov v Pešťbudíne v rokoch 1850 – 1875.*

Sprac.: (csl)

AKTIVITY SLOVENSKÉHO DIVADLA VERTIGO

Koncom roka 2015 zorganizovalo *Slovenské divadlo Vertigo* (SDV) dve veľké akcie. Najprv do Segedína a Budapešti doručilo najnovšie filmy zo slovenskej kinematografie v rámci *23. ročníka prehliadky a seminára slovenských filmov.* Výber pozostával z hraných a dokumentárnych filmov a z ukážok tvorby študentov VŠMU. V posledný novembrový víkend sa v Sarvaši už po ôsmy raz uskutočnilo medzinárodné divadelné stretnutie *Spolu na javisku (i mimo neho).* Na javisku Cervinus Teátra sa predstavilo šesť divadelných zoskupení: *Divadlo mladých Šesť Pé* z Partizánskeho, *Divadlo Commedia Poprad, Slovenské vojvodinské divadlo Báčsky Petrovec, Slovenské divadlo VHV v Starej Pazove, Slovenské divadlo Vertigo* a mladí herci z letnej divadelnej dielne. Herci Vertiga

predviedli divadelnú hru pre dospelých *O psíčkovi a mačičke,* inšpirovanú knižkou pre deti. S touto inscenáciou hosťovali počas roka vo viacerých Slovákmi obývaných mestách a obciach Maďarska, ako napríklad v Alkári, Dabaši-Šáre alebo v Slovenskom Komlóši, kde predviedli žiakom slovenskej školy aj adaptáciu rozprávky slovenskej spisovateľky *Kristy Bendovej Osmijankove rozprávky o princeznách.* Vystúpenia hercov všade sprevádzal veľký záujem a zaslúžený potlesk obecenstva. Stretnutie Spolu na javisku slúži aj na výmenu skúseností. *„Medzinárodné divadelné stretnutie má veľký význam tak z hľadiska medzinárodnej kultúrnej výmeny, ako aj pre rôznorodosť ponuky,“* prezradila riaditeľka SDV ***Daniela Onodiová***. *„Je tu priestor na prezentáciu rôznych kultúr, resp. národnostnej kultúry v jednotlivých štátoch, aj na posilnenie medziľudských vzťahov predovšetkým na báze umeleckej, ale i súkromnej.“*

SDV tradične organizuje aj letné divadelné tábory pre mládež. Ich úlohou a cieľom je pripraviť krátke divadelné predstavenia v slovenčine. Uplynulé leto sa konali prakticky jeden za druhým: najprv *dramaticko-hudobný tábor pre žiakov základných škôl* v dedinke Bystrá v Nízkych Tatrách za účasti 33 žiakov z Budapešti, Sarvaša, Slovenského Komlóša, Kétšoproňu, Dabaša-Šáre a z Púchova, následne *divadelná dielňa pre študentov gymnázií a staršiu mládež* vo Svätom Jure pri Bratislave za účasti ôsmich mladých z Budapešti, Békešskej Čaby, Slovenského Komlóša a z Komárna.

Sprac.: (zp)
Foto: luno.hu

NA 50. FOLKLÓRNOM FESTIVALE V BANKE

V posledný júlový víkend sa zišli Slováci zo všetkých kútov Maďarska a hostia zo Slovenska v severomaďarskej obci Banka na *50. Novohradskom národnostnom stretnutí* a *20. Celoštátnom folklórnom festivale Slovákov v Maďarsku*. Prítomných pozdravila organizátorka, predsedníčka *Zväzu Slovákov v Maďarsku* ***Ruženka Egyedová Baráneková,*** ktorá vyzdvihla, že po prvý raz v histórii Slovenska a Maďarska prevzali záštitu nad podujatím prezidenti oboch krajín.

Folklórne podujatie tentoraz trvalo dva dni. V sobotu večer pódium patrilo detským folklórnym súborom z Maďarska, Slovenska a Poľska, po ich programe nasledovala škola tanca s folklórnym súborom *Podpoľanec*. Nedeľa sa začala folklórnou bohoslužbou v miestnom evanjelickom kostole, odkiaľ sa pohol svadobný krojovaný sprievod s účasťou päťdesiatich manželských párov k prírodnému javisku. V galaprograme vystúpilo vyše 700 účinkujúcich, scenár zostavili ***Anna Ostrihoňová*** a ***Juraj Matiaš***. Dvojdňová folklórna slávnosť sa skončila vystúpením folklórnych súborov *Ipoly* z Mihálygerge, ľudovej hudby *Svrčkovci* a súboru *Podpoľanec* z Detvy.

V rámci sprievodných podujatí predstavili svadobné dobroty slovenské obce *Poľný Berinčok, Čabačud, Malá Tarča,* ale aj *Veňarec, Banka, Níža* a *Lucina*. Nechýbali ani svetoznáme veňarecké bryndzové halušky. V *Galérii na plote* inštalovali výstavu starých svadobných fotografií.

Foto: (fuhl)

FOLKLÓRNY FESTIVAL V BANKE

Foto: (fuhl)

„SEDMIČKY“ Z KULTÚRNO-HISTORICKÉHO KALENDÁRA

6. januára 1807 *– Narodil sa v Spišskej Belej matematik, fyzik, univerzitný profesor, priekopník geometrickej optiky a modernej fotografie Jozef Maximilián Petzval, vynálezca a konštruktér anastigmatického achromatického dvojitého objektívu, vynálezca ďalekohľadu a zdokonaliteľ mikroskopu. Zomrel 17. 9. 1891 vo Viedni. J. M. Petzval žil v XI. obvode Budapešti (v Novom Budíne), kde je po ňom pomenovaná ulica a inštalovaná pamätná tabuľa. – „Podmanil som svetlo, mám ho v hrsti, ale na svete je ešte stále veľa tmy.“*

16. januára 1847 – Narodil sa v Sklabinej po maďarsky píšuci spisovateľ a novinár Kálmán Mikszáth. Rodák zo zmiešanej slovensko-maďarskej Sklabinej je jedným z najčítanejších a najprekladanejších klasikov maďarskej literatúry. V rade románov, noviel a poviedok s láskavým humorom načrtol ironickú fikciu multietnickej uhorskej spoločnosti, ktorej budúcnosť neraz videl v čiernych farbách, ale osud mu nedožičil zažiť jej predpovedaný rozpad. Zomrel 28. 5. 1910.

19. marca 1637 *– Zomrel v Bratislave ostrihomský arcibiskup a uhorský prímas Peter Pázmaň, popredný vzdelanec a zakladateľ Trnavskej univerzity. Narodil sa 4. 10. 1570. Peter Pázmaň bol uhorský rímskokatolícky biskup a kardinál, reholník – jezuita, arcibiskup ostrihomský a prímas uhorský, turčiansky prepošt, filozof, teológ, pedagóg, náboženský spisovateľ a politik. Významný predstaviteľ protireformácie, ktorý zohral dôležitú úlohu pri vytváraní maďarského literárneho jazyka. Veľkú časť života strávil na území dnešného Slovenska, kde sa zaslúžil predovšetkým o rozvoj Trnavy a Bratislavy, kde je aj pochovaný v Katedrále sv. Martina.*

2. júna 1907 – Rakúsky cisár a uhorský kráľ František Jozef I. podpísal tzv. Apponyiho školské zákony, ktoré viedli k prehĺbeniu maďarizácie v školstve. – Lex Apponyi sú články 26 a 27 uhorského zákonníka z roku 1907. Sú pomenované podľa ministra školstva Alberta Apponyiho, ktorý ich vypracoval a predložil uhorskému snemu na schválenie. Článok 26 sa týkal štátnych ľudových škôl, článok 27 obecných a cirkevných ľudových škôl. Hlavným cieľom zákona bola intenzifikácia rečovej aj duchovnej maďarizácie nemaďarských žiakov, zabezpečenie pôsobenia učiteľov v duchu veľkomaďarskej štátnej idey ich hmotnou stimuláciou a tvrdými disciplinárnymi opatreniami. Na území Slovenska sa v dôsledku zákona mala slovenčine venovať jedna hodina týždenne, inak mala byť vyučovacím jazykom maďarčina.

25. júla 1927 *– Zomrel ostrihomský arcibiskup, kardinál, publicista a verejný pracovník Ján Černoch, ktorý korunoval posledného uhorského kráľa Karola IV. Habsburského. Narodil sa 18. apríla 1852 v Skalici.*

9. augusta 1867 – Narodil sa v Liskovej politik, lekár, verejný činiteľ, publicista a vysokoškolský pedagóg Vavro Šrobár, ktorý sa do slovenského politického života zapojil na začiatku 20. storočia. Bol prívržencom Tomáša Garrigua Masaryka a hlavná osobnosť hlasistického hnutia. Po roku 1918 sa stal ministrom s plnou mocou pre správu Slovenska a v januári 1919 rozpustil Slovenskú národnú radu (SNR). Počas druhej svetovej vojny sa zapojil do ilegálnej činnosti a do Slovenského národného povstania (SNP). V politickej kariére ho nezastavil ani február 1948, lebo prijal ministerské kreslo a podpísal sa pod komunistickú ústavu. Zomrel 6. 12. 1950.

2. októbra 1867 *– Narodila sa v Polichne spisovateľka a dramatička Božena Slančíková-Timrava, popredná predstaviteľka kritického realizmu. Už svojou prvou novelou Skúsenosť vyvolala rozruch v národne orientovaných spoločenských kruhoch. Svoj kritický a realistický opis (bez pátosu) slovenskej reality predstavila aj vo svojich najznámejších dielach: Ťapákovci, Skon Paľa Ročku či Hrdinovia. Zomrela 27. 11. 1951.*

21. októbra 1757 – Narodil sa slovenský filológ, prekladateľ, spisovateľ, novinár, redaktor a znalec vtedajšej slovenčiny a češtiny Štefan Leška. Zomrel v Malom Kereši (Kiskőrös) 25. februára 1818.

3. decembra 1837 *– Narodil sa básnik, prekladateľ, osvetový pracovník Karol Hrdlička. Ako evanjelický kňaz pôsobil v Békešskej Čabe a v Nadlaku. Je autorom náboženskej spisby a poézie. Prekladal z maďarčiny a nemčiny. Jeho najznámejšou básňou je Falošní svätí alebo Nákaza Nazaretská a horké pilulky proti nej (1886). Zomrel 27. 7. 1908 v Nadlaku.*

Zostavil: (-hl)

Samo Chalupka

*27. februára 1812, Horná Lehota
†10. mája 1883, Horná Lehota

Básnik, jeden z najvýznamnejších predstaviteľov slovenského romantizmu. Písal básne vlastenecké, angažované za politický program národného oslobodenia, lyrické aj epické. Forma a jazyk jeho básní vychádzajú z ľudovej poézie. Verše majú dramatický spád, zrozumiteľnú, lahodnú spevnosť a citovú vrúcnosť a oplývajú množstvom zvukových figúr. Je autorom mnohých skvelých hrdinských spevov *(Boj pri Jelšave, Mor ho!, Branko...)*. Úryvok z básne *Branko „Pravde žil som, krivdu bil som, verne národ svoj ľúbil som“* má napísaný aj na náhrobnom kameni v cintoríne nad *Hornou Lehotou*. Skladby Sama Chalupku vytvárajú pocit vysokej intenzívnosti, vzbudzujú v človeku odhodlanie, ochotu konať. Pôsobili stimulujúco na sebavedomie mladej národnej inteligencie. Stačí si prečítať jeho báseň Branko, ktorá je až neuveriteľne nadčasová.

Branko

Vo Zvolene zvony zvonia,
za Zvolenom Branka honia:
honia, honia durným honom
po doline hore Hronom.

„Prečože to, Branko, prečo:
či si im zavinil niečo?“
„Majú oni do mňa vinu,
ale ja mám do nich inú.

Bulo dobre – ale dávno:
žil na svete Slovák slávno;
oj, žil si on vo slobode,
ako ryba v tichej vode.

Cudzí zbojom na nás padol,
o vlasť našu nás okradol;
došliapal nám naše práva,
zašla rodu nášho sláva.

Idú roky zo sta do sta,
zem cudzinou nám zarostá;
kto slovenskej pravde žije,
pekelná ho krivda bije.

A ja neraz v ťažkom bôli
stál som na vysokej holi:
stál som nad tým pekným krajom
medzi Tatrou a Dunajom.

To zem, dedom mojim vzatá,
to vlasť a mať moja svatá:
a ja sirotou tu stojím
a vo svojom nie som svojím. –

I plakali moje oči,
že môj ľud mi je v otroči:
i čakal som – ale darmo,
kto by zlomil naše jarmo.“

A v Bystrici zvony zvonia,
za Bystricou Branka honia:
honia, honia durným honom
po doline hore Hronom.

„Hojže, Branko! Nože ty mne –
nože povedz mi úprimne:
či sa ti krv nebúrila,
keď ti krivda pravdu bila?“

„Hoj, búrila sa krv moja
a hnala ma ta do boja:
hnala ti ma ona, hnala,
ta na hory, ta na bralá.

A od Matry až na Tatry
zasvietili moje vatry:
kto ich videl, vedel,
čo je, a poberal sa do zbroje.

A z hôr a brál junač smelá,
šabľu v pästi, vdol udrela.
Deti slovenského rodu
leteli v boj za slobodu. –

Skvitli dobrí ako kvieťa,
keď ho jarné dni osvieťa:
zlí padali omarení,
ako lísťa v čas jeseni.

Bulo dobre – lež za málo;
– Ako Boh dal, tak sa stalo. –
Ľud môj, junač moja padla
a nádeja tvoja zvädla.

Zvädla – ale sa zotaví,
a vykvitne kvetom slávy:
dozrú raz i tvoje časy,
príde víťaz, čo ťa spasí.“

A na Brezne zvony zvonia,
a za Breznom Branka honia:
honia, honia, durným honom,
po doline hore Hronom.

A tamhore vyše mesta
zarúbaná mocne cesta:
bude ti tam, Branko, beda:
tá záruba diaľ ti nedá. –

A zlí zlé si našli rady:
postávali poza klady,
i padli naň zhora, zdola,
ako vrany na sokola.

Strelami ho postrieľali,
šabľami ho porúbali,
lež kým Branko hlavu sklonil,
dvanástim on hlavy zronil. –

„Hojže, bože! staň do súdu,
prislúž pravdu môjmu ľudu:
mňa zabila podlá zrada,
slnko moje už zapadá.

Pravde žil som, krivdu bil som,
verne národ môj ľúbil som:
to jediná moja vina,
a okrem tej žiadna iná.

A vy, bratia, tak urobte,
berte šable, jamu kopte:
jamu kopte dohlboka,
hrob mi sypte dovysoka.

Na hrob kameň mi vyvýšte,
moje meno doň mi vpíšte:
nech vie, kto sa naň podíva,
že tam Branko odpočíva.“

Zoltán Bárkányi Valkán

Poď, synček, ideme domov

V poslednom čase matka častejšie hladkala synčekovu hlavu a potešovala ho: „Neboj sa, dobre ti tam bude. Každý deň sa dobre naješ. Kúpia ti aj topánky a budú ťa mať radi.“ Napokon vždy dodala, že si tam nájde nových kamarátov, s ktorými rovnako bude môcť vyberať vtáčie hniezda, hrať sa s guľôčkami a učiť sa – veď na jeseň už pôjde do školy –, ako by to robil so susedovým Jožkom a bratrancom Pištim, s ktorými bol ustavične pečený–varený. Ale jemu sa to veriť nechcelo. Spozoroval, že matkine prekrásne smutné oči boli akoby ešte smutnejšie, akoby mu to ani nie ona vravela, ale niekto cudzí; cudzím, boľavým tónom, čo sa cedí z hrdla zvieraného plačom.

Chlapček neveľmi chápal, prečo si má nájsť nových kamarátov a prečo nemôže ostať doma s mamou a bratmi. Cez slzy hľadel na obnosené topánky, ktoré mal včera na nohách jeho starší brat a ktoré dostal na dlhú cestu on. „Bosý ta predsa nemôže,“ potešovala matka brata revúceho, že sa nebude mať v čom hrať a chodiť do školy.

Pre tie topánky sa potom aj pohašterili a keď sa na úsvite vyberali na cestu, brat sa s ním ani nerozlúčil. Predstieral, že spí.

Chlapček tu teraz stojí so sklonenou hlavou a prešľapuje z jednej nohy na druhú. Nemá odvahu pozrieť sa na muža, ktorý stojí pred ním. Nikdy ho nevidel, vie o ňom iba toľko, že je jeho ujom a – ako to mama často spomínala – „žije v cudzej krajine, kde je omnoho lepší svet, nie taký, ako tu“.

– Došli ste teda? Ukáž sa, aký si už veľký! – zdvihol ujo chlapčekovu bradu. – Azda len neplačeš? – dodal s úsmevom.

Chlapček spoza sĺz videl zavalitého muža nízkej, svalnatej postavy s plešinou na hlave. Čo sa mu zdalo byť na ňom zvláštne, bol jeho dlhý rovný nos, veľké okrúhle a trošku vyduté oči, žiara ktorých akoby ho posmeľovala.

– Koľko máš rokov, povedz!

– Na jar mu minulo šesť, – odpovedala namiesto syna matka. – Ale je už veľmi samostatný. Všetko urobí, čo mu človek káže. Uvidíte, budete mať z neho veľkú radosť.

– Hádam nebudeme stáť na dvore, poďme núter! – navrhol muž a pohol sa pred hosťami smerom k pitvoru.

Chlapček sa nechal matkou vliecť. Cítil, že v jej vrelej hrsti sa mu potí ruka. Nechcel do domu, bál sa, že ho tam zadržia, keď bude mama odchádzať. Tu na dvore – až nadíde strašná chvíľa rozlúčky – predsa mu nemôžu zabrániť, aby bežal za ňou. Brada sa mu opäť rozochvela, sklonil hlavu a ako teliatko s povrazom na krku šiel pol kroka za matkou do neznámeho domu nepoznaných príbuzných.

– Zajedzte si dačo! – vítala vstupujúcich s láskavým úsmevom chudá, kostnatá žena, tvár ktorej už poznačili

vrásky okolo očí a prešedivené vlasy, ktoré si viazala do uzla. – Švagrinka milá, či sa teším, že vás vidím po toľkých rokoch…

Po objímaní a bozkoch rozhodnými, rýchlymi pohybmi kládla na stôl taniere, ku každému priložila lyžičku. Z kredenca vybrala chlieb, odkrojila z neho tri krajčeky a položila ich tiež k tanierom. Potom priložila na oheň v sporáku.

– Ako sa vám darilo na hraniciach? – spýtal sa muž, keď si sadol k stolu.

– Všetko bolo v poriadku, neveľmi ich strážia. Vyčkali sme poludnie a s chlapcom na chrbte som prešla cez Ipeľ. Vieš si predstaviť, ako som sa bála! – uprela žena zrak na brata.

– Kde ste prešli?

– Pri Letkési. Tam je vraj najbezpečnejšie. Pašeráci, čo tak lozia cez hranice, ako ty alebo ja k susedom, tí mi poradili.

– Takže ho necháš u nás? – blysli oči muža smerom k chlapčekovi, ktorý naďalej zvieral matkinu ruku a s vypätím všetkých síl pozorne sledoval každé slovo dospelých.

– A či si viem počať iné? – odvetila otázkou. – Veľmi som vám povďačná, že mi chcete pomôcť…

– Ale Helenka, – skočila jej do reči švagriná, – keby sme ťa nechali samu v tvojom biednom stave, mohla by si si o nás myslieť, že sme planí príbuzní a mala by si právo opovrhnúť nami. Pomôžeme, pravdaže pomôžeme!

– Všetkému je na vine tá prekliata vojna, – utierala si matka jednou rukou oči a druhou ešte silnejšie privinula k sebe chlapčeka. – Učinila ma vdovou a neušetrila ani deti… Čo si počnem? Už nemáme doma ani kukuričnej múky. Tri deti deň čo deň otvárajú ústa ako vtáčatká, plačú od hladu, pýtajú si krajec chleba a ja ho nemám. Aspoň tento jeden, – pohladkala hlavu chlapčeka, – nech nehladuje… Tým dvom doma sa predsa len ujde viacej… ak tento ostane tu, – dodala sotva počuteľne.

– Ja by som ti poradil, – pokúsil sa utešovať brat sestru a skúmavým pohľadom sa jej díval do očí. – Ale nesmieš mi to zazlievať.

– Za dobrú radu ako by som ti mohla… Povedz len!

– Presídli sa aj ty! – povedal muž pokojným tónom a vyčkal trošku. Keďže sa sestra neozvala, po chvíli pokračoval.

– Z vašej dediny sem už prišlo niekoľko rodín. Ja som tiež neobanoval, že som sa sem presťahoval. Je pravda, že už dávno pred touto výmenou obyvateľstva, ako to spomínajú mudrci. Koľko rokov už? – spýtal sa zvýšeným hlasom svojej ženy. Ale na odpoveď ani nečakal.

– Pred šiestimi či siedmimi rokmi. Áno, pred siedmimi, v štyridsiatom roku. A my tu aj ostaneme. Sama vidíš, ako sa nám darí. V maštali tri kone, dve kravy a teľa. Zeme, a akej len úrodnej, tej je tu habadej! Predtým som árendoval a teraz, ako odtiaľto vyháňajú tunajších Maďarov, mi jej pridelili toľko, že ju sotva vládzem obrobiť. Preto musím mať aj sluhu, – zmĺkol a vyčkával účinok svojich slov. Po chvíľke zaútočil.

– A ty čo máš v tej prekliatej horskej dedine? Poviem ti! Kúsok vinohradu a roľku, čo nestojí ani za fajku močky. Keby si aj dostala dajaké ďalšie role, čo si s nimi sama počneš, he? Kto ti ich obrobí?

– Ako by som mohla odísť? – bráni sa žena a hľadá argumenty. Myslí na svojho otca, ktorý je už veľmi starý a chorľavý. V mysli sa jej vynára nedávny deň, keď vyhnal z domu členov presídľovacej komisie, čo ho prehovárali a sľubovali v novej vlasti blahobyt. „Dedko, rodná vlasť vás volá!“ opakovali mu neustále. Ale otec iba krútil hlavou; nie a nie! Myslí na to, ako napokon na nich kričal, keď sa zachmúrení poberali a vzdali nádeje, že ho prehovoria. Vtedy už otec na nich zaútočil. Nikdy nezabudne, ako za nimi kričal: „Mňa z tohto domu, ktorý som si sám vystaval, vynesú už iba na márach. Ktože kedy také čosi slýchal, roztrúsiť ľudí do domov cudzích, dať im gazdovstvá iných! Neslýchané! Nedostali sme zadarmo naše domy a zeme, ale sme za ne trpeli, získali sme ich krvou a potom. A tak sa za ne mučili aj tí, na miesta ktorých nás chcete vyviezť na tých velikánskych nákladných autách. Nikde nejdem!“ reval otec, „a ani ty, dcéra moja, nikam nepôjdeš! Kto chce, nech si ide! Ale my sa odtiaľto nepohneme! Niet tej sily, čo by nás donútila opustiť tento dom, ktorého váľky som ja váľal, túto dedinu, príbuzných i našich mŕtvych!“ Otec kričal ešte aj vtedy, keď agitátori už dávno zatvorili za sebou drevenú bránu a zašli do susedov.

Po krátkej chvíli sa žena spamätala.

– Nemôžem to urobiť, – prehovorila tichým, trasľavým hlasom. – Otca predsa nemôžem nechať samého doma. Preboha ťa prosím, nemuč ma aj ty. Celé noci som premýšľala. Ver, nebolo mi ľahko rozhodnúť sa a nechať tu synčeka. Musím sa zriecť toho najcennejšieho… Ako sa vyrovnám so svojím svedomím? Ľudia budú ukazovať na mňa prstom, ni, tu je matka, odvrhla od seba vlastného syna.

Nedokázala sa ďalej ovládať. Po tvári a rukách, ktorými si utierala oči, sa jej kotúľali slzy a padali chlapčekovi na hlavu.

– Dobre, no, upokoj sa, – utešovala ju švagriná a objala ju. – Neboj sa, vychováme ti ho. Budeme sa oňho starať ako o vlastného. Veď vieš, že naše sú už veľké… O chvíľu nás opustia… Nuž ale jedzte, veď polievka celkom vychladne…

Nikto sa však jedla nedotkol, nikto necítil hlad.

***

Ujo zaobchádzal s chlapčekom od prvého dňa prísne. Rozhodol sa, že z neho vychová pracovitého, spoľahlivého sedliaka, ktorý nebude odnášať, ale prinášať do domu, zveľaďovať gazdovstvo. Príkazy, čo na chlapčeka pršali, neboli rozkazy, lež priam vojenské povely. „Urob toto! Urob hento! Dones! Daj! Utekaj! Jedna noha tu – druhá tam!“ – napočúval sa chlapček deň čo deň. A ak pri plnení nespočetných úloh a želaní nekonal tak, ako si to ujo predstavoval, bolo zle-nedobre.

– Babrák naničhodný! – zreval naňho už na tretí deň po odchode matky a okrúhle, vyduté ujove oči vyžarovali nesmierne pohŕdanie. – Veď ja ťa naučím móresu! – jednou rukou zdvihol chlapčekovu bradu a druhou ho z oboch strán silne udrel po tvári.

Chlapček padol na kolená. Nezaslúžené a bezcitné zauchá ho ohromili. Zaťal zuby a v očiach mu vzbĺkla iskrička nenávisti. Nezaplakal.

– Raz a navždy si zapamätaj! – dodal ujo už miernejšie. – Kto sa chce nažrať, musí za to pracovať. Zadarmo nikde nikomu nič nedajú… Vidíš, aj my všetci drieme ako otroci od svitu do mrku. Výnimkou nemôžeš byť ani ty. To mi musíš uznať a zapamätaj si to až do smrti.

Spomedzi prác, čo chlapčekovi ukladali, najradšej vyháňal husi na pašu. Nielen preto, že sa na chvíľu vytratil z domu a nebliakali naňho, lež v tichu pastviny, ktoré narušoval iba spev vtákov a gagot husí, sa smel dlhočizné hodiny kochať v poľných kvetoch a chrobáčikoch. Alebo ležiac horeznačky hľadel do nekonečnej diaľavy blankytného neba a s úsmevom na tvári rojčil o matke, bratoch, o opustených kamarátoch. V mysli sa často s nimi zhováral, vymýšľal si rôzne príhody, hrdinom ktorých bol on sám. Často zvraštil obočie a natoľko mocne privrel viečka, až ho oči zaboleli. „Čo ak mamička prišla po mňa a už čaká u uja," predstavoval si vzrušene v týchto hodinách samoty.

Večery však prinášali plno sklamaní a dni sa končili vždy rovnako. Po večeri pri stole sa nahlas pomodlil, rýchle sa vyzliekol a ľahol si pod ťažkú perinu. Potom sa prevrátil na brucho a pod perinou oboma rukami objal vankúš, čo mu úplne zakryl tvár.

– Mamička… mamička moja… príď… príď už zajtra, – šepkal do vankúša, až kým ho spánok nepremohol.

***

Chlapček v zime už plynne čítal a písal. Nesmierne rád chodil do školy. Keď sa z nej okolo obeda vrátil, už túžil po ráne nasledujúceho dňa. Najnešťastnejším sa cítil vtedy, ak mu nedovolili utiahnuť sa do dajakého tichého kúta so svojim jediným, najvernejším a neodlučiteľným priateľom – šlabikárom. Zväčša mu však navalili toľko povinností, že musel zápoliť o sekundy voľna. Mal iba jedinú zbraň – slzy.

– Veď nemám ešte ani úlohu napísanú, – fňukal so slzami v očiach.

– Ja som tiež nikdy nepísal úlohy a tu som, – odvrkol ujo. – Môj otec by mi bol hlavu rozmlátil, keby som bol namiesto roboty čítal alebo písal. „Ku koňom a pluhu nepotrebuješ knihu," hovorieval, a mal pravdu, – dodal opovržlivo.

– Ale, nechaj chlapca, nech sa učí! – upokojovala uja jeho žena. – Teraz sú už iné časy, dnes už všetky deti musia do školy…

– Len sa ho nezastávaj! – povedal ujo hrozivo, prudko vstal a bez toho, že by bol pokračoval, iba hodil rukou, vyšiel von a silne tresol kuchynskými dvermi.

Chlapček vďačne spočinul pohľadom na ženinej tvári. Cítil voči nej nesmiernu vďaku, že sa ho zastala, že nedovolí, aby mu ujo a veľmi často aj jej dospelé deti krivdili. Chcel by jej niečo povedať, ale hrdlo mu zovrel kŕč. Odrazu vyhŕkol otázku:

– Tetka, pomôžete mi?

– Čo ťa trápi, synček? Povedz!

Odmlčal sa na chvíľu, uvažoval, či má pokračovať. Strach však prekonala vidina dávno vytúženého cieľa.

– Potreboval by som peniaze… na známku a obálku, – povedal bojazlivo. – List chcem mame napísať, – dodal už rozhodnejšie.

Žena sa najprv zarazene zahľadela na chlapčeka, potom jej kostnatá tvár prekvitla jemnými, mäkkými črtami.

– Dám ti, pravdaže ti dám, – povedala s láskavým úsmevom. – Mamička sa akiste poteší, keď dostane od teba list a zistí, akého má šikovného syna.

Podišla ku kredencu, spoza tanierov vybrala malú, vyrezávanú drevenú škatuľu. O tejto, pre neho záhadnej škatuli vedel aj chlapček, veď často vídal, že do nej kládli alebo vyberali peniaze. Preňho však ako keby ani nebola jestvovala, pudovo vycítil, že sa jej môžu dotýkať iba dospelí.

– Ukážem ti, ako treba napísať adresu na obálku. Dobre?

Chlapček so žiariacimi očami prikývol.

– Ale toto musí ostať medzi nami. Súhlasíš? Vždy, keď budeš chcieť mamičke napísať, len mi povedz.

Chlapček sa každý týždeň raz, ba niekedy i dvakrát postavil pred svoju tetku a poprosil o peniaze. O tomto však nikto iný nevedel, bolo to ich spoločné tajomstvo.

***

– Odvtedy, čo som tu nechala syna, nemám pokoja ani vo dne, ani v noci, – povedala matka a prekrásne smutné oči uprela na bratovu tvár. – Čo je hoden môj život bez neho? No povedzte, môže matka žiť bez svojho plodu? Od toho prekliateho dňa mi svedomie preukrutne hryzie dušu, v ten deň ako keby mi srdce boli vytrhli… A potom tie listy…

Matka objala syna.

– Prepáč mi, synček, – zasypala bozkami chlapčekovu hlavu.

– To znamená, že si prišla po chlapca? – spýtal sa jej brat s posmešným úsmevom na tvári.

– Pravdaže prišla poňho, – odvetila namiesto matky jeho manželka. – Miesto dieťaťa je pri matke. Dieťa bez rodiča ako voz bez oja.

– Čuš a nemudruj! – osopil sa na ňu pán domu. – Takto využiť človeka! – vyhŕklo z neho zlostne. – Teraz, keď by som už mal z neho nejaký osoh, prídeš sem a jednoducho si ho zoberieš domov. Nehanbíš sa? – povedal tvárou k sestre.

– Keby mi cudzí takéto niečo vyhadzovali na oči, pochopila by som, ale že brat…

– Brat, nebrat, to je teraz vedľajšie, – zvýšil muž hlas.

– Švagrinka milá, Helenka, nepočúvaj ho! – skočila mu do reči manželka. – Za takéto slová by sa mal vlastne hanbiť…

– Vy ste sa proti mne sprisahali, – zreval zlostne. Prestal sa ovládať. – Čo si myslíte, že ja kradnem peniaze? Dva roky sú dva roky! Kto mi ich vynahradí? Há?

– Vidím, nechápeš ma, nechápeš…, že nemôžem bez neho… – šepkala matka s bledou tvárou.

– Practe sa mi z očú, trhani naničhodní, podvodníci… Fuj! – a napľul smerom k sestre.

Chlapčekovou mysľou prehrmelo slovné zápolenie matky s ujom ani taká víchrica: spočiatku mu plač zvieral hrdlo, potom v ušiach pocítil mocné, zrýchlené búšenie srdca a rozochvel sa od bolesti. Ľúta bolesť zaplavila jeho myseľ pri pohľade na svoju poníženú matku, ktorá musela kvôli nemu toľko vytrpieť.

– Poď, synček, ideme domov, – uchopila matka chlapčekovu ruku a silne ju stisla. – Poď, čakajú nás, – povedala sotva počuteľne.

Z PEVNÝCH KOREŇOV ODUMIERANIE?

O básnickej tvorbe Gregora Papučka

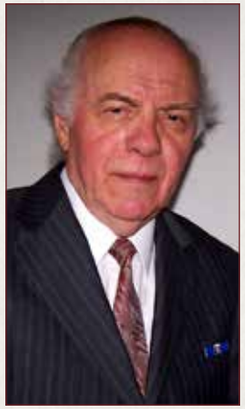

Podľa viacerých literárnych kritikov svojráznou črtou básnickej tvorby našim čitateľom dobre známeho ***Gregora Papučka*** je národnostná problematika. Toto upevňovanie identity domácej Slovače sa pre vonkajšieho pozorovateľa môže zdať už akýmsi nepochopiteľným anachronizmom. Bližšie to vysvetľuje ***Peter Andruška*** v knihe venovanej literárnej tvorbe Slovákov z Dolnej zeme: *„Zanedbať nemožno ani to, že táto literatúra vzniká v maďarskom prostredí, v ktorom je otázka národného povedomia (vlasteneckého cítenia) výraznejšia aj v súčasnosti ako napríklad na Slovensku...“* V centre Papučkovho poetického videnia sveta je najmä jeho *rodný Pilíš,* ktorý sa aj jeho zásluhou stal najvýraznejším symbolom Slovákov v Maďarsku. Básnická tvorba tak vyrastá *z pevných koreňov,* ku ktorým prináša nové básnické výhonky. Na ne však paradoxne pôsobia *verše o odumieraní slovenských slov*. Spolu s ďalšími príslušníkmi tvorivej inteligencie čoraz ochabnutejšej Slovače si kladie aj otázku, pre koho vlastne písať v Maďarsku po slovensky.

Prečo v poézii tohto autora hrajú svojskú úlohu aj *romantické prvky,* najmä v obranných snahách slovenskej identity na území Maďarska? Pre ľudí žijúcich na tomto kúsku svetového priestoru má mimoriadne veľký význam napájanie sa z rodných koreňov, aby nedošlo k asimilácii tam žijúcich Slovákov. Tento zamotaný gordický uzol, zafixovaný na kotve v cudzom prístave, chce Papuček roztať svojím poetickým výrazom plným slovenskosti napríklad v básni *Naša reč* s príznačným rozpamätaním sa na niekdajšie snahy štúrovcov, samozrejme, s pozmeneným obsahom a formou. Takto vytvorený poetický obraz predstavuje v dobrom slova zmysle *osvetársku prácu* oblečenú v romantickom rúchu v záujme zachovania identity Slovákov v Maďarsku hlavne prostredníctvom jazyka ako výrazného neodmysliteľného identifikačného znaku. Básnik apeluje na všetkých, ktorí chcú zanevrieť na reč predkov zohľadňujúc niečie záujmy a tak, poeticky povedané, odlupovať pomaly kôru z koreňov slovenskosti.

Takáto poézia nadobudla v 70. rokoch 20. storočia nádych nevyhnutnej angažovanosti za humnami Slovenska. V tom čase vo vtedajšom Slovensku prekvitala *„spoločenská angažovanosť“* poetického slova kropeného vodou naberanou z ideologických prameňov konsolidácie a normalizácie, ktorá ak čosi obraňovala, tak len kohosi v záujme udržania moci. Chýbal jej v mnohých prípadoch prepotrebný ľudský rozmer, ktorý, naopak, v ideovej rovine nechýbal Papučkovi. V tomto ponímaní možno istý romantický náter i chápať. Napokon v prípade Papučkovej poézie nejde o romantizmus či postromantizmus 19. storočia, ale skôr v daných podmienkach o zdravo pôsobiaci neoromantizmus alebo realistický romantizmus v poslednej štvrtine 20. storočia na poetických lúkach za humnami, kde tiež žije slovenský duch. A to aj zásluhou poeta Gregora Papučka, ktorý v podobe lyrického subjektu je zdravo nahnevaný na všetkých, ktorí chcú v inom prostredí zabudnúť, povedané hviezdoslavovsky, *„...že mojej matky reč je krásota“*.

Papučkova poézia je lyrická s istým *epickým náterom,* čím sa básne stávajú akýmisi miniatúrnymi obrázkami predstavujúcimi život Slováka v regióne štátneho útvaru iného národa. Jeho radosti a starosti sa nevymykajú z rámca každodennosti i slovenského *„piľnieho domajšieho“,* čiže poeticky rieši všeľudské problémy súvisiace s rozporuplnosťou ľudskej bytosti ako takej. Aj v jeho poézii sa stretávame s večnou témou lásky, ľúbosti medzi mužom a ženou tak v jej pozitívnej, ako i negatívnej konštelácii. A nechýba ani *vyjadrenie vzťahu k národu.* G. Papuček využíva prostriedky veľmi jasné a zrozumiteľné, lebo pomocou nich má jeho poézia snahu spĺňať osvetu a poukázať na krásu slovenského jazyka. Z toho vyplýva *príklon k ľudovosti,* zemitosti vyvierajúcej z typických prejavov ľudovej slovesnosti. Je to poézia zdanlivo jednoduchá, baladická, mysliaca hlavne na človeka. Z uvedeného vyplýva, že poetické fluidum je výsostne humanistické s príklonom k tradicionalizmu.

V Papučkovej poézii nachádzame aj isté *pohrávanie sa so slovami,* napr. zaujímavé je žonglovanie v kratučkej básni *V Bratislave: „Sedím na Kobyle / dívam sa na Devín / aké je to milé / hľadieť si do dejín“*. Na ploche štyroch veršov s minimálnym počtom slov je vyjadrená aforisticky ladená myšlienka zachovania si vzťahu ku koreňom slovenského národa. Vtipným spôsobom je zachytená neodmysliteľná kontinuita človeka, tvorcu, básnika, Slováka žijúceho mimo územia Slovenska, ale súčasne prichádzajúceho načerpať do slovenského prostredia životodarné sily z minulosti národa, z ktorého pochádzajú jeho predkovia. V poetickej rovine sa k nim hlási i spomínaním krížov (v inej básni), ktoré po nich zostali v pilíšskej hline. Obrazne povedané, autor z tej hliny (pralátky, hmoty) modeluje ducha, ducha slovenského, upevňujúceho aj mimo územia Slovenska.

Július Lomenčík

Jakú si zát?

Sem pán sebe, sem pán domu,
jako ftáčik volní k tomu.
Mám svój grajcar, mám aj chleba,
ale mi ver, ešče treba
o ňečo sa postarat:
do domu si ženu zát.

Tak bi teda scel dajakú,
ale jakú?
Bár bi bola aj hrbatá,
len ňech bi bola bohatá.

Bohatú si zát?
Teho bi sa mosel bát.
Kŕm hu čo aj marcipánom,
šať hu v samém atlase,
precaj po krátkém čase,
ked sa jéj g vóli ňestaňe,
prostred izbi si staňe,
velkím hlasom zareve
a zabúchá na dvere:
– Já sem ťa spravila pánom!

Chudobné ďifča si zát?
Teho bi sa mosel bát.
Proci buďe roďina,
ťetki, celá ďeďina.
Pre chudobné ďifča česť
ňebuďem já vojnu vést.

Velikú si zát?
Teho bi sa mosel bát.
Možno bi aj obstála,
len kebi sa vibrala!
Komu sa to podarí?
Aj sa ťi zdá po tvári,
len ked jéj čo na nos seňňe,
obzerá ťa obrím okom,
hoďí sa na ťeba skokom,
jako medveď, ďivá mačka:
už ťa svrbí masná facka!

Maličkú si zát?
Teho bi sa mosel bát.
Ňestálo bi to ver za to,
bár bi mala stríbro-zlato.
To bi ver za to ňestálo,
z maličkosťi je len málo,
malá ženka za pár rokof
straťí polovičku bokof,
pomáli ťi uschňe, zvaňňe,
takže o chvílečku krátkú
máš z ňéj už len na památku.

Zát si staršú ve veku,
čo má zlata v úreku?
No tá bi mi chibuvala!
Jak kaprál bi pri mňe stála,
na každý krok pozor dala,
z mesta, dolín, ďeďín, grúňov,
nazháňala bi špehúňov!

Primladé ďifča si zát?
Aj to bich sa mosel bát.
Prsti bi si popichala,
a hňed bi sa rozplakala,
abi varofkiňu mala,
čo bi na ňu pozor dala.

Pekné ďifča si vibrat?
Aj teho bich sa mosel bát.
Strach, čo bívá s peknú paňu,
každí trhan hleší za ňu!
Ona sprostá o tem sňívá,
že sa každí na ňu ďívá.
Pekná žena, to zlí hosť,
takú ňescem, o tem dost!

Kebi sem si špatu zal,
čo bi sem zas s teho mal?
Každí bi ma lutuval:
– Ďe ten chumaj rozum mal,
ked si takú škratu bral?!

Prchké ďifča si vibrat?
Škoda bi hu bolo mat,
téj bi sem sa mosel bát,
strachom pekňe v kúťe stát,
jako sce, tak tancuvat.

Bojazlivú? Čo to stójí,
ked sa žena muža bójí?
Kebi sa ma ždi len bála,
kedi bi ma miluvala?

Tichú jako holubičku
vivolit si za žeňičku?
To bi najskúr bolo isťe
rúčé domácé ohňišče.
Ale víme z histórie,
ťichá voda brehi mije!

Aj ohňivá žena
bívá vidarená,
lebo oheň ťeplom hreje
a do žíl nám život leje.
Ale aj tu prestaň chválit,
s ohňom sa móžeš popálit!

Chladnú si zát? To je škoda,
chladní je hrob, smrť aj mdloba,
mohla bi prísť taká doba,
že bi zme zamrzli oba.

Ale Pán Boh lútosť mal,
Adamovi Evu dal,
ked sa v raji dobre mal,
abi ho s ňú sužuval.

Éj, to ňeňi pravda jasná,
metla ňebívá tak strašná.
Hore chlapci, ňebójme sa,
osmelme sa, ožeňme sa!
Ňech sa potom čo sce ďeje,
ved smelím sa ščasťí smeje!

Já si srdco oddám slečňe,
čo má guráž se mňu večňe
ťahat jarmo ňebezpečné:
ňech mi podá ručku darom
ešče ňeská – pred oltárom!

Informátor: Gregor Papuček st., 60 r.
Zap.: Gregor Papuček ml. r. 1969

IN MEMORIAM
GABRIEL HATTINGER
(1958 – 2016)

Národnostný politik, trojjazyčný básnik *Gabriel Hattinger (Klebaško)* sa narodil 30. októbra 1958 v *Komlóške,* rusínskej dedinke v Zemplínskych horách. Základné vzdelanie získal v škole s vyučovacím jazykom slovenským v *Novom Meste pod Šiatrom* a na *slovenskom gymnáziu v Budapešti* (1973 – 1976). V roku 1991 inicioval založenie *Organizácie Rusínov v Maďarsku,* dlhé roky bol jej predsedom, zároveň členom *Svetového regionálneho výboru Rusínov* a členom komisie pre kodifikáciu rusínskeho jazyka. Po vzniku *Celoštátnej rusínskej samosprávy* sa stal jej prvým predsedom.

Poéziu začal písať po maďarsky a po slovensky, jeho prvé básne vyšli v týždenníku *Ľudové noviny,* v časopise *SME* a v ročenke *Náš kalendár.* Neskôr začal tvoriť a publikovať aj v rusínčine (najmä v časopisoch *Národné novinky* a *Rusín*). Knižne debutoval trojjazyčnou zbierkou básní *Nevedel som* (Budapešť, 1993), potom v rusínčine vydal samostatnú zbierku básní *Zakázaná hviezda* (1994), trojjazyčnú prekladovú zbierku *Nádej držať* (1994) a neskôr niekoľko rusínskych, resp. rusínsko-maďarských básnických zbierok. Gabriel Hattinger (Klebaško) nás navždy opustil po dlhej a ťažkej chorobe 26. júla 2016. Česť jeho pamiatke!

Gabriel Hattinger-Klebaško

Ťažké ticho

stojíme vedľa seba
pri hrobe otca
nad nami
balvany
ticha

Posledné usnutie

Odišla potichu, tak ako aj žila,
udržiac v tajnosti svoj posledný zápas.
Oslepujúci jas šialených vidín vyhasol,
na jej pamäť sa spustila večná noc.
A predsa musím pretrpieť,
že nikdy viac ju neuvidím, nepočujem,
iba v záplave rokov
sa rozptýli tá
neskonalá bolesť.

Napomenutie svojim deťom

bojujte za všetko čo uteká pred vami
zoškrabte zo seba všetky pijavice
slúžiť pravde nestačí aj ubrániť ju treba
nesmiete byť ustatí konajte ako ja
v každom boji sa treba modliť a zvíťaziť
klesajúcemu podajte ruku
ak treba klesajte spolu s ním

Ustrnulé rojčenie

Verím tvojej maternici,
z ktorej som sa zrodil,
že vo mne
budeš žiť
ďalej.

Verím tvojej maternici,
ktorú som oplodnil,
že v tom plode
ja budem žiť
ďalej.

V tom ustrnulom rojčení
budem snáď takto
tým, čím nie som,
čím byť nemôžem,
a čím som iba
v mojich
snoch.

Plamienok sviečky

chcel som byť
silou
ktorá ťa varuje pred zlým krokom

chcel som byť
úsmevom
ktorý ťa poteší v ťažkých rokoch

chcel som byť
svetlom
ktoré ti cestu úslužne ožiari

a stal som sa
plamienkom sviečky
ktorá sa roztopí na tvojom oltári

Preložil: Alexander Kormoš

Alžbeta Uhrinová

NAŠA MLÁDEŽ O SLOVENSKOM JAZYKU (ALE AJ O NÁS) V ZRKADLE JEDNÉHO VÝSKUMU

V príspevku predstavujem úryvky z výsledkov výskumu ***Jazykové autobiografie Slovákov v Maďarsku.*** Jazykové životopisy zbieram od roku 2013, výskumy robím predovšetkým metódou interview, tematicky usmerňovanými rozhovormi. Bádanie sa týka každej vekovej kategórie, ale zvlášť ma zaujímal jazykový životopis a zmýšľanie mladých, lebo sú zárukou budúcnosti slovenskej národnosti v našej krajine. V roku 2016 som sa rozhodla v ich kruhu spraviť na danú tému aj menší dotazníkový výskum, aby som získané informácie doplnila, resp. porovnala, či výskumné zistenia z individuálnych rozhovorov sú platné aj v širšom kruhu. Pre čitateľov *Nášho kalendára* uvádzam príklady z dotazníkového výskumu a rozhovorov. Dlhšiu štúdiu som pripravila na počesť životného jubilea riaditeľa *Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV* ***Slavomíra Ondrejoviča,*** ktorá bude uverejnená v jeho jubilejnom zborníku.

Výskumný materiál predstavujú dotazníky zozbierané v marci - apríli v roku 2016. Otázky v dotazníku boli napísané v slovenskom jazyku. Respondenti si mohli vybrať, či budú odpovedať po slovensky, alebo po maďarsky. 95 % odpovedalo na otázky v slovenskom jazyku. Vo všeobecnej časti dotazníka sa otázky zameriavali na základné osobné údaje, ako vek, vzdelanie, zamestnanie, národnosť, materinský jazyk a skutočnosti, či majú v rodine slovenských predkov, či žijú v Maďarsku alebo v zahraničí. Hlavná časť dotazníka obsahovala 19 otázok, týkajúcich sa jazykových životopisov a jazykových postojov.

Výskumnú vzorku tvorilo 20 mladých respondentov, zastúpených bolo viac žien ako mužov. Priemerný vek účastníkov výskumu je 26,95 roka, najmladší respondent má 17 a najstarší 42 rokov. Veľká väčšina (80 %) má ukončenú vysokú školu, resp. univerzitu. 45 % ešte stále študuje na týchto inštitúciách, mnohí už na magisterskom štúdiu. Zo zamestnaných tvoria najpočetnejšiu skupinu pracujúci na slovenskom národnostnom poli. 85 % opýtaných má slovenských predkov, väčšina býva v Maďarsku, v mestskom prostredí.

Pre tento príspevok som si z dotazníka vybrala desať otázok. Z odpovedí na otázku, ***aké jazyky ovládate,*** môžeme vyvodiť viac záverov. Predovšetkým to, že oslovení mladí ovládajú spolu 15 jazykov. Okrem jedného respondenta

každý vie minimálne štyri jazyky: maďarský, slovenský, skoro všetci vedia po anglicky a ešte k tomu sa dorozumejú minimálne jedným ďalším jazykom. Viacerí však ovládajú na nejakej úrovni aj viac jazykov. Mnohí sa rozhodli učiť sa popri maďarčine, slovenčine a angličtine ešte nejaký slovanský jazyk: češtinu, ruštinu, poľštinu, srbčinu, chorvátčinu, slovinčinu, bulharčinu, ukrajinčinu, obohacujúc tým počet tých, ktorí ovládajú v širšom kruhu menej známe jazyky. S veľkou pravdepodobnosťou môžeme teda konštatovať, že respondenti sa ľahšie a radi učia jazyky a ich bohaté jazykové znalosti určite znamenajú výhodu aj na trhu práce.

Opýtaní vedia najlepšie po maďarsky a maďarčinu používajú najčastejšie, čo nemôže byť prekvapujúce, keďže Slováci v Maďarsku žijú v maďarskom spoločenskom, hospodárskom a kultúrnom prostredí, sú fyzicky vzdialení od svojho materinského etnika. Jazykový kontext a jazykové prostredie, ktoré ich obklopuje, je tiež maďarské, a tak samozrejmým výsledkom toho je dominantné používanie maďarského jazyka v prípade tých, ktorí v súčasnosti žijú doma, a nie v zahraničí. Slovenčina je v prípade 90 % respondentov na 2. mieste na posudzovacej škále hodnotiacej jazykové vedomosti a tiež na 2. mieste je v prípade 85 % opýtaných na posudzovacej škále hodnotiacej používanie jazyka. Z odpovedí môžeme usúdiť, že opýtaní používajú slovenčinu pravidelne.

Pri odpovediach na otázku, ***ktorý z týchto jazykov je vám bližší,*** je už menšia dominancia maďarského jazyka. 20 % dalo na prvé miesto slovenčinu a 5 % obidva jazyky, maďarský aj slovenský. 75 % respondentov si vybralo maďarčinu. Slovenčina sa aj pri tejto otázke nachádza na 2. mieste. Pozícia slovenského jazyka sa ďalej posilňuje pri odpovedi na otázku, *ktorý z nich máte najradšej,* 30 % respondentov si vybralo slovenčinu, 20 % má rovnako rado slovenčinu a jeden druhý jazyk (maďarský, anglický alebo poľský) a 50 % opýtaných na prvé miesto dalo iný jazyk: maďarčinu, nemčinu alebo srbčinu.

Odpovede na otázky týkajúce sa jazykového postoja poukazujú na to, že aj pre mladých je charakteristická silná citová väzba, emocionálne sa pevne viažu k jazyku a kultúre svojich predkov. Viacerí respondenti považujú slovenčinu za svoj druhý materinský jazyk. V ich prípade však zohráva úlohu aj spoločenský faktor a potreba znalosti slovenského jazyka v zamestnaní. Tieto zistenia potvrdzujú aj odpovede respondentov na nasledujúce otvorené otázky. Uvádzam viac citátov z dotazníkov jednak preto, lebo sú veľmi poučné a zaujímavé, ale aj preto, lebo sú cennými jazykovými pamiatkami, resp. pamiatkami o jazyku a živote slovenskej národnosti našej doby.

Pri výbere príkladov z dotazníka som mala ťažkú úlohu, lebo všetky odpovede by si zaslúžili, aby boli publikované. Oslovení mladí sa vážne a zodpovedne stavali k úlohe, odpovedali na moje otázky úprimne a náročne. Aj touto cestou im ďakujem za ochotnú a ústretovú spoluprácu.

Pri prepise príkladov z dotazníkov a zvukového materiálu som sa snažila zachovať jazyk citovaných výrokov a pôvodný, hovorový štýl. Do textov

som zasahovala len v minimálnej miere. Chcela som ich zachovať ako pôvodné dokumenty o znalosti slovenčiny mladých respondentov.

Čo pre vás znamená slovenčina?

› Príklady z odpovedí:

„Je to jedna časť môjho života a zo mňa, veď sa s mojimi slovenskými príbuznými rozprávam po slovensky a učila som sa ju už od narodenia...“ (Žena, r. 1996.)

„Je jazyk, ktorý ovládam najlepšie; krásne spomienky zo školy a univerzity; pocit, že patrím k jednej komunite.“ (Žena, r. 1993.)

„Slovenčina je pre mňa ako druhý materinský jazyk. Moji predkovia vedeli len po slovensky, moji rodičia chodili do slovenskej školy, moja mamina učí slovenčinu a ja študujem na Slovensku.“ (Muž, r. 1992.)

„Spolupatričnosť, osobitnosť, tradíciu, možnosť.“ (Žena, r. 1991.)

„Z povinnej študijnej látky sa slovenský jazyk stal mojim prirodzeným dorozumievacím prostriedkom, pri používaní ktorého necítim žiadnu nutnosť a stále menej mám taký pocit, že je to cudzí jazyk a nie môj materinský.“ (Žena, r. 1991.)

„V škole som sa naučil po slovensky, ale som v dennom kontakte so slovenčinou. Preto považujem seba za dvojjazyčného človeka. Patrím ku komunite Slovákov žijúcich v Maďarsku, tak slovenčina je aj súčasťou mojej identity.“ (Muž, r. 1989.)

„Je tajný jazyk, ktorý používame s manželom aj vtedy, ak nechceme, aby nám iní rozumeli.“ (Žena, r. 1974.)

V odpovediach na otázku, ***aký osoh máte z toho, že ovládate slovenský jazyk,*** popri práci a možnosti štúdia ako najdôležitejší prínos zdôrazňujú respondenti aj ďalšie skutočnosti: kamarátov, zážitky, poznatky i vedomosti a v neposlednom rade rôzne štipendiá i ľahšie učenie sa slovanských jazykov.

› Príklady z odpovedí:

„Hlavne mnohých priateľov a známych, ktorých som stretla, skúseností a zážitkov, ktoré som zažila vďaka tomuto jazyku. Ceny, ktoré som dostala na všelijakých súťažiach. A aj prácu po gymnaziálnych štúdiách.“ (Žena, r. 1996.)

„Medzinárodné kontakty.“ (Muž, r. 1990.)

„Môj druhý materinský jazyk, letné kurzy a tábory na Slovensku, vysokoškolské štipendium v Bratislave na Slovensku, moju budúcu profesiu...“ (Žena, r. 1990.)

„Vďaka slovenčine som predovšetkým našla ľahšie uplatnenie na trhu práce. Zároveň mi ponúka možnosť dohovoriť sa s množstvom ľudí so slovanským pôvodom.“ (Žena, r. 1991.)

Zaujímala ma ***mienka mladých o podmienkach zachovania slovenského jazyka a kultúry v súčasnosti v našej vlasti,*** preto som im zadala aj otázku vzťahujúcu sa na túto problematiku. Prekvapilo ma, že od 90 % respondentov som dostala veľa osožných návrhov, dvaja neodpovedali.

› Príklady z odpovedí:

„Založiť jazykové kurzy aj mimo školy.“ (Muž, r. 1996.)

„Slovenské umenie, nielen folklór, modernizácia školstva, menej nacionalizmu z obidvoch strán, viac prestíže slovenčiny.“ (Žena, r. 1993.)

„...ešte v detstve treba postupne vytvoriť slovenskú identitu.“ (Žena, r. 1992.)

„Možnosť vidím v zahraničnom štúdiu na Slovensku. Otázka je, či sa absolventi vrátia do materskej krajiny.“ (Muž, r. 1992.)

„...podporovanie mladých.“ (Žena, r. 1991.)

„Potrebujeme pedagógov, ktorí ovládajú slovenčinu na vysokej úrovni a svoju prácu pokladajú za poslanie. Je potrebné aj to, aby medzi mladou generáciou a predstaviteľmi starších generácií vznikla spolupráca.“ (Žena, r. 1991.)

„Hlavne ochota (a zmena) v ľuďoch učiť sa (a hovoriť) po slovensky.“ (Muž, r. 1990.)

„Lepšia výchova doma, lepšie pracovné podmienky v školstve.“ (Muž, r. 1990.)

„Štátna podpora, podpora Slovenskej republiky, kladný postoj k vyučovaniu slovenského jazyka z hľadiska učiteľov, žiakov, rodičov, dobré, kvalitné a moderné učebnice; štipendiá.“ (Žena, r. 1974.)

Z návrhov môžeme zistiť, že prevažná väčšina mladých respondentov podobne ako predstavitelia strednej a staršej generácie Slovákov v Maďarsku *od školských inštitúcií očakávajú, že naučia deti jazyk ich predkov*. V zachovaní slovenského jazyka a kultúry aj oni pripisujú veľký význam slovenským pedagógom, nielen hosťujúcim učiteľom. V tomto výskume viacerí z oslovených zdôrazňujú väčšiu zodpovednosť a zanietenosť našich domácich národnostných učiteľov. Pokladajú za dôležité mimoškolské programy pre mladých, nielen tradičné, ale aj moderné; kontakty medzi jednotlivými Slovákmi obývanými regiónmi v Maďarsku a s materskou krajinou, pobyty, výlety, štipendiá, rôzne doškoľovania, zvlášť jazykové kurzy doma a na Slovensku. Všetci pokladajú za nádejnú ďalšiu možnosť v používaní jazyka a v budovaní kultúrnej autonómie vlastné inštitúcie slovenskej minority.

Z hľadiska budúcnosti Slovákov v Maďarsku je nádejné, že na otázku, ***keď budete mať dieťa, naučíte ho po slovensky,*** 85 % opýtaných odpovedalo áno, 5 % nie, 10 % neodpovedalo. Svoju odpoveď 95 % opýtaných aj odôvodnilo.

› Príklady z odpovedí:

„Aby aj ono malo toľko šancí, koľko mám ja, alebo viac, a aby mohlo spoznať viac kultúr.“ (Muž, r. 1996.)

„Jednak ja som na svoje slovenské korene hrdá a pokladám za dôležité, aby moje dieťa tiež vedelo aspoň základné veci po slovensky, po druhé, je dobré vedieť viac jazykov.“ (Žena, r. 1991.)

„Samozrejme. Ešte dodnes som „nahnevaný“ na moju maminu, že sa so mnou nikdy nerozprávala po slovensky.“ (Muž, r. 1994.)

„Lebo sme Slováci! Lebo je jazykom našich predkov, lebo je užitočným jazykom, hovorí sa, že slovenčina je esperantom slovanských jazykov.“ (Žena, r. 1974.)

Na základe vyhodnotených odpovedí môžeme konštatovať, že sa potvrdili výsledky individuálnych rozhovorov v širšom kruhu slovenskej mládeže v Maďarsku. Na znázornenie tohto zistenia uvádzam úryvky z rozhovorov.

› Príklady z interview:

„Slovenčine môžem ďakovať vlastne za všetko. Môj celý život sa rozvíjal na tomto základe. V mojom živote všetko súvisí s tým, že ovládam slovenský jazyk: školy, univerzita, možnosti, priatelia... Ešte stále som veľmi nahnevaná, že prečo ma matka nenaučila na slovenčinu ako druhý materinský jazyk už v detstve. ...Bolo by dobre, keď by sme sa doma rozprávali viac po slovensky. Nie je to jednoduché, máme aj takých členov v rodine, ktorí nerozumejú slovenčine, ale občas predsa by sme mohli.“ (Žena, r. 1993.)

„Bola by som rada, keby som dostala trošku viac doma... Keď budem mať dieťa, naučím ho po slovensky a odovzdám mu aj väzbu na slovenskú kultúru, vzťah ku slovenskej kultúre. ...Som šťastná, že slovenská kultúra a jazyk sa stali súčasťou môjho života. Za moje najmilšie zážitky môžem ďakovať táborom na Slovensku. ...Za množstvo nezabudnuteľných zážitkov, iný pohľad na svet, spoznanie názorov druhých a silný pocit príslušnosti ku komunite, aby sme vedeli, kto sme, kde patríme, a aby sme vedeli definovať seba, môžem ďakovať znalosti slovenského jazyka a účasti na národnostnom kultúrnom živote.“ (Žena, r. 1992.) Rozhovor odznel pôvodne v maďarčine - preklad autorka.

„Každá generácia by mala vychovávať dorast. Ja tak vidím, že nejaké dve generácie vypadli a potom sme prišli my. Starší si myslia, že oni tu budú naveky, nechcú odovzdať úlohy, funkcie mladým. Mladí nemajú možnosti... Že čomu môžem ďakovať, že sa cítim Slovákom a ovládam slovenský jazyk? Rodine. Ja som v tom vyrástol od malička. U nás to bolo prirodzené. Z domu mám ten silný emocionálny vzťah. So starými rodičmi dodnes rozprávam po slovensky. ...Potom škole a praktickým skúsenostiam a zážitkom na Slovensku v materskej krajine.“ (Muž, r. 1990.)

„Jeden môj starý otec bol Slovákom, jeho manželka bola Maďarka. Otca mám Ukrajinca, mamičku Maďarku. Mám príbuzných na Slovensku. ...Nechodil som do slovenskej školy. ...Tešili sa tomu moji rodičia, že sa chcem naučiť po slovensky. Boli veľmi pyšní, keď som zložil jazykovú skúšku najvyššieho stupňa a maturitu zo slovenského jazyka. ...V hierarchii jazykov, ktoré poznám, slovenčina má u mňa prvé miesto. Keď počujem angličtinu, ukrajinčinu, češtinu, teším sa tomu, že im rozumiem, ale len rozumiem a to je všetko. Ale keď počujem slovenskú reč, naozaj mi do srdca ide.“ (Muž, r. 1990.)

Na záver

Na základe analyzovaných jazykových životopisov sa potvrdili výsledky našich doterajších výskumov – pre slovenskú jazykovú situáciu v Maďarsku je v súčasnosti charakteristický protikladný, dvojsmerný pohyb: ***súčasný vývin a ústup.*** Výskumy však poukázali aj na to, že jazyková situácia v našej vlasti sa ďalej diferencovala. Súčasný progres a regres sme zaznamenali aj v jednotlivých jazykových sférach. Napr. postupný a značný pokles v používaní slovenského jazyka môžeme zistiť v súkromnej sfére, ale – ako to odhalil predmetný výskum – existuje skupina mladých, aj keď je málopočetná, ktorá je ochotná sa

podieľať na živote slovenskej národnosti, je hrdá na svoj pôvod a chce odovzdať svoje kultúrne a jazykové dedičstvo svojim deťom. Najdôležitejšou motiváciou zdokonaľovania sa v slovenčine je však uplatnenie sa na trhu práce.

Na záver môžeme konštatovať, že pre väčšinu mladých, ktorí sa zúčastnili výskumu, je charakteristická ***viacjazyčnosť a dvojitá väzba***, v prípade niekoľkých aj viacero väzieb. Počas rozhovorov a odpovedí na otázky v dotazníkoch sa v kruhu opýtaných potvrdila značná slovensko-maďarská dvojjazyčnosť a ***dvojitá identita***, v ktorej slovenský jazyk a identita majú stabilné miesto aj v inom, vo väčšinovom maďarskom jazykovom a kultúrnom prostredí.

LITERATÚRA

Alžbeta Uhrinová: Z jazykových autobiografií Slovákov v Maďarsku (odovzdaný rukopis do JÚĽŠ SAV)

IVAN MIROSLAV AMBRUŠ

Dusenie slovom

dusia sa slovom
mysleli že je to jablko
dusia sa slovom
ktoré rozhrýzli na litery
chcú sa smiať a nevedia prečo
chceli by plakať a nemôžu
natierajú si ho na chlebík
(majú iné chute)
zmáčajú ho do cukru
je nepoužívateľné vravia
nepoužívateľné
odhodia ho – veď ono zhnije
ale slovo pretrváva ako kameň

Oddeľovanie slova od úst

aha ústa oddelené od slova
a slovo od úst
otrasené od plevy
poznačené jadrom
už poznáme príčiny
tento voľný pád vzduchom
po slizkej stope
skĺznutého anjela
aha ústa oddelené od slova
bytostné ako tvar
nášho vedomia

Rozmŕvanie slova do iného slova

tento stav je neopakovateľný novotvar
vysvetlenie dôvery či voľný opis príchodu predkov
tento stav je namiesto odhalenia namiesto iného slova
neopakovateľný novotvar v neopakovateľnom spojení
tento stav je rozmŕvanie slova do iného slova
skĺznutie do dravosti a rast plný prekvapení
tento stav je iný stav slova

Verše Imricha Fuhla v prebásnení Alexandra Kormoša

To je sloboda?

môžeš si myslieť čo chceš máme ťa na pozore

konaj smelo čo chceš máme ťa na pozore

hovor povedz čo chceš máme ťa na pozore

avšak nemaj ilúzie máme ťa na pozore

MÁME ŤA NA POZORE MÁME ŤA NA POZORE

Hnilé jablko

medzi červenými
hnilé jablko som
kto zahryzne do mňa
vypľuje ma razom

dužina bez chuti
protivná je šťava
ale za váš odpor
nebolí ma hlava

Štafeta

nie sme hrdinovia
bohovia proroci
život sme prevzali
tiež z noci do noci

splodilo nás ticho
v tej noci závetu
s údivom nesieme
tú veľkú štafetu

odovzdali by sme
to hotové vzácne nič
aj bez opýtania
trebárs mlč lebo krič

za tej krásnej noci
ten vzácny boží dar
ak by bol voľakto
kto by tu čakal naň

Láska

nuž hľadám
tvoj nezmyselný zmysel
v zaslepenom svete
ktorý ma stvoril na svoj obraz
aby sa dva póly navzájom
priťahovali odpudzovali
zmietam sa medzi krajnosťami
lebo darmo sme sa tichučko rozjarili
jeseň sa vkradla
do vykradnutých hniezd
našich duší
a v osamelosti
nášho spolubytia
svoje srdcia sme vhodili
do mlynčeka na mäso

Foto: (fuhl)

Nemám síl

Nechcem viac nikomu vyznávať lásku.
Smutné to bozky – trosky sklamania.
Nemám síl hľadať nijakú krásku.
Nechcem viac nikomu vyznávať lásku.

Často ma pokúša kazivá láska,
keď sa zapýri panenským ohňom,
spanilým úsmevom vábi ma kráska,
často ma pokúša kazivá láska.

Nesmelý rytier trúfalých túžob,
bojím sa kopyta skutočnosti.
Jazdiť môžem len na koni cnosti,
nesmelý rytier skutočnosti.

Nedaj mi zhorieť vo vlastnom ohni,
nestraš ma skazou hynúcich citov,
nešetri vášňou, zmyslami pohni,
nedaj mi zhorieť vo vlastnom ohni.

Ku tebe sa vraciam

ku tebe sa vraciam
žobroniac o silu
ty skrotnutý milý verš
ty uspávanka tichá
ku tebe sa vraciam
s planým tranzistorom
ty odveký čerstvý potok
s popukanými perami
ku tebe sa vraciam
ty vôňa letného úsvitu
do seba vsávajúc mesto
ku tebe sa vraciam
ty piecka s teplým náručím
aj v lúčoch slnka drkotajúc
ku tebe sa vraciam
ty ochabnuté objatie
ku tebe sa vraciam
po tvoju snehobielu lásku

Pôvodne po maďarsky písané
básne Imricha Fuhla
preložil Alexander Kormoš

Michal Hrivnák

SKLAMANIE

Mamovka Hovorková sa tejto jari dožila hádam najväčšieho očakávania vo svojom živote. Odvtedy, ako sa vydala, sa jej život zmenil na nekonečné čakanie. Ako mladá žena roky čakávala svojho muža: kedy sa vráti z ďalekých urmínskych hodájov, kde bol bírešom a kanásom. Slúžil tam od pondelka do soboty, ba veľa ráz prišiel domov len v nedeľu, prezliecť sa, vymeniť si bielizeň a už sa aj poháľal späť. Nemal čas ani na to, aby Maru poriadne vyobjímal. Potom, keď dostal robotu v dedine, Mara Hovorková čakávala muža – otca šiestich detí, kedy sa vráti z nočných potuliek po krčmách, ktorým nebolo konca-kraja...

Ako ten čas letí! Deti vyrástli a roztrúsili sa po šírom svete... Chodili za robotou po gazdovských sálašoch, ale často aj za chotár dediny. Hovorková si už zvykla na to, že starý chodí domov v noci, už ho ani nečakávala... Čakala len deti. Raz jedno, inokedy druhé. Vychádzala predo dvere a meravo hľadievala na roh horného konca ulice, či sa spoza neho ktorési nevynorí. Keď sa konečne niekto objavil, aspoň na chvílku sa jej uľavilo: hľa, už by to malo byť ono! A koľkokrát sa sklamala! Vtedy zalamovala rukami a božekala, čo sa mu len mohlo stať!

Hovorková si neskôr zvykla aj na to, že ani deti nechodia domov, len na opáčky. Povydávali sa, poženili... Odvtedy, ako jej vyrástli vnúčatá, zostarla, čakávala zriedkavejšie, ale čoraz netrpezlivejšie. Čakať by vlastne ani nemusela. V dedine sa blízko nej usadili tri deti s rodinami. Niet dňa, často ani hodiny, aby sa u nej dakto nezastavil čo aj len na „pánbohdaj“.

Čakať musí len na ňu, na najmladšiu a najmilšiu vnučku Anku. Zuza, najmladšia dcéra Mary Hovorkovej, skoro ovdovela, zaveľa sa nevydala. Deti boli štyri a vdovám s toľkými deťmi vtedajší svet nežičil. Stará mať Hovorková bola vtedy ešte životaschopná, nuž vychovávala najmenšie vnúča ako vlastné dieťa. Bolo im dobre obidvom, ona nebola sama a vnúča malo všetko po vôli. Ale Anka vyrástla a odišla z domu.

Stará mať dnes čakala Anku tak netrpezlivo, ako hádam nikdy doteraz. Mala v nej potešenie preto, lebo spomedzi desiatich vnúčat len do nej sa jej podarilo presadiť to najdrahšie, čo si zachovala z detstva, najvzácnejší dar svojich rodičov: slovenskú reč. Lebo rodičia jej vždy vravievali: neodtrhni sa od koreňa, z ktorého si vyrástla; keby ťa aj vyťať chceli, nedaj sa, lebo bez koreňa ani strom, ani človek nemôže žiť!

Mamovka Hovorková bola veľmi rada, že Anka sa s ňou zhovárala vždy po slovensky, nie tak ako ostatné vnúčatá, ktoré už nerady počúvali túto reč. Anka sa aj v škole učila slovenčinu a keď vyrástla, chcela byť slovenskou učiteľkou. Stará mať sa veľmi trápila, keď ju Anka opustila, lebo išla študovať do vzdialeného veľkého mesta. „Hoci je ďaleko, predsa je to lepšie, ako keby som ju nemala,“ vravievala si. A vždy ju čakala netrpezlivo, hádam ešte ťažšie, ako zamlada svoje deti. Jej bôľ zmierňovala len skutočnosť, že Anka bude slovenskou učiteľkou a tak ten jej slovenský koreň nevyhynie.

Odvtedy, ako Anka vyrástla a odišla študovať, už nebývala u starej matere. A predsa, keď sa vracala z mesta domov, vždy ju navštívila ako prvú, a len potom išla k matke. V tomto roku sa to všetko zmenilo. Anka dospela, stojí pred štátnicou a ide sa vydávať, má akéhosi Maďara, inžiniera z veľkého mesta. To je v poriadku, život je taký, dievča sa raz musí vydať, s tým by sa vyrovnala aj stará mať. Sklamanie prišlo odinakiaľ. Anka napísala domov, že dva týždne pred Veľkou nocou príde aj s ním. Len tak na opáčky, a že potom o dva týždne prídu spolu na sviatky.

V ten deň, keď Anka mala s ním prísť domov, nebol nijaký sviatok, ešte ani nedeľa, ale čo len mala jej mať chystania! Niet takého sviatku, kedy by mala viac starostí! Nakupovala, vyvárala a vypekala. Len aby bolo všetko v poriadku. Hovorková aj dohovárala Zuze: „Veď aj von je len človek, keď je aj mírnek.“ Čo by si len ona bola počala, keby musela pre pytačov svojich dcér pripravovať takéto hostiny?! No a potom, keď Zuza toľko chystá, aj ona by ich mala privítať slávnostne, veď hádam aj k nej prídu! Stará mať si nerobila veľa starostí, ako uvítať vnučku a jej „mladího“. Čakala ju však tak, ako sa patrí, ako vždy čakávala hostí.

Dnes sa poponáhľala. Večer, keď si ľahla, pouvažovala, čo všetko má ráno urobiť. Koncom marca len zriedka kúri, najmä keď cez deň svieti slnko. Človek si pod pec nesadne a večer sa utiahne pod duchny. Ale hostí v studenej chyži predsa nemôže vítať. Rozhodla sa, že murovanú pec vykúri slamou, nie kukuričnými steblami, tie ťažko dohárajú. Nuž dvakrát naložila do pece, horiacu slamu raz-dvakrát poštuchala papekom a pec zapchala „ďugovom“. Chyžu vyvetrala, vyzametala, naraňajkovala sa a na stôl prestrela biely obrus. Potom si pritiahla stoličku k obloku, odtiahla záclonu, sadla si a zahľadela sa na ulicu, ako zvykla v dlhej chvíli. Lenže inokedy vyzerala len zo zvedavosti, kto kam ide, čo nesie. Teraz čakala trpezlivo - ju a jeho. Zvuk každého blížiaceho sa kroku po betónovom chodníku vzbudzoval v nej napätie a predstavy o ňom: ako kráča vedľa jej vnučky a ona mu práve ukazuje: tu býva moja stará mama.

Mamovka Hovorková čakala vnučku dopoludnia, ale tá neprišla, čakala ju i po obede, ba až do večera, ale ani vtedy neprišla. Zotmelo sa. Mamovke Hovorkovej sa už nechcelo sedieť pred oknom. Vstala a čosi porábala v izbe, ukladala

veci. Napadlo ju, že by už mala zažať svetlo. Vtedy začula kroky pred dverami: „Aspoň Zuza by už mohla prísť, veď v takýto čas mi večeru nosí," dumala, keď v zámku zarachotal kľúč. Vybehla von preľaknutá, hoci dobre vedela, že to môže byť len jej dcéra. V napätí z očakávania bola presvedčená, že Zuza priviedla i hostí.

– Nazdala som sa, že už neprídeš, že si na mňa zabudla, – pokúšala sa zastierať svoje prekvapenie pred dcérou, že prišla len sama.

– Kdežeby, mamo, – bránila sa dcéra trošku vzrušene, – práve som sa vybrala, že idem, keď Anka s ním prikvitli...

– Prišli?! – zarazila sa mamovka Hovorková a zacítila vnútornú bolesť, ale jej tvár nič neprezrádzala.

– Prišli, – kývla hlavou dcéra, – musela som ich predsa usadiť, – dodala akosi na ospravedlnenie.

– No tak prejdi, – pohla sa mať smerom k pitvoru.

– Nebudem sa zdržiavať. Ledva prišli... nemôžem ich nechať samých...

– No len na chvíľku! – nútila mať dcéru, akoby chcela vyzvedať.

Zuza síce vošla do pitvora, položila večeru na stôl, ale nesadla si ako inokedy.

– No len nebež, poseď si troška!

– Nemôžem, pochopte, – povedala Zuza nepokojne a pohla sa smerom k dverám.

– Príďte radšej vy, – dodala, pristaviac sa na prahu.

– No veď... – prisvedčila mať, ale nepovedala to s presvedčením. Týmito slovami sa snažila trochu zdržať dcéru.

Zuza sa poháňľala. Dvere za ňou ostali pootvorené. Mať ju nešla vy-

prevadiť, ako sa to patrí. Nie z urazenosti, ani nie zámerne. Nečakaný spád udalostí a nepokojné myšlienky akoby ju boli prikovali k zemi.

Bola sobota. Mamovka Hovorková si nevedela tento deň bez rezancov predstaviť. Zuza síce pripravila pre hostí kura, rezne, aj všelijaké koláče, ale materi podľa starého zvyku uvarila naširoko nakrájané kapustové „halušky". Jej žalúdok už neznáša kadejaké kupované mäsá. Nuž mamovka Hovorková sa dala do svojho obľúbeného jedla, ale príliš jej nechutilo. „Gliedenú" misku s jedlom prikryla pokrievkou a zaniesla ju do komory. Bude to dobré zajtra ráno. Rezance zohreje pred pecou a nebude mať starosti s „fruštikom".

Na jar býva večer v pitvore ešte chladno. Mamovka vošla do chyže, pec ešte dobre hriala, nuž sadla si k nej.

Svetlo ani nezapla. Načo? Sedieť možno aj potme. Ba potme akosi lepšie počuť. Pri svetle všeličo odvracia pozornosť človeka. Hovorková bola dnes zvedavá na každý šelest z ulice. Opierajúc si kríže o rozohriatu pec zopla si ruky a započúvala sa. Len keď začula blížiace sa kroky, akosi sa zachvela na celom tele. Z ulice už čoraz zriedkavejšie prenikali zvuky, ale občas bolo počuť autá prechádzajúce po vzdialenej hradskej. Odbíjanie hodín na vysokej veži sa rozliehalo po dedine ako cengot zlatej mince.

Hovorková sa cítila unavená. Ľahla si. Ledva zložila hlavu, zadriemala. Prisnil sa jej divný sen. Z ulice počuje kroky. Pozrie sa von oknom a vidí zástup ľudí, celý sprievod. Ale aký čudný! Všade vidí len ju, svoju vnučku Anku a jeho, toho „mírneka". Idú, len idú smerom k jej domu, ale nedajbože sa ich dočkať, ba ani sa neblížia, akoby sa strácali v hustej, sivej hmle... Zobudila sa pred svitom, keď vo dvore kohút prvýkrát zakikiríkal. Bola ešte tma, spať sa jej už nechcelo, ani sa jej dobre neležalo. Len aby sa trošku rozvidnelo, potom si už nájde robotu.

Vstala skôr ako inokedy. Sama nevedela, prečo. Nevedela, do čoho sa má pustiť. Dnes síce nemala nijakú zvláštnu robotu, predsa však ju čosi poháňalo, akoby sa bála, že niečo zmešká. Obvyklé ranné práce rýchle porobila. Cítila, že na ňu dolieha akási tieseň. Pokúsila sa zahnať ju zase prácou. Vymýšľala si všeličo, čo by odpútalo tento pocit, ale nemala do ničoho chuť. Musela si konečne priznať, že je urazená: Anka je doma už od včerajška, ale k nej ešte neprišla. Čo sa len mohlo s ňou stať? Vari ju už nemá rada, lebo zostarla, alebo sa hanbí za ňu pred tým svojím inžinierom? Znepokojovalo ju to. Večer nešla k nim z trucu, dnes ju však vzdor akosi opúšťal. Srdce jej nedalo pokoja!

Mamovka Hovorková nemohla nejsť za Ankou. Len čo vykročila na ulicu, zatvorila a zamkla dvere, otočila sa a ocitla sa zoči-voči svojej vnučke.

– Kam idete, mamovka, - prehovorila Anka namiesto pozdravu.

– Nuž k vám, na opáčky. Keď nejdeš ty, idem ja.

– Veď som tu...

– Ale si mala prísť už včera! Nazdala som sa, že si na mňa celkom zabudla!

– Nemohla som... viete, že je tu...

– Veď si mohla prísť aj jeho ukázať.

– Boli sme unavení a bolo aj neskoro.

Vnučkine slová padali na krehkú mamovkinu dušu tak bolestne, ako tvrdé hrudy na vrchnák truhly.

– Unavení... a neskoro! Ale také dačo! – kývla hlavou ledva badateľne a s núteným úsmevom sa snažila zastrieť svoj smútok. No nedarilo sa jej to. Anka pocítila boľavú ozvenu vnútra starej matere a pokúsila sa vec napraviť:

– O dva týždne, na Veľkú noc, zas príde, potom ho uvidíte, – povedala akoby na odškodnenie.

Mamovku tieto slová ešte viac zarazili. Stará žena spýtavým pohľadom pozerala vnučke do tváre. Potom sa otočila a odomkýnajúc dvere potichu povedala:

– No veď poď ďalej, nepostávajme na ulici ako cudzí!

– Nemôžem, - povedala Anka kajúcne, – ideme k jeho rodičom, nezaveľa nám odchádza autobus!

Anka sa lúčila, objala starú mater, pobozkala ju a odišla.

Hovorková ostala sama so svojimi bolestnými myšlienkami. „Tak odišli bez toho, aby ma boli opáčili... obchádzajú ma...," trúchlila. Na Anku sa však nehnevala, bola presvedčená, že na vine je on, ten „mírnek". Ešte ho ani nevidela, ale už cítila voči nemu odpor. No veď o dva týždne všetko Anke vysvetlí, potešovala sa. Kto si nectí starých ľudí, ten si nectí nikoho! A potom, prečo si nenájde voľajakého Slováka, od nich statočnejších a pracovitejších niet na celom svete! V dedine je takých dosť. Je tu aj Pišta Kutej, syn starého Kuteja, čo robil po svadbách starejšieho. Ako len vedel pekne vinšovať! V celej dedine nemal páru. A aký je „keľavný"! Vychoval päť detí a má veľký gazdovský dom. Aj jeho syn je taký, veľmi prívetivý, stále sa usmieva a vždy ju pekne pozdraví. Ešte je slobodný, ale už si na hniezdo nosí, stavia dom ako palác!

Anka mala celé dva týždne výčitky svedomia, cítila, že sa voči starej materi previnila, chcela to napraviť. Ale udalosti prebiehali inak, ako si to pôvodne predstavovala...

Mamovka Hovorková v ten deň nič nerobila tak, ako obyčajne. Nevstala síce o nič neskoršie ako inokedy, ale neupratovala. A hoci vonku bolo chladno, nekúrila, ani raňajky si nepripravila, len si zajedla zo zvyšku včerajšej večere. Potom sa začala pripravovať ako kedysi dávno do kostola. Obliekla si tie najsviatočnejšie háby, ktoré už roky nevybrala z kasne. Naposledy ich mala na sebe vtedy, keď jej zomrel muž. Odvtedy sa aj ona pomaly pripravuje na odchod... Už aj šaty si odložila, v ktorých ju majú pochovať, no a tie nebude zbytočne obdierať!

Dnes si ich predsa obliekla. „Nak ten pan mírnek viďí, že aňi tí hornjaci slovenskí, običajni selljaci, ňi sa ostatní ľudja, ňechodja s holou riťou, majú, čo im načim a aj vždi maľi, ešťe aj inakšvo ako páňi. A ďe maľi paňičke takje viší-vanje oplecká a kvetovje sukňe ako slovácke?!" šomrala si popod nos.

Nuž dnes si mamovka Hovorková obliekla čiernu nazberanú sukňu, hodvábnu blúzku „levešku", prusliak s ligotavými gombíkmi, na hlavu si uviazala delínový ručník po materi, ktorý si doteraz ešte nikdy nedala na seba. Potom vzala do ruky zamlada vlastnoručne vyšitý biely ručníčok a vybrala sa na opáčky k dcére Zuze.

Slnko ešte ani rannú rosu neosušilo, keď sa stará mať Hovorková dostavila k dcére Zuze Svoreňovej. To sa už roky nestalo, chodievala tam až okolo dvanástej, na obed. Tento včasný príchod však nikoho neprekvapil, ani tie sviatočné šaty. Dnešný deň bol totiž neobyčajný, nuž prečo by sa mala práve stará mať správať obyčajne?! Zuza Svoreňová vypustila z domu už tri deti, Anka je posledná. Stojí pred významným krokom vo svojom živote, pytač ide do domu! U Svoreňovcov to bola zvlášť významná udalosť, lebo Anka bola jediná študovaná v rodine, stala sa slovenskou učiteľkou, a snúbenca má tiež učeného človeka. Takého v celej famílii niet. Pochopiteľne, že pred jeho príchodom je každý vzrušený. Všetko, čo nesúvisí bezprostredne s ním, je vedľajšie. Aj to, kedy a ako prišla stará mať.

Príchod hosťa pôsobil ľahostajne iba na starú mať, ona ľudí podľa toho nerozlišuje, kto čím je. „Edom človek

ako druhí, ľen nak srdce má, nak si cťí otca, mater a starích ľuďí, nak má kázeň a bázeň!" Ona neprišla kvôli pánu inžinierovi, ale kvôli vnučke. Snáď si ani neuvedomila, že preto, aby ju nemusela čakať. Bála sa, že sa zopakuje to, čo sa stalo pred dvoma týždňami. Nevydržala by to, chcela predbehnúť udalosti. Veď aj lekár jej odporúčal pokoj, vraj má slabé srdce.

– Tak čo, deti, čo robíte? – spýtala sa namiesto pozdravu, zastaviac sa v kuchynských dverách.

– Robíme, robíme, a vy ste prišli, mamo? – zareagovala dcéra.

U Svoreňovcov vítali svojich obyčajne takýmito slovami. Táto veta zároveň znamenala, že už každý môže pokračovať vo svojej robote. Potom niekedy prešla i hodina, kým si opäť povedali slovko - dve. Stará mať sa vždy usadila tam, kde bolo najviac ľudí. Utiahla sa do kúta, aby nevyrušovala, pozorovala, kto čo robí a počúvala, kto čo hovorí, len zriedka sa dala do reči.

Dnes sa jej nechcelo dnu. Bol príjemný jarný deň. V záhrade pred domom poletúval kŕdeľ škovránkov. Poskakovali po holých haluziach košatých stromov. V malej záhradke vo vlhkej čiernej zemi si v záplave jarných slnečných lúčov otváralo lupene niekoľko osamelých narcisov. Opodiaľ v ohradenej časti dvora sa hašterili niekoľkodňové kuriatka nad veľkou ťapšou kukuričnej kaše. Mamovke Hovorkovej sa zachcelo posedieť si v tomto prostredí.

Zamyslela sa, koľko takýchto jarí prežila, koľko stoviek takýchto kuriatok odchovala. Nikdy sa nenudila, vždy mala čo robiť. Jej život nebol jednotvárny, každá jar priniesla v rodine niečo nové. Ozaj, čo ju čaká tejto jari? Mamovku Hovorkovú, zahrúženú do myšlienok, vyrušili rýchle kroky z ulice. – To je Anka! – vyslovila potichu. Jej kroky pozná zďaleka. Razom jej po chrbte prebehli zimomriavky. Ani si to nestačila uvedomiť, keď sa bránka razom otvorila. Do dvora vkročila Anka v svetlom plášti s rumencom na tvári, za ňou urastený čiernovlasý mládenec v tmavomodrom baloniaku s veľkými kyticami červených klincov.

– Csókolom, nagymami, – prihovorila sa Anka starej materi po maďarsky, – így hát hiába kerestük odahaza, – dodala trošku vyčítavo hádam prvýkrát v živote. Potom ju objala, pobozkala a obrátila sa k nemu, k Tiborovi. Akoby trocha v rozpakoch povedala: – Ez a nagymami.

Tibor pristúpil k starej žene, zdvorilo a s prívetivými slovami jej odovzdal kyticu kvetov. Mamovka Hovorková akoby mala v lone syčiaceho hada, cítila sa veľmi nepríjemne, najradšej by sa tých kvetov hneď zbavila. Chcela vstať a kyticu niekam položiť.

– Csak maradjon, nagymami, - zadržala ju vnučka.

– Čo to, už ani po slovensky nevieš?! – poznamenala stará mať vyčítavo.

Anka sa k nej sklonila, pošepla jej niečo do ucha, pobozkala ju a kým sa stačila narovnať, celý dom sa zhŕkol okolo nich. Pred kuchyňou Anku s hosťom vítali mať, otčim a sestra s mužom a s malým Jankom. Potom vošli dnu. Všetci sa usadili v izbe pri stole prikrytom bielym obrusom. Len mamovka Hovorková ostala sedieť na dvore.

V rodine Hovorkovcov a Svoreňovcov neboli zvyknutí na zdvorilé gestá, každý bol doma, každý konal podľa vlastnej vôle. Ani teraz nikoho nenapadlo zavolať starú mať dnu medzi ostatných. Veď by prišla, keby chcela... A vonku na slnku je jej príjemnejšie...

Z izby sa ozývala hlasná vrava a nadšený smiech mladých. Mamovke Hovorkovej sa už zunovalo sedieť na dvore. Slnko sa blížilo k najvyššiemu bodu, ku končiaru vysokého brečtana obopínajúceho plot pri bránke. Odtiaľ štedro sypalo teplé lúče. Tejto jari prvýkrát pripekalo tak, že bolo priam na nevydržanie dlhší čas sedieť vonku, navyše v čiernych šatách. Mamovka Hovorková si najprv zložila z hlavy ručník, potom si rozopla prusliak, ale ani takto to nemohla ďalej vydržať.

„Čo robiť?" hútala. Nechcelo sa jej ísť dnu medzi nich. U dcéry Zuzy sa vždy cítila ako doma, teraz sa jej však zdalo, že je tu len cudzím hosťom. Nerada chodievala po návštevách, možno preto, lebo mala veľkú rodinu. Rada pobývala len medzi svojimi. Rozhodnutie prišlo náhle. Zapla si prusliak, starostlivo uviazala šatku a vstala. Zdvihla stoličku, na ktorej sedela, a zaniesla ju do kuchyne. Práve sa tam zvŕtala dcéra Zuza.

– Tak čo, mamo, zunovalo sa vám sedieť na slnku? – spýtala sa len tak zo zvyku. – Poďte do chyže!

– Načo?!

– Že by ste neboli sama.

Mať na túto poznámku nereagovala, zabránila jej v tom Anka, ktorá práve vkročila do kuchyne.

– Mamovka, prečo nejdete medzi nás? – spýtala sa jej Anka.

– Prečo, prečo? Nie som ja tam súca. Vy ste mladí, ja som stará, vy sa panštíte, mne to nejde... Nazdala som sa, že aspoň ty, dievča moje, ostaneš pri svojom koreni, ale už vidím, čo ťa čaká... Akože si len vychováš deti? Necháš vyhynúť náš slovenský koreň? A potom ešte že ma zoberieš k sebe! Ako si to len hútaš? Nevydržala by som pozerať na to, ako prekrsťuješ našu slovenskú krv!

– O čom to rozprávate, mamovka? – skočila jej Anka do reči.

– O čom, o čom! Ako keby si nevedela! Priviedla si do domu Maďara a už nebudeme smieť ani rozprávať po slovensky.

– Kto vám v tom bráni?

– Bráni, nebráni, ja to cítim.

– Mamovka, – chcela pokračovať Anka v rozhovore, ale do kuchyne vošiel Tibor.

– Prečo nepokračuješ, dievča moje? Či vidíš?! Keď je tu on, radšej nepovieš ani slova, ako by si mala rozprávať po slovensky.

– Hagyja abba, nagymami, nem vagyunk egyedül... – prosila Anka zaliečavo.

– Nyugodtan folytasd csak szlovákul, Anikám, – pozrel Tibor na Anku s láskavým úsmevom na tvári.

Anka sa razom začala cítiť nesvoja, ako malé dieťa, ktorému cudzí ponúka hračku, hračka je lákavá, ale bojí sa ju vziať.

– On nevie po slovensky, – ozvala sa konečne.

– Ja neznaju po slovacky, no znaju nemnožko po rusky... Ja budu učiťsja po slovacky... Anka menja naučit, – sklonil sa k nej Tibor a objal ju.

– Naučíš, naučíš! – zopakovala stará mať a dodala trocha posmešne: – Sľuby sa sľubujú a blázni sa radujú.

– Verte, mamovka, – potvrdila Anka.

– Ja by som aj verila, ale som už všeličo prežila, ale také ešte nie, že by sa maďarský zaťko bol naučil po slovensky kvôli mamovke alebo starej materi, – utierala si slzy stará mať.

– Upokojte sa, mamo, čo sa vám to porobilo? – prišla na pomoc dcéra Zuza. – Choďte do chyže medzi nich, – snažila sa upokojiť rozžialenú mať.

Stará mať Hovorková odmietla. Vraj nemôže, nestačí, musí ísť domov nachovať hyd!

– Čo by ste išli, – prehovárala ju Zuza, – veď hneď budeme obedovať.

Darmo sa jej ponúkala dcéra, vnučka i ostatní, že oni všetko porobia miesto nej. Ona kým sa vládze pohnúť, nedovolí nikomu miešať sa do jej roboty, ani hyd nikdy na nikoho nezverila, ani nezverí!

– Hneď sa vrátim, – povedala rázne a odišla vrtkým krokom. Anka išla za ňou. Chytila ju pod pazuchu, pritúlila sa k nej a utešovala ju, až sa konečne stará mať ozvala:

– No dobre, dobre, dievča moje, – pohladkala ju, – choď naspäť, ponáhľaj sa domov, nepatrí sa nechať tam hostí.

– Ale sa potom ponáhľajte, aby sme nemuseli čakať na vás, – povedala vnučka a vrátila sa.

Príchod vzácneho hosťa, budúceho člena rodiny, bol dobrou príležitosťou, aby sa stretli všetci Svoreňovci. Hneď po odchode starej matere prišli aj Ankini dvaja bratia so ženami. Ba prišlo aj niekoľko nezvaných hostí, jedni len tak „náhodou", na chvíľku, druhí zo zvedavosti – čo tá Anka, pani učiteľka, akého si to vybrala... V dome bola veľká trma-vrma. Kvôli toľkým nečakaným hosťom sa aj čas obeda posunul. Ale čo robiť, pred ľuďmi dvere zamknúť predsa nemožno! Čas už hodne pokročil, keď si veľká rodina Svoreňovcov zasadla k stolu. Ostalo iba jedno neobsadené miesto.

– Preboha! Kde je stará mama?! – ozvala sa gazdiná.

– Vari sa ešte nevrátila? – pýtala sa Anka.

– Ty si ju vyprevadila, čo ti povedala?

– Že na obed príde naspäť.

– Veď je už poobede, – povedala Svoreňová trocha vzrušene a dodala: – Anka, mala by si ísť pre ňu!

Anka kývla hlavou na znak súhlasu. Vyskočila od stola a už aj bežala. Tibor chcel ísť s ňou, ale utekala sama.

Po Ankinom odchode hovor náhle stíchol.

Pri slávnostne prestretom stole zavládlo nemé ticho. Prerušoval ho len pravidelný tikot veľkých pondusových hodín, ako nepokojný tep času, dnešnej udalosti... Neobsadená tmavohnedá stolička s vysokým operadlom, vyrezávaná z tvrdého dreva, pôsobila pri bielom stole ako výkričník. Nikto sa neopovážil spýtať, čo sa mohlo stať. Všetci sa sústreďovali na zvuky prichádzajúce z dvora, z ulice. Čakali už len na tie dve. Lenže Anka so starou materou akosi neprichádzali.

Z NOVÝCH BÁSNÍ JURAJA DOLNOZEMSKÉHO

Výzva ku dňu Slovákov

Dnešok vyzýva,
časy sa menia,
dejiny oslovujú,
seba oslavujú.
Čas vrtí, osvecuje,
dosvedčuje – krúti kolo,
a my sledujeme,
čo a ako bolo.
Míňajú sa naše dni,
vykúzlia si svojské sny.
Naďalej sme plní obetí.
Duše vážne, rázne
pred otázky stavajú ľudí.
Do prvej línie volajú
už rozvírené túžby.
Máme osobitné osudy.
Áno, chceme
pretrvať, zostať, byť,
po ľudsky v pravde žiť.
A tie neblahé časy
smelo prežiť.
V nás hlboko korení
k slovenčine láska, cit,
pre budúcnosť si sami
rozhodnutí rozvážne
musíme ísť.

Blízkosti pravdy

Žijeme zneistení,
zo dňa na deň,
odsúdení každý
sám na seba.
Tak po starom
zápasíme aj s časom.
Túžime po úspechoch.
Mienku si občas zamlčíme,
chodíme so zaťatými zubami
deň i noc, ale triezvo.
Joj, beda,
horký je chleba,
na dosah je bieda.
Cesty sú hrboľaté,
mnohí si po šťastí šliapu.
Takí sme,
chceme byť objektívni,
málovravní.
Láska, zachovaj múdrosť,
rozum stály!
Tá prastará pravda
ďalej, ďalej oči mámi.
Málokto naše plány chápe,
vzdávame hold božej sláve!

August

Končí sa leto
pomaly,
cítia to starci,
aj chalani.
Z diaľavy sa
vracajú záplavy.
Ožívajú zdolaní.
Joj, my, ľudia,
tak ako ďalej?
Čo vykúzli z nás
stará nádej?
Dnes kto myslí
na biely závej,
keď šťastie stojí
pri sile stálej?

Tie naše cesty

Tie naše cesty
denne vyzývajú
mňa, teba, každého!
Áno, máme ich,
a nie ľahké –
kľukaté, jamové,
hrboľaté!
Sú viazané časom,
veríme im,
vedú nás,
potrebujú našu nádej.
Nech svieti jas
pravdy stálej.
Sme málo,
chceme pretrvať!?
Nie podliehať!
Prepáčime ťažkým dobám,
lásku, úctu
venujeme pravým slovám.
Z minulosti si
staviame budúcnosť.
Bože, úspechmi
požehnaj úprimnosť!
A dovoľ zachovať každému
svoju cnosť
...a radosť,
i ľudskej múdrosti,
skúsenosti
stálosť!

NÁBOŽENSTVO

Duchovný život našich Slovákov

Foto: (csl)

Pamiatke Šimona Klempu a Jána Palárika venovali koncom októbra spomienkové oslavy Slovenská samospráva VI. obvodu Budapešti, farnosť sv. Terézie z Avily a Slovenská samospráva VIII. obvodu Budapešti. Život a činnosť Šimona Klempu prítomným priblížil dekan Ladislav Labo z Lakšárskej Novej Vsi. O ďalších významných slovenských osobnostiach pôsobiacich v tejto mestskej časti hovoril predseda slovenského zboru v Terezíne Ladislav Petro. Po prednáškach nasledovala spomienková svätá omša v slovenskom jazyku v kostole sv. Terézie z Avily na počesť Šimona Klempu a Jána Palárika, ktorú v spoločnosti dekana z Dorogu Ladislava Kissa Malého a dekana L. Laba celebroval biskupský vikár, Mons. Róbert Kiss z Trnavy. V VIII. obvode Budapešti pri pamätnej tabuli Šimona Klempu v kostole sv. Jozefa o činnosti slovenských vzdelancov v tejto časti mesta informoval predseda tamojšieho slovenského zboru Kazimír Kápolnai. Oslavy poctili svojou prítomnosťou aj delegácie z Lakšárskej Novej Vsi, Rakovej a Majcichova na čele so starostami, predsedníčka CSSM Alžbeta Hollerová Račková, ako aj vicestarostka VIII. obvodu Zsófia Sánthaová.

Foto: E. Tóthová

V októbri roku 2015 na križovatke hlavnej cesty č. 44 a príjazdovej komunikácie do Kétšoproňu vďaka spolupráci Segedínsko-čanádskej diecézy, Obecnej samosprávy v Kétšoproni a miestnej slovenskej samosprávy vybudovali odpočívadlo pre cyklistov. V jeho centre stojí veľký kamenný kríž s podobizňou patróna dediny sv. Štefana, ktorý zhotovil sochár Jenő Kovács. Po slávnostnom prejave starostu obce Sándora Völgyiho kríž posvätil a odovzdal biskup László Kis-Rigó. Vďaka slovenskej samospráve umiestnili pri odpočívadle aj trojjazyčnú informačnú tabuľu o miestnej histórii a pamätihodnostiach.

Foto: O. Horváth

Slovenský spolok Identita v spolupráci so Slovenskými samosprávami V. a XI. obvodu Budapešti usporiadal pri príležitosti Sviatku všetkých svätých a Spomienky na všetkých verných zosnulých pietnu spomienku pri pamätnej tabuli hudobného skladateľa, dirigenta Artura Hubáčka Harmata (1885 – 1962), inštalovanej v átriu Baziliky svätého Štefana v Budapešti. Na spomienkovej oslave sa zúčastnili o. i. vedúci farnosti Baziliky sv. Štefana v Budapešti, biskup György Snell, predseda národnostného výboru parlamentu Ján Fuzik, zástupca štátneho tajomníka Ministerstva ľudských zdrojov Attila Fülöp a riaditeľka budapeštianskej slovenskej školy Júlia Szabová Marloková. Spoluúčinkovala Spievajúca mládež slovenská z Mlynkov.

Slovenská samospráva v Čemeri pri príležitosti Sviatku všetkých svätých usporiadala 1. novembra piaty fakľový sprievod, ktorý sa pohol od Slovenského domu na cintorín. Tu účastníci spomínali na predkov a položili vence a kvety k autenticky obnovenému náhrobku Márie Pástorovej, na ktorom je nápis aj v slovenskom jazyku. Čemerčania si zapálením sviečok pripomenuli aj pred sviatkami zosnulých členov Spolku pre zachovanie slovenských tradícií Michala Sedera a Alexandra Baláža. Na spomienkovej slávnosti položili vence úcty starosta obce István Fábri, poslanec Ferenc Tihanyi a členovia spolku.

Foto: A. Szabová

Stalo sa už tradíciou, že kaplnku Slovenského evanjelického zboru a. v. na Rákóczího triede v Budapešti občas navštevujú aj veriaci z obcí v blízkosti hlavného mesta. Nedeľu nádeje slávili v Lutherovom dvore Maglódčania. Na bohoslužbe odzneli modlitby a piesne po slovensky, duchovný hostí Mihály Németh kázal po maďarsky, jeho kázeň po slovensky zhrnula farárka hostiteľského zboru Hilda Gulácsiová Fabuľová. Po kázni sa konala Večera Pánova, ako je to každú tretiu nedeľu v mesiaci v budapeštianskom zbore zvykom. Po bohoslužbe sa konalo skromné agapé, na ktorom M. Németh pozval budapeštianskych veriacich na Turíčnu nedeľu do Maglódu, keď sa konajú služby Božie v slovenskom i maďarskom jazyku a kostol je vyzdobený podľa starých zvykov.

Foto: (ef)

Na pravidelnej slovenskej svätej omši v Kostole sv. Jozefa na Námestí Mihálya Horvátha v VIII. obvode Budapešti sa v novembri zišli veriaci z hlavného mesta a okolia, aby si pripomenuli Sviatok všetkých svätých a Spomienku na všetkých verných zosnulých. Vdp. Attila Kónya vo svojej kázni zdôraznil našu povinnosť žiť sväto. Predmetom jeho kázne na decembrovej slovenskej svätej omši bol ľudský egoizmus a vzdialenosť medzi ľuďmi, ale zároveň aj riešenie týchto nedostatkov dnešnej civilizácie.

Foto: (csl)

Foto: A. Rusnák

V nížanskom rímskokatolíckom kostole sa začiatkom decembra konala tradičná sviatočná slovenská omša, ktorú slúžil farár Ladislav Radoš. Veriacich zvyknú prekvapiť žiaci Základnej školy Kálmána Mikszátha betlehemskými hrami alebo tradíciami na sv. Luciu. Tentoraz pod vedením učiteľky Kataríny Kajtárovej predviedli vianočnú rozprávku Hansa Christiana Andersena. Inscenáciu spestrilo premietanie sviatočných obrázkov. Po predstavení organizátorka podujatia a predsedníčka Slovenskej samosprávy v Níži Zuzana Kučerová odovzdala darčeky.

„Tým, ktorí ho prijali, dal moc stať sa Božími deťmi..." slová Prológu Jánovho evanjelia boli východiskom myšlienok k homílii vdp. Attilu Kónyu na prvej slovenskej svätej omši v roku 2016 v Kostole sv. Jozefa v VIII. obvode Budapešti. Na zádušnej svätej omši modlitby boli venované pamiatke Anastázie Fuzikovej, rod. Radovičovej, z Kestúca. Na agapé sa predseda Slovenskej samosprávy VIII. obvodu Kazimír Kápolnai poďakoval za účinkovanie na slovenských omšiach vdp. A. Kónyovi, Ildike Klauszovej Fúzikovej, Beáte Erdeiovej a Michalovi Tóthovi. Zároveň privítal skupinu veriacich z Kerestúru, zo XVII. obvodu Budapešti, na čele s predsedníčkou tamojšej slovenskej samosprávy Rozáliou Papovou Polereczkou.

Foto: (csl)

Foto: (kan)

V roku 2016 sa tradičný Týždeň modlitieb za jednotu kresťanov začal v nedeľu 17. januára. Vďaka Slovenskej samospráve III. obvodu Budapešti sa do tejto celosvetovej akcie zapojili aj slovenskí veriaci z hlavného mesta, ktorí sa zišli v priestoroch Evanjelickej diakonie Gaudiopolis v mestskej časti Békášmeder. Prítomných pozdravil kňaz miestneho cirkevného zboru László Donáth. Nad Božím slovom sa zamyslela putujúca farárka CSSM Hilda Gulácsiová Fabuľová, omšu slúžil katolícky farár Attila Kónya. Po bohoslužbe si účastníci stretnutia vypočuli koncert Budapeštianskeho slovenského speváckeho zboru Ozvena pod taktovkou Márie Šutinskej.

Foto: (fb)

Zborový farár v Slovenskom Komlóši Atila Spišák i sestra farárka Anikó Unyiová priebežne dbajú o to, aby pre veriacich pripravovali bohatý program. Na jeseň roku 2015 oslavovali 220. výročie vysvätenia kostola, ktorý je symbolom mesta. Dnešní potomkovia zakladateľov mesta dôstojne pokračujú v ich diele. Zachovali si prekrásny kostol a dnes už majú aj evanjelickú diakoniu – v rámci ktorej pôsobí dom dôchodcov, klub seniorov, opatrovateľská služba, verejné stravovanie a starostlivosť o závislých s denným pobytom, prevádzkujú materskú školu a Dom remesiel, v ktorom si prídu na svoje všetky vekové skupiny. V rámci samostatného klubu sa pravidelne schádzajú mamičky s malými deťmi, Spolok žien a skutočne pestrú činnosť vyvíja aj Komlóšska evanjelická mládež. Cirkevný zbor zabezpečuje prevádzku starého i nového cintorína. V polovici januára sa pri príležitosti Zjavenia Krista Pána mudrcom v evanjelickej kaplnke uskutočnila rodinná bohoslužba, pri ktorej asistovali deti navštevujúce hodiny náboženstva a zbor sa zapojil aj do ekumenického Týždňa modlitieb za jednotu kresťanov.

Foto: (ef)

Februárovú slovenskú svätú omšu v Kostole sv. Jozefa v VIII. obvode Budapešti venovali za zosnulých Štefana Malého a Pavla Tamáša. Po svätej omši Attila Kónya udeľoval veriacim svätoblažejské požehnanie hrdla. Tento zvyk sa spája so sviatkom svätého Blažeja (3. februára), biskupa a mučeníka, ktorý je uctievaný ako ochranca pred chorobami hrdla. Požehnanie sa udeľuje prekríženými sviecami, pričom kňaz prosí, aby nás Pán chránil od každého zla, aby nás sprevádzal svojím požehnaním a posilňoval zdravie tela i duše.

Foto: (fuhl)

Na počesť sv. Cyrila a sv. Metoda, spolupatrónov Európy, sa v polovici februára konala v Kostole Povýšenia sv. Kríža v Mlynkoch slávnostná slovenská svätá omša, ktorú slúžil Zoltán Fóthy, farár z Tekovských Lužian. K slávnostnej atmosfére omše, na ktorej sa zúčastnila aj predsedníčka CSSM Alžbeta Hollerová Račková, prispeli členovia miestneho pávieho krúžku. Usporiadateľmi omše na počesť vierozvestcov a následného agapé boli Obecná samospráva v Mlynkoch, miestna slovenská samospráva a miestny katolícky cirkevný zbor. Omša prebiehala v znamení myšlienky nažívania v plnej jednote a láske na stále väčšiu slávu Trojjediného Boha pod ochranou Bohorodičky Panny Márie.

Na aprílovú svätú omšu pri príležitosti druhej veľkonočnej nedele zavítali do hlavného mesta dlhoroční priatelia budapeštianskych slovenských katolíkov zo Santova. Čítania, ktoré odzneli v podaní Ildiky Klauszovej Fúzikovej a Beáty Erdeiovej, hovorili o prítomnosti zmŕtvychvstalého Pána vo svojej cirkvi.

Foto: (kan)

Foto: (a)

Relikviu sv. Štefana Uhorského odovzdal v nedeľu 10. apríla počas svätej omše v Kostole sv. Štefana vo farnosti Žilina-Závodie kardinál Péter Erdő, arcibiskup-metropolita ostrihomsko-budapeštianskej arcidiecézy. Vo svojom úvodnom pozdrave uviedol, že s radosťou vyhovel žiadosti žilinského diecézneho biskupa Tomáša Galisa, aby do starobylého kostola nesúceho meno sv. Štefana kráľa priniesol jeho relikviu. Veď život a dielo kráľa sv. Štefana je nádherným príkladom toho, ako sa dokážu rôzne národy spojiť v spoločnej viere, ako dokážu navzájom si pomáhajúc skrášliť život a kultúru svojich spoločenstiev. Kardinál Péter Erdő odovzdal relikviu patróna kostola miestnemu farárovi Ivanovi Špánikovi. Slávnosť vyvrcholila koncertom.

V predposlednú aprílovú nedeľu bolo v budapeštianskom Lutherovom dvore veľmi živo. Hlavne preto, lebo na bohoslužbu do evanjelickej kaplnky zavítal generálny biskup Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania na Slovensku Miloš Klátik. Na bohoslužbe kázal hosťujúci farár Pavol Štefek z Častkova, ktorý sa už druhý týždeň zdržiaval v Maďarsku. Farárka hosťujúceho zboru Hilda Gulácsiová Fabuľová s radosťou privítala veriacich z Budapešti a Veľkej Tarče. Na agapé ponúkali Veľkotarčania chýrne tamojšie zákusky a koláče a všetci strávili príjemný čas v bratsko-sesterskej spoločnosti.

Foto: (ef)

Foto: (csl)

„Kto ma miluje, bude zachovávať moje slovo." Úryvok z Evanjelia Jána bol základnou myšlienkou k homílii svätej omše, ktorá sa uskutočnila v prvú májovú nedeľu v Kostole sv. Jozefa na Námestí Mihálya Horvátha v Budapešti. Keďže v tento deň oslavujeme aj Deň matiek, omša vdp. Attilu Kónyu bola venovaná všetkým živým i zosnulým matkám. Tradičné agapé spestril prednes básní Stanislava Brtoša s tematikou matky.

V Turíčnu nedeľu sa v Maglóde, v majestátnom evanjelickom kostole z konca 18. storočia, zišli veriaci z mesta, okolitých obcí, Budapešti, ba aj zo Slovenska, aby v rámci slovensko-maďarskej služby Božej spolu oslávili svätodušné sviatky. „V Maglóde ešte žije zvyk na Turíce vyzdobiť kostol ratolesťami, vyšívanými ručníkmi a farebnými stužkami, ktoré symbolizujú začiatok nového života, ako aj Svätý Duch obnovuje náš duchovný život," pozdravil prítomných miestny evanjelický farár Mihály Németh. Na sviatočnej službe Božej kázala putujúca farárka Hilda Gulácsiová Fabuľová. Moc Svätého Ducha oživujeme aj prostredníctvom spovede a Večere Pánovej, ktorá bola prisluhovaná záverom slávnostnej turíčnej služby Božej v Maglóde.

Foto: (csl)

Evanjelický cirkevný zbor a. v. v Čuvári, Samospráva obce Čuvár a miestna slovenská samospráva už po piaty raz usporiadali bohoslužbu v slovenskom a maďarskom jazyku. V Turíčny pondelok na slávnostnej bohoslužbe kázala putujúca farárka Hilda Gulácsiová Fabuľová. Na bohoslužbe spieval spevokol evanjelického zboru pod vedením zbormajsterky Ildiky Dianovej Mangóovej, ako aj spoločný spevokol evanjelických zborov v Jači a v Kirti s dirigentkou Andreou Mekišovou. V slávnostnej sieni obecnej samosprávy si veriaci mohli pozrieť aj viac ako storočné Biblie a spevníky.

Foto: I. Czöndör

Na svätodušnej omši v Kerestúre sa zúčastnili veriaci z Maglódu, Veľkej Tarče, Mlynkov, Čemeru, Malého Kereša a z viacerých obvodov hlavného mesta. Slávenie Turíčneho pondelka v tejto mestskej časti Budapešti sa viaže k Slovenskej samospráve XVII. obvodu, ktorá sa pred 20 rokmi rozhodla vrátiť sa k dávnym zvykom a po sviatočnej svätej omši spoločne stráviť popoludnie so susedmi. V kostole sv. kríža slovo Božie kázal miestny farár Béla Balik, ktorý sa v slovenskom i maďarskom jazyku poďakoval miestnym Slovákov za zachovávanie religióznych zvykov. Na záver svätej omše členovia miestneho pávieho krúžku Kerestúr, Folklórneho spolku Pilíš z Mlynkov a Speváckeho zboru Lipóta Bálóa z Čemeru doplneného o členky pávieho krúžku z Cinkoty zaspievali krásne cirkevné piesne. Po svätej omši sa účastníci presunuli do Kaštieľa Podmaniczkých, kde sa uskutočnil kultúrny program.

Foto: (ef)

Foto: (ef)

Stotridsať rokov uplynulo od narodenia kanonika, katolíckeho farára Vojtecha Uhlára, vďaka ktorému pred 100 rokmi postavili kostol na Námestí mieru v Budapešti. Pri tejto príležitosti usporiadala Slovenská samospráva XIII. obvodu spomienkovú svätú omšu, na ktorej kázal katolícky kňaz zo Slovenska Stanislav Brtoš. Na omši – na ktorú zavítali veriaci zo Santova, Mlynkov, Budapešti a zo Slovenska z Nižnej – odzneli piesne v podaní Budapeštianskeho slovenského speváckeho zboru Ozvena pod vedením Márie Šutinskej.

Foto: (kan)

V desiatu nedeľu v Cezročnom období sa na slovenskej omši v Kostole sv. Jozefa v Budapešti zúčastnili okrem Budapešťanov aj veriaci z Mlynkov a Kestúca. Po svätej omši venovanej tajomstvu smrti sa konalo agapé, ktoré podporila Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku a Slovenská samospráva v Zugló.

V Pamätnom parku sv. Cyrila a Metoda v Zalavári, niekdajšom Blatnohrade, na mieste, kde pred deviatimi rokmi osadila Slovenská samospráva Budapešti základný kameň a kde od roku 2013 stojí súsošie týchto dvoch vierozvestcov, sa 18. júna uskutočnila veľkolepá pietna slávnosť. SSB zorganizovala spoločnú púť Slovákov z hlavného mesta a okolia, ale aj predstaviteľov spriatelených obcí zo Slovenska – Opoja, Majcichova a Liptovského Hrádku. Celý deň sa niesol v znamení úcty k vierozvestcom, ktorí priniesli našim slovanským predkom kresťanskú vieru, ale aj túžby po tesnejšej spolupráci medzi slovenským a maďarským národom.

Foto: (vzs)

Foto: (fb)

Koncom júna, v druhý deň osláv 200. výročia založenia obce Pitvaroš nadlackými slovenskými rodinami, sa uskutočnila evanjelická bohoslužba, na ktorej slovo Božie kázal biskup Péter Gáncs. „Buďme pripravení vydať svedectvo o svojej nádeji!" zdôraznil vo svojej kázni na základe biblického príbehu o zázračnom rybolove. Ako vzor pre pitvarošský zbor a pre ich bratov a sestry zo Slovenska, pitvarošských rodákov, resp. ich potomkov, P. Gáncs uviedol apoštola nádeje Petra. Ako je známe, drvivá väčšina pitvarošských Slovákov evanjelického vierovyznania sa počas výmeny obyvateľstva v roku 1947 presídlila na Slovensko a v súčasnosti miestny cirkevný zbor tvorí iba okolo tridsať evanjelikov. Kazateľ predsa hovoril o nádeji, veď napriek tomu, že zbor je malý, existuje a chce aj naďalej pretrvať, o tom svedčí aj zvýšený záujem o náboženskú výučbu, ako aj obnovená budova zboru.

Foto: (csl)

Po prvý raz v histórii Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania (ECAV) na Slovensku sa konali evanjelické cirkevné dni mimo územia Slovenska, a to v dňoch 6. – 8. júla v Békešskej Čabe. Témou bola Reformácia a národné povedomie. Účastníci veľkolepého stretnutia si popri bohoslužbách mohli vybrať z pestrej palety rôznych duchovných, kultúrnych, ale aj športových sprievodných aktivít. Predstavili sa aj naše kultúrne telesá, ako napríklad zbor Orgován z Békešskej Čaby, alebo orchester Tremolo zo Slovenského Komlóša.

V nedeľu 10. júla sa konali slovenské služby Božie v Cinkote, na ktorých kázal generálny biskup ECAV Miloš Klátik. Na začiatku, ako aj na záver, spieval Budapeštiansky slovenský spevácky zbor Ozvena s dirigentkou Máriou Šutinskou. Kázeň po maďarsky zhrnula putujúca farárka Hilda Gulácsiová Fabuľová. Po kázni slova Božieho pôsobivú pieseň precítene zaspieval ženský komorný spevácky zbor Nádej z Veľkého Krtíša pod taktovkou dirigentky Lívie Hruškovej.

Foto: (ef)

Slovenská samospráva VIII. obvodu Budapešti na čele s Kazimírom Kápolnaim spolu so Slovenským inštitútom, mestom Vyšehrad a Múzeom kráľa Mateja 16. júla usporiadali vo Vyšehrade spomienkovú slávnosť. Účastníci si pripomenuli život a dielo slovenského kňaza, národného buditeľa, vydavateľa slovenskej literatúry, organizátora kultúrneho života a publicistu Jozefa Karola Viktorína. Po uložení vencov k jeho pamätnej tabuli sa účastníci slávnosti presunuli do osvetového domu, kde si pozreli výstavu fotografií o Vyšehrade, ktoré vznikli v rokoch 1868 a 1874.

Foto: (kan)

Foto: (vargosz)

V záhrade Domu slovenských tradícií v Čemeri sa 20. augusta konala ekumenická hodina modlitieb. Spevácky zbor Spolku ľudového tanca Furmička zaspieval žatevné piesne a odovzdaním žatevného venca oživil starodávny zvyk. Na hodine modlitieb slovo Božie kázali evanjelický farár Gyula Johann, farár reformovanej cirkvi Dániel Kertész a katolícky kňaz József Görbe. Ich kázne spestrili piesne Miešaného speváckeho zboru Vox Animi. Na záver hodiny modlitieb katolícky farár J. Görbe posvätil chlieb, ktorý upiekli počas pobožnosti v dejisku podujatia. Záujemcovia si mohli pozrieť výstavu o rodinách, ktoré sa pred 70 rokmi presťahovali na Slovensko, a prostredníctvom výstavy krojovaných bábik sa mohli zoznámiť aj s fázami žatevných prác.

Skupina slovenských veriacich z Maďarska sa koncom augusta vybrala na pútnický zájazd na Slovensko. Tentoraz sa niesol v znamení Svätého roka milosrdenstva. Medzi účastníkmi boli Slováci z Budapešti a z okolitých obcí – z Kestúca, Malej Tarče, Santova, Mlynkov, Čemeru a z Dabašu-Šáre. Organizátorka a vedúca zájazdu, predsedníčka Náboženského a sociálneho výboru CSSM Ildika Klauszová Fúziková zaviedla účastníkov postupne do trnavskej Katedrály sv. Jána Krstiteľa, do Kostola Panny Márie, Matky Cirkvi na Hore Živčáková v Turzovke i do bratislavskej Katedrály svätého Martina. Ubytovaní boli v ubytovacom a školiacom stredisku AGAPÉ evanjelickej cirkvi vo Svätom Jure. Putovanie povzbudilo účastníkov v ich viere, všetci zažili nezabudnuteľné duchovné chvíle a nadobudli krásne zážitky.

Foto: M. Benczeová

Slovenskí veriaci z Budapešti si s ľútosťou vypočuli správu o úmrtí kantora Michala Tótha, ktorý zomrel 2. septembra, dva dni pred pravidelnou slovenskou svätou omšou v VIII. obvode Budapešti. Rozhodli sa, že omšu venujú jemu. V homílii sa vdp. Attila Kónya zameral na krehkosť človeka, ktorý môže byť silný len vďaka Bohu. Účastníci agapé s pietou spomínali na bývalého kantora, pripomínali si vzácne chvíle strávené v jeho spoločnosti.

Foto: (ef)

Na mariánskom pútnickom mieste vo Vacove sa v tretí septembrový víkend konala slávnosť na pamiatku posvätenia Kostola Siedmich kaplniek za účasti početných veriacich z blízkeho, ale aj zo vzdialenejšieho okolia. Pred nedeľnou svätou omšou veriaci sa už tradične modlili ruženec okrem maďarčiny a latinčiny aj v jazykoch národností, ktoré žijú v okolí Vacova, teda v nemčine, slovenčine a v jazyku Rómov. Na slávnosť prišli aj pútnici z Mlynkov, Santova i zo Senváclavu, ale duchovné naplnenie našli vo Vacove aj veriaci zo Slovenska, napríklad zo Želiezoviec.

Foto: (csl)

Foto: (ef)

Nadväzujúc na dobré tradície Budapeštiansky slovenský evanjelický zbor a. v. hostil v prvú októbrovú nedeľu veriacich z Čemeru na čele s farárom M. Kulcsárom. Po bohoslužbe, ktorú slúžila farárka hostiteľského zboru Hilda Gulácsiová Fabuľová, sa v spoločenskej miestnosti v pivničných priestoroch uskutočnilo agapé, kde sa budapeštianski a čemerskí veriaci porozprávali pri bielom stole.

Na najstaršom pútnickom mieste na Slovensku v Marianke usporiadal Slovenský spolok Identita v prvý októbrový víkend duchovné cvičenie. Na duchovnej obnove v miestnom Pútnickom dome, ktorá bola prvá svojho druhu, sa zúčastnilo 30 členov a priaznivcov Identity z Békešskej Čaby, Bratislavy, Budapešti, Jače, Mlynkov, Šóškútu a Veľkej Tarče. Účastníci navštívili aj Mariánske údolie s Krížovou cestou, Lurdskú jaskyňu a zázračný prameň. Večer sa zúčastnili na spoločnej svätej omši v Bazilike Narodenia Panny Márie. Na druhý deň sa vybrali do Bratislavy, aby si pozreli pamätihodnosti mesta.

Foto: (kk)

SVIATOK BOŽIEHO TELA V DABAŠI-ŠÁRE

Pred 770 rokmi na žiadosť svätej Juliany z Liége dal tamojší biskup Róbert súhlas na slávenie Najsvätejšieho Kristovho tela a krvi, Božieho tela, v chráme sv. Martina. V roku 1264 pápež Urban IV. nariadil, aby sa tento sviatok slávil v celej cirkvi. Stavanie štyroch oltárov („búdikov“, ako ich volajú v Šáre, mestskej časti Dabašu), symbolizujúcich štyri svetové strany, svätá omša i následná procesia oslovia nielen starších, ale aj mladých. Mnohí si oblečú ľudové kroje a takto slávia Eucharistiu. Počas osláv si aj katolíci v Šáre prehĺbia vieru a vzťah k tradíciám. Práve pri tejto príležitosti som požiadala ženy budujúce oltáriky, aby mi porozprávali o minulosti a súčasnosti tohto zvyku.

Zastavila som sa pri ***Júlii Weiszovej,*** ktorá túto čestnú funkciu zdedila pred tromi rokmi: *„Touto úlohou ma poveril človek, ktorý 40 rokov zdobil oltáriky, ale odsťahoval sa. Jeho žiadosť prišla nečakane, uvedomovala som si, že to nie je úloha na jeden rok, pričom v našej cirkvi je to veľká pocta, keď prinesú Sviatosť, teda Kristove telo a krv, až pred dom. Kvety nakupujeme na trhu, niektoré sme priniesli už v pondelok, napríklad ľalie a gladioly. Zvyšok privezieme vo štvrtok. Pri výzdobe stola nám pomáha viazačka kvetov* ***Anika Gogoláková.*** *V sobotu uviažeme veniec, ktorý zdobí prednú časť oltára.*

Je to veľká práca, ale pomáhajú nám príbuzní, priatelia a susedia. V nedeľu pracujeme od piatej, niekedy aj 14 ľudí. Najväčšou úlohou je vytvorenie obrazov z lupienkov kvetov, pričom nám pomáha jeden šikovný mladý muž z dediny. Vtedy pociťujeme, že na svete ešte žijú dobrí ľudia.“

Dvadsať rokov pripravuje oltár na Božie telo ***Terézia Gogoláková.*** *„Každý rok mi pomáha rodina a susedia, teda 6-7 mužov a žien. Kvetinová výzdoba je každý rok iná, na čom má zásluhu aj jeden ochotný mladý muž. Ľudia prinášajú rôznofarebné kvety, ktorých lupene roztriedime. Oltár zdobím ja. Prípravy sa konajú po celý týždeň. Náročnú prácu ukončíme spoločnými raňajkami.“*

„Pred 22 rokmi ma vyhľadali s tým, aby som postavila oltár na sviatok Božieho tela. Od tej doby to robím každý rok. Sme veľmi dobrá partia, v ktorej každý má svoju úlohu. Pri zdobení používame rozličné druhy kvetov, napr. ruže, karafiáty, ľalie, chryzantémy, gerbery, ale aj klinček bradatý. Väčšinu kúpime na trhu. Je však niekoľko dobrosrdečných ľudí, ktorí nám kvety darujú,“ povedala ***Terézia Mrázová.***

Júlia Mrázová si tiež ochotne zaspomínala na časy, keď začala stavať oltáriky. *„Bolo to už dávno, pred 45 rokmi. Vtedy som ešte chodievala po obci i po chotári, aby som nazbierala dostatok kvetov, vtedajšie druhy ľalií, mak, orchidey, poľné kvety. Staršie ženy natrhali modré kvety, ktoré v procesii posvätil kňaz. Potom ich používali na liečenie. Každý si zobral jeden lupeň z „búdiky“, ktorý potom uchovával v modlitebnej knižke. Ujo* ***Lencsi*** *priniesol vetvičky topoľa, ktoré napichal popri ceste až ku kostolu. Z týchto vetvičiek boli aj vence okolo oltárikov, ku ktorým zapichli kvety. Všetko bolo jednoduchšie. Ako sa mení svet, tak sa mení aj výzdoba. Dnes už dedinčania prinášajú veľa kvetov, z ktorých upletieme vence, vytvoríme koberce. V nedeľu muži stavajú oltár, my ženy ho zdobíme. Máme veľa pomocníkov, ktorí sú pokorní a pracovití. Ich prácu odmeníme pohostením. Koberec z lupienkov pripravujeme vždy v duchu pápežom aktuálne vyhláseného roka. Vždy hovorím, že „búdika“ nie je len naša, ale všetkých. Ďakujem pánu Bohu, že nám dáva silu a prosím ho, aby každému dal zdravie, kto pracoval na jej príprave. Napĺňa nás radosťou, že dôstojný pán* ***Győző Pásztor*** *sa v kostole poďakuje za prípravu oltárov.“*

Pohyblivý sviatok Božieho tela je jedným z najtradičnejších udalostí v Šáre, lebo nevyniká len jedinečne ozdobenými oltármi, ale aj tým, že zbližuje ľudí. Budúci rok sa podľa rímskokatolíckeho kalendára bude konať 18. júna.

Ružena Garajská Božiková
predsedníčka Slovenskej samosprávy v Dabaši
Preklad a foto: Atila Rusnák

AKO NÁJDEM MILOSTIVÉHO BOHA?

K 500. výročiu reformácie

V októbri 2017 uplynie 500 rokov odvtedy, ako Martin Luther na dvere zámockého chrámu v nemeckom Wittenbergu pribil 95 výpovedí proti predávaniu odpustkov a neporiadkom vo vtedajšej cirkvi.

Reformácia 16. storočia nebola náhlou a úplne neočakávanou udalosťou. Bola výsledkom dlhodobých síl a udalostí. Niektoré z nich vo svojich počiatkoch siahali až do skorých dní kresťanstva.

Predchodcovia

Už pred Lutherom sa o nápravu v cirkvi snažili Peter Vald vo Francúzsku, John Wicklif v Anglicku, Ján Hus v Čechách a Jeroným Savonarola v Taliansku – predchodcovia reformácie, no Rím ich násilne potlačil. Lutherove výpovede sa však veľmi rýchlo rozšírili po Nemecku aj po celej Európe, a tak reformačné hnutie už nebolo možné zastaviť.

Reformácia hlásala, že prameňom viery a pravidlom života je slovo Božie obsiahnuté v Písme svätom, ospravedlnenie hriešnika vierou z Božej milosti v Kristovi Ježišovi, prijímanie Večere Pánovej pod obojakým spôsobom a používanie materinskej reči na službách Božích.

Reformačné myšlienky sa veľmi rýchlo šírili aj na území Uhorska. Postupne sa aj u nás začali vytvárať protestantské zbory a v roku 1610 na pamätnej Žilinskej synode položili základy organizačného a vieroučného usporiadania evanjelickej cirkvi na území vtedajšieho Horného Uhorska.

Príčiny

Priamou príčinou reformácie však bola jedna otázka, „Ako nájdem milostivého

Boha“? To bola otázka Martina Luthera a mnohých jeho súčasníkov. Po dlhom duchovnom putovaní prišiel Luther k presvedčeniu, že spasenie je z milosti skrze vieru, že jediným prostriedkom milosti je Božie slovo evanjelia, ktoré môže byť prijaté jedine vierou. Obsah evanjelia je, že v Kristovi, Božom Synovi, pravom človeku a pravom Bohu, nám Boh zadarmo dáva svoju spravodlivosť, múdrosť a silu. Toto bol Lutherov „reformačný“ objav, ústredné centrum, norma jeho teológie. Odmietal akúkoľvek myšlienku, že človek môže začať alebo dosiahnuť spasenie na základe akýchkoľvek skutkov. Boh koná pre nás a v nás kvôli Kristovi. Viera pre Luthera nie je v prvom rade poznanie alebo poslušnosť či skutky, aj keď všetky sú zložkami viery. Je to dôvera a istota v novom vzťahu, ktorý v nás Boh tvorí svojím Slovom. Máme istotu, že nás zmenil z nepriateľov na svojich adoptívnych synov a dcéry skrze Jeho Syna. Veríme, že náš vzťah k Bohu bol premenený samotným Bohom. Toto znamená byť vykúpeným.

AMORE ET STVDIO ELVCIDANDAE

DISPVTATIO DE VIRTVTE INDVLGEN.

Čo znamená reformácia?

Reformácia (z lat. obnovenie, pretvorenie) je hnutie, ktoré sa začalo v 16. storočí (v Nemecku) ako snaha zmeniť a napraviť pomery v kresťanskej cirkvi. Z Nemecka sa šírila po celej Európe a našla mnoho stúpencov. Reforma je zmena, náprava.

Lutherove tézy obsahovali napríklad zrušenie predaja odpustkov, návrat cirkvi k pôvodnej jednoduchosti a čistote, odňatie majetku cirkevným hodnostárom, zavedenie prijímania pod obidvoma spôsobmi, dovoliť kňazom ženiť sa, zrušiť ušnú spoveď a zjednodušiť cirkevné obrady, namiesto latinčiny zaviesť národnú reč ako bohoslužobný jazyk a neuznávať pápeža za hlavu cirkvi.

Cirkev bola pobúrená a zorganizovala dišputy (debaty) o Lutherových tézach, ktoré boli podľa nej v rozpore s Písmom svätým. Luther dostal 60 dní, aby svoje učenie odvolal. To však neurobil a v roku 1521 bol z katolíckej cirkvi vylúčený. Hrozilo mu, že skončí upálený na hranici ako český kazateľ Ján Hus. Pod ochranou saského kniežaťa Fridricha Múdreho sa ukrýval na hrade Wartburg, kde prekladal Bibliu a zasahoval do priebehu reformácie v Nemecku.

Reformácia sa postupne rozvíjala a zasiahli do nej ďalšie dve osobnosti – teológovia Ulrich Zwingli a Ján Kalvín. Výsledkom tohto diania bol vznik nových cirkví – evanjelické cirkvi založené na princípoch Lutherových názorov – tzv. „luteráni“, a reformované cirkvi založené na učení Jána Kalvína – tzv. „kalvinisti“.

Protestantská reformácia vyplývala zo štyroch základných otázok respektíve doktrín, o ktorých boli reformátori presvedčení, že sa v nich rímskokatolícka cirkev mýli. Tieto štyri otázky či doktríny sú: Akým spôsobom dochádza k spaseniu človeka? V čom spočíva náboženská autorita? Čo je cirkev? A čo je podstatou kresťanského života?

Dôsledky reformácie

Reformácia viedla k protireformácii a rekatolizácii, ktorú viedol Rím. Protireformácia našla základ v pôsobení jezuitov (rehoľa Spoločnosť Ježišova, založená Ignácom z Loyoly). Hlavným cieľom rekatolizácie bolo poskytovanie kvalitného a bezplatného vzdelávania deťom vplyvných feudálov. Začalo sa uplatňovať pravidlo „koho panstvo, toho náboženstvo“ ako výsledok Augsburského náboženského mieru medzi evanjelikmi a katolíkmi z roku 1555. Podľa neho s feudálom prestúpili na katolicizmus alebo protestantizmus aj jeho poddaní. Európa sa rozdelila na dva tábory: katolíkov a protestantov – ich spory vyvrcholili v 30-ročnej vojne (1618 – 1648).

Lutherova ruža

Lutherova ruža je známa aj ako Lutherova pečať, je najznámejším symbolom luteranizmu. Martin Luther sa osobne pričinil o vytvorenie tohto symbolu. Symbol v krátkosti vystihuje jeho vieru a vieru, ktorá je spoločná pre všetkých kresťanov. Čierny kríž v srdci znamená vieru v Ukrižovaného, ktorý nás zachraňuje. Čierna farba kríža predstavuje farbu úmrtia a bolesti. Srdcu ponechal pôvodnú červenú farbu, akou sa označovalo, pretože nás nezabíja, ale ponecháva nažive.

Srdce stojace v strede bielej ruže znázorňuje, že viera dáva radosť, útechu a pokoj. Biela farba je farba duchovných bytostí a anjelov. Ruža stojí na modrom poli, ktoré symbolizuje duchovnú radosť. Terajšia viera je začiatkom nebeskej radosti. Okolo poľa je zlatý prstenec zobrazujúci nekonečné žehnanie v nebeskej večnosti, ktoré je také významné ako hodnota zlata na zemi.

Lutherovou ružou sú zdobené napríklad aj budovy vytvorené pre cirkevné ciele, ako napríklad Lutherov dvor v Budapešti.

Čo je reformácia v súčasnosti?

Sviatok Pamiatky reformácie v evanjelickej cirkvi neznamená len spomienku na historické udalosti, ale reformácia je proces, ktorý sa každodenne má odohrávať v živote človeka, cirkvi aj spoločnosti; je potrebné uvedomovať si nesprávne smerovanie, chyby a omyly a usilovať sa vrátiť k tej správnej ceste. Reformácia v živote kresťana a cirkvi znamená každodenný návrat k Božie-

mu slovu, každodennú konfrontáciu svojho života s Božími prikázaniami a každodennú snahu o obnovu vo všetkých zložkách nášho života.

Prípravy na oslavy okrúhleho jubilea sa začali už na jeseň roku 2016. Bližšie informácie o plánovaných podujatiach, bohoslužbách, knihách a programoch v Maďarsku nájdete na stránke www.reformacio500.hu

Martin Luther (1483 – 1546)

Martin Luther bol nemecký teológ, kazateľ a reformátor, zakladateľ protestantizmu, autor duchovných, politických, pedagogických spisov, cirkevných piesní a prekladov. Jeho najvýznamnejším dielom je preklad Biblie do nemčiny. Luther sa narodil v rodine baníka. V rokoch 1501 – 1505 študoval na univerzite v Erfurte filozofiu. Po získaní titulu magistra sa však rozhodol vstúpiť do kláštora v Erfurte a stal sa augustiniánskym mníchom. Po vysviacke prestúpil v roku 1508 na univerzitu vo Wittenbergu, kde prednášal filozofiu a teológiu. V roku 1512 sa stal doktorom teológie a začal vo Wittenbergu kazateľskú činnosť. Rozpory medzi svojím svedomím, vychádzajúcim zo štúdia Biblie, a oficiálnym učením vtedajšej cirkvi viedli Luthera k uverejneniu 95 téz (vo Wittenbergu, 31. októbra 1517). Tézy, ktoré sa rýchlo rozšírili, vyvolali veľký ohlas. Luther vydal reformačné spisy, v ktorých svoje názory ďalej obhajoval a pápež Lev X. nariadil v roku 1521 jeho exkomunikáciu. Fridrich Múdry poskytol Lutherovi úkryt na hrade Wartburg, kde reformátor žil v rokoch 1521 – 1522. V roku 1524 začal Luther opäť prednášať. V roku 1525 sa oženil s bývalou mníškou Katarínou von Bora a stal sa otcom šiestich detí. So svojím spolupracovníkom Philippom Melanchthonom položil Martin Luther základy novej evanjelickej cirkvi. Vo zvyšnom období svojho života sa venoval podpore evanjelickej cirkvi, riešeniu cirkevnopolitických a teologických otázok. Zomrel 18. februára 1546, pochovaný je vo Wittenbergu.

(ef)
Foto: (archív)

Eva Bachletová

Retroslová

Dejiny

Dejiny sú takmer nepodstatné
v tomto pretínaní času
sme si priveľmi vedomí
chvíľkovosti žitia a jeho zákutí
dejiny sú takmer nepodstatné
v zanikajúcom zápase
o vlastnú identitu

Retro

Stratené deti
Svojho času
Hľadáme spomienky
Hľadáme vlastnú minulosť
Chceme byť retro
Lebo z prítomnosti
Nám nič – neostalo

Veľké deti

„Kliky“
„Lajky“
„Smajlíky“
Sme ako veľké deti
Na novom ihrisku
Zvanom Facebook
Vzrušene sledujeme
Samých seba
V nehmotnom svete
Kým nás ktosi – opäť nevypne!
A potom?
Kto sa bude s nami ešte hrať?

Zima

Posledné letnenie je za nami
Jeseň schne so smutným závažím
Ženy nosia sentimentálne plášte
namiesto figových listov
A do ranných výkrikov
šeptá zima

Moja mama

Mama moja
Žiješ dva životy
Svoj a môj
Darmo sa vymykám
Upadám doň
Chcem sa ti zveriť
S popraskaným štartom dospelosti
a strachom
v jablku Evinom

Starej mame

Stará mama za požičaným oknom
Kýva nedeľným deťom
Odpusť starobe
Vyberá si dni
A mne je ľúto
Prázdnych
Vráskavých popoludní

ŠTYRI DCÉRY DEDKA ROKA

Z detských básní Gregora Papučka

Volanie zimy

Poď len, poď už, biela zima!
Tenký mrázik, uštipni ma!
Ujúkaj len, hraj, metelička,
do červena sfarbi mi líčka!

Do červena sfarbi mi líčka,
ujúkaj len, hraj, metelička!
Tenký mrázik, uštipni ma!
Poď len, poď už, biela zima!

Rytier zimy

Vietor hvízda, voda stuhla,
mrzne až-až strach.
Iba jeden šuhaj stojí
tvrdo na nohách.

Ako rytier v stredoveku:
rovno, v pozore.
Smaltovanú prilbu z kovu
nosí na hlave.

Nos má z mrkvy, vetriská mu
chodia nôtu duť.
V snehobielej uniforme
vypína si hruď.

Január

Povedzte, deti, kto som?
Január s červeným nosom!
A povedzte mi, čo robím?
Ľadovec do hôr, do dolín!
Z čoho mám šaty?
Z bielučkej vaty!

Jar

Najmladšia dcérka ujčeka Roka,
akoby víle vypadla z oka!
V zelenohebkej tráve spáva,
puky a kvietky vyvoláva.

Vyjdi, slniečko!

Vyjdi, vyjdi, slniečko,
na vysoké nebo,
vezmi teplom napchané
veľké vrece sebou!

Polož si ho na mráčik,
k nemu prisadni si,
potom všetko teplučko
rovno na nás vysyp!

Jeseň

Prišla jeseň,
stíchla pieseň,
to sa všimnúť musí.

Na oblohe
gagotajú
kŕdle divých husí.

Šarkan

Vyšiel Jožko na kopec
poihrať sa troška,
ťahá sebou šarkana,
šarkan ťahá Jožka.

Špagátik sa napína,
ukrutne sa zmieta.
Vyfarbená potvora
po oblohe lieta.

ZO ŽIVOTA NAŠICH ŠKOLÁKOV

Foto: A. Rusnák

Posledný turnus školy v prírode Poznaj svoje korene v roku 2015, ktorú organizačne zabezpečuje Zväz Slovákov v Maďarsku, bol určený pre stredoškolákov a vysokoškolákov. Okrem účastníkov z Pitvaroša, Ďurky, Budapešti, Veňarca a Dabaša do Hronca pricestovali aj stredoškoláci z Báčskeho Petrovca a Banskej Bystrice. Vyučovacie hodiny boli každý druhý deň predpoludním. Viedla ich redaktorka, moderátorka Rádia Regina RTVS Katarína Kovačechová. Spolu so žiakmi tvorila texty, učila komunikáciu a slohovanie, rozvíjala čitateľskú gramotnosť. Najlepšie študentské reportáže odvysielalo štúdio Regina Banská Bystrica. Vo voľných chvíľach sa účastníci oboznámili s kultúrou, prírodou a históriou stredného Slovenska.

Foto: A. Rusnák

Najväčším podujatím dabašskej základnej školy Františka Rákócziho II. je dozaista slovenský národnostný týždeň, ktorý sa tradične koná na jeseň. Sériu podujatí v roku 2015 odštartovali výstavy malieb medzinárodne uznávaného umelca Jozefa Garajského, krojovaných bábik a etnologická výstava o Slovenskom Komlóši. Deti i dospelí sa tešili z vystúpenia súboru Slnečnice z Dunaeďházy i predstavenia Slovenského divadla Vertigo. V rámci Dňa národností sa prezentovali nemecká, rómska a rumunská národnosť, vystúpili žiaci z Pišpeku a z družobnej školy v Banskej Bystrici. Po veľkolepej kultúrnej haravare nasledovali ručné činnosti pod vedením odborníkov a ľudových umelcov. V záverečnom programe vystúpili miestne citarové skupiny Fialečka a Bažalička.

Foto: M. Kissová

Slovenskí gymnazisti z Budapešti podnikli výlet do pohoria Matra. Navštívili obec Alkár, kde si pozreli slovenský národopisný dom, ako aj miestnu základnú školu, ktorú prevádzkuje miestna slovenská samospráva. V Široku si pozreli hrad a v obci Hollókő obdivovali rázovitú ľudovú kultúru, vďaka ktorej je táto obec zapísaná v zozname svetového dedičstva UNESCO.

Sviatkom slovenského slova nazval predseda poroty Alexander Kormoš 20. súťaž v prednese poézie a prózy, ktorú usporiadala Slovenská samospráva XIII. obvodu Budapešti začiatkom novembra v knižnici budapeštianskej slovenskej školy. V roku 2015 sa do súťaže prihlásili okrem miestnych žiakov aj školáci z bakonského Jášču. Porota pracovala v zložení básnik Alexander Kormoš, bývalá učiteľka budapeštianskej školy Klára Mátéová a podpredsedníčka slovenskej samosprávy II. obvodu Ľubomíra Fallerová. Účastníci súťaže sa po vyhlásení výsledkov od predsedníčky slovenského zboru Zuzany Hollósyovej dozvedeli, že budú mať možnosť zúčastniť sa letného tábora v Neszmélyi.

Foto: (ef)

V polovici novembra riaditeľka Materskej školy, základnej školy, gymnázia a žiackeho domova v Budapešti Júlia Szabová Marloková privítala záujemcov na Dni otvorených dverí. V spoločnosti svojich zástupkýň pred ukážkovými hodinami im poskytla všeobecné informácie o všestrannej činnosti ich výchovno-vzdelávacej inštitúcie. Vyzdvihla, že ako národnostná škola, ktorej prevádzkovateľom je od 1. septembra 2014 Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku, veľký dôraz kladú nielen na rozvíjanie jazykových schopností detí, ale aj na posilnenie slovenskej identity a na výchovu budúcej slovenskej inteligencie.

Foto: (csl)

Predsedníčka Slovenskej samosprávy v Horných Peťanoch Zuzana Pápaiová Laczkovská pozvala do Základnej školy v Netejči, Horných Peťanoch a Níži detskú citarovú skupinu Fialečka zo Základnej školy Františka Rákócziho II. v Dabaši-Šáre. Spolupráca priniesla vytúženú úrodu. Citaristi spolu s ich vedúcim Ladislavom Szlamom poskytli jedinečný kultúrny zážitok, lebo po zaujímavej prednáške si deti mohli vyskúšať hudobné nástroje. Vo viac než polhodinovom programe si obecenstvo vypočulo tri kytice piesní, dozvedelo sa zaujímavosti o mnohých nástrojoch. Niektoré deti si citaru dokonca želali pod vianočný stromček.

Foto: A. Rusnák

Foto: M. Bajczerová

Slovenská samospráva v Slovenskom Komlóši spolu s tamojšou slovenskou základnou školou v roku 2012 vytvorili v budove školy pamätnú stenu, na ktorej každý rok odhalia pamätnú tabuľu jednej z významných osobností slovenského verejného života mesta. V novembri 2015 v rámci slávnostného otvorenia Mesiaca slovenskej kultúry odhalili pamätnú tabuľu Pavla Lauka, a to pri príležitosti jeho nedožitých 90. narodenín. P. Lauko bol učiteľom slovenčiny a dejepisu, jednou z vedúcich osobností miestneho ochotníckeho divadelníctva. Na slávnosti sa zúčastnili členovia rodiny Laukovej, predstavitelia mestskej samosprávy a prišiel aj známy komlóšsky rodák, drevorezbár Michal Zsolnai, ktorý zhotovil tabuľu. Po slávnostnom akte program pokračoval predstavením komlóšskeho slovenského ochotníckeho divadla Vrtochy starej mamy.

V Bukovskej slovenskej národnostnej škole v Novej Hute žiacka samospráva zorganizovala deň tradícií. Pod vedením členov miestneho slovenského klubu spoznali deti starodávne náradie, vyskúšali si prípravu kvasenej kapusty a troch druhov tradičných jedál. V peci na dvore školy zhotovili kvaku s makom a tvarohom, krumpľovníky s lekvárom a šúľance s makom. Naučili sa vyrábať brdovce (slimáčiky z cesta) do polievky, čo nie je jednoduchá práca ani pre skúsené gazdinky. Ako by dobrôt ešte nebolo dosť, na poslednom dejisku na deti čakala ochutnávka rôznych druhov medu.

Foto: J. Molnárová Mátraiová

Foto: (fuhl)

V Stredisku pilíšskych Slovákov v Mlynkoch sa začiatkom decembra opäť zišli žiaci slovenských škôl z rozličných kútov Maďarska na adventnom stretnutí. Podujatie CSSM otvorila predsedníčka Alžbeta Hollerová Račková. Po hudobno-zábavnom predstavení divadla Piki z Pezinka nasledovalo zapálenie adventných sviečok. Prvú zapálil farár z Mlynkov Zoltán Szalay, druhú starosta Márton Peller, tretiu veľvyslanec Slovenskej republiky v Maďarsku Rastislav Káčer a štvrtú predsedníčka CSSM A. Hollerová Račková. Ako je už zvykom, podpredsedníčka Verejnoprospešnej nadácie za Slovákov v Maďarsku Monika Pellerová a školská referentka CSSM Erika Lázárová odovzdali ceny štipendistom Programu pre nadaných. Každý vyznamenaný získal diplom a kalendár na rok 2016. Záverečnou časťou programu bolo predstavenie žiakov Slovenskej národnostnej základnej školy v Mlynkoch.

Foto: E. Zemenová Palečková

Slovenskí žiaci z Peštianskej župy sa stretli v Pišpeku, aby si zasúťažili v prednese poézie a v jazykovej zručnosti. Súťaž vypísala Slovenská samospráva Peštianskej župy, hostiteľmi boli Slovenská samospráva v Pišpeku a tamojšia Základná škola Jozefa Beneho. Na podujatí sa zúčastnilo 60 žiakov z piatich škôl – z Dabašu-Šáre, Mlynkov, Santova, Ďurky a Pišpeku. Súťaž otvorili predseda Slovenskej samosprávy Peštianskej župy Ondrej Csaba Aszódi a riaditeľ pišpeckej základnej školy Imre Várszegi. Deti súťažili v troch skupinách, 1. – 4., 5. – 6. a 7. – 8. trieda. Podľa poroty súťažiaci boli výborne pripravení.

Základná škola v Tardoši usporiadala župnú recitačnú a vedomostnú súťaž, ktorá sa uskutočnila v rámci slovenského národnostného týždňa v škole. Zúčastnilo sa na nej 38 detí zo Šarišápu, Annavölgyu, Tatabáne-Bánhidy, Sílešu, Moďoróšu a Tardošu. Žiaci nižšieho stupňa recitovali, pre starších pripravili organizátori vedomostnú súťaž, pozostávajúcu z opisu obrazu, porozumenia textu a zo slovenskej vzdelanosti, konkrétne jesenných a zimných zvykov a sviatkov. Počas súťaže školská referentka CSSM Erika Lázárová pripravila pre pedagógov prednášku o najnovších učebných pomôckach. Učiteľky a učitelia si pomocou interaktívnej tabule vyskúšali nové pomôcky, ktoré naozaj uľahčujú prácu v školách.

Foto: E. Kissová

Školský rok 1985/86 bol v histórii Slovenskej národnostnej základnej školy v Santove výnimočný. Inštitúcia sa vtedy nasťahovala do novej budovy. Túto významnú udalosť si Santovčania pripomenuli na milej slávnosti, na ktorej sa predstavili tanečníčky školy spolu s členkami Tanečnej skupiny Stužka (Pántlika) s miestnou choreografiou Ireny Kotroczovej Do kolečka, do kola..., pričom ich hlasy posilnili speváčky chýrneho miestneho pávieho krúžku. Účastníkov a vzácnych hostí pozdravili riaditeľ inštitúcie Péter Rudas, hlavný radca MĽZ Štefan Kraslán a riaditeľka školského obvodu Klebelsbergovho centra vo Verešvári Csilla Tóthová Patakiová. Žiaci pod vedením svojich učiteľov pripravili na slávnosť bohatý program. Na roky strávené v tejto budove si s nostalgiou spomínali nielen žiaci, ale aj bývalí pedagógovia školy.

Foto: (csl)

Foto: P. Kunovac

Počas Slovenského týždňa v sarvašskej slovenskej škole ponúkajú žiakom nové aktivity a zaujímavé informácie zo života na Slovensku. Vlani mladších žiakov potešili slovenské hudobné rozprávky, detské pesničky a hry. Zaujímavé dokumentárne filmy im priblížili Tatranský národný park, ako aj život chránených zvierat v Tatrách. Starší žiaci sa v znamení Roku Ľudovíta Štúra sústredili na život a dielo tejto významnej slovenskej osobnosti. Svoje schopnosti a znalosti v slovenskom jazyku mohli prezentovať v školskej súťaži Kto čo vie. Svoje vedomosti si mohli overiť pri riešení tajničiek a kvízu. Nezabudlo sa ani na slovenskú gastronómiu. Bryndzové halušky a pirohy pripravovali so žiakmi hosťujúce učiteľky Alena Koscová a Eva Labišáková.

XIX. ročník Slovenského týždňa v čabianskej slovenskej škole sa začal otvorením výstavy Život a dielo Ľudovíta Štúra. Na vernisáži sa zúčastnili a dielo Ľ. Štúra žiakom priblížili generálny konzul SR v Békešskej Čabe Štefan Daňo a riaditeľ Slovenského inštitútu v Budapešti Gabriel Hushegyi. Riaditeľka školy Edita Pečeňová v krátkom úvodnom prejave zdôraznila, že práve obdobie adventu pridáva slovenským dňom neopakovateľnú atmosféru. Na rôznych podujatiach sa žiaci zoznamujú s ľudovými zvykmi a tradíciami. Tak sa v nich prebúdza a udržiava láska k slovenskej kultúre a k slovenskému jazyku, prehlbuje slovenská národnostná identita. Počas týchto dní škola organizuje kultúrne, populárno-vedecké a športové programy pre svojich zverencov.

Foto: M. Fábiánová

Foto: Z. Lišková

Týždeň plný aktivít pripravili pre žiakov sarvašskej slovenskej školy učitelia Eva Janšíková a Gábor Urban. Telocvikári Zlatica Lišková, Agneša Kugyelová a Zoltán Fonád rozcvičkou rozohriali nielen žiakov, ale aj učiteľov. Celý týždeň žiaci cvičili, pripravovali zdravé jedlá zo zeleniny a ovocia a kreslili. Vedomosti o správnej hygiene detského chrupu pomohla rozšíriť prvákom a druhákom hygienička Anita Stiflerová Tarková. Eva Nagyová Sinyiová prostredníctvom interaktívnej tabule predniesla prednášku o ochrane zdravia. Každá trieda mala za úlohu pripraviť šalát zo zeleniny alebo ovocia. Nápady boli pestré a deti spoznali aj nové chute. Učitelia zostavili pre žiakov test, v ktorom si mohli vyskúšať svoje vedomosti o zdravej životospráve.

Foto: Z. Lišková

Súťaž s názvom Kto čo vie? sa uskutočnila v Slovenskej základnej škole, materskej škole a internáte v Sarvaši. Do finále sa prebojovali len najšikovnejší žiaci. Najväčší potlesk zožal šiestak Szabolcs Fábri, ktorý očaril prítomných hrou na gitare. Vedúci citarového krúžku Ján Galát na vysokej úrovni pripravil svojich zverencov. Slovenské piesne v ich podaní rozozvučali celú aulu. Prváčikovia vystúpili s veselou scénkou, ktorú s nimi nacvičila vychovávateľka Katarína Kondačová. Dievčatá nižšieho stupňa už v priebehu kvalifikácie dokázali, že tanec hip-hop im učaroval. Veľký potlesk obecenstva si zaslúžila hrou na píšťalke tretiačka Izabela Laudaiová. Siedmak Dominik Sinka je všestranný umelec, nielen hrá na klavíri, ale výborne prednáša prózu, v čom mu asistovali spolužiačky. Každý súťažiaci dostal magnetku a sladkosti, tí najlepší aj diplomy a športové potreby.

Foto: V. Mohayová

Pred začiatkom zimných prázdnin sa žiaci a učitelia novomestskej slovenskej školy vybrali do predvianočných Košíc, aby sa naladili na sviatky. Nesklamali sa, mesto bolo krásne vyzdobené a na pódiu na námestí už prebiehal vianočný kultúrny program. Podobne to vyzerá každý rok, ale zároveň je to vždy iné. Tentoraz sa im zdalo, že predávajúcich bolo menej, no pre nich to nebolo dôležité, ich lákala samotná atmosféra. A tá je zakaždým čarovná. Po nákupe drobných darčekov sa zohriali v cukrárni.

Centrum ďalšieho vzdelávania Univerzity Komenského v Bratislave začiatkom decembra organizovalo v Študijnom a kongresovom stredisku v Modre – Harmónii vzdelávací program pre krajanov, Vianoce na Slovensku. Na podujatí sa zúčastnili žiaci a učitelia z Chorvátska, Srbska, Rumunska, Ukrajiny a Maďarska. Slovákov žijúcich v Maďarsku zastupovali žiaci Csaba Bajczer zo Slovenského Komlóša, Dora Dunaiová, Lea Szarvasová a Viktória Bobvosová z Békešskej Čaby, Peter Málik z Budapešti a Szabina Arnóczka a Michal Kondacs zo Sarvaša, resp. učiteľky Judita Molnárová Pribojszká z Békešskej Čaby a Anna Franková zo Sarvaša. Na Slovensku ich čakal bohatý program, ako návšteva pamätihodností, zábavné hry, divadelné inscenácie, folklórne programy, výlety a diskotéka.

Foto: J. Molnárová Pribojská

Foto: A. Rusnák

Katolícka základná škola sv. Jána v Dabaši-Šáre usporiadala Deň slovenského jazyka. Slovenčinári Magdaléna Mária Suhajdová Kohanová, Júlia Tóthová, Margita Jankulárová, Anna Saligová Bózsiková a Atila Rusnák s finančnou podporou Slovenskej samosprávy v Dabaši-Šáre pripravili hodnotný program. Podujatie sa začalo na školskom dvore hymnickou piesňou Daj Boh šťastia. Potom organizátori rozdelili žiakov do piatich skupín. Počas dňa sa každý mohol vyskúšať v rozličných vedomostných súťažiach, kvízoch, ale aj v kreatívnych zamestnaniach. S pomocou členiek speváckeho zboru Rozmarín a rodičov deti piekli, varili tradičné šárske jedlá, piekli zákusky, robili bábiky zo šúpolia, riešili vedomostný test o Slovenskej republike a o Slovákoch v Maďarsku, alebo sa učili zábavné ľudové hry, či popové skladby. Na sklonku dňa každý účinkujúci dostal sladkú odmenu a cenné knižky o Slovenskej republike.

Pri výbere stredných škôl pre ďalšie štúdium to nemajú ľahké nielen žiaci, ale ani ich rodičia a učitelia. V Maďarsku existujú rebríčky stredných škôl, ktoré boli vytvorené na základe rôznych kritérií, ako napr. výsledky maturitných skúšok, študentských olympiád, počet úspešných jazykových skúšok, či prijatých študentov na vysoké školy. Výskumník z oblasti školstva István Nahalka pri zostavovaní poradia stredných škôl skúmal aj to, ktorá škola je schopná najviac prispieť k úspešnému rozvoju žiakov, k ich výkonu, teda kde prebieha najúspešnejšia pedagogická práca. Tak vznikol zoznam na základe tzv. pedagógmi pridanej hodnoty (PPH). Pre slovenskú komunitu v Maďarsku je fakt, že Slovenské gymnázium v Békešskej Čabe je na tomto zozname na 34. mieste, potešiteľný aj preto, lebo Békešská župa nepatrí medzi ekonomicky a hospodársky najvyspelejšie regióny Maďarska.

Foto: (a)

Foto: (ef)

Slovenská samospráva XIII. obvodu Budapešti usporiadala pre žiakov nižšieho stupňa budapeštianskej slovenskej školy miestnohistorickú prechádzku. Deti sa v spoločnosti svojich učiteliek a slovenských poslankýň na čele s predsedníčkou Zuzanou Hollósyovou zoznámili so životom a tvorbou významných Slovákov, ktorí žili alebo pracovali v XIII. obvode. Takým bol napríklad Ivan Vydarený, ktorého nazývali aj fotografom Budapešti, alebo zvonolejár Jozef Pozdech. Zašli aj na Pltnícku ulicu, kde slovenská samospráva v roku 2015 inštalovala pamätnú tabuľu slovenským pltníkom, ktorí sa v 19. storočí zaslúžili o vytvorenie mestskej časti. Posledná zastávka prechádzky bola na Námestí mieru, ktorého dominantou je Kostol sv. Ladislava. K tomuto kostolu sa viaže meno rodáka zo Zlatých Moraviec, kanonika Vojtecha Uhlára, ktorý ho dal vybudovať a slúžil v ňom od roku 1916 až do konca svojho života, do roku 1938.

Foto: (csl)

Inscenácie zaujímavých a poučných slovenských rozprávok si mohli pozrieť návštevníci Pútnického domu a kultúrneho centra v Dabaši-Šáre na VI. Slovenskom rozprávkovom popoludní, na ktorom s veľkým úspechom vystúpili žiaci nižších ročníkov miestnej Základnej školy Františka Rákóczího II. Na úvod prehliadky riaditeľka inštitúcie Ilona Toková Járomiová vyzdvihla dôležitosť rozprávok v procese vývoja osobnosti dieťaťa. Zdôraznila, že naštudovaním slovenských predstavení sa deti zdokonalili v jazyku a táto aktivita je dôležitá aj z hľadiska posilnenia kolektívov. Informovala divákov, že príjmy zo vstupného použijú koncom školského roka na nákup knižných odmien. V rámci vydareného večierka spoluúčinkoval aj školský spevácky zbor s miestnymi slovenskými ľudovými piesňami a na tomto podujatí vyhlásili výsledky súťaže kresieb s tematikou predstavených rozprávok.

V roku 2016 bola fašiangová sezóna pomerne krátka, žiaci budapeštianskej slovenskej školy sa však stihli rozlúčiť so zimou ešte pred Popolcovou stredou. Fašiangovú zábavu pre nižšie ročníky organizovali štvrtáci. Spolu so svojou triednou učiteľkou Anitou Holou vyzdobili triedu a chodby, pripravili darčeky do tomboly, chystali sa na maškarný ples. Po úvodných riekankách sa deti predstavili s tancami, ktoré s nimi nacvičila Eva Szilágyiová Šubová. Potom sa už dostali k slovu veľmi vtipné a dobré masky: veľa pirátov, šašov, niekoľko postáv z Hviezdnych vojen, domorodec, ale aj Jar, kvetinky a rôzne zvieratká. Pre nás bola najvtipnejšia maska Červená čiapočka, za ktorú sa prezliekol jeden chlapec z tretej triedy.

Foto: (ef)

Foto: Zs. Lipták

V Slovenskom gymnáziu, základnej škole, materskej škole a žiackom domove v Békešskej Čabe je už zvykom, že fašiangové popoludnie organizujú ôsmaci. S prípravami začali už týždne predtým: hľadali sponzorov, pripravovali dekorácie a zostavovali program. Vyvrcholením podujatia bol sprievod masiek. Zapojili sa všetci žiaci základnej školy. Takmer 100 detí sa predstavilo v najrôznejších individuálnych alebo skupinových maskách. Víťazmi boli všetci, keďže každý z prítomných dostal nejaký darček. Samozrejme, nechýbala ani tombola s množstvom hodnotných cien.

Foto: Z. Lišková

Tradíciou slovenskej školy v Sarvaši je už dlhé roky februárový fašiangový karneval. Predpoludním sa žiaci na chodbách školy predstavili veselým sprievodom v maskách. S veselým džavotaním sa k nim pripojili deti z materskej školy. Karnevalová atmosféra pokračovala popoludní v športovej hale, kam zavítali aj poslanci mestského zastupiteľstva a členovia rodičovskej rady, ako aj bývalí pedagógovia školy. Potom sa prezentovali všetky triedy s predstaveniami, ktoré priniesli divákom, ale aj účinkujúcim nádherný umelecký zážitok. Nechýbali kominári, malé kačiatka, kovboji, šašovia, tanečníci, pávy, pretekári, kozáci a ruské matrjošky, zlodeji, ba ani vtipné vystúpenia rodičov a učiteľov.

V Slovenskej základnej škole v Slovenskom Komlóši sa vždy lúčia so zimou veselým fašiangovým karnevalom. Tento program spájajú s tradičným čajovým večierkom a najnovšou súťažou školy pod názvom Kto čo vie? Organizátormi komplexného programu boli rodičovské združenie a žiacka samospráva. Deň plný zábavy uviedol fašiangový karneval, na ktorom sa predstavili krásne princezné, milé zvieratká a rôzni rozprávkoví hrdinovia. Deti veselo tancovali v telocvični školy, kde sa v ich sprievode kochali rodičia a hostia. Po fašiangovej časti podujatia nasledovala obľúbená prehliadka nadaných detí Kto čo vie? Aj teraz dokázali, že sa vedia oduševnene venovať spoločnej práci v prospech triedy. Po súťaži všetkým dobre padlo posedenie pri teplom čaji, chutných obložených chlebíčkoch a zákuskoch a, samozrejme, výbornej hudbe a tanci. Medzitým prebiehalo losovanie tomboly, príjmy z nej venovali na žiacke programy.

Foto: M. Bajczerová

Foto: (ef)

Veľa záujemcov prišlo začiatkom marca do budapeštianskej slovenskej školy, kde sa uskutočnil Deň otvorených dverí pre budúcich žiakov nižšieho stupňa základnej školy a ich rodičov. O podujatie prejavili záujem nielen rodičia detí z miestnej materskej školy, ale aj z iných predškolských inštitúcií XIII. obvodu, z budínskej časti hlavného mesta, ba aj jeden žiak Základnej školy v Teranoch. Po stručných informáciách zástupkyne riaditeľky Kornélie Ráczovej o škole, v ktorej vyučujú všetky predmety po slovensky, na otázky prítomných odpovedali vedúca pedagogického kolektívu na nižšom stupni Monika Szelényiová a budúca triedna učiteľka prvákov, hosťujúca pedagogička zo Slovenska Anita Holá. Potom si rodičia so svojimi deťmi mohli pozrieť hodiny slovenského jazyka a hodinu matematiky.

Foto: Z. Lišková

V sarvašskej slovenskej škole sa každý rok koná netradičný deň. Žiacka samospráva spolu s ôsmakmi sa naň zodpovedne pripravujú. Organizujú rôzne športové súťaže žiakov, rodičov a učiteľov, vystúpenia žiakov so spevom a tancom. V sobotu ráno ôsmačka Alexandra Pappová prevzala od riaditeľky Zuzany Nemčokovej kľúč a tým aj vedenie inštitúcie. „Riaditeľovanie" začala predstavením učiteľského zboru, ktorý pozostával z vybraných ôsmakov. Ich úlohou bolo viesť v triedach 3 hodiny, a to na základe poctivo zostaveného učebného plánu. Celý netradičný deň sa skončil odovzdaním pohárov pre najlepšie učiteľky, ktorými sa podľa rozhodnutia žiakov stali na nižšom stupni Eva Janšiková Herková a na vyššom stupni Csilla Tomašovská Dányiová.

V polovici marca sa v rámci Školy v prírode na Donovaloch, usporiadanej Univerzitou Mateja Bela v Banskej Bystrici, mohli venovať osvojeniu si lyžiarskych zručností aj niekoľkí žiaci z Dunaeďházu a zo Šarišápu. Ubytovaní boli v penzióne Limba, odkiaľ mali krásny výhľad na bielu prírodu. Každý deň sedem hodín lyžovali. Na začiatku im to išlo ťažšie, ale ku koncu pobytu sa všetci naučili lyžovať. Inštruktori zorganizovali pre nich výlet na rozhľadňu. V posledný deň už všetci mali pocit, že sú šampiónmi v lyžovaní. Celý týždeň bol pre deti fantastický, mali príjemné počasie a veľmi dobre sa cítili. Všetky si našli nových priateľov.

Foto: (a)

Dvadsať žiakov Maďarsko-slovenskej dvojjazyčnej národnostnej základnej školy a žiackeho domova v Novom Meste pod Šiatrom sa začiatkom marca zúčastnilo na lyžiarskom výcvikovom kurze v Tatrách. Zatiaľ čo samotná aktivita je tradičná, miesto konania bolo tentoraz novinkou. Žiaci boli z lyžiarskeho strediska v Tatranskej Lomnici nadšení. Naučili sa lyžovať a strávili týždeň v prekrásnom prostredí.

Foto: J. Kucziková

Foto: J. Kucziková

Tiež začiatkom marca usporiadali v škole jarné tvorivé dielne. Počas dvojhodinovej aktivity deti vytvorili množstvo krásnych produktov a jedáleň školy, kde sa kútik šikovných rúk konal, ovládla príjemná vôňa medovníkov a iných koláčov. Deti vyrábali veľkonočné pohľadnice, zdobené odtlačkami zo zemiakov. Stoly sa naplnili aj vajíčkami s mramorovým vzorom, napichnutými na špajle, vyzdobenými stužkami a pierkami. Žiaci si mohli osvojiť aj techniku decoupage. Ňou zdobili škatule pomocou farebných servítok a lepidla. Mladí umelci sa venovali aj zdobeniu medovníkov a zo sladkého cesta piekli malé zajačiky.

V Slovenskej základnej škole v Slovenskom Komlóši každý rok organizujú Deň otvorených dverí, keď sa rodičia a záujemcovia majú možnosť bližšie oboznámiť so životom inštitúcie. Začiatkom marca si mohli pozrieť rôzne vyučovacie hodiny. V prvých paralelných triedach sa presvedčili o tom, že deti sa pekne naučili čítať a hovoriť po slovensky a na hodine maďarčiny dokázali, že už ani čítanie dlhšieho textu im nerobí ťažkosti. Hostia si pozreli aj mimoškolské aktivity žiakov, ako sú futbal a ľudový tanec, ktoré sú dôležitou súčasťou výchovno-vzdelávacieho procesu.

Foto: M. Bajczerová

Poznatky o slovenských pltníkoch si mohli rozšíriť študenti budapeštianskeho slovenského gymnázia, pre ktorých Slovenská samospráva XIII. obvodu Budapešti usporiadala v apríli v knižnici školy mimoriadnu hodinu slovenskej vzdelanosti. Premietla im film Od Oravy dážď ide, ktorý vyrobila Československá televízia roku 1967 na pamiatku nižnianskych pltníkov.

Foto: (ef)

Foto: A. Rusnák

Začiatkom apríla Základná škola Gézu Gárdonyiho v Ďurke usporiadala v poradí šiestu súťaž zo slovenského jazyka. Pôvodnú koncepciu zakladateľky súťaže Eriky Zemenovej Palečkovej hlavný organizátor Zoltán Berényi rozšíril, tentoraz v osobitej kategórii si mohli zasúťažiť aj piataci a šiestaci. Svoje vedomosti si zmeralo viac ako tridsať žiakov z Pišpeku, Ďurky, zo ZŠ F. Rákócziho II. a z Katolíckej ZŠ sv. Jána v Dabaši-Šáre. Výhercovia prevzali ceny CSSM, všetci účastníci dostali záložku do knihy a čokoládu.

V Základnej škole Jozefa Beneho v Pišpeku bolo 22. apríla rušno. Slovenčinárky Erika Zemenová Palečková a Emese Gimesiová Szokolová sa rozhodli, že aj v tomto roku zorganizujú Jarnú haravaru, ktorá sa vlani tešila veľkej obľube. V programe nechýbali vedomostný ani jazykový kvíz, výstava ľudových krojov, tanec a zábava. Vďaka vytrvalej práci učiteliek žiaci si užili mimoriadny deň. Úprimne veríme, že bude ešte veľa podobných podujatí, ktoré vedú k posilneniu identity a motivujú k tomu, aby si deti obľúbili slovenčinu.

Foto: A. Rusnák

Posledný aprílový piatok sa so slovenskou školou v Budapešti rozlúčilo osem študentov 12. ročníka. Po písomných a ústnych maturitných skúškach o niekoľko týždňov ich už čakal život s veľkým Ž... Riaditeľka inštitúcie Júlia Szabová Marloková sa poďakovala za vykonanú prácu učiteľskému zboru, predovšetkým triednym profesorkám Márii Kissovej a Veronike Laluskovej, ako aj vedúcej skupiny v žiackom domove Alžbete Zimanovej. Zvlášť sa poďakovala maturantke Kataríne Somogyiovej za jej činnosť na čele študentskej samosprávy. Všetkým maturantom popriala veľa úspechov pri skúškach i v živote.

Foto: (csl)

Foto: M. Fábiánová

Posledný aprílový týždeň sa všetci študenti Slovenského gymnázia, základnej školy, materskej školy a internátu v Békešskej Čabe spolu so štyrmi učiteľmi vydali na jednodňovú národopisnú exkurziu po stopách Slovákov v Békešskej župe. Putovanie začali v Poľnom Berinčoku a v jeho evanjelickom kostole. Ďalšou zastávkou bolo mesto Sarvaš a miestny evanjelický kostol, múzeum a bývalý poľnohospodársko-priemyselný ústav s národnou školou a knižnicou. V Slovenskom Komlóši si deti pozreli nádherný evanjelický kostol, slovenskú národopisnú zbierku a zbierku bývalého evanjelického farára Jána Koppánya.

Posledný aprílový piatok sa stal dňom rozlúčky maturantov slovenského gymnázia v Békešskej Čabe. Upršané a pomerne chladné počasie akoby tiež smútilo za desiatimi mladými ľuďmi. Veď polovica z nich prechádzala bránou školy 15 rokov. Celú slávnosť tradične pripravila 11. trieda. Za maturantov sa poďakovali rodičom a učiteľom Erika Magdaléna Nyíriová a Silvia Petőczová. Slzičky smútku vystriedali slzičky radosti pri osobitnom poďakovaní riaditeľke školy Edite Pečeňovej. Zvlášť sa poďakovali triednej profesorke Ildike Kissovej Szabóovej, ktorá nad nimi držala ochrannú ruku štyri roky. Dojímavý prejav predniesla aj triedna profesorka a srdečne sa rozlúčila osobitne s každým maturantom.

Foto: M. Fábiánová

Májový benefičný bál v slovenskej škole v Sarvaši sa niesol v znamení štyroch živlov. Bál slávnostne otvorila riaditeľka školy Zuzana Nemčoková a privítala vzácnych hostí. V úvode programu sa predstavili prváci tancom, ktorý znázorňoval vietor. Za nimi nasledovali tretiaci s choreografiou štyroch živlov. Rodičia opäť nesklamali – ich tanec aj choreografia boli na vysokej úrovni, o čom svedčil aj neutíchajúci potlesk. S napätím každý očakával vystúpenie učiteľov. Po napínavom začiatku roztancovali sálu rytmickou hudbou a dokonalou súhrou pohybov. V závere programu, pred podávaním večere, riaditeľka školy pozvala na pódium tých rodičov, ktorí dlhé roky pomáhali na bále a ktorých deti tento rok končia školskú dochádzku a nemajú mladších súrodencov. Veselá zábava trvala do skorých ranných hodín.

Foto: Z. Lišková

Foto: (kan)

Na inokedy pomerne tichých chodbách Univerzity Loránda Eötvösa v Budapešti nastala v máji trma-vrma, keď sem na pozvanie študentov slovakistiky prišli žiaci nižších ročníkov slovenskej základnej školy v Budapešti, aby predviedli svoje vedomosti na recitačnej súťaži Akademické rýmy. Študenti a vyučujúci na odbore slovenský jazyk a literatúra pri Inštitúte slavistických a baltských jazykov Filozofickej fakulty ELTE v spolupráci s pedagógmi budapeštianskej slovenskej základnej školy po prvý raz zorganizovali súťaž v prednese poézie a prózy s neskrývaným zámerom vzbudiť záujem mladých o štúdium slovenského jazyka a literatúry. V nasledujúcich rokoch chcú osloviť aj študentov vyšších ročníkov a gymnázií.

Tradičné stretnutie slovenských škôlkarov Komárňansko-ostrihomskej župy sa v roku 2016 konalo v Annavölgyi, kde sa okrem miestnych detí predstavili so slovenským programom aj ich rovesníci z Čívu a zo Šarišápu. V kultúrnom programe vystúpili s rôznymi riekankami a básničkami. V materskej škole sa im potom venovali učiteľky v rámci kreatívnych dielní. Hostí – medzi ktorými boli v hojnom počte aj vedúci predstavitelia slovenských obcí, resp. slovenských samospráv župy – o najaktuálnejších otázkach v oblasti národnostného školstva informovala školská referentka Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku Erika Lázárová. Požiadala prítomných, aby pripomienkovali odbornú koncepciu CSSM pre predškolské výchovno-vzdelávacie inštitúcie, aby ju posúdil čo najširší okruh domácich slovenských pedagógov.

Foto: (csl)

Foto: (csl)

Na stretnutí slovenských detských divadelných súborov, ktoré v druhej polovici mája usporiadalo v Sarvaši Slovenské divadlo Vertigo, sa prezentovali kolektívy z budapeštianskej, komlóšskej, novomestskej a sarvašskej školy, pričom v predstavení z minuloročného tábora SDV účinkovali aj žiačky z Kétšoproňu. Prvú cenu získali mladí divadelníci slovenskej školy z Nového Mesta pod Šiatrom s inscenáciou Múdry Maťko a blázni. Zároveň tento súbor dostal pozvanie na prehliadku detských divadelných súborov Novohradského osvetového centra vo Fiľakove, ktorá sa konala 22. júna.

Foto: (kan)

V obci Čabasabadi už viac ako desaťročie neprebieha výučba, ale pamiatka niekdajších sálašských škôl je tam dodnes živá. Svedčí o tom aj iniciatíva obecnej a miestnej slovenskej samosprávy obnoviť pamätný múr na počesť sálašských učiteľov, ktorý slávnostne odovzdali 11. júna. Pamätný múr je umiestnený na stene budovy bývalej základnej školy, ktorá navždy zatvorila svoje brány roku 2005. Mladí členovia miestneho spevokolu Slniečko predniesli slovenské a maďarské ľudové piesne. Pamätník vysvätili kňaz Antal Szigeti a farár Zoltán Nagy.

Foto: J. Kucziková

Deň detí na dvore slovenskej školy v Novom Meste pod Šiatrom otvorili najmenší hudobnou gymnastikou. Nasledovali športové hry a cyklistická súťaž v prekonávaní dopravných prekážok. Veľmi populárna bola lukostreľba, ktorú zabezpečili rytieri zo susedného Blatného Potoka. Deti potom navliekali koráliky, plietli kožené náramky, varili voňavé mydlá, kreslili na asfalt, vyrezávali na drevo a maľovali im tváre. Popoludnie a éter vyplnili hlasy v rámci „mini playback show". Spev neskôr vystriedala tanečná ukážka žiakov, ktorí v škole navštevujú kurz spoločenských tancov. Deti na záver svojho sviatku mohli ochutnať v školskej peci upečený langoš a tým najšikovnejším sa ušli aj vecné odmeny.

„Presne pred 20 rokmi sme v Orosláni uskutočnili po prvý raz celoštátne kolo Slovenských spievaniek a veršovačiek," začala svoj privítací prejav v Pútnickom dome v Dabaši-Šáre predsedníčka Zväzu Slovákov v Maďarsku Ruženka Egyedová Baráneková. Zišli sa tu deti zo 16 škôl, aby si zmerali svoje schopnosti. Vyvrcholením galaprogramu – v ktorom výhercovia predniesli svoje súťažné diela – boli vystúpenia heligonkárov z Hrušova a Anny Šatanovej, ktorá očarila účastníkov prekrásnymi slovenskými ľudovými piesňami.

Foto: (fuhl)

Foto: (kan)

V budove Vládneho úradu Peštianskej župy štátny tajomník Ministerstva ľudských zdrojov zodpovedný za cirkevné, národnostné, občianske a spoločenské vzťahy Miklós Soltész 8. júna odovzdal ocenenia najlepším účastníkom študentskej olympiády OÁTV – medzi nimi aj súťažiacim v kategóriách slovenský jazyk a literatúra a slovenská vzdelanosť. V kultúrnom programe vystúpili predstavitelia všetkých ôsmich národností, ktorí sa na súťaži zúčastnili. Slovákov v Maďarsku prezentovala študentka slovenského gymnázia v Budapešti Vivien Oršóšová, ktorá zarecitovala báseň Jána Kostru Dobré slovo v slovenskom a v maďarskom jazyku.

Brány Slovenského gymnázia, základnej školy, materskej školy a žiackeho domova v Békešskej Čabe sa 17. júna dočasne zatvorili. V horúci júnový deň sa uskutočnila záverečná školská slávnosť. Z dvadsiatich ôsmakov sa ôsmi navždy rozlúčili so slovenskou školou, štrnásti pokračujú v štúdiách na tunajšom gymnáziu. Riaditeľka inštitúcie Edita Pečeňová odovzdala spolu s predsedníčkou CSSM Alžbetou Hollerovou Račkovou zlatý diplom bývalému riaditeľovi školy Jánovi Šutinskému. Záver školského roka spestrilo vystúpenie školského spevokolu a prváčok, ktoré zarecitovali báseň.

Foto: (kan)

Foto: (ef)

V budapeštianskej slovenskej škole sa uskutočnila rozlúčková slávnosť ôsmakov a záver školského roka 15. júna. Už tradične sa ôsmaci na čele s triednou učiteľkou Erikou Eszesovou vydali na cestu slávnostne vyzdobenou školou. Viacerí z nich prestupovali prah tejto ustanovizne 11 rokov, veď sem chodili už do materskej školy. Siedmaci sa rozlúčili s deviatimi ôsmakmi, z nich štyria budú pokračovať v štúdiu na tunajšom gymnáziu. Na záver nasledovalo vyhodnotenie školského roka a odovzdanie pochvalných diplomov a knižných odmien najlepším žiakom i triede.

Foto: A. Ondrejová

Vo Veľkom Bánhedeši sa v dňoch 4. až 9. júla uskutočnil letný intenzívny kurz slovenského jazyka, ktorý usporiadala Organizácia pre zachovanie miestnych tradícií a pripravila ho pre členov mládežníckej sekcie. Vekovo tábor nebol ohraničený. Jeho účastníci sa chceli vyskúšať, čo si ešte pamätajú zo školy, alebo od svojich rodičov a starých rodičov. Každé predpoludnie prebiehala intenzívna výučba jazyka, popoludní zase kvízy, spoločenské hry, predstavenie ľudových remesiel, ako napr. tkanie kobercov, vyšívanie, háčkovanie a pletenie. Večery trávili účastníci pri slovenských piesňach a tancoch a na večeru si pripravovali tradičné jedlá - bryndzové a kapustové halušky, zemiakové placky (harule), fazuľovú a gulášovú polievku.

V druhej polovici júla sa v tradičnom ekumenickom biblickom tábore CSSM duchovne naplnilo, získalo nové poznatky a oddychovalo dvadsaťosem detí z Békešskej Čaby, Čabačudu, Čívu, Kondorošu, Mlynkov, Sarvaša a zo Slovenského Komlóša. Vedúcim tábora v krásnom prírodnom prostredí v Račkovej doline neďaleko obce Pribylina bol evanjelický duchovný zo Slovenského Komlóša Atila Spišák. Deti počas týždňového pobytu navštívili o. i. Múzeum liptovskej dediny v Pribyline, vodnú nádrž Liptovská Mara, vrch Predné Solisko nad Štrbským plesom a mesto Liptovský Mikuláš.

Foto: A. Spišák

Foto: (uszz.sk)

Druhý augustový týždeň usporiadal Slovenský spolok Identita v Pútnickom dome v Marianke pri Bratislave II. ekumenický mládežnícky biblický tábor. Do tábora prišlo 23 detí z Dabašu, Budapešti, Horných Petian, Kestúca, Mlynkov a Šóškútu. Program sa niesol v znamení Svätého roka milosrdenstva. Účastníci týždňového pobytu nacvičili pôsobivé a aj poučné biblické pásmo Milosrdný Samaritán, ktoré výstižne znázornilo podstatu pravého náboženstva a je pravdepodobne najdojemnejším príbehom z Ježišových podobenstiev.

Pestrá paleta letných táborov pre naše deti

Žiaci škôl, v ktorých sa vyučuje slovenčina, majú možnosť tráviť letá v rôznych táboroch, čo aj s obľubou využívajú.

Foto: P. Kunovac

V Škole v prírode, ktorá sa aj tentoraz konala vo Vrátnej doline, sa zúčastnilo 40 detí zo Srbska a 40 detí z Maďarska, ktoré sa v školách učia slovenský jazyk. Hlavnou témou tábora žiakov zo Sarvaša, Békešskej Čaby, Slovenského Komlóša, Dabašu-Šáre, Budapešti, Santova, Mlynkov, Pitvarošu a Nového Mesta pod Šiatrom bolo remeselníctvo. Organizátori a animátori sa snažili o to, aby účastníci čo najzaujímavejším spôsobom a čo najhlbšie spoznali remeselníctvo na Slovensku. V dielňach si deti mohli vyskúšať, ako sa tká, ako sa robia syrové korbáčiky či ako sa vyrábajú zvonce pre ovce a kravy.

Účastníci jubilejného 10. dolnozemského remeselníckeho tábora v Békešskej Čabe sa zoznamovali s drotárstvom a navliekaním korálikov, pričom sa pomocou dospelých odborníkov sústredili hlavne na to, ako sa tieto tradičné remeslá dajú presadiť do súčasnosti. Našli si pritom čas aj na oddych a zoznámenie sa s mestom.

Foto: H. Krajčovičová

Foto: M. Szelényiová

Skupina budapeštianskych žiakov strávila týždeň v prekrásnom prostredí kaštieľa v Mojmírovciach na Slovensku. Deti si pozreli nové múzeum obce, zúčastnili sa na športových pretekoch s miestnymi žiakmi, navštívili Kremnicu, každý deň mali možnosť využívať športový areál v krásnom parku kaštieľa s množstvom zaujímavých atrakcií, ako minigolf, lezeckú stenu, hojdačky, športové náradia, bazén či wellnes.

Slovenský tábor v novohradskej obci Sudice usporiadali po druhýkrát. V tábore sa zúčastnilo dvadsať žiakov základnej školy, ktorí počas školského roku navštevovali kurz slovenského jazyka. Počas týždňa mali možnosť spoznať pletenie košíkov, objavili hry svojich starých rodičov na dvore národopisného domu, ale asi najzaujímavejší program bolo pečenie chleba v peci, ktorý potom s chuťou zjedli.

Foto: L. Faludi

Foto: Z. Lišková

V Slovenskej základnej škole, materskej škole a žiackom domove v Sarvaši sa v dňoch 17. – 24. júna uskutočnil národopisný tábor. Takmer 100 žiakov čakali každý deň veľmi zaujímavé a pestré programy. Predstavili im o. i. spracovanie ľanu od siatia, cez zber, máčanie a trepanie ľanu až po výrobu plátna. Deti navštívili nový Národopisný dom v Irminčoku a mali možnosť kŕmiť a hladkať domáce zvieratá. Zavítali aj do Slovenského Komlóša, v školskej knižnici študovali dokumenty o významných sarvašských Slovákoch, stretli sa s drotármi z Kondoroša či spolu s členkami spolku Vernosť napiekli kruťovník (korbáčiky z kysnutého cesta), tvarožník a kifle (rožky).

Na IV. Detskej krajanskej univerzite na Donovaloch pri Banskej Bystrici sa zúčastnilo o. i. 7 úspešných absolventov celoštátnej súťaže Spievanky a veršovačky zo Slovenského Komlóša, Dabašu-Šáre a Alkáru. Viac než 30 nádejných interpretov sa v priebehu siedmich dní zdokonaľovalo v prednese, dramatizácii a v tvorbe textu. Okrem zábavného učenia sa oboznámilo s najkrajšími pamiatkami a prírodnými krásami stredného Slovenska. Každý večer mali deti aj kreatívne zamestnania, ktoré viedli animátorky.

Foto: A. Rusnák

Foto: Z. Lišková

Zdokonaľovať sa v slovenskom jazyku je najlepšie na Slovensku. Sarvašská škola tam preto už roky organizuje pre svojich žiakov letné tábory. Viac ako dve desaťročia chodievali do Vysokých Tatier, teraz si pre zmenu vybrali oblasť Malej Fatry. V tábore, ktorý sa konal od 27. júna do 3. júla, sa zúčastnilo 45 detí.

Do tábora kuchárikov v slovenskej škole v Slovenskom Komlóši sa prihlásilo 17 detí, ktoré mali záujem o gastronómiu a o svet kuchyne. Organizátori ich oboznámili so základnými pravidlami práce v kuchyni. Na každý deň zostavili taký jedálny lístok, v ktorom boli aj tradičné miestne špeciality. Tak mohli deti sledovať varenie kvasienok (parených buchiet), štípancov (trhancov) a sármy (plnenej kapusty). Každý deň sa končil spoločným obedom, ku ktorému, samozrejme, prestreli stôl deti. Tak sa naučili, že k vareniu patrí aj vkusne pripravený stôl a vhodné správanie sa pri jedení.

Foto: M. Bajczerová

Foto: A. Rusnák

Na víťazov súťaže v prednese prózy a poézie Slovenskej samosprávy XIII. obvodu Budapešti čakala odmena v podobe námorníckeho tábora. Dabašania, Jáščania, Budapešťania a žiaci z družobnej slovenskej obce Nižná strávili na lodi zakotvenej na brehu Dunaja v obci Neszmély týždeň plný dobrodružstiev. Absolvovali prednášky a praktické cvičenia, ktoré sa týkali dejín, strojárskych úloh, údržby, bezpečnostných predpisov, protipožiarnych úkonov a v neposlednom rade zaobchádzania s lanami, navigovania lode simulátorom, či zakotvenia.

Foto: luno.hu

25 žiakov slovenských škôl v Budapešti a Sarvaši, ktoré navštevujú hodiny náboženstva, mohlo absolvovať biblický tábor v Ipeľskom Sokolci. Hlavnou témou ranných a večerných pobožností boli farby: zlatá znamená nebeské kráľovstvo, čierna hriech, červená Ježišovu krv, biela očistenie, modrá, že sme pokrstení, čiže sme Božie deti, a nakoniec zelená farba znamená rast, rozvíjanie sa v novom živote. Na pobožnostiach deti spievali, modlili sa a hrali sa biblické príbehy. Na spestrenie programu slúžili zaujímavé remeselnícke dielne. Vo voľnom čase sa kúpali v bazéne penziónu, hrali stolný tenis a basketbal.

Uplynulé leto sa po druhýkrát uskutočnil slovenský národopisný tábor pre žiakov základných škôl. 26 detí z Čabačudu, Irminčoku, Kardoša, Kondoroša, Eleku, Kétšoproňu a Čabasabadi sa zišlo vo Veľkom Bánhedeši. Poslaním tábora bolo vzbudiť záujem o slovenčinu aj u tých detí, ktoré hoci pochádzajú zo slovenských rodín, v škole nemajú možnosť učiť sa po slovensky. Účastníci tábora so záujmom počúvali príbehy Slovákov, učili sa hrať na citare slovenské ľudové piesne a osvojili si békešské ľudové tance. Absolvovali výlet do Békešskej Čaby, kde si pozreli pamätihodnosti mesta.

Foto: (kan)

Foto: (kan)

Hoci Národopisný dom v Irminčoku otvoril svoje brány len v apríli, už sa ho podarilo naplniť životom. Obnovené priestory najstaršieho domu v centre dediny obsadili v lete mladí hudobníci, ktorí si prišli cibriť svoje vedomosti do citarového tábora. Na deti čakalo každý deň učenie sa nových piesní, tvorivá dielňa, veľa hier a odpočinku. Počas štyroch dní sa naučili slovenské ľudové piesne, ktoré neskôr zahrajú na slovenských podujatiach.

Foto: A. Rusnák

Najúspešnejší žiaci Slovenskej národnostnej základnej školy Kálmána Mikszátha v Níži dostali za odmenu týždňový poznávací zájazd, ktorého cieľom bolo spoznať kraj v povodí Dunaja od Bratislavy po Vacov. Kochali sa v prekrásnom výhľade z Devínskeho hradu, navštívili zoologickú záhradu a Dinopark v Bratislave, poprechádzali sa Starým mestom a pozreli si keramiku Ignáca Bizmayera v Modre. Na maďarskej strane navštívili Monoštorskú pevnosť, Baziliku v Ostrihome, Chotárnu skalu, Mlynky a hrad vo Vyšehrade. Vykúpali sa na kúpalisku v Leányfalu a pozreli si vystúpenie jazdcov na Bodor majore na Senondrejskom ostrove.

Foto: M. Kmotriczová

Do Demänovskej doliny pricestovalo 64 žiakov z rôznych kútov sveta, aby v rámci Krajanského leta zažili Slovensko a jeho krásy, históriu, prírodu, tradície a jeho vzácnu atmosféru. Navštívili Oravský hrad, pozreli si starú parnú lokomotívu – Čiernohronskú železnicu. V Terchovej boli aktívnymi účastníkmi Jánošíkových dní. Nezabudnuteľným zážitkom bol aj výlet do Demänovskej ľadovej jaskyne, či výstup lanovkou na Chopok. Bohatý program každý deň vyplnili kvízy.

Škôlkari a žiaci nižších ročníkov z Veľkej Tarče mali tiež možnosť absolvovať slovenský tábor. Naučili sa po slovensky sa predstaviť, pozdraviť, pomenovať okolité predmety a typické miestne jedlá, počítať. V národopisnom múzeu sa oboznámili so životom svojich predkov, s ich jedlami, krojom, zvykmi a tradíciami. Naučili sa dve ľudové piesne a mohli alebo vyšívať motívy z Veľkej Tarče, alebo ich vyfarbiť na maľovanke.

Sprac.: (zp)

Foto: Z. Lišková

PRI ŠTÚDIU JAZYKOV JE DÔLEŽITÝ AJ POCIT ÚSPECHU...

Tento výrok univerzitného docenta ***Dezsőa Németha*** motivuje *Katolícku základnú školu svätého Jána v Dabaši-Šáre*, ktorá už dlhé roky organizuje letné družinové tábory a aj takýmto spôsobom sa snaží priblížiť deťom cudzie jazyky a poukázať na ich užitočnosť.

V roku 2016 sa do projektu, ktorý vznikol s finančnou podporou miestnej slovenskej samosprávy a *Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku*, prihlásilo viac než 40 žiakov. Každý deň mali anglické, slovenské a náboženské zamestnania. Desať žiakov vyššieho stupňa sa tu za odmenu zúčastnilo na intenzívnom jazykovom kurze s názvom „Hor sa na slovenčinu", ktorý zorganizovali ***Atila Rusnák*** a ***Margita Jankulárová.*** Na činnosti tábora sa spolupodieľali aj ostatní slovenčinári, každý z nich sa snažil pridať niečo svojské.

Pondelok sa začal hravými poznávacími aktivitami, vytvorením tímov a prednáškou. Deti dostali perá a slovenské záložky, do ktorých zapisovali svoje poznatky a skúsenosti z tábora. V popoludňajších hodinách vystúpila spisovateľka, prekladateľka a dramatička ***Margita Garajská*** s javiskovou adaptáciou svojej knihy *Bartók a drevený princ.* S hrou vystupuje spolu s ***Júliou Urdovou*** a doteraz ju predstavili v slovenskom, maďarskom a nemeckom jazyku. Pre deti to bol skvelý zážitok, po ktorom nasledoval spoločný spev, kvíz a krátky rozhovor s účinkujúcimi.

Na druhý deň bol naplánovaný výlet. Žiaci nižšieho stupňa navštívili mesto Kerekegyházu, kde ich pohostil ***Balázs Kollár*** a ukázal im miestny kostol. Potom si mladá chasa v Kecskeméte pozrela film.

Žiaci vyššieho stupňa napäto očakávali výlet do hlavného mesta, kde navštívili sídlo Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku. Dopravu zabezpečila spomínaná inštitúcia. V Budapešti ich čakalo veľmi vrúcne privítanie, a to nielen v podobe sladkostí a darčekov. Predsedníčka CSSM ***Alžbeta Hollerová Račková*** im porozprávala o minulosti a súčasnosti Slovákov žijúcich v Maďarsku. Odtiaľ sa žiaci premiestnili do redakcie týždenníka Ľudové noviny, kde ich privítali šéfredaktorka ***Eva Fábiánová*** a redaktori ***Andrea Kiššová, Csaba Lampert*** a ***Zlatko Papuček.*** Aj tu na nich čakalo prekvapenie. Jedným z nich bolo to, že si mohli pozrieť noviny z rokov, keď sa narodili. Dozvedeli sa veľa informácií o tvorbe tradičných a digitálnych novín. Ako darček dostali niekoľko výtlačkov a prisľúbili, že v budúcom školskom roku sa pokúsia aj oni napísať články v slovenčine. Deň plný zážitkov ukončila návšteva hradu *Vajdahunyad.*

Na tretí deň predpoludním sa v šárskom *Slovenskom dvore* uskutoč-

nili zamestnania v troch skupinách. Kým jedna skupina piekla v *Dome závinov*, druhá navštívila *Oblastný dom* a tretia pripravovala handrové bábiky. Po chutnom obede nasledovali hravé úlohy, vyhodnotenie trojdňového kurzu a odovzdanie diplomov.

Vo štvrtok sa účastníci oboznámili so šárskymi zvykmi a gastronómiou. Na obed varili rezance a zemiakové knedle. Jedna časť detí navštívila Domov dôchodcov Átrium, kde v znamení Svätého roku milosrdenstva vystúpila s hudobným, poetickým a tanečným programom.

V popoludňajších hodinách tábor navštívili štyri Šáranky – ***Ila Šipošová, Júlia Jeleneková, Kamila Danišová*** a ***Mária Majeczká,*** oblečené v miestnom kroji, ktoré rozprávali deťom o miestnych ľudových zvykoch.

Aj piatok sa niesol v znamení hravého učenia a pohybu. Na konci dňa sa potešili aj rodičia, lebo im deti pripravili krátky kultúrny program a ponúkli ich vlastnoručne vyrobenými koláčikmi.
Myslíme si, že týchto päť dní prebehlo užitočne a veselo. Deti sa priblížili k viere a kultúre svojich predkov a zároveň si precvičovali slovenský a anglický jazyk v každodenných situáciách.

Margita Jankulárová
(Preklad: Atila Rusnák)
Foto: Atila Rusnák

OTVORENIE ŠKOLSKÉHO ROKA V NAŠICH ŠKOLÁCH

Dňa 1. septembra zazvonili vo všetkých školách v Maďarsku, medzi nimi aj v tých, ktoré navštevujú slovenské deti. Pre nás je školský rok 2016/17 historický aj preto, lebo v Níži sa stala prevádzkovateľom Základnej školy K. Mikszátha tamojšia slovenská samospráva. V Maďarsku sú teda už dve miestne slovenské samosprávy (v Alkári a v Níži), ktoré prevádzkujú základnú školu.

Na otváracej slávnosti budapeštianskej slovenskej školy privítali nielen doterajších, ale aj nových žiakov – 17 prváčikov, ktorých bude viesť cestou k poznaniu Anita Holá, a 11 študentov 9. ročníka, ktorých triednou bude nová profesorka Angela Hipiková. Od septembra chodí do materskej školy 45 detí a v priebehu roka by mali nastúpiť ďalšie dve. Riaditeľka inštitúcie Júlia Szabová Marloková v slávnostnom príhovore informovala, že vďaka CSSM sa začala rekonštrukcia budovy.

Foto: (ef)

Foto: J. Kucziková

Päť dievčat a sedem chlapcov od 1. septembra navštevuje prvú triedu novomestskej slovenskej školy. V prvý vyučovací deň ich darčekom odmenili nielen ôsmaci, ale po krátkom pozdravnom príhovore im odovzdal hlinené zvončeky v tvare múdrych sovičiek viceprimátor Nového Mesta pod Šiatrom Dénes Dankó. Riaditeľka inštitúcie Júlia Kucziková informovala o tom, že v rámci programu Erasmus+ škola v úlohe koordinátora odštartovala trojročné vzdelávacie strategické partnerstvo šiestich krajín EÚ, projekt nazvaný Potešenie z čítania, radosť z písania.

Foto: M. Melegová

S veľkými očakávaniami a túžbou čo najviac sa naučiť nastúpilo v septembri do prvej triedy komlóšskej slovenskej školy 22 žiakov. Pomáha im v tom skúsená učiteľka Ida Duszková. Riaditeľka Zuzana Lauková nezabudla prítomným pripomenúť, že učitelia aj cez prázdniny pracovali a pripravovali sa na nový školský rok. Zabezpečovali pre žiakov rôzne výlety, kurzy, tábory a sústredenia doma i na Slovensku. Žiaci tak získali nové zážitky, priateľstvá, na ktoré budú dlho spomínať a mnohí ich budú rozvíjať a udržiavať. V aktuálnom školskom roku má inštitúcia 160 žiakov, 19 pedagógov, jedného pedagogického asistenta a jednu hosťujúcu učiteľku.

Foto: M. Fábiánová

Radosť, vzrušenie, očakávanie i pár slzičiek tých najmenších sprevádzali otvorenie školského roka v čabianskej slovenskej škole. Inštitúcia sa od začiatku septembra rozrástla o ďalšiu skupinu v materskej škole. Vďaka podpore Ministerstva ľudských zdrojov vo výške 12 miliónov forintov a takmer 4 miliónom z rozpočtu inštitúcie mohlo do slovenskej škôlky nastúpiť 93 detí. Triedna učiteľka prvákov základnej školy Libuše Peštiová privítala 19 detí vo vyzdobenej triede milými slovami a drobnými darčekmi. Účastníkom slávnosti sa prihovorila riaditeľka inštitúcie Edita Pečeňová.

Foto: Z. Lišková

Slávnostné otvorenie školského roka v sarvašskej slovenskej škole sa uskutočnilo v divadle Cervinus Teátrum. Najväčšej pozornosti prítomných sa tešilo 96 prváčikov. Riaditeľka školy Zuzana Nemčoková im zaželala veľa chuti do práce a v krátkosti zhodnotila letné prázdniny, počas ktorých sa mnoho žiakov zúčastnilo v táboroch, ktoré organizovala ich inštitúcia. V kultúrnom programe sa okrem pedagógov a detí predstavil aj nový učiteľ Ladislav Sebők.

Sprac.: (zp)

DETSKÝ KÚTIK

Rozprávka o tom, ako vznikla Coca Cola

Coca Colu pozná snáď každé dieťa. Niektoré ju dokonca aj pijú. Jasnačka, že pijú, ale len preto, lebo deti nevedia, ako Coca Cola vznikla. A práve o tom je táto rozprávka.

V jednej krajine za veľkým morom, tam, kde lístie na stromoch zožltlo skôr, ako sa stihlo zazelenať, stál na vysokom brale uprostred lesa veľký zámok. Nebol to zámok so zlatými vežičkami a nebývali v ňom kráľ a kráľovná, dokonca ani princezná s princom. Zámok mal múry z kameňa a strechu z pravej čokolády. Nuž, je to trochu zvláštna kombinácia, takúto strechu by na zámku nepostavil žiadny staviteľ a pod čokoládovou strechou by normálny človek nikdy nebýval, lenže v zámku normálni ľudia nebývali.

V najvyššej veži žili dve sestry a boli to skutočné ježibaby. Tá staršia, zlostnejšia, sa volala Coca a tá mladšia, škaredšia, zas Cola a obe boli riadne prešibané, ale aj vzdelané. Poznali čarovnú moc byliniek a ovládali najrozmanitejšie kúzla. Zo svojho zámku vylietali na metle len v noci, lebo vtedy bola ich moc najsilnejšia a hlavne, v noci ich nikto nezbadal, lebo v tej dobe ešte neexistovali elektrické svetlá a ľudia hneď po zotmení išli spať. Obe sestry, Coca aj Cola, však mali dokopy len jednu metlu. Často sa kvôli tomu škriepili, občas sa aj za vlasy šklbali, ale čo ako vedeli čarovať, druhú lietajúcu metlu vykúzliť nedokázali. A tak sa pri lietaní museli striedať. Keď lietala Coca, Cola musela ostať v zámku strážiť a keď chcela lietať Cola, Coca s frfľaním a prskaním ostala vo veži.

V lese okolo zámku žili škriatkovia a strážili striebornú studňu, v ktorej vrela bublinková voda. Každý sa z nej mohol napiť dosýtosti, ale nik si z nej nesmel odniesť ani za štamperlík. Bublinková voda sa totiž vo fľaši alebo v sude premenila na jedovatú žbrndu.

Raz sa však obe ježibaby ukrutne nudili a keď sa začnú ježibaby nudiť, neveští to nič dobré. V jedno zamračené ráno to už Coca nevydržala a zvrieskla:

„Počuj, Cola, už mám plný zub toho, ako deň čo deň pozerám na ten tvoj škaredý ksicht!“

„Ak si myslíš, sestrička moja, že si nejaká krásavica, tak sa zobuď. Vyzeráš s tým jedným zubom ako zajac po boxerskom zápase. Čo sa ti zase prehá-ňa hlavou?“

„Mali by sme sem prilákať nejakých ľudí.“

„Hm, to nie je najhorší nápad, hoci pochádza z tvojej hlavy, ale zabúdaš na jednu maličkosť. Žiadni ľudia sem nikdy neprídu po tom, čo si im naposledy premenila sliepky na vrabce a z vriec plných zemiakov si spravila sršnie hniezda. Ľudia sa nás boja."

„To viem aj bez tvojich premúdrych rečí. Ale vieš, na čo som prišla?"

„Hm, tak sa pochváľ, baba!"

„Budeme sem lákať deti."

„Deti? A na čo nám budú? Robiť to nevie, veľmi sa z nich nenaješ, a navyše robia veľký hluk."

„No budeme ich zatiaľ zatvárať do pivnice a keď ich bude veľa, tak nás budú zabávať a ak budú veľmi uvrešťané, tak ich možno aj pojeme."

„A na čo ich tak chceš asi nalákať?"

„Uvaríme sladký nápoj, do ktorého primiešame naše múdrosti."

A ako sa dohodli, tak aj urobili. Začali variť čarodejný sladký nápoj. Najskôr po tri noci, keď mesiac nevystrčil spoza mraku ani roztek, zbierali v lese čarodejné bylinky. Potom sa Coca vybrala k striebornej studničke a ukradla z nej za plný sud bublinkovej vody. Kým priletela na zámok, bublinková voda sa zmenila na bublinkovú žbrndu. Nasypali do nej bylinky, niekoľko pavúčich nožičiek, zopár krídiel z muchy, pridali zo strechy poriadne veľké kusy čokolády, vraj aby tá žbrnda bola aj sladká. A začali ju variť. Varili a varili a sladká vôňa sa šírila lesom, až škriatkom začalo nošteky vykrúcať a nakoniec dorazila do dediny. Len čo tú vôňu deti zacítili, začalo ich to lákať, ako keď medík priťahuje včielky. A veru, prvé deti už o dva dni prišli k zámku a zabúchali na dvere.

„Poďte len ďalej, holúbky krásne," zašušľala Coca a vtiahla za ruku dievčatko aj s pehavým kamarátom. „Poďte sa napiť sladkej šťavičky."

A hlúpučké deti sa tej žbrndy napili. Najskôr sa nedialo nič, no ako pitie pokračovalo, začalo ich bolieť bruško, bolo im zle, krútila sa im hlava a nakoniec im narástli dlhé uši. Ježibaby sa váľali od smiechu, tancovali a vrešťali, aká je to ohromná zábava.

Lenže práve vtedy škriatkovia z lesa zistili, že im ježibaby ukradli bublinkovú vodu a strašne sa nahnevali. Privolali si na pomoc Slniečko a poprosili ho, aby začalo poriadne pripekať. Slnko svietilo, pálilo, opieralo svoje teplé lúče o strechu zámku, až sa začala čokoláda na streche topiť a kvapkať do bublinkovej žbrndy. Odrazu sa celá strecha prepadla rovno na ježibaby a Coca s Colou spadli do suda s čarovným nápojom. Roztopili sa tam ako dve zmrzliny v mikrovlnke. Aspoň si to každý myslel.

V tej chvíli sa stal zázrak. Les navôkol, ktorý zožltol hneď po zimných mrazoch, sa odrazu zazelenal sviežou jarnou zeleňou a zámok sa rozpadol na hŕbu kamenia. Na lúke ostali stáť iba dve vystrašené deti. Z toho nápoja im už dlhé uši zostali, ale vrátili sa domov a maminky im kúpili veľké čapice, aby tie uši nebolo vidieť. Navždy si však zapamätali, že sa neoplatí dôverovať cudzím ježibabám, ktoré ich lákajú na kúsok sladkosti. Zmizli ježibaby a zmizla aj bublinková žbrnda. Nikto nevedel kde, ale po veľa rokoch zrazu začali v obchodoch predávať fľaše plnené sladkou hnedou bublinkovou žbrndou, ktorá sa volá Coca Cola. Odkiaľ sa tak zrazu objavila v obchodoch nikto nevie, ale v krajine za veľkým morom je možné všetko. Lenže naše deti sú už veľmi múdre. Vedia, že ak sa budú Coca Colou často nalievať, často ich rozbolí brucho, budú veľmi tučné a ohlúpne im rozum. Nuž, možno sa predsa niektorá z dvoch ježibáb zachránila a odletela na čarovnej metle, aby ľuďom svojou zlomyseľnosťou aj naďalej škodila.

Linda

Ako rovnozvučné slová

Raz Janko padol a udrel si koleno. Ten pád (nie západ) bol pre neho osudný. Dostal nápad (či vlastne prišlo mu na rozum), že by mohol urobiť vpád do ríše rovnozvučných slov. Ľahol si a rozhodol sa: „Pôjdem do tej ríše." Tú jazykovú ríšu rovnozvučných slov našiel ľahko. Začul hlas: „Nežaluj sa na svoj pád! I ja som pád a volám sa lokál. Žiaci sa v škole v gramatike učia o mne, o lokáli. Môj rovnozvučný menovec je lokál, zábavný podnik."

„Pomoc, pomóóc, priateľ lokál! Práve priletela z ríše rovnozvučných slov včela a pichla ma do čela. Joj, bolí ma to, bolí," zjačal Janko.

„Utíš sa, Janko, počúvaj hudbu, hudba lieči. Počuješ toho cudzinca, čo hrá na čele, ktoré už dávno doviezol ktosi odkiaľsi z Itálie.

„Nefňukaj už, Janko, poď so mnou ďalej do ríše rovnozvučných slov. Ľaďže, i v Kukučínovom Dome v stráni, napísanom na Brači, zvučia rovnozvučné slová. Chorvátska šora Anzula, pani Anzula, a šor Niko, pán Niko, sa spriatelili z maďarčiny prevzatými hovorovými slovami šora, šor vo význame rad," poúčal Janka pád lokál.

„Dosť už bolo cudzích slov!" dupol Janko nohou. „I my doma máme slová zvučné, rovnozvučné, ľubozvučné. Či nevieš, že nosný pilier je niečo iné ako dierky v nosnej dutine?"

„Viem, viem, drahý kamarát. Raz ja budem nosiť ženu na rukách, ako stavbu nosí, do výšin podopiera nosný pilier. No nezdá sa mi zvučný, ľubozvučný hrubý nosný hlas, čo sa prediera cez nosné dierky. A teraz ti položím hádanku. Prečo sú slová tielko a tielko rovnozvučné?" spýtal sa Janka.

„Je to preto, že dieťa má kožku na tele ako hodváb, nechce nosiť bavlnené tielko," uhádol hádanku Janko. Po chvíli dodal:

„Tých zvučných rovnozvučných slov vari už stačí," navrhol a hneď tvrdo zaspal. A spal až do bieleho rána.

Katarína Habovštiaková

Povesť o Čertovej skale

Kedysi dávno, keď na našej zemi žili okrem ľudí aj všelijaké tajomné bytosti, svet vyzeral úplne inak. Dnes si to ani predstaviť nevieme. Tam, kde teraz stoja vysoké skalné štíty, boli kedysi len rozľahlé roviny, v údoliach, kde sa stretávajú rieky, stáli hlboké moria a všetko navôkol obklopovali husté lesy. Stromy aj kvety sa dokázali medzi sebou rozprávať, dokonca aj skaly vedeli prehovoriť, keď sa im zachcelo, ale to sa stávalo len občas, lebo ako všetci vieme, skaly nie sú veľmi zhovorčivé. V lesoch sa to len tak hemžilo škriatkami, vílami, strigami a kadejakou inou háveďou, k vode sa človek neodvážil ani len priblížiť, aby ho dáky vodník nestiahol pod hladinu a čerti, tí vystrájali všade, kde mali ľudkovia svoje domovy. To preto, lebo verili, že sa im občas pošťastí nejakého darebného človeka nalákať na zlatý dukát a na nejakú čertovinu. O čertoch bude aj tento príbeh, ktorý sa stal neďaleko Zvolena.

V tých časoch ešte Zvolenčania nemali svoj krásny zámok a nad sútokom Hrona a Slatiny ešte nestál mohutný hrad, ktorý dnes volajú Pustý, pretože zub času už rozdrvil jeho silné hradby ako orechovú škrupinku. Neďaleko Hrona mali svoje chalupy pastieri a rybári a v dolinke, čo nazývajú Bakova jama, mládenec Janko každý deň na vršok ovečky vyháňal.

V jedno horúce poludnie ležal Janko v tráve s očami prikrytými širokým klobúkom a počúval cvengot ovčích zvončekov. Driemalo sa mu, lebo si poriadne odpil z kyslej žinčice a zajedol ju čerstvým syrom. Ako tak podaromnici ležal a rozmýšľal, či vstať, alebo ležať ďalej, začul akýsi buchot. Najskôr si pomyslel, že by to mohli byť obri, čo tancujú odzemok, lebo počul, že ich vraj ľudia okolo Zvolena už videli, ale akosi sa mu to nezdalo. Vstal teda, nasadil si klobúk. Jedným okom mrkol na ovce, či sa nerozutekali, a išiel za zvukom, aby zistil, čo to môže byť. Potichu došiel až k lesu nad Bakovou jamou, rozhrnul kriačinu a takmer spadol z nôh. To, čo uvidel, mu zaseklo dych v hrdle. Na čistinke medzi stromami stáli dvaja čerti. A vyzerali poriadne rozpajedení. Z očí im šľahali iskry, až sa Janík začal obávať, aby tí dvaja zlostníci les nezapálili. Učupil sa do malinčia a čakal, čo sa bude diať.

„Môj bude klobúk, ty Belzebub nasmrdnutý!“ ziapal a prskal ten o trošku menší čert.

„Bakieho tvoj, to ho radšej prehltnem a ešte rozžujem tvoj nedorastený chvost!“ ziapal a prskal ten o trošku väčší čert.

„A či ty vieš, čo s takým klobúkom robiť? Veď si sprostý ako tvoj dutý roh, načo by ti bol taký klobúk?“

„A tebe načo? Myslíš si, keď tvoj čertovský strýko sedí na schodíku hneď pod Luciferovým kopytom, že si pojedol všetku múdrosť pekelného sveta? Rozpučím ťa ako malého netopiera a skôr než sa stačíš nadýchnuť.“

„Keď ma rozpučíš, nedozvieš sa, čo s klobúkom.“

„No, to už je mi len veda, dám si ho na hlavu, nech ťa hoc aj porazí.“

„To by som ti neradil.“

„Bojíš sa, priznaj!“

„Čerta starého sa bojím, ty trpák rohatý. Vieš vôbec, s čím si zahrávaš? Ten klobúk je čarovný. Uchmatol som ho starej strige z Dobrej Nivy.“

„No a čo, pristane mi, mám rád klobúky so širokou strechou.“

„Hlúpejšieho čerta som nevidel…“

„Takú ti tresknem, až ti iskry v očiach zhasnú.“

„Radšej si našpicuj uši, prezradím ti tajomstvo klobúka.“

A v tej chvíli si našpicoval uši aj Janík. Ten klobúk ho začal náramne zaujímať. Visel na tenkej halúzke a hompáľal sa spolu s veternými pesničkami.

„Kto si ten klobúk narazí na hlavu a trikrát zapľuje, stane sa neviditeľný a kto ho pri tom ešte zvrtne na správnu stranu, dostane silu za sto jeden čertov.“

„A kde ho treba zvrtnúť?“

„Vždy k slnku.“

„A keď prší?“

„To neviem,“ ten menší čert sa rozpačito škrabal dlhým pazúrom na chlpatom bruchu.

Ale Jankovi viac nebolo treba. V hlave mu skrstol priam čertovský plán. Pomaličky, potichúčky, prikradol sa k čertom a jedným šmahom im zviazal dlhánske chvosty dokopy. Čertiská vyskočili, ani čo by im pri ušiach strieľali a chceli sa rozbehnúť každý na inú stranu. Lenže… akosi sa štart nevydaril. Zviazané chvosty ich nepustili. Hromžili, síru prskali, kliali, nadávali, smrad okolo seba rozosievali, ba sa aj za rohy chytili a začali sa šklbať. A Janík len na to čakal. Zložil si z hlavy svoj klobúk a zamával na čertov.

„Viem, čo vás trápi a pomôžem vám.“

Do čertov ani čo by hrom udrel. Razom sa prestali trhať a na Janíka vypliešťali ohnivé okále.

„Ten klobúk musíte najskôr odskúšať. Možno vôbec nie je čarovný, možno vás Dobronivská striga poriadne obtiahla. Strigy to majú vo zvyku.“

„Ukradol som jej ho rovno z hlavy, keď si vrkoče zapletala.“

„Ha, a ty si myslíš, že sa ti bude v čarovnom klobúku popred nos len tak pre nič za nič pretŕčať? Nebuď hlupák. Chcela ťa len napáliť.“

Ten o trošku väčší čert sa začal ponad briadku uškŕňať a vyplazovať na menšieho čerta špicatý jazyk, až ten menší čertisko mu drápami skočil rovno medzi rohy, ale Janík ich pribrzdil.

„Vyskúšajme ho. Jeden z vás si dá na hlavu čarovný klobúk. Keďže ste zviazaní chvostami dokopy, ste ako jeden a čarovná sila bude o to väčšia. Prigúľajte mi ten najväčší kameň, aký uvládzete.“

Čertiská hneď poslúchli a rozbehli sa do lesa. Trochu sa síce potkýnali o chvosty, ale celkom sa im darilo. Než si Janík stihol stiahnuť z hlavy svoj starý klobúk, už boli čerti naspäť. Pred sebou tlačili balvan a ani sa nezadychčali.

„Čo teraz?“

„Budeme hádzať kameňom. Najskôr vy, potom ja. Uvidíme, ako je to s tým klobúkom.“

Čertom viac nebolo treba. Obaja zdrapli kameň, rozohnali sa a švááááááác. Kamenisko preletelo ponad Zvolen, raz sa obtočilo okolo Kováčovej, preletelo ponad Budču a potom to strašne zadunelo. Nad Budčou vyčnievala do výšky špicatá skala a čertovský balvan vrazil rovno do nej. Zablyslo sa, iskry vyleteli až k oblohe, lebo balvan sa na tú špicatú skalu napichol.

„Teraz ja, vymeňme si klobúky,“ povedal Janík a tí dvaja hlúpi pekelníci ani nezbadali, že Jano už nemá čím hádzať. Vymenili si s pastierom klobúk a čakali, čo sa bude diať. Nuž, nedialo sa nič. Azda len to, že Janík schytil klobúk, trikrát si šťavnato odpľul a odrazu ho nebolo. Zmizol ako obláčik po búrke. Čertiská len okále vytriešťali, Janka hľadali a nikdy nepochopili, ako im Janík cez rozum prešiel.

Čertova skala stojí nad Budčou dodnes. Ľudia k nej prichádzajú, obzerajú si ju, fotia, ale len veľmi málokto z nich vie, ako sa tam ten obrovský balvan dostal. Až sa niekedy vyberiete k Čertovej skale, nezabudnite tento príbeh rozpovedať každému, kto si ho bude chcieť vypočuť.

Elenka Hipmanová

Elena Čepčeková

Radosť

Zelené má tráva vlásky
a v nich kvitnú sedmokrásky.
Ja mám vlásky plavé
v nich ako v tráve
biely venček ani víla,
sama som ho dneska uvila.

Pozerám na lastovičku,
strihá nebo po kúštičku.
I ja chcem byť vtákom,
objať z výšky zrakom
hory, potok i lúčinu,
moju krásnu domovinu.

Ján Andel

Padajú listy

Padajú listy v záhrade, v lese
a každý list nám rozprávku nesie.
Jednu o jari, druhú o lete.
Že ide jeseň, o tom už viete.
Čo príde potom?
Hádať môžete.
Napadne snehu,
zbelie zem celá.
To bude zimná
rozprávka biela.

Detské úsmevy

Erika so sestričkami pozerala v televízii hokej.

Po chvíli znudená vstala a zahlásila: – Ten futbal je už nudný!

Erika má ústa špinavé od čučoriedok. Kubko sa jej pýta: – Si si ich narúžovala?

Erika: – Áno, od starej mamy som si zobrala rúž.

Kubko: – Ale ona taký nemá!

Erika: – Tak od starého ocka! – zaklamala.

Kubko: – Ale on sa nerúžuje.

Erika: – No tak sa narúžuje, aby sa páčil starej mame! – klamala stále, len aby mala ona pravdu...

Trojročná Natália nakreslila veľké Slnko a do jeho lúčov vkreslila rebrík.

Teta Milka sa jej pýta, prečo je tam rebrík: – No predsa po slnku idem cestovať do Talianska!

Stará mama kričí na Kubka: – Si zamazaný až po uši!

Malý Tomík počul len slovo „uši“ a bežiac dolu schodmi kričí: – Hurá, zase bude zabíjačka.

Štvorročná Natália sa obzerá v zrkadle a povie: – Očká mám pekné – kvietočkavé!

A na oblečené šaty povie: – Ja som nádherná princeznička.

Nerada si však obúva papučky, preto hovorí: – Mám špinavé laby, papučky by sa tiež zašpinili!

Z telefónu bola počuť vďaka za pomoc slovami „Ste zlatá“.

Kubko hneď poznamenal: – Do zlatníctva s vami!

Naša Natália má veľmi rada čokoládu, no nerada o ňu poprosí.

Pozerá na ňu a radšej povie: – Nemôžem papať čokoládu, lebo ma bude bolieť bruško!

13-ročný Kubko nazval tetine nerozčesané a predtým natočené vlasy takto:

– Vyzeráte, akoby vám obracačka sena po hlave prešla.

Kubko je výborný žiak, ani sa nemusí doma učiť. Mama sa ho pýta: – Ako si si toto všetko mohol zapamätať?

Kubko: – V škole sa mi to do pamäti narylo.

Pri večernom sledovaní televízie rodinka vyjedá surovú zeleninu: mrkvu, kaleráb, kvaku...

Pri posledných kúskoch Kubko konštatuje: – Kŕmime sa ako zajace!

Kubko nerád nosí strojček na zuby.

Až tak nerád, že raz povedal: – Radšej by som psa Dennyho jazykom oblízal, ako nosiť tento strojček!

Erika pri starkej prepína rádiové stanice a nakoniec nahnevaná zahlási:

– Také rádio nechcem ani počuť, čo nehrá „haleluja“!

Vyhľadajte, nájdite, doplňte!

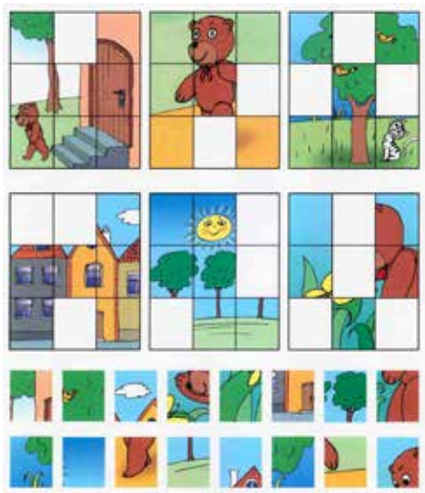

Vyhľadaj chýbajúce časti horných obrázkov a spoj ich čiarou!

Nájdi na obrázku presne toľko predmetov, koľko je uvedených dole v kockách!

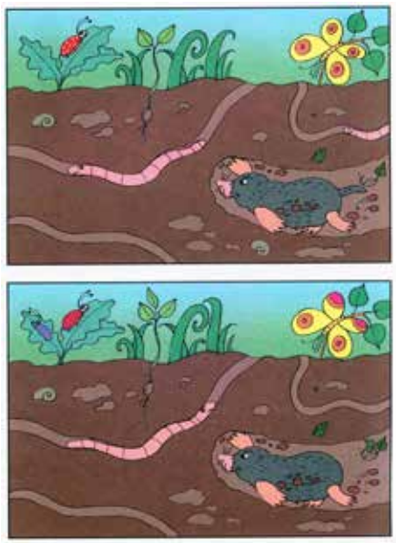

Nájdi 10 rozdielov medzi dvoma obrázkami!

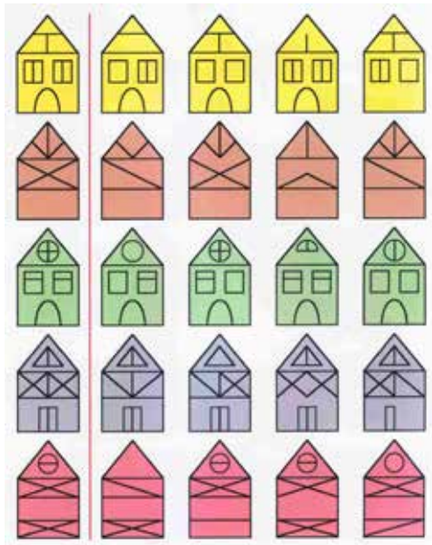

Doplň chýbajúce časti obrázkov podľa prvého vzoru!
(Z knihy Jiřiny Bednářovej Medzi nami predškolákmi)

Krížovka pre deti

NK	jednotka reči	1	začiatok Európy!	nemý vietor!		spoluhlásky papiera	hliník (zn.)	časť celku, diel	p..., počítaj, rátaj	veľký kameň, bralo	meno Antona
spievanie					lúčna rastlina / latinská spojka						
vnútro žaloby!			2								
...ilia, ženské meno (12. 12.)			nemý rytier!				„domček turistov"				
...da, vzácna tekutina			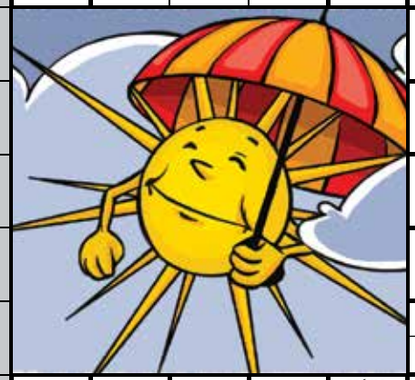					kus ulice			
rieka mesta Omsk								Jano v Prahe			
	rímskych 5 / mesto pri Kolontári								4	predložka so 6. p. / zľutuj sa	
západočeské mesto								prázdny voz!			pre..., skončila istú činnosť
jestvuje								mys, miešane / arménsky prozaik			
nemý kat!			skoro celé ulovil!	stáva sa riedkym		jadro hrudy!	známa rieka, / opačne mliečny nápoj				
horná končatina, opačne					schovala / necelé Grodne						
	mužské meno (10.9.) / nepusti					necelá ampula					
rímskych 500		vnútro Modry! / ruská rieka				Karol Elbert / prázdny Nil!			moja osoba st. / plošná miera		
3											Pomôcky: ASIN, OR, RA. ARMEN PAKOST
prameň								označenie lietadiel Ruska			AUTOR: *Gregor Papuček*

Milí lúštitelia! Pred dvanástimi rokmi vyšla bohato ilustrovaná farebná zbierka zhudobnených detských básní pod názvom Zaspievajme si! Je to vlastne spevníček pre vás, bolo by ideálne, keby sa k vám dostal, iste by sa vám pesničky zapáčili. My sme z neho vybrali veršovačku Vyjdi slniečko. Posledné dva riadky sme ukryli v tajničke krížovky. Vylúštenie pošlite do 31. marca 2017 na adresu CSSM: 1114 Budapešť, Fadruszova u. 11/A. Úspešných lúštiteľov odmeníme.

Krížovka Nášho kalendára

Nk	1	tí, čo osievajú	stred oka!	hmyz podobný včele	rímskych 56		grécke písmeno	ruský súhlas	urán (zn.)	2	aj, i, tiež, po nemecky
dravý vták						meno Eduardy / vnútro vedy					
symetrála			3						na tomto mieste / ...om, budova		
jestvuješ			Verdiho / opera lesť, pasca					dýchanie, dýchnutie			
iba									rádius (zn.)		slovenské mesto (okres Pezinok)
koncovka prechyľovania žen. mien									ich osobám		
...il. mužské meno (14.6.)									začiatok Čobanky!		
vnútro brečtana!									rímskych 499		
začiatok nirvány!									MPZ vozidiel Arménska		
predložka so 7. pádom		jadro / Prahy! Č..., onedlho							seba / udieraj		
...út, priateľ sliepky				pleskot, opačne	vek, po nemecky		osobné zámeno, 3. osoba	prázdny / byt seba			historický kraj na Slovensku
japonské mesto						listnatý strom / necelý okres					
I..., stará strelná zbraň			chobotnatca / začiatok zimy!						yterbium (zn.) / jestvujete		
meno maličkej Rozety								predložka so 7. p. / prázdny sad!		jadro slova! / Západočeské mesto	
vyslovené R			írsky boh mora kraj / ulice!				tkáčsky stroj joule (zn.)				
Pomôcky: AUCH, LER ALTER OSAKA	Č										AUTOR: *Gregor Papuček*

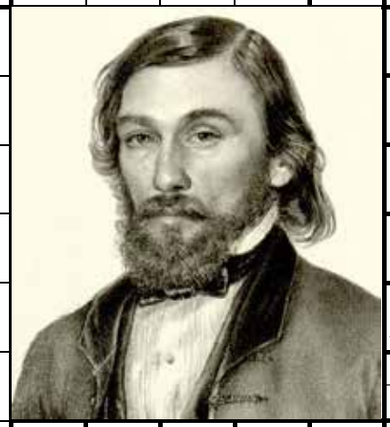

Našou krížovkou vzdávame hold významnému kultúrnemu a politickému dejateľovi nášho národa Svetozárovi Hurbanovi Vajanskému (*1847 Hlboké – †1916 Martin). Svetozár Hurban Vajanský, spisovateľ, publicista, literárny kritik a politik, bol synom Jozefa Miloslava Hurbana a tak sa od detstva pohyboval v kultúrne živom prostredí. Otcove slovanské a nemecké styky mu umožnili popri štúrovskej ideológii dostávať sa do styku aj s inonárodnými literatúrami. Bol spolutvorcom modernej slovenskej poézie a prózy, literárnej kritiky a esejistiky. Stal sa vedúcou osobnosťou slovenského národného hnutia.

Najmä na medzinárodných novinárskych kongresoch – vďaka dokonalej znalosti nemčiny – mohol informovať o ponižujúcom postavení svojho národa, predovšetkým v časoch uplatňovania tvrdých apponyiovských zákonov na školách v Uhorsku. Svoje prvé básne už ako desaťročný uverejňoval v časopise Zrnká. Niektoré básne písal aj po nemecky. Študoval právo, aby sa vyhol službe v uhorskom štátnom aparáte. Ako advokát pracoval vo Viedni, Námestove a Liptovskom Mikuláši. Bol redaktorom, od roku 1906 šéfredaktorom Národných novín v Martine. Politicky sa začal aktivizovať v 70. rokoch v rámci Slovenskej národnej strany. Bol organizátorom a ideológom slovenského národného hnutia v období dualizmu. V Národných novinách uverejnil tisíce príspevkov rozličných žánrov. Vyzýval príslušníkov slovenskej inteligencie k drobnej práci medzi ľudom, k angažovaniu sa za sociálne, hospodársko-politické, kultúrne záujmy a potreby ľudu. V politickej a novinárskej činnosti propagoval myšlienku spolupráce a vzájomnej obrany utláčaných národov Uhorska a monarchie. Ako nekompromisného obhajcu prirodzených práv slovenského národa a odporcu národnostného a sociálneho útlaku ho viackrát odsúdili a väznili. V jeho literárnej činnosti sa objavovali podnety z domáceho prostredia aj súdobej nemeckej literatúry, neskôr sa preorientoval na ruskú literatúru. Ovládal najrozličnejšie novinárske žánre, výrazne posunul vývin slovenskej žurnalistiky. Ako dokonalý kritik sa prejavil aj vo výtvarnom umení a divadle.

Pôsobenie:

1872 – predseda študentského spolku Napred

1874 – **1877** – advokát v Skalici, Viedni, Bratislave, Námestove, Liptovskom Mikuláši

1878 – **1906** – redaktor Národných novín

1898 – **1899** a **1906** – **1916** - zodpovedný redaktor, resp. šéfredaktor Národných novín

1878 – **1880** – redaktor časopisu Orol

1881 – **1890** – redaktor Slovenských pohľadov (prvý ročník redigoval spolu s Jozefom Škultétym)

1890 – **1916** – majiteľ časopisu Slovenské pohľady

S. H. Vajanský je autorom básne ***Povedomie***, ktorú som doteraz nepoznal a ktorá ma nesmierne prekvapila svojím obsahom.

Vo svete rozhľadený, jazyky ovládajúci a jazykovými skúsenosťami obohatený Vajanský už pred viac než 100 rokmi podal také isté hodnotenie našej slovenskej reči, aké – od neho úplne nezávisle – nájdete v mojich básňach ***Naša reč***, ***Nepoznám krajšiu reč***, ***Som Slovák***, ***Rodná moja***, ***Tak učil otec syna***, ako aj v článku ***Slovanské esperanto.*** V tajničke krížovky sú ukryté dva verše z prvej slohy básne *Povedomie***.** Vylúštenie pošlite do 31. marca 2017 na adresu CSSM: 1114 Budapešť, Fadruszova u. 11/A. Úspešných lúštiteľov odmeníme.

TAMÁS JÓNÁS

Tamás Jónás je súčasný básnik rómskeho pôvodu. Narodil sa roku 1973 v Ózde, od svojich 16 rokov publikuje básne a jeho prvá samostatná zbierka vyšla v roku 1994 s názvom „…ahogy a falusi vén kutakra zöld moha települ…“ („…ako sa usádza mach na starých dedinských studniach…“). Odvtedy mu vyšlo osem básnických zbierok a päť prozaických diel. Napísal aj texty piesní a rozprávky. Mal ťažké detstvo, na dva roky bol odtrhnutý od svojej rodiny, býval v detskom domove. S rodinou sa veľakrát sťahovali. Po ukončení strednej školy študoval na Vysokej škole technickej Istvána Széchenyiho v Győri, maďarčinu a sanskritčinu na Univerzite ELTE v Budapešti a na budhististickej vysokej škole, diplom však nemá. Pracuje o. i. ako programátor, programoval napríklad počítačovú hru Demokracia. Je nositeľom viacerých cien a ocenení a získal prestížne tvorivé štipendiá. Jeho posledná básnická zbierka Törzs (Kmeň) vyšla v roku 2016.

Portrét

Má nový jazyk. Sebestačný, veď
veriť nikomu a ničomu nemôže.
Sám sebe si vydal ukáz. Asi.
Nezamyslieva sa nad úlohami.
Z istého pohľadu došiel do istého cieľa.
Veľmi málo vecí je, ktorým nerozumie.
Málo vecí je, ktorým rozumieť sa oplatí.
Má nový jazyk. Pravidelný a asymetrický.
Jeho kostra je jeho zdedený stĺp.
Z iného uhla pohľadu zas klavír.
Mohol byť aj nepriateľom, ale prišiel veriť.
Nikto mu nerozumie: dospelého hľadá a nájde deti.

Nekonečné zakončenie

Ako kávovú usadeninu v šálke
márne ťa odháňam, ty mi tu zostávaš.
Ako po hlučných rockových koncertoch
nemo v otvorených ústach, cvengot v ušiach.
Fantómová bolesť po odrezanej nohe,
vždy sa prechádzaš len na tamtej druhej strane.
Ak sa minú od tvojej vône ťažké mesiace,
lenivé svaly a túžby zdivočia sa tesne.
V háklivých smietkach nachádzam tvoj vlas,
hocikde sa sťahujem, budeš tam.

Padá lístie

Ciline útle neresti už večnosť odkvitla,
z Ildy sa úzka večnosť do očí naparila.
Vysušila pamiatky, minulosť vyvešaná,
tancujúce, prázdne šaty. No a ďalej už nič.
A nebolo ďalej. Nahnutý golier môže byť,
čo nikto nespomína pri špinavej košeli.
Spolu si zvykám na svoje vlasy a päty.
Dary svojho osudu, ktoré milý príbuzný
vietor mi každý deň prinesie a pripomína,
pozbieram tie jagavé jesenné smeto-smietky.

Preložila: Eva Fábiánová

DOBRÉ RADY PRE DOBRÉ VZŤAHY

1. Dávaj si pozor na jazyk. Najprv mysli, potom hovor.
2. Pokiaľ ide o sľuby, buď veľmi opatrný. Dodrž to, čo si sľúbil.
3. Nikdy nepremeškaj príležitosť povedať láskavé slovo.
4. Zaujímaj sa o iných – o ich záujmy, starosti i radosti.
5. Buď radostný, netráp sa malými neúspechmi a sklamaniami.
6. Buď ochotný o veciach diskutovať, ale nehádaj sa. Nebuď pritom mrzutý.
7. Nenechaj sa znechutiť ohováraním.
8. Buď citlivý k pocitom iných.
9. Nevenuj pozornosť zlomyseľným poznámkam o tebe.
   Ži tak, aby im nikto neveril.
10. Nebuď precitlivený na svoju povesť. Rob, ako najlepšie vieš, a buď trpezlivý.

(Neznámy autor)

RECEPTY

Paradajková polievka
s cícerom

Cícer nie je len „veľký hrach". Pre niekoho zrná s nádychom horkastej chute sušeného hrachu, pre druhého sypká príchuť veľkej bielej fazule, iní v ňom cítia jemnú orieškovú chuť, ba dokonca podobnosť s varenými gaštanmi.

POTREBUJEME:

1 sladký zemiak, 4 PL olivového oleja, 600 g cherry paradajok, 2 strúčiky cesnaku, 1 cibuľu, 1 červenú čili papričku, 5 sušených paradajok, 1 stonku zeleru, 2 PL bieleho vína, 750 ml zeleninového vývaru, 200 g celých paradajok v konzerve, 1 konzervu cícera, 2 KL bieleho balzamikového octu, 1/2 hrste baby špenátu.

POSTUP:

Umytý zemiak popicháme nožom, potrieme olivovým olejom a dáme piecť do rúry vyhriatej na 200 °C na 25 minút, kým nezmäkne. Po vychladnutí lyžicou zo šupky vydlabeme vnútro. Cherry paradajky umyjeme, dáme do zapekacej misky, pokvapkáme olivovým olejom, posypeme soľou a dáme piecť do rúry na 20 minút. Necháme vychladnúť, polovicu nasekáme nahrubo a druhú polovicu prekrojíme na polovice. Cesnak a cibuľu olúpeme a pokrájame nadrobno. Papričku čili opláchneme a nakrájame na krúžky.

Sušené paradajky taktiež nakrájame. Zeler opláchneme a nakrájame na kúsky. Na panvici na oleji orestujeme cesnak, cibuľu a čili. Pridáme zeler, sušené paradajky, podlejeme bielym vínom a chvíľku povaríme. Pridáme vývar a konzervované paradajky. Po chvíľke vmiešame aj sladký zemiak a nahrubo nasekané paradajky. Varíme 15 až 20 minút. Pridáme cícer, prehrejeme a pridáme polovice paradajok.

Dochutíme soľou, korením, cukrom a octom. Špenát opláchneme, osušíme a lístky otrháme. Nakrájame ich a vmiešame do polievky tesne pred odstavením. Polievku podávame v miskách pokvapkanú olejom.

Zdroj: recepty.sk

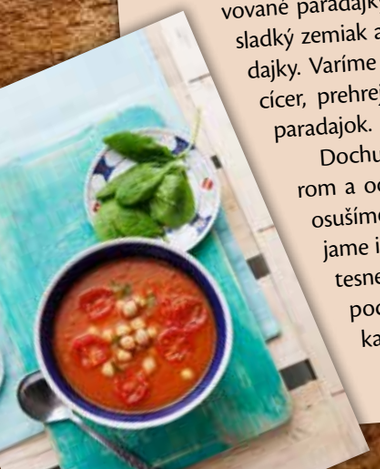

Karfiolové placky
pečené v rúre

Karfiol najčastejšie konzumujeme vysmážaný, zapekaný, alebo dusený, teraz vám ponúkame recept na netradičné chutné placky.

POTREBUJEME:

1 karfiol, 100 g tvrdého syra, 2 PL pohánkovej kaše, 2 vajcia, soľ, 2 PL oleja.

POSTUP:

Uvarený karfiol popučíme, primiešame 2 vajcia, 2 polievkové lyžice pohánkovej kaše (namiesto múky), strúhaný syr, dochutíme soľou, môžeme pridať obľúbené korenie alebo bylinky.

Zmes necháme 10 minút stáť, aby pohánková kaša vsala vodu. Na plech rozložíme papier na pečenie, pokvapkáme olejom a kladieme na papier kôpky karfiolovej zmesi, ktorú rozotrieme do tvaru placiek. Pečieme pri 180 stupňoch Celzia do zlatista približne 25 minút.

Na obed môžu byť ako príloha a na večeru ako hlavný chod.

Kačacie prsia
s brusnicovou omáčkou

Chuť kačacieho mäsa je veľmi jemná. Kačacie mäso je aj zdrojom omega 3 a omega 6 nenasýtených mastných kyselín, ktoré prispievajú k zdraviu srdca. Kačacie prsia sa pripravujú jednoducho, ale treba dávať pozor na to, aby ste ich nepiekli dlho, lebo potom bude mäso suché.

POTREBUJEME:

4 PL brusnicového džemu, 150 ml červeného vína, kačacie prsia, 1 PL masla, 1 PL hnedého cukru, 1 PL sójovej omáčky, balzamikový ocot, mleté čierne korenie, olivový olej, soľ.

POSTUP:

Kožu na kačacích prsiach narežeme priečne aj pozdĺžne tak, aby vznikli menšie štvorčeky. Mäso osolíme a okoreníme čerstvo namletým korením. Olej spolu s maslom rozpálime na panvici a opekáme kačacie prsia najskôr kožou dolu asi 5 minút. Potom ich otočíme a opekáme aj z druhej strany 5 minút.

Do zapekacej misy vložíme kačacie prsia a vložíme ich do vyhriatej rúry na 200°C a pečieme asi 15 minút. Potom z panvice vylejeme výpek, ale panvicu neumývame. Pridáme maslo a keď sa rozpustí pridáme hnedý cukor. Premiešame a necháme chvíľku karamelizovať. Následne pridáme džem, sójovú omáčku a balzamikový ocot. Podlejeme červeným vínom, až kým nám omáčka nezhustne na požadovanú konzistenciu. Potom odstavíme.

Prsia po vybraní z rúry necháme ešte 5 minút odpočívať a potom ich pokrájame na plátky. Podávame ich poliate brusnicovou omáčkou.

Zdroj: dobruchut.azet.sk

Jablkový koláč
zo štyroch ingrediencií

Jablká sú na trhu po celý rok, preto je tento recept vhodný v každom ročnom období.

POTREBUJEME:

3 väčšie jablká, 4 vajcia, 1/2 šálky kryštálového cukru, 1 šálku múky.

POSTUP:

Vajíčka vyšľaháme s cukrom do peny, zľahka primiešame múku. Cesto rozotrieme do vymastenej a múkou vysypanej okrúhlej formy. Jablká umyjeme, zbavíme jadrovníkov, narežeme na osminky a rozložíme na cesto. Ak máte radi škoricu, môžete ich predtým posypať škoricou a zľahka premiešať. Pečieme pri teplote 185°C približne 45 minút.

Zdroj: nanicmama.sme.sk

OBSAH

12 mesiacov – 12 Slovákmi obývaných lokalít Maďarska v znamení 70. výročia výmeny obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom: Békešská Čaba, Slovenský Komlóš, Poľný Berinčok, Sarvaš, Kondoroš, Malý Kereš, Níreďháza, Kestúc, Šarišáp, Orosláň, Čemer, Čorváš ... 4
Z básní Alexandra Kormoša ... 28
Alžbeta Hollerová Račková: „Moja“ výmena obyvateľstva ... 29
Michal Lásik: Výmena obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom (1946–1948) ... 31
Soňa Polónyová: Reflexia výmeny obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom v periodiku Sloboda (1946 – 1948) ... 39
Štefan Hudák: Zaucho za každé slovenské slovo – Prečo „matkin hlas“ uposlúchlo toľko Pitvarošanov ... 43
Z veršov Štefana Hudáka (1923 – 2005) ... 46
Zoltán Bárkányi Valkán: V rokoch 1946 – 1948 sa takmer tisícpäťsto našich detí rekreovalo na Slovensku ... 48
Michal Hrivnák: Bubák – O výmene obyvateľstva nezaujato alebo Čoho sa dodnes boja Slováci v Maďarsku? ... 51
Politika v obrazoch ... 57
O činnosti parlamentného výboru pre národnosti ... 69
Deň Slovákov v Maďarsku v Alkári ... 71
Priority nášho školstva – Čoraz väčší nedostatok pedagógov-slovenčinárov ... 73
Majstrovstvá Európy národností vo futbale ... 75
Súčasný básnik rómskeho pôvodu Tamás Jónás v prebásnení Evy Fábiánovej ... 76
Z projektov Organizácie slovenskej mládeže v Maďarsku ... 77
Presídlenci – Rodina Borgulovcov z Poľného Berinčoka (Eva Bachletová) ... 79
Slováci z Maďarska v handlovských baniach (vtedy.sk) ... 83
Z Veľkého Bánhedešu do Nededu (Ján Jančovic) ... 84
Volali ho slovenský mičurinec – K 120. výročiu narodenia Sarvašana Štefana Litavského (Ján Jančovic) ... 88
Nevidiaci farár Štefan Kiss so zadunajskými koreňmi (Ján Jančovic) ... 93
Ľudový básnik Ján Andrášik z Agárdu (Ján Jančovic) ... 97
Z tvorby našich básnikov ... 100
Kultúra vo fotografiách – Z podujatí Slovákov v Maďarsku ... 101
Ústav kultúry Slovákov v Maďarsku ... 151
Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku ... 153
Aktivity Slovenského divadla Vertigo ... 155
Na 50. folklórnom festivale v Banke ... 157
„Sedmičky“ z kultúrno-historického kalendára ... 159
Samo Chalupka (1812 – 1883): Branko ... 161
Zoltán Bárkányi Valkán: Poď, synček, ideme domov ... 163
Z pevných koreňov odumieranie? – O básnickej tvorbe Gregora Papučka (Július Lomenčík) ... 168
Jakú si zát? – Ukážka z ľudovej tvorby Pilíšanov ... 170
In memoriam Gabriel Hattinger (1958 – 2016) ... 172
Alžbeta Uhrinová: Naša mládež o slovenskom jazyku (ale aj o nás) v zrkadle jedného výskumu ... 174
Z básní Ivana Miroslava Ambruša ... 179
Verše Imricha Fuhla v prebásnení Alexandra Kormoša ... 180
Michal Hrivnák: Sklamanie ... 182
Z nových básní Juraja Dolnozemského ... 190
Náboženstvo – Duchovný život našich Slovákov ... 191
Sviatok Božieho tela v Dabaši-Šáre ... 203
Na margo 500. výročia reformácie ... 205
Retroslová – z básní Evy Bachletovej ... 209
Z detských básní Gregora Papučka ... 210
Zo života našich školákov ... 211
Pestrá paleta letných táborov pre naše deti ... 228
„Pri štúdiu jazykov je dôležitý aj pocit úspechu...“ ... 233
Otvorenie školského roka v našich školách ... 235
Detský kútik – Rozprávka o tom, ako vznikla Coca Cola ... 237
Ako rovnozvučné slová (Katarína Habovštiaková) ... 239
Povesť o Čertovej skale (Elenka Hipmanová) ... 240
Detské úsmevy ... 243
Vyhľadajte, nájdite, doplňte! ... 244
Krížovka pre deti ... 245
Krížovka Nášho kalendára ... 246
Ženám a dievčatám – Recepty ... 248
Dobré rady pre dobré vzťahy ... 250

CROATICA

Készült a Croatica Nonprofit Kft. gondozásában

Felelős vezető:
Horváth Csaba ügyvezető igazgató

WWW.LUNO.HU

ĽUDOVÉ NOVINY

Oplatí sa nás predplatiť

Buďte stálym čitateľom jediných slovenských novín v Maďarsku!

Týždenník Slovákov v Maďarsku Ľudové noviny, ktorý vychádza nepretržite od roku 1957, sa snaží o zachovanie a zveľaďovanie nášho materinského jazyka a kultúry. To je však možné iba v úzkom kontakte s vami, ktorí máte nárok na zaujímavé a poučné čítanie v slovenčine, na fotografiami bohato ilustrované noviny, ktoré z týždňa na týždeň informujú o živote Slovákov v Maďarsku v našom materinskom jazyku. Nové vedenie týždenníka, redakcia a vydavateľ sa snažia o obsahovú a formálnu obnovu Ľudových novín. Náš týždenník chce ponúknuť čitateľom všetkých vekových kategórií zaujímavé čítanie v oblasti kultúry, politiky, mládeže, literatúry a pod.

Náš týždenník rozširuje a predplatné prijíma Maďarská pošta, noviny si možno predplatiť na každom poštovom úrade a u poštových doručovateľov. Stačí uviesť identifikačné číslo Ľudových novín (lapkód) – 15 200 a oznámiť, na aké obdobie si chcete noviny predplatiť. S radosťou vás informujeme o tom, že odteraz znovu možno uhradiť predplatné aj pripojenou poštovou poukážkou.

Predplatné na 1 rok: 7.320 Ft, na ½ roka 3.660 Ft, na ¼ roka: 1.830 Ft.

Na poukážke treba uviesť presnú sumu. Ak zaplatíte len časť z uvedenej sumy, časopis vám budú doručovať iba v zaplatenej hodnote. Objednávky treba poslať na adresu Maďarskej pošty, ktorá sa stará aj o inkasovanie predplatného. Pred jeho vypršaním dostanete od pošty oznámenie s možnosťou predĺžiť predplatenie týždenníka.

Redakcia i vydavateľ Ľudových novín sa snažia o to, aby sa časopis dostal ku každému, kto má oň záujem. V prípade reklamácií sa obráťte s dôverou na patričné oddelenie pošty (tel.: +36 80 444 444), resp. na redakciu Ľudových novín.

OBJEDNÁVKA

Objednávam týždenník ĽUDOVÉ NOVINY v exemplároch.

Predplatné:

☐ na 1 rok (7 320 Ft) ☐ na 1/2 roka (3 660 Ft) ☐ na 1/4 roka (1 830 Ft)

Predplatiteľské obdobie: od do

Objednávateľ (platca):

Adresa:

Adresa príjemcu:

(Treba vyplniť iba v tom prípade, ak adresa príjemcu nie je totožná s adresou objednávateľa.)

podpis

Objednávku podajte v obálke na pošte na nasledujúcu adresu:
Hírlap Igazgatóság 1900 Budapest

Telefón:
(+36 1) 878 1431
Tel./ Fax:
(+36 1) 878 1432
E-mail:
ludove@luno.hu
Poštová adresa:
1555 Budapest, Pf. 99.

ZÁZNAMY

ZÁZNAMY

Slovakum